

Δημήτρης Γ. Μαρκαντωνάτος

ΛΑΤΙΝΙΚΑ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Πρότυπο Πειραματικό Γενικό Λύκειο Αναβρύτων

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Lectio 21.....σελ.	2
- Lectio 23.....σελ.	6
- Lectio 24.....σελ.	12
- Lectio 25.....σελ.	18
- Lectio 27.....σελ.	24
- Lectio 28.....σελ.	30
- Lectio 29.....σελ.	35
- Lectio 30.....σελ.	42
- Lectio 31.....σελ.	49
- Lectio 32.....σελ.	54
- Lectio 34.....σελ.	61
- Lectio 36.....σελ.	68
- Lectio 37.....σελ.	74
- Lectio 38.....σελ.	81
- Lectio 40.....σελ.	88
- Lectio 41.....σελ.	93
- Lectio 42.....σελ.	100
- Lectio 43.....σελ.	106
- Lectio 44.....σελ.	113
- Lectio 45.....σελ.	119
- Lectio 46.....σελ.	126
- Lectio 47.....σελ.	134
- Lectio 48.....σελ.	141
- Lectio 49.....σελ.	151
- Πίνακες	σελ. 157
- Βιβλιογραφία.....σελ.	159

LECTIO PRIMA ET VICESIMA (XXI) - 21

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Όταν ο Βρέννος ήταν αρχηγός,¹ οι Γαλάτες, αφού κατατρόπωσαν² τις λεγεώνες των Ρωμαίων κοντά στον Αλία τον ποταμό, κατέστρεψαν εντελώς την πόλη Ρώμη εκτός από το Καπιτώλιο, για το οποίο πήραν ως αντάλλαγμα τεράστιο χρηματικό ποσό. Τότε ο Κάμιλλος, που είχε (παρα)μείνει στην εξορία για πολύ χρόνο κοντά στην Αρδέα, εξαιτίας της λείας των Βηίων που δε μοιράστηκε ακριβοδίκαια³, έγινε⁴ δικτάτορας, αν και απουσίαζε⁵· αυτός ακολούθησε τους Γαλάτες ενώ ήδη αποχωρούσαν· αφού τους εξολόθρευσε, πήρε πίσω όλο το χρυσάφι. Αυτό επειδή ζυγίστηκε εκεί, έδωσε το όνομά του στην πόλη: ονομάζεται δηλαδή Πίσσαυρο, επειδή εκεί ζυγίστηκε το χρυσάφι. Μετά την πράξη αυτή επέστρεψε στην εξορία, από όπου όμως γύρισε αφού τον παρακάλεσαν

1. Υπό την αρχηγία του Βρέννου (ή: με αρχηγό το Βρέννο) 2. αφού κατέστρεψαν 3. γιατί δε μοίρασε ακριβοδίκαια τη λεία από τους Βηίους 4. εκλέχθηκε 5. αν και βρισκόταν μακριά

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ

Brenno: αφαιρετική ενικού, αρσενικό, β' κλίση, του ουσιαστικού **Brennus -i** = Βρέννος → ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό

duce: αφαιρετική ενικού, αρσενικό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **dux -cis** = αρχηγός

Galli: ονομαστική πληθυντικού, αρσενικό, β' κλίση, του ουσιαστικού **Gallus -i** = ο Γαλάτης

apud: πρόθεση που συντάσσεται με αιτιατική = κοντά, σε

Alliam: αιτιατική ενικού, αρσενικό, α' κλίση, του ουσιαστικού **Allia -ae** = Αλλίας → ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό

flumen: αιτιατική ενικού, ουδέτερο, γ' κλίση, του ουσιαστικού **flumen -inis** = ποταμός

deletis: αφαιρετική πληθυντικού, θηλυκό της μετοχής παθητικού παρακειμένου του ρήματος **deleo, delevi, deletum, delēre 2** = καταστρέφω

legionibus: αφαιρετική πληθυντικού, θηλυκό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **legio -onis** = λεγεώνα

Romanorum: γενική πληθυντικού, αρσενικό, β' κλίση, του ουσιαστικού **Romanus -i** = Ρωμαίος

everterunt: γ' πληθυντικό οριστικής ενεργητικού παρακειμένου του ρήματος **everto, everti, eversum, evertēre 3** = καταστρέφω ολοκληρωτικά

urbem: αιτιατική ενικού, θηλυκό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **urbs -is** = πόλη

Romam: αιτιατική ενικού, θηλυκό, α' κλίση, του ουσιαστικού **Roma -ae** = Ρώμη → ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό

praeter: πρόθεση που συντάσσεται με αιτιατική = εκτός από

Capitolium: αιτιατική ενικού, ουδέτερο, β' κλίση, του ουσιαστικού **Capitolium -ii/i** = Καπιτώλιο → ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό

pro: πρόθεση που συντάσσεται με αφαιρετική = αντί

quo: αφαιρετική ενικού, ουδετέρου γένους, της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, η οποία, το οποίο

immensam: αιτιατική ενικού, θηλυκό, β' κλίση, του επιθέτου **immensus, -a, -um** = τεράστιος. → Το επίθετο δεν έχει παραθετικά ως απόλυτη έννοια.

pecuniam: αιτιατική ενικού, θηλυκό, α' κλίση, του ουσιαστικού **pecunia -ae** = χρήματα, αμοιβή → δεν έχει πληθυντικό (**singulare tantum**)

acceperunt: γ' πληθυντικό ενεργητικού παρακειμένου του ρήματος **accipio, accepi, acceptum, accipēre 3*** (δηλ. κατά τα 15, από το **capio**) = δέχομαι

tum: χρονικό επίρρημα = τότε

Camillus: ονομαστική ενικού, αρσενικό, β' κλίση, του ουσιαστικού **Camillus -i** = Κάμιλλος → ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό

qui: ονομαστική ενικού, αρσενικό, της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, η οποία, το οποίο

diu: χρονικό επίρρημα = για πολύ καιρό, για πολύ χρόνο, ήδη → Παραθετικά: diutius, diutissime

Ardeam: αιτιατική ενικού, θηλυκό, α' κλίση, του ουσιαστικού Ardea -ae = Αρδέα → ως κύριο όνομα δε έχει πληθυντικό

in: πρόθεση που συντάσσεται με αφαιρετική = σε

exilio: αφαιρετική ενικού, ουδέτερο, β' κλίση, του ουσιαστικού **exilium -ii/i** = εξορία

fuerat: γ' ενικό οριστικής υπερσυντελικού του ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι, υπάρχω

propter: πρόθεση που συντάσσεται με αιτιατική = εξαιτίας

praedam: αιτιατική ενικού, θηλυκό, α' κλίση, του ουσιαστικού **praeda -ae** = λεία

Veientanam: αιτιατική ενικού, θηλυκό, β' κλίση, του επιθέτου **Veientanus, -a, -um** = από τους Βηίους, ο σχετικός με τους Βηίους → δεν σχηματίζει παραθετικά

non: αρνητικό μόριο = δεν

aequo: αφαιρετική ενικού, ουδέτερο, β' κλίση, του επιθέτου **aequus, -a, -um**, = ίσος, δίκαιος → Παραθετικά: aequior, -ior, -ius, aequissimus/-a/-um)

iure: αφαιρετική ενικού, ουδέτερο, γ' κλίση, του ουσιαστικού **ius -iuris** = δίκαιο

divisam: αιτιατική ενικού, θηλυκό, της μετοχής παθητικού παρακειμένου του ρήματος **divido, divisi, divisum, dividere 3** = μοιράζω

absens: ονομαστική ενικού, αρσενικό της μετοχής ενεστώτα του ρήματος **absum, afui, -, abesse** = είμαι απών, απουσιάζω

dictator: ονομαστική ενικού, αρσενικό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **dictator -oris** = δικτάτορας

est factus: γ' ενικό, οριστικής παρακειμένου του ρήματος **fio, factus sum, fieri** = γίνομαι. Αποτελεί το παθητικό του facio, feci, factum, facere 3*

is: ονομαστική ενικού, αρσενικό, της οριστικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, -ή, -ό

Gallos: αιτιατική πληθυντικού, αρσενικό, β' κλίση, του ουσιαστικού **Gallus -i** = ο Γαλάτης

iam: χρονικό επίρρημα = ήδη, πια

abeuntes: αιτιατική πληθυντικού, αρσενικό, της μετοχής ενεστώτα του ανωμ. ρήματος **abeo, abi(v)i, abitum, abire** = φεύγω

secutus est: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου του ρήματος **sequor, secutus sum, sequi αποθετικό 3** = ακολουθώ

quibus: αφαιρετική πληθυντικού, αρσενικό, της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, -α, -ο

interemptis: αφαιρετική πληθυντικού, αρσενικό, της μετοχής παθητικού παρακειμένου του ρήματος **interimo, interemi, interemptum, interimere 3** = σκοτώνω, εξολοθρεύω

aurum: αιτιατική ενικού, ουδέτερο, β' κλίση, του ουσιαστικού **aurum -i** = χρυσάφι → δε έχει πληθυντικό (**singulare tantum**)

omne: αιτιατική ενικού, ουδέτερο, γ' κλίση, του επιθέτου **omnis, -is, -e**, = όλος, -η, -ο → δεν σχηματίζει παραθετικά

recepit: γ' ενικό, οριστικής ενεργητικού παρακειμένου, του ρήματος **recipio, recepi, receptum, recipere 3*** = παίρνω πίσω, επανακτώ

quod: ονομαστική ενικού, ουδέτερο, της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, -α, -ο

illic: τοπικό επίρρημα = εκεί

appensum: ονομαστική ενικού, ουδέτερο, της μετοχής παθητικού παρακειμένου του ρήματος **appendo, appendi, appensum, appendere 3** = ζυγίζω

civitati: δοτική ενικού, θηλυκό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **civitas -atis** = πολιτεία → γενική πληθυντικού: **civitatum/ civitatum**

nomen: αιτιατική ενικού, ουδέτερο, γ' κλίση, του ουσιαστικού **nomen -inis** = όνομα

dedit: γ' ενικό, οριστικής ενεργητικού παρακειμένου του ρήματος **do, dedi, datum, dare 1** = δίνω (τα σύνθετα του do με μονοσύλλαβη πρόθεση είναι 3ης συζυγίας, πχ. **perdo, perdididi, perditum, perdere 3**)

nam: αιτιολογικός σύνδεσμος = γιατί, δηλαδή

Pisaurum: ονομαστική ενικού, ουδέτερο, β' κλίση, του ουσιαστικού **Pisaurum -i** = Πίσαυρο → ως

κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό

dicitur: γ' ενικό, οριστικής παθητικού ενεστώτα του ρήματος **dico, dixi, dictum, dicere 3** = λέγω
→ β' ενικό προστακτικής ενεστώτα: **dic**

quod: αιτιολογικός σύνδεσμος = επειδή

pensatum est: γ' ενικό οριστικής παθητικού παρακειμένου του ρήματος **penso, pensavi, pensatum, pensare 1** = ζυγίζω

post: πρόθεση που συντάσσεται με αιτιατική = μετά

factum: αιτιατική ενικού, ουδέτερο, β' κλίση, του ουσιαστικού **factum -i** = πράξη

hoc: αιτιατική ενικού, ουδέτερο, της δεικτικής αντωνυμίας **hic, haec, hoc** = αυτός, -ή, -ό

rediit: γ' ενικό, οριστικής ενεργητικού παρακειμένου του ρήματος **redeo, redii, reditum, redire** = επιστρέφω

in: πρόθεση που συντάσσεται με αιτιατική = σε

exilium: αιτιατική ενικού, ουδέτερο, β' κλίση, του ουσιαστικού **exilium -ii/i** = εξορία

unde: τοπικό αναφορικό επίρρημα = απ' όπου

tamen: αντιθετικός σύνδεσμος = όμως

rogatus: ονομαστική ενικού, αρσενικό, της μετοχής παθητικού παρακειμένου του ρήματος **rogo, rogavi, rogatum, rogare 1** = παρακαλώ, ζητώ

reversus est: γ' ενικό, οριστικής παρακειμένου του ρήματος **revertor, reversus sum, reverti αποθετικό 3** ή **revertor, reverti, reverti ημιαποθετικό 3** = επιστρέφω → στο κείμενό ο τύπος ανήκει στο αποθετικό

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

ΑΦΑΙΡΕΤΙΚΗ ΑΠΟΛΥΤΗ

Στη Λατινική έχουμε τριών ειδών αφαιρετικές απόλυτες:

- i. Την ιδιόμορφη ή ατελή (βλ. κεφ. 19)
- ✓ ii. Αυτήν που ισοδυναμεί με συνημμένη μετοχή ενεργητικού αορίστου της Ελληνικής (ιδιάζουσα ή νόθη). Επειδή η Λατινική δεν έχει μετοχή ενεργητικού αορίστου (/παρακειμένου), τρέπει την ενεργητική σύνταξη σε παθητική και χρησιμοποιεί αφαιρετική απόλυτη, η οποία λογικά – στην ενεργητική σύνταξη - έχει το ίδιο υποκείμενο με το ρήμα. Γι' αυτό και πρέπει να μεταφράζουμε με **ενεργητική** φωνή.

π.χ.: **abiectis armis** praedones appropinquaverunt

(a praedonibus)

iii. Την κανονική ή γνήσια. Αυτή ισοδυναμεί με τη γενική απόλυτη της αρχαίας Ελληνικής. Το υποκείμενό της δεν έχει καμία σχέση με το υποκείμενο ή το αντικείμενο του ρήματος ή άλλο όρο της πρότασης (Γραμματική, παρ. 158, 159, 160)

- ✓ **Brenno duce**: Ιδιόμορφη αφαιρετική απόλυτη. Δηλώνει το χρόνο (ή τον τρόπο). Το “Brenno” λειτουργεί ως υποκείμενο και το “duce” ως κατηγορηματικός προσδιορισμός (ή ως κατηγορούμενο) στο “Brenno”. (Η μετοχή του “sum” απουσιάζει, γιατί το ρήμα δεν είναι σύνθετο με τις προθέσεις “prae” ή “ab”)
- ✓ **Deletis (legionibus)**: Ιδιάζουσα αφαιρετική απόλυτη, χρονική μετοχή. Ως υποκείμενό της λειτουργεί το “legionibus”. Σε χρονική πρόταση αναλύεται ως εξής: **Cum (Galli) legiones** (αιτιατική πληθυντικού) **Romanorum delevisent** (εννοείται ως υποκείμενο το “Galli”)
- ✓ **Interemptis**: Ιδιάζουσα αφαιρετική απόλυτη, χρονική μετοχή. Ως υποκείμενό της λειτουργεί το “quibus”. Σε χρονική πρόταση αναλύεται ως εξής: **Cum Camillus eos interemisset**

ΑΡΧΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΡΗΜΑΤΩΝ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΑ

- ✓ deleo-delevi-deletum-delere (2)
- ✓ everto-everti-eversum-evertere (3)
- ✓ accipio-accepi-acceptum-accipere (3 σε -io)
- ✓ divido-divisi-divisum-dividere (3)
- ✓ absum-abfui και afui- --- -abesse (ανώμαλο)
- ✓ fio-factus sum-fieri (3 ανώμαλο- παθητικό του “facio”)
- ✓ abeo-abi(v)i-abitum-abire (4 ανώμαλο)
- ✓ sequor-secutus sum-sequi (3 αποθετικό)
- ✓ interimo-interemi-interemptum-interimere (3)
- ✓ recipio-recepi-receptum-recipient (3 σε -io)
- ✓ appendo-appendi-appensum-appendere (3)
- ✓ do-dedi-datum-dare (1)
- ✓ dico-dixi-dictum-dicere (3)
- ✓ penso-pensavi-pensatum-pensare (1)
- ✓ redeo-redi(v)i-reditum-redire (4 ανώμαλο) *
- ✓ rogo-rogavi-rogatum-rogare (1)
- ✓ revertor-reversus sum-reverti (3 αποθετικό) και revertor-reverti-reverti (3 ημιαποθετικό) **

* Για την κλίση του “eo” βλ.Γραμματική σελ. 86-87, παρ. 93 (και σημείωση)

**Στο κείμενο, αυτό είναι αποθετικό, αφού έχουμε παρακείμενο “reversus est”.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να μεταφερθούν στα λατινικά οι παρακάτω περίοδοι:
 - α. Όταν ήταν ύπατος ο Φάβιος, οι Γαλάτες, αφού νίκησαν πολλές Ρωμαϊκές λεγεώνες, πολιορκούσαν τη Ρώμη.
 - β. Οι Γαλάτες, αφού πήραν τα χρήματα, έφευγαν από την πόλη.
 - γ. Ο Κάμιλλος ήταν εξόριστος στην Άρδεα, διότι δεν είχε μοιραστεί δίκαια η λεία από τους Βηίους.
2. Να μετατραπεί σε μετοχική η πρόταση με τα μαύρα γράμματα.
Nam Pisaurum dicitur, quod illic aurum pensatum est.
3. Να μετατραπεί η ενεργητική σύνταξη σε παθητική ή η παθητική σε ενεργητική, όπου αυτό είναι δυνατό.
 - α. Galli everterunt urbem Romam praeter Capitolium, pro quo immensam pecuniam acceperunt
 - β. Gallis interemptis aurum omne recepit.
4. Να κλιθούν στις πλάγιες πτώσεις του άλλου αριθμού οι παρακάτω τύποι (εφόσον έχουν γένη, μόνο στο γένος τους):
flumen, urbem, absens, civitati, hoc factum.
5. Να αντικατασταθούν χρονικά και να γραφούν τα απαρέμφατα και οι μετοχές των παρακάτω ρηματικών τύπων: everterunt, factus est, dicitur, rediit

LECTIO TERTIA ET VICESIMA (XXIII) – 23

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Ο Καικίνας Παίτος, ο σύζυγος της Αρρίας, ήταν άρρωστος· άρρωστος ήταν και ο γιος (τους). Ο γιος (τους) πέθανε. Η Αρρία τού ετοίμασε¹ κηδεία με τέτοιο τρόπο, ώστε να αγνοείται από το σύζυγο²· όχι μόνο αυτό, αλλά κάθε φορά που έμπαινε εκείνη στην κρεβατοκάμαρα του συζύγου, προσποιείτο ότι ο γιος ζούσε και στο σύζυγο, που ρωτούσε συχνά τι έκανε το παιδί, απαντούσε: “Κοιμήθηκε καλά, με ευχαρίστηση πήρε την τροφή³”. Έπειτα, όταν τα δάκρυά της, που τα συγκρατούσε για πολλή ώρα, νικούσαν και ξεσπούσαν, έβγαινε έξω· τότε παραδινόταν στη θλίψη και λίγο αργότερα ξαναγύριζε με μάτια στεγνά. Ο Σκριβωνιανός είχε στασιάσει στην Ιλλυρία εναντίον του Κλαυδίου. Ο Παίτος είχε πάει με το μέρος του και, αφού σκοτώθηκε ο Σκριβωνιανός, τον οδηγούσαν σιδηροδέσμιο στη Ρώμη. Επρόκειτο να ανέβει στο καράβι· η Αρρία παρακαλούσε τους στρατιώτες να επιβιβαστεί μαζί. Δεν το κατόρθωσε· νοίκιασε ένα ψαράδικο πλοιάριο και ακολούθησε το πελώριο πλοίο.

1. Του έκανε 2. Ωστε ο σύζυγος να το αγνοεί 3. Με όρεξη έφαγε 4.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ

Aegrotābat: γ' ενικό οριστικής παρατατικού ενεργητικής φωνής του ρήματος **aegroto, aegrotavi, aegrotatum, aegrotāre 1** = είμαι άρρωστος

Caecīna: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **Caecīna -ae**, α' κλίση, αρσενικό = ο Καικίνας → **ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό**

Paetus: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **Paetus -i** β' κλίση, αρσενικό = ο Παίτος → **ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό**

marītus: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **marītus -i** β' κλίση, αρσενικό = ο σύζυγος

Arriae: γενική ενικού του ουσιαστικού **Arria -ae** α' κλίση, θηλυκό = η Αρρία → **ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό**

et: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και

filius: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **filius -ii/i** β' κλίση, αρσενικό = ο γιος (**κλητ. ενικού: fili**)

mortuus est: γ' ενικό, οριστικής παρακειμένου του ρήματος **morior, mortuus sum, mori*** 3 **αποθετικό** = πεθαίνω (**μετοχή μέλλοντα: moriturus**)

Huic: δοτική ενικού, αρσενικό της δεικτικής αντωνυμίας **hic, haec, hoc** = αυτός, -ή, -ό

Arria: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **Arria -ae** α' κλίση, θηλυκό = η Αρρία → **ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό**

funus: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **funus -eris** γ' κλίση, ουδέτερο = η κηδεία

ita: τροπικό επίρρημα = έτσι

parāvit: γ' ενικό, οριστικής παρακειμένου, ενεργητικής φωνής του ρήματος **paro, paravi, paratum, parāre 1** = ετοιμάζω

ut: συμπερασματικός σύνδεσμος = ώστε

ignorārētur: γ' ενικό υποτακτικής παρατατικού παθητικής φωνής του ρήματος **ignoro, ignoravi, ignoratum, ignorāre 1** = αγνοώ

a ή **ab**: πρόθεση + αφαιρετική = από

marīto: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού **marītus -i** β' κλίση, αρσενικό = ο σύζυγος

quin immo: αντιθετικός σύνδεσμος = όχι μόνο αλλά και, αλλά επιπλέον

cum: χρονικός σύνδεσμος (εδώ επαναληπτικός): κάθε φορά που

illa: ονομαστική ενικού θηλυκού γένους της δεικτικής αντωνυμίας **ille, illa, illud** = εκείνος, -η, -ο

cubiculum: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **cubiculum -i** β' κλίση, ουδέτερο = η κρεβατοκάμαρα

marīti: γενική ενικού του ουσιαστικού **marītus -i** β' κλίση, αρσενικό = ο σύζυγος
intraverat: γ' ενικό οριστικής υπερσυντελικού ενεργητικής φωνής, του ρήματος **intro, intravi, intratum, intrāre 1** = μπαίνω
vivere: απαρέμφατο ενεστώτα ενεργητικής φωνής του ρήματος **vivo, vixi, victum, vivēre 3** = ζω
filium: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **filius -ii/i** β' κλίση, αρσενικό = ο γιος (κλητ. ενικού: **fili**)
simulābat: γ' ενικό, οριστικής παρατατικού ενεργητικής φωνής του ρήματος **simulo, simulavi, simulatum, simulāre 1** = προσποιούμαι
ac: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και
marīto: δοτική ενικού του ουσιαστικού **marītus -i** β' κλίση, αρσενικό = ο σύζυγος
persaepe: χρονικό/ ποσοτικό επίρρημα = πολύ συχνά
interroganti: δοτική ενικού αρσενικού γένους της μετοχής ενεστώτα ενεργητικής φωνής του ρήματος **interrogo, interrogavi, interrogatum, interrogāre 1** = ρωτώ
quid: αιτιατική ενικού ουδέτερου γένους της ερωτηματικής ουσιαστικής αντωνυμίας **quis, quis, quid** = ποιος, -α, -ο
ageret: γ' ενικό υποτακτικής παρατατικού ενεργητικής φωνής του ρήματος **ago, egi, actum, agēre 3** = οδηγώ, κάνω
puer: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **puer, pueri** β' κλίση, αρσενικό = το παιδί
respondēbat: γ' ενικό, οριστικής παρατατικού ενεργητικής φωνής του ρήματος **respondeo, respondi, responsum, respondēre 2** = απαντώ
bene: τροπικό επίρρημα = καλά (**παραθετικά: melius, optime**)
quiēvit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου ενεργητικής φωνής του ρήματος **quiesco, quievi, quietum, quiescēre 3** = κοιμάμαι
libenter: τροπικό επίρρημα = πρόθυμα, με όρεξη (**παραθετικά: libentius, libentissime**)
cibum: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **cibus -i** β' κλίση, αρσενικό = η τροφή
sumpsit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου ενεργητικής φωνής του ρήματος **sumo, sumpsit, sumptum, sumēre 3** = παίρνω
Deinde: χρονικό επίρρημα = έπειτα
cum: σύνδεσμος (ιστορικός - διηγηματικός) = όταν
lacrimae: ονομαστική πληθυντικού του ουσιαστικού **lacrima -ae** α' κλίση, θηλυκό = το δάκρυ
suae: ονομαστική πληθυντικού θηλυκού γένους της κτητικής αντωνυμίας **suus, sua, suum** δικός, -ή, -ό του
diu: χρονικό επίρρημα = για πολλή ώρα Συγκρ.: **diutius** Υπερθ.: **diutissime**
cohibitae: ονομαστική πληθυντικού θηλυκού γένους της μετοχής παρακειμένου παθητικής φωνής του ρήματος **cohibeo, cohibui, cohibitum, cohibēre 2** = συγκρατώ
vincerent: γ' πληθυντικό υποτακτικής παρατατικού ενεργητικής φωνής του ρήματος **vinco, vici, victum, vincēre 3** = νικώ
prorumperent (que): γ' πληθυντικό υποτακτικής παρατατικού ενεργητικής φωνής, του ρήματος **prorumpo, prorupi, proruptum, prorumpēre 3** = ξεσπώ
-que: → εγκλιτική λέξη, συμπλεκτικός σύνδεσμος = και
egrediebātur: γ' ενικό οριστικής παρατατικού του ρήματος **egredior, egressus sum, egrēdi αποθετικό 3*** = βγαίνω
tum: χρονικό επίρρημα = τότε
se: αιτιατική ενικού θηλυκού γένους της προσωπικής αντωνυμίας γ' πρόσωπο = τον εαυτό της.
dolōri: δοτική ενικού του ουσιαστικού **dolor -oris** γ' κλίση, αρσενικό = ο πόνος, η θλίψη
dabat: γ' ενικό οριστικής παρατατικού ενεργητικής φωνής του ρήματος **do, dedi, datum dāre 1** = δίνω
paulo: αφαιρετική ενικού ουδέτερου γένους του επιθέτου **paulus, -a, -um** β' κλίση = λίγος, -η, -ο → δεν σχηματίζει παραθετικά.
post: χρονικό επίρρημα = αργότερα
siccis: αφαιρετική πληθυντικού αρσενικού γένους του επιθέτου **siccus, -a, -um** β' κλίση = στεγνός, -ή, -ό
oculis: αφαιρετική πληθυντικού του ουσιαστικού **oculus, -i** β' κλίση, αρσενικό = το μάτι

redibat: γ' ενικό οριστικής παρατατικού ενεργητικής φωνής του ρήματος **redeo, -ii, -itum, -ire** ανωμ. = ξαναγυρίζω

Scribōnianus: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **Scribōnianus -i** β' κλίση, αρσενικό = ο Σκριβωνιανός

arma: αιτιατική πληθυντικού του ουσιαστικού **arma -orum** β' κλίση, ουδέτερο = τα όπλα (**plurale tantum** = έχει μόνο πληθυντικό)

in: πρόθεση + αφαιρετική = σε

Illyrico: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού **Illyricum -i** β' κλίση, ουδέτερο = Ιλλυρία

contra: πρόθεση+ αιτιατική = εναντίον

Claudium: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **Claudius -ii/i** β' κλίση, αρσενικό = ο Κλαύδιος → ως κύριο όνομα δε έχει πληθυντικό

moverat: γ' ενικό οριστικής υπερσυντελικού ενεργητικής φωνής του ρήματος **moveo, movi, motum, movēre 2** = κινώ

fuerat: γ' ενικό οριστικής υπερσυντελικού του ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι

partibus: αφαιρετική πληθυντικού του ουσιαστικού **partes, -ium** γ' κλίση, θηλυκό = πολιτική παράταξη (**pars, partis** στον ενικό σημαίνει το μέρος)

eius: γενική ενικού αρσενικού γένους της οριστικής - επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, -ή, -ό

occiso: αφαιρετική ενικού, αρσενικό, της μετοχής παρακειμένου παθητικής φωνής του ρήματος **occido, occidi, occisum, occidēre 3** = σκοτώνω

Scribōniano: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού **Scribōnianus -i** β' κλίση, αρσενικό = ο Σκριβωνιανός → ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό

Romam: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **Roma -ae** α' κλίσης θηλυκό = η Ρώμη → ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό

trahēbātur: γ' ενικό οριστικής παθητικού παρατατικού του ρήματος **traho, traxi, tractum, trahēre 3** = τραβώ, σύρω

Erat ascensurus: γ' ενικό οριστικής παρατατικού της ενεργητικής περιφραστικής συζυγίας του ρήματος: **ascendo, ascendi, ascensum, ascendēre 3** = ανεβαίνω

navem: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **navis, navis**, γ' κλίση, θηλυκό = το πλοίο (αφαιρ. ενικού: **navi/ nave**)

milites: αιτιατική πληθυντικού του ουσιαστικού **miles, militis**: γ' κλίση, αρσενικό = ο στρατιώτης

orābat: γ' ενικό οριστικής παρατατικού ενεργητικής φωνής του ρήματος **oro, oravi, oratum, orāre 1** = παρακαλώ

ut: βουλητικός σύνδεσμος = να

simul: τροπικό επίρρημα = συγχρόνως, μαζί

imponerētur: γ' ενικό υποτακτικής παρατατικού παθητικής φωνής του ρήματος **impono, imposui, impositum, imponēre 3** = επιβιβάζω

Non: αρνητικό μόριο = δεν, όχι

impetrāvit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου ενεργητικής φωνής του ρήματος **impetro, impetravi, impetratum, impetrāre 1** = κατορθώνω

conduxit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου ενεργητικής φωνής του ρήματος **conduco, conduxi, conductum, conducēre 3** = νοικιάζω (→ β' ενικό προστακτικής ενεστώτα: **conduc**)

piscatoriam: αιτιατική ενικού θηλυκού γένους του επιθέτου **piscatorius, -a, -um** β' κλίση = ψαράδικος -η -ο (→ δεν σχηματίζει παραθετικά)

naviculam: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **navicula -ae** α' κλίση, θηλυκό = το πλοιάριο

ingentemque: αιτιατική ενικού θηλυκού γένους του επιθέτου **ingens, ingens, ingens, (γεν: ingentis)** γ' κλίση = πελώριος, -α, -ο

secūta est: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου του ρήματος **sequor, secutus sum, sequi αποθετικό 3** = ακολουθώ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΥ Α', Β', Γ', Δ' ΣΥΖΥΓΙΑΣ

Α' ΣΥΖΥΓΙΑ	Β' ΣΥΖΥΓΙΑ	Γ' ΣΥΖΥΓΙΑ	Δ' ΣΥΖΥΓΙΑ
ama-re-m	dele-re-m	leg-e-re-m	audi-re-m
ama-re-s	dele-re-s	leg-e-re-s	audi-re-s
ama-re-t	dele-re-t	leg-e-re-t	audi-re-t
ama-re-mus	dele-re-mus	leg-e-re-mus	audi-re-mus
ama-re-tis	dele-re-tis	leg-e-re-tis	audi-re-tis
ama-re-nt	dele-re-nt	leg-e-re-nt	audi-re-nt

ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ ΠΑΘΗΤΙΚΟΥ ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΥ Α', Β', Γ', Δ' ΣΥΖΥΓΙΑΣ

Α' ΣΥΖΥΓΙΑ	Β' ΣΥΖΥΓΙΑ	Γ' ΣΥΖΥΓΙΑ	Δ' ΣΥΖΥΓΙΑ
ama-re-r	dele-re-r	leg-e-re-r	audi-re-r
ama-re-ris (-re)	dele-re-ris (-re)	leg-e-re-ris(-re)	audi-re-ris (-re)
ama-re-tur	dele-re-tur	leg-e-re-tur	audi-re-tur
ama-re-mur	dele-re-mur	leg-e-re-mur	audi-re-mur
ama-re-mini	dele-re-mini	leg-e-re-mini	audi-re-mini
ama-re-ntur	dele-re-ntur	leg-e-re-ntur	audi-re-ntur

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ

Η υποτακτική χρησιμοποιείται περισσότερο στις δευτερεύουσες προτάσεις. Δευτερεύουσες που εκφέρονται πάντα με υποτακτική είναι:

- ✓ Τελικές
- ✓ Υποθετικές παραβολικές
- ✓ Πλάγιες ερωτηματικές
- ✓ Βουλευτικές
- ✓ Ενδοιαστικές (και του *quominus/quin*)
- ✓ Από αναφορικές επιρρηματικές: αιτιολογικές/ τελικές/ συμπερασματικές/ παραχωρητικές
Οι υπόλοιπες δευτερεύουσες προτάσεις μπορούν να εκφέρονται είτε με οριστική είτε με υποτακτική ανάλογα με την περίπτωση

ΚΕΙΜΕΝΟ

- ✓ **Huic:** έμμεσο αντικείμενο του “paravit” ή δοτική προσωπική χαριστική στο “paravit”
- ✓ **Ut ignoraretur a marito:** δευτερεύουσα επιρρηματική συμπερασματική πρόταση. Εισάγεται με το συμπερασματικό σύνδεσμο “ut” και εκφέρεται με υποτακτική παρατατικού γιατί το ρήμα εξάρτησης είναι ιστορικού χρόνου (“paravit” :παρακείμενος). Η υποτακτική δηλώνει ότι το αποτέλεσμα θεωρείται υποκειμενική κατάσταση. Η δευτερεύουσα συμπερασματική πρόταση εκφράζει το σύγχρονο στο παρελθόν (σε σχέση με το ρήμα της κύριας) και πάντα το σύγχρονο, γιατί το αποτέλεσμα είναι ιδωμένο τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής του.
- ✓ **Cum illa ... intraverat:** Δευτερεύουσα χρονική πρόταση. Εισάγεται με τον επαναληπτικό “cum” και εκφέρεται με οριστική υπερσυντέλικου (η κύρια, από την οποία εξαρτάται, εκφέρεται με οριστική παρατατικού –simulabant) δηλώνοντας αόριστη επανάληψη στο

παρελθόν. Σε σχέση με την κύρια εκφράζει το προτερόχρονο, ενώ η οριστική εκφράζει το χρόνο και τίποτα άλλο.

- ✓ **Quid ageret puer:** Δευτερεύουσα πλάγια ερωτηματική πρόταση, ως αντικείμενο στο “interrogabat”. Μερικής αγνοίας / υποτακτική: υποκειμενική χροιά / σύγχρονο στο παρελθόν
- ✓ **Cum lacrimae ... vincerent:** Δευτερεύουσα χρονική πρόταση. Cum: ιστορικός-διηγηματικός / σύγχρονο στο παρελθόν / υποτακτική: υποκειμενικό στοιχείο
- ✓ **Paulo:** Αφαιρετική του μέτρου-διαφοράς στο “post”
- ✓ **Siccis:** Κατηγορηματικός προσδιορισμός στο “occulis”
- ✓ **Occiso (Scriboniano):** Κανονική (ή γνήσια) αφαιρετική απόλυτη, χρονική μετοχή. Scriboniano: υποκείμενο της μετοχής. Ανάλυση της μετοχής σε χρονική πρόταση: **Cum Scribonianus occisus esset**
- ✓ **Ut simul imponeretur:** Δευτερεύουσα βουλητική πρόταση ως έμμεσο αντικείμενο στο “orabat”. Σύγχρονο στο παρελθόν και πάντα το σύγχρονο, γιατί η βούληση είναι ιδωμένη τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής της / υποτακτική: κάτι απλώς επιθυμητό

ΑΡΧΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΡΗΜΑΤΩΝ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΑ

- ✓ morior-mortuus sum-mori (3 σε -io, αποθετικο/ μτχ. μελλοντα: moriturus)
- ✓ vivo-vixi-victum-vivere (3)
- ✓ ago-egi-actum-agere (3)
- ✓ respondeo-respon-di-responsum-respondere (2)
- ✓ quiesco-quietum-quietum-qui-escere (3)
- ✓ sumo-sumpsi-sumptum-sumere (3)
- ✓ cohibeo-cohibui-cohibitum-cohibere (2)
- ✓ vinco-vici-victum-vincere (3)
- ✓ prorumpo-prorupi-proruptum-prorumpere (3)
- ✓ egredior-egressus sum-egredi (αποθετικό σε -io)
- ✓ redeo-redivi (-ii)-reditum-redire (ανώμαλο)
- ✓ moveo-movi-motum-movere (2)
- ✓ occido-occidi-occisum-occidere (3)
- ✓ traho-traxi-tractum-trahere (3)
- ✓ ascendo-ascendi-ascensum-ascendere (3)
- ✓ impono-imposui-impositum-imponere (3)
- ✓ conduco-conduxi-conductum-conducere (3)
- ✓ sequor-secutus sum-sequi (3 αποθετικό)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να μεταφερθούν στα λατινικά οι περίοδοι:

α. Η Αρρία δεν είπε στον άνδρα της ότι πέθανε ο γιος τους, αλλά προσποιήθηκε ότι ο γιος τους ζούσε.

β. Μετά (postea) έβγαινε έξω και παραδινόταν στη θλίψη της και επέστρεφε στην κρεβατοκάμαρα με μάτια στεγνά.

2. Να μεταφράσετε τις προτάσεις:

α. Postquam Scribonianus, qui contra imperatorem coniuraverat, occisus est, omnes amici illius Romam tracti sunt.

β. Magnus autem timor eum invasit et non poterat se vulnerare gladio.

3. Να μεταφέρετε στον πληθυντικό τις προτάσεις:

- α. Funus magni ducis erat magnificentum.
- β. Dux exercitus arma contra magistratum civitatis movet.
- γ. Imperator legionis non potest militem cohibere.

4. Να κλιθούν στους δύο αριθμούς οι παρακάτω τύποι (εάν έχουν γένη, στο γένος τους):
huic, lacrimae suae, siccis oculis, ingentem navem.

5. Να αντικατασταθούν χρονικά τα παρακάτω ρήματα και να κλιθεί η υποτακτική ενεστώτα και παρατατικού μέσης φωνής: **egrediebatur, moverat, conduxit, secuta est.**

LECTIO QUARTA ET VICESIMA (XXIV) – 24

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Όταν ο Πόπλιος Κορνήλιος Νασικός είχε έρθει στον Έννιο, τον ποιητή, και σ' αυτόν που ζητούσε τον Έννιο από την πόρτα η υπηρέτρια είχε πει ότι αυτός δεν ήταν στο σπίτι, ο Νασικός κατάλαβε ότι εκείνη είχε πει αυτό κατά διαταγή του κυρίου της και ότι εκείνος ήταν μέσα. Μάθε τώρα τι είχε κάνει αργότερα ο Νασικός. Ύστερα από λίγες ημέρες, όταν ο Έννιος είχε έλθει στον Νασικό και τον ζητούσε από την πόρτα, ο Νασικός φώναξε ότι δεν ήταν στο σπίτι, αν και ήταν στο σπίτι. Τότε ο Έννιος αγανακτισμένος (επειδή αγανάκτησε), γιατί ο Νασικός έλεγε ψέματα τόσο φανερά, είπε: «Τί; Εγώ δεν αναγνωρίζω τη φωνή σου;» Θέλεις να μάθεις τί απάντησε ο Νασικός; «Είσαι άνθρωπος αναιδής. Εγώ, όταν σε ζητούσα, πίστεψα την υπηρέτριά σου ότι δεν είσαι στο σπίτι. Εσύ δεν πιστεύεις εμένα τον ίδιο;»

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ

cum: (= όταν) χρονικός σύνδεσμος. Εδώ πρόκειται για τον ιστορικό ή διηγηματικό cum (cum historicum ή narrativum), ο οποίος συντάσσεται με υποτακτική παρατατικού (για πράξη σύγχρονη) ή με υποτακτική υπερσυντελικού (για πράξη προτερόχρονη).

P.: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού β' κλίσης, αρσενικού γένους (**Publius -ii και i**) = Πόπλιος. Ως κύριο όνομα δεν έχει κατά κανόνα πληθυντικό.

Cornelius: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού β' κλίσης, αρσενικού γένους **Cornelius -ii/i**, = Κορνήλιος. Ως κύριο όνομα δε έχει κατά κανόνα πληθυντικό. Σχηματίζει τη γενική του ενικού σε -ii, αλλά και με συναίρεση σε -i, όπως όλα τα υπερδυσύλλαβα¹ ουσιαστικά β' κλίσης που λήγουν σε -ius και -ium. Επιπλέον, σχηματίζει την κλητική ενικού σε -i, με συναίρεση του -ie σε -i, ως υπερδυσύλλαβο κύριο όνομα που λήγει σε -ius. (Βλ. και γραμματική, σελ. 15)

1. Στην παλαιότερη λατινική γλώσσα τα υπερδυσύλλαβα ουσιαστικά της β' κλίσης σε -ius & -ium συναιρούσαν την κατάληξη -ii της γενικής ενικού σε -i. Στους μετακλασσικούς χρόνους, όμως, ο συνηρημένος τύπος της γενικής ενικού σε -i χρησιμοποιούνταν μόνο από εκείνους που ήθελαν να αρχαίζουν (βλ. και Σκάσσης Ερρ., Ιστορική Γραμματική της Λατινικής Γλώσσας, σελ 100-101, παρ.52.3."

Nasica: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού α' κλίσης, αρσενικού γένους **Nasica -ae** = Νασικός. Ως κύριο όνομα δεν έχει κατά κανόνα πληθυντικό.

ad: πρόθεση που συντάσσεται με αιτιατική για να δηλώσει την κίνηση/κατεύθυνση σε τόπο = σε, προς.

Ennius: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού β' κλίσης, αρσενικού γένους **Ennius -ii/-i** = Έννιος. Ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό. Σχηματίζει τη γενική και κλητική του ενικού αριθμού όπως το ουσιαστικό Cornelius.

poetam: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού α' κλίσης, αρσενικού γένους, **poeta -ae** = ποιητής.

venisset: γ' ενικό πρόσωπο υποτακτικής υπερσυντελικού ενεργητικής φωνής του ρήματος της 4ης συζυγίας **venio, veni, ventum, venire 4** = έρχομαι, φθάνω.

ei: δοτική ενικού, αρσενικού γένους της οριστικής ως επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, αυτή, αυτό.

-que: είναι εγκλιτική λέξη και χρησιμεύει ως συμπλεκτικός σύνδεσμος = και.

ab (ή a ή abs): πρόθεση που συντάσσεται με αφαιρετική. Η πρόθεση ab χρησιμοποιείται αν η επόμενη λέξη αρχίζει από φωνήεν ή h, η πρόθεση a τίθεται πριν από σύμφωνο (πλην του h) και h και η abs πριν από την αντωνυμία te = από

ostio: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού β' κλίσης, ουδετέρου γένους **ostium -ii/-i** = πόρτα. Το ουσιαστικό ως υπερδισύλλαβο της β' κλίσης που λήγει σε -ium σχηματίζει τη γενική του ενικού σε -ii και μετά από συναίρεση σε-i.

quaerenti: δοτική ενικού, αρσενικού γένους της μετοχής Ενεστώτα quaerens -ntis, του ρήματος **quaero, quaesivi, quaesitum, quaerere** 3ης συζυγίας = ζητώ.

Ennium: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού β' κλίσης, αρσενικού γένους **Ennius -ii/-i** = Έννιος. (βλ. και προηγουμένως).

ancilla: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού α' κλίσης, θηλυκού γένους, **ancilla -ae** = υπηρέτρια.

dixisset: γ' ενικό υποτακτικής υπερσυντελικού ενεργητικής φωνής του ρήματος της 3ης συζυγίας **dico, dixi, dictum, dicere** 3 = λέω. (β' πρόσωπο προστακτικής ενεστώτα: dic)

eum: αιτιατική ενικού, αρσενικού γένους της οριστικής ως επαναληπτικής αντωνυμίας is, ea, id = αυτός, αυτή, αυτό. (βλ. και προηγουμένως)

domi: εδώ χρησιμοποιείται ως επίρρημα = στο σπίτι. Πρόκειται για υπόλειμμα της παλιάς τοπικής πτώσης που ταυτίζεται με τη γενική του ενικού του ουσιαστικού domus -us, θηλυκού γένους, της 4ης κλίσης = σπίτι και λειτουργεί ως επίρρημα για να δηλώσει τη στάση σε τόπο. Το ουσιαστικό domus σχηματίζει ορισμένους τύπους και με τις καταλήξεις της β' κλίσης: τη γενική του ενικού domi που, όμως, λειτουργεί ως επίρρημα, την αφαιρετική του ενικού domo, τη γενική του πληθυντικού domorum, την αιτιατική του πληθυντικού domos.

non: αρνητικό μόριο = όχι, δεν.

esse: απαρέμφατο ενεστώτα του ανώμαλου ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι, υπάρχω.

Nasica: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού α' κλίσης, αρσενικού γένους **Nasica -ae** = Νασικάς. Ως κύριο όνομα δεν έχει κατά κανόνα πληθυντικό.

sensit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου ενεργητικής φωνής του ρήματος της 4ης συζυγίας **sentio, sensi, sensum, sentire** 4 = αισθάνομαι, αντιλαμβάνομαι.

illam: αιτιατική ενικού, θηλυκού γένους της δεικτικής αντωνυμίας **ille, illa, illud** = εκείνος, εκείνη, εκείνο.

domini: γενική ενικού του ουσιαστικού β' κλίσης, αρσενικού γένους **dominus -i** = κύριος, αφεντικό.

iussu: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού δ' κλίσης, αρσενικού γένους **iussus -us** = διαταγή, εντολή.

id: αιτιατική ενικού, ουδετέρου γένους της οριστικής ως επαναληπτικής αντωνυμίας is, ea, id = αυτός, αυτή, αυτό.

dixisse: απαρέμφατο παρακειμένου ενεργητικής φωνής του ρήματος της 3ης συζυγίας **dico, dixi, dictum, dicere** 3 = λέω. Στο β' ενικό προστακτικής ενεστώτα: **dic**.

et: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και.

illum: αιτιατική ενικού, αρσενικού γένους της δεικτικής αντωνυμίας **ille, illa, illud** = εκείνος, εκείνη, εκείνο.

intus: τοπικό επίρρημα = μέσα, εντός.

esse: απαρέμφατο ενεστώτα του ανώμαλου ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι, υπάρχω. (βλ. προηγουμένως)

accipe: β' ενικό προστακτικής ενεστώτα ενεργητικής φωνής του ρήματος της 3ης συζυγίας **accipio, accepi, acceptum, accipere*** 3 = δέχομαι, λαμβάνω, μαθαίνω. Πρόκειται για ένα από τα 15 ρήματα που λήγουν σε -io, αλλά ανήκουν στην 3η συζυγία.

nunc: χρονικό επίρρημα = τώρα.

quid: αιτιατική ενικού, ουδετέρου γένους της ουσιαστικής ερωτηματικής αντωνυμίας **quis, quis, quid** = ποιος, ποια, ποιο.

postea: χρονικό επίρρημα = μετά, αργότερα, έπειτα.

Nasica: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού α' κλίσης, αρσενικού γένους **Nasica -ae** = Νασικάς. Ως κύριο όνομα δεν έχει κατά κανόνα πληθυντικό. (βλ. προηγουμένως)

fecerit: γ' ενικό υποτακτικής παρακειμένου ενεργητικής φωνής του ρήματος της 3ης συζυγίας **facio, feci, factum, facere** 3 = κάνω. Το β' ενικό πρόσωπο της προστακτικής του ενεστώτα είναι fac. Επίσης, είναι ένα από τα 15 ρήματα που λήγουν σε -io, αλλά ανήκουν στην 3η συζυγία.

paucis: αφαιρετική πληθυντικού αρσενικού γένους, θετικού βαθμού του δευτερόκλιτου επιθέτου **paucus, -a, -um** = λίγος, -η, -ο. Θετικός: (στον ενικό αριθμό) **paucus, -a, -um**, συγκριτικός: **paucior, -ior, -ius**, υπερθετικός: **paucissimus, -a, -um**. Θετικός (στον πληθυντικό αριθμό): **pauci, -ae, -a**, συγκριτικός: **pauciores, -iores, -iora**, υπερθετικός: **paucissimi, -ae, -a**. Οι πληθυντικοί τύποι του συγκριτικού και υπερθετικού είναι πιο εύχρηστοι.

post: χρονικό επίρρημα = μετά, αργότερα.

diebus: αφαιρετική πληθυντικού του ουσιαστικού της ε' κλίσης, αρσενικού γένους² **dies, diei** = ημέρα.

2. Για το γένος του ουσιαστικού **dies** ισχύουν τα εξής:

Το συγκεκριμένο ουσιαστικό στον πληθυντικό είναι πάντα αρσενικού γένους. Στον ενικό είναι άλλοτε αρσενικό, άλλοτε θηλυκό. Θηλυκό είναι στις εξής περιπτώσεις:

i. όταν σημαίνει «χρονολογία επιστολής»,

ii. όταν σημαίνει χρονική διάρκεια,

iii. στη νομική έννοια «**dies certa**» = «τακτή μέρα» (με σπάνιες εξαιρέσεις),

iv. στους ποιητές για λόγους μετρικούς.

Βλ. και Σκάσσης Err., Ιστορική Γραμματική της Λατινικής Γλώσσας, σελ. 106, 107, παρ. 55.

cum: χρονικός σύνδεσμος. Πρόκειται για την ιστορικό ή διηγηματικό **cum**. (Βλ. προηγούμενη σημείωση)

Ennius: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού β' κλίσης **Ennius -ii/-i** (βλ. προηγουμένως).

ad: πρόθεση που συντάσσεται με αιτιατική για να δηλώσει την κίνηση κατεύθυνση σε τόπο = σε, προς.

Nasicam: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού α' κλίσης **Nasica -ae** (βλ. προηγουμένως)

venisset: γ' ενικό πρόσωπο υποτακτικής υπερσυντελείου ενεργητικής φωνής του ρήματος της 4ης συζυγίας **venio, veni, ventum, venire** = έρχομαι, φθάνω. (βλ. και προηγουμένως)

et: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και.

eum: αιτιατική ενικού αρσενικού γένους της οριστικής ως επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός -ή -ό.

a: πρόθεση που συντάσσεται με αφαιρετική = από.

ianua: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού α' κλίσης, θηλυκού γένους **ianua -ae** = πόρτα.

quaereret: γ' ενικό υποτακτικής παρατατικού ενεργητικής φωνής του ρήματος της 3ης συζυγίας **quaero, quaesivi, quaesitum, quaerere 3** = ζητώ.

exclamavit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου ενεργητικής φωνής του ρήματος της 1ης συζυγίας **exclamo, exclamavi, exclamatum, exclamare 1** = φωνάζω δυνατά, αναφωνώ.

Nasica: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού α' κλίσης **Nasica -ae**. (βλ. προηγουμένως)

se³: αιτιατική ενικού, αρσενικού γένους της προσωπικής αντωνυμίας γ' προσώπου = τον εαυτό του. (τα άλλα δύο πρόσωπα = α' πρόσωπο: ego, β' πρόσωπο: tu)

3. Στα λατινικά η προσωπική αντωνυμία γ' προσώπου «**se**» χρησιμοποιείται για να δηλωθεί η αυτοπάθεια, γι' αυτό ονομάζεται και αυτοπαθής ή αντανακλώμενη αντωνυμία (**pronomen reflexivum** ή **reciprocum**). Η συγκεκριμένη αντωνυμία δεν έχει ονομαστική παρά μόνο απαντά στις πλάγιες πτώσεις. Για να μη δηλωθεί η αυτοπάθεια, αντί της προσωπικής αντωνυμίας γ' προσώπου «**se**» χρησιμοποιούνται οι τύποι της αντωνυμίας **is, ea, id**.

domi: εδώ χρησιμοποιείται ως επίρρημα = στο σπίτι. Πρόκειται για υπόλειμμα της παλιάς τοπικής πτώσης που ταυτίζεται με τη γενική του ενικού του ουσιαστικού **domus -us**, θηλυκού γένους, της 4ης κλίσης = σπίτι και λειτουργεί ως επίρρημα για να δηλώσει τη στάση σε τόπο. (βλ. προηγουμένως)

non: αρνητικό μόριο = όχι, δεν.

esse: απαρέμφατο ενεστώτα του ανωμάλου ρήματος *sum, fui, -, esse* = είμαι, υπάρχω.

etsi: εναντιωματικός σύνδεσμος = αν και, παρόλο που.

domi: βλ προηγουμένως.

erat: γ' ενικό πρόσωπο οριστικής παρατατικού του ανωμάλου ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι, υπάρχω.

tum: χρονικό επίρρημα = τότε.

Ennius: ονομαστική ενικού, του ουσιαστικού β' κλίσης αρσενικού γένους **Ennius -ii/i** (βλ. προηγουμένως)

indignatus: ονομαστική ενικού, αρσενικού γένους της μετοχής παρακειμένου *indignatus, -a, -um* του αποθετικού ρήματος της α' συζυγίας **indignor, indignatus sum, indignāri 1** = αγανακτώ.

quod: εδώ αιτιολογικός σύνδεσμος = γιατί, διότι.

Nasica: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού α' κλίσης, αρσενικού γένους, **Nasica -ae** = Νασικάς (ως κύριο όνομα κατά βάση δεν έχει πληθυντικό)

tam: ποσοτικό επίρρημα = τόσο

aperte: τροπικό επίρρημα = ανοικτά, φανερά. Τα παραθετικά του επιρρήματος είναι τα εξής: Θετικός βαθμός: *aperte*, συγκριτικός βαθμός: *apertius*, υπερθετικός βαθμός: *apertissime*.

mentiebatur: γ' ενικό οριστικής παρατατικού του αποθετικού ρήματος της 4ης συζυγίας **mentior, mentitus sum, mentīri** = ψεύδομαι.

quid: αιτιατική ενικού, ουδετέρου γένους της ουσιαστικής ερωτηματικής αντωνυμίας **quis, quis, quid** = ποιος, ποια, ποιο.

inquit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου ενεργητικής φωνής του ελλειπτικού ρήματος **inquam** = λέω. Το συγκεκριμένο ρήμα αντιστοιχεί εν μέρει με το ρήμα ἔφη (φημί) της αρχαίας ελληνικής.

ego: ονομαστική ενικού, αρσενικού γένους εδώ, της προσωπικής αντωνυμίας α' προσώπου **ego** = εγώ.

non: αρνητικό μόριο = όχι, δεν.

cognosco: α' ενικό οριστικής ενεστώτα ενεργητικής φωνής του ρήματος της 3ης συζυγίας **cognosco, cognovi, cognitum, cognoscere 3** = γνωρίζω, αναγνωρίζω, μαθαίνω.

vocem: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους **vox, vocis** = φωνή.

tuam: αιτιατική ενικού, θηλυκού γένους της κτητικής αντωνυμίας β' προσώπου (για έναν κτήτορα)

tuus, tua, tuum = δικός σου, δική σου, δικό σου.

vis: β' ενικό οριστικής ενεστώτα ενεργητικής φωνής του ανώμαλου ρήματος **volo, volui, -, velle** = θέλω.

-ne: ερωτηματικό μόριο, εγκλιτική λέξη = μήπως. Βρίσκεται πάντοτε προσαρτημένο στη λέξη που βρίσκεται στην αρχή της ερωτηματικής πρότασης και στην οποία αναφέρεται η ερώτηση.

scire: απαρέμφατο ενεστώτα ενεργητικής φωνής του ρήματος της 4ης συζυγίας **scio, scivi (scii), scitum, scire 4** = γνωρίζω, ξέρω. (προστακτική ενεστώτα: *scito, scitote*).

quid: αιτιατική ενικού, ουδετέρου γένους της ουσιαστικής ερωτηματικής αντωνυμίας **quis, quis, quid** = ποιος, ποια, ποιο.

Nasica: ονομαστική ενικού, του ουσιαστικού α' κλίσης αρσενικού γένους **Nasica -ae** = ο Νασικάς.

responderit: γ' ενικό υποτακτικής παρακειμένου ενεργητικής φωνής του ρήματος της 2ης συζυγίας **respondeo, respondi, responsum, respondere 2** = απαντώ, αποκρίνομαι.

homo: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης **homo -inis** = άνθρωπος. Είναι αρσενικού και θηλυκού γένους, που, όμως, εδώ λειτουργεί ως αρσενικό.

es: β' ενικό οριστικής ενεστώτα του ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι, υπάρχω.

impudens: ονομαστική ενικού, αρσενικού γένους του επιθέτου της γ' κλίσης *impudens* [γενική πτώση *impudentis*] (αρσενικό), *impudens* (θηλυκό) *impudens* (ουδέτερο) = αναιδής. Πρόκειται για επίθετο τριγενές και μονοκατάληκτο. Οι τρεις βαθμοί του επιθέτου είναι: θετικός: *impudens*, συγκριτικός: *impudentior -ior -ius*, υπερθετικός: *impudentissimus -a -um*.

ego: ονομαστική ενικού, αρσενικού γένους εδώ, της προσωπικής αντωνυμίας α' προσώπου **ego** = εγώ. (βλ. και προηγουμένως)

cum: (= όταν) χρονικός σύνδεσμος. Εδώ πρόκειται για τον ιστορικό ή διηγηματικό *cum* (βλ. και προηγουμένως)

te: αιτιατική ενικού, αρσενικού εδώ γένους της προσωπικής αντωνυμίας β' προσώπου **tu** = εσύ.
quaererem: α' ενικό υποτακτικής παρατατικού ενεργητικής φωνής του ρήματος της 3ης συζυγίας
quaero, quaesivi, quaesitum, quaerere 3 = ζητώ.
ancillae: δοτική ενικού του ουσιαστικού της α' κλίσης, θηλυκού γένους, **ancilla -ae** = υπηρέτρια.
tuae: δοτική ενικού, θηλυκού γένους της κτητικής αντωνυμίας (για έναν κτήτορα) **tuus, tua, tuum**
 = δικός σου, δική σου, δικό σου.
credidi: α' ενικό οριστικής παρακειμένου ενεργητικής φωνής του ρήματος της 3ης συζυγίας **credo, credidi, creditum, credere 3** = πιστεύω.
domi: εδώ χρησιμοποιείται ως επίρρημα = στο σπίτι. (βλ. και προηγουμένως)
non esse: απρη ενεστώτα (εδώ με την άρνηση non) του ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι, υπάρχω.
tu: ονομαστική ενικού, αρσενικού γένους εδώ, της προσωπικής αντωνυμίας β' προσώπου **tu** = εσύ.
mihi: δοτική ενικού, αρσενικού γένους εδώ, της προσωπικής αντωνυμίας α' προσώπου **ego** = εγώ.
ipsi: δοτική ενικού, αρσενικού γένους της οριστικής αντωνυμίας **ipse, ipsa, ipsum** = αυτός ο ίδιος, αυτή η ίδια, αυτό το ίδιο
non credis: β' ενικό οριστικής ενεστώτα (εδώ με την άρνηση non) ενεργητικής φωνής του ρήματος της 3ης συζυγίας **credo, credidi, creditum, credere 3** = πιστεύω.

ΑΡΧΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΡΗΜΑΤΩΝ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΑ

venio-veni-ventum-venire (4)
 quaero-quaesivi-quaesitum-quaerere (3)
 dico-dixi-dictum-dicere (3)
 sum-fui-esse (ανώμ.)
 sentio-sensi-sensum-sentire (4)
 accipio-accepi-acceptum-accipere (4)
 facio-feci-factum-facere (3)
 exclamo-avi-atum-are (1)
 indignor-indignatus sum-indignari (αποθ. 1)
 mentior-mentitus sum-mentiri (4)
 inquam (ανώμ. Βλ. Γραμματική σελ. 92)
 cognosco-cognovi-cognitum-cognoscere (3)
 volo-volui-velle
 respondeo-respon-di-responsum-respondere (20)
 credo – credidi – creditum – credere (3)

ΕΙΔΗ ΤΟΥ ΧΡΟΝΙΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ CUM

1. Ιστορικός ή Διηγηματικός cum

cum + υποτακτική παρατατικού (για πράξη σύγχρονη) ή υποτακτική υπερσυντελικού (για πράξη προτερόχρονη)

Χρησιμοποιείται σε διηγήσεις του παρελθόντος – Ο ιστορικός cum υπογραμμίζει τη βαθύτερη σχέση της δευτερεύουσας με την κύρια πρόταση, δημιουργώντας σχέση αιτίου – αιτιατού ανάμεσά τους. Δηλώνει την ύπαρξη υποκειμενικού στοιχείου και γι' αυτό υπάρχει υποτακτική.

2. Χρονικός

cum + οριστική

Πληροφορεί απλά για τον χρόνο στον οποίο έγινε κάτι.

3. Αντίστροφος cum (cum inversum)

cum + οριστική παρακειμένου (συνήθως + το επίρρημα repente)

Δηλώνει αιφνίδιο γεγονός. Στην κύρια πρόταση (σε παρατατικό ή υπερσυντέλικο) υπάρχουν συνήθως τα μόρια vix (μόλις), aegre (μόλις και μετά βίας)

4. Επαναληπτικός

cum + οριστική

Εκφράζει την επανάληψη (κάθε φορά που...)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. venisset, fecerit, mentiebatur, responderit: X.A.
2. iussu, vocem, homo impudens: Να κλιθούν.
3. Να αποδοθούν στα λατινικά οι ακόλουθες φράσεις:
 - α) Ο Νασικάς είπε ότι αναγνώρισε τη φωνή του Έννιου
 - β) Ο Έννιος είπε ότι ο Νασικάς ήταν αναιδής άνθρωπος.
 - γ) Κάθε φορά που ο Νασικάς ερχόταν στον Έννιο, τον ζητούσε από την πόρτα.

LECTIO QUINTA ET VICESIMA (XXV) - 25

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Κάποια μέρα ο Κάτων έφερε στη Σύγκλητο¹ ένα σύκο πρώιμο από την Καρχηδόνα και, ενώ το έδειχνε (δείχνοντάς το) στους Συγκλητικούς, είπε: “Σας ρωτώ πότε νομίζετε ότι κόπηκε αυτό το σύκο από το δέντρο”. Όταν όλοι είπαν πως ήταν φρέσκο, είπε: “Κι όμως μάθετε πως κόπηκε στην Καρχηδόνα πριν τρεις μέρες. Τόσο κοντά στα τείχη μας έχουμε τον εχθρό! Φυλαχτείτε λοιπόν από τον κίνδυνο, προστατεύστε την πατρίδα. Μην εμπιστεύεστε τις δυνάμεις² της πόλης. Να αποβάλετε την υπερβολική σας αυτοπεποίθηση³. Μην πιστέψετε πως θα φροντίσει κανείς για την πατρίδα, αν εσείς οι ίδιοι δε φροντίσετε για την πατρίδα. Θυμηθείτε πως κάποτε η πολιτεία βρέθηκε στον έσχατο κίνδυνο!”. Και αμέσως άρχισε ο τρίτος Καρχηδονιακός πόλεμος, στη διάρκεια του οποίου καταστράφηκε η Καρχηδόνα.

1. Στο βουλευτήριο 2. Μη στηρίζετε στις δυνάμεις 3. Να αποβάλετε την αυτοπεποίθηση, η οποία είναι υπερβολική σε σας

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ

Cato: ονομαστική ενικού, αρσενικό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **Cato -onis** = Κάτωνας → ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό

attulit: γ' ενικό, οριστική ενεργητικού παρακειμένου, του ανώμαλου ρήματος **affero, attuli, allatum, afferre** = φέρνω (κάπου) → β' ενικό προστακτικής ενεστώτα: **affer**

quodam: αφαιρετική ενικού, αρσενικό, της αόριστης επιθετικής αντωνυμίας **quidam, quaedam, quoddam** = κάποιος, -α, -ο

die: αφαιρετική ενικού, αρσενικό, ε' κλίση, του ουσιαστικού **dies -ei** = μέρα

in: πρόθεση που συντάσσεται με αιτιατική = σε

curiam: αιτιατική ενικού, θηλυκό, α' κλίση, του ουσιαστικού **curia -ae** = βουλευτήριο, κτήριο της Σύγκλητου

ficum: αιτιατική ενικού, θηλυκό, β' ή δ' κλίση, του ουσιαστικού **ficus -i** ή **ficus -us** = σύκο → κλίνεται σύμφωνα με τη β' κλίση και επιπλέον δανείζεται από την δ' κλίση όσους τύπους λήγουν σε **-us** και **-u**

praecocem: αιτιατική ενικού, θηλυκό, γ' κλίση, του μονοκατάληκτου επιθέτου **praecox, praecox, praecox (-ocis)**

ex: πρόθεση που συντάσσεται με αφαιρετική = από

Carthagine: αφαιρετική ενικού, θηλυκό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **Carthago -inis** = Καρχηδόνα → ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό

ostendens: ονομαστική ενικού, αρσενικό, μετοχή ενεργητικού ενεστώτα του ρήματος **ostendo, ostendi, ostentum** ή **ostensum, ostendēre** 3 = δείχνω

-que: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και → χρησιμοποιείται ως εγκλιτική λέξη

patribus: δοτική πληθυντικού, αρσενικό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **pater -tris** = πατέρας (στον ενικό), Συγκλητικοί (στον πληθυντικό) (ετερόσημο) → γενική πληθυντικού: **patrum**

interrogo: α' ενικό, οριστική ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **interrogo, interrogavi, interrogatum, interrogare** 1 = ρωτώ

vos: αιτιατική πληθυντικού, αρσενικό, β' πρόσωπο, της προσωπικής αντωνυμίας = εσάς

inquit: γ' ενικό, οριστική ενεργητικού παρακειμένου, του ελλειπτικού ρήματος **inquam** = λέω

quando: ερωτηματικό χρονικό επίρρημα = πότε

hanc: αιτιατική ενικού, θηλυκό, της δεκτικής αντωνυμίας **hic, haec, hoc** = αυτός, -ή, -ό

ficum: αιτιατική ενικού, θηλυκό, β' ή δ' κλίση, του ουσιαστικού **ficus -i** ή **ficus -us** = σύκο → κλίνεται σύμφωνα με τη β' κλίση και επιπλέον δανείζεται από την δ' κλίση όσους τύπους λήγουν σε **-us** και **-u**

decerptam esse: απαρέμφατο παθητικού παρακειμένου, του ρήματος **decerpto, decerpsi, decerptum, decerpere 3** = κόβω

putetis: β' πληθυντικό, υποτακτική ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **puto, putavi, putatum, putare 1** = νομίζω

ex: πρόθεση που συντάσσεται με αφαιρετική = από

arbore: αφαιρετική ενικού, θηλυκό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **arbor -oris** = δέντρο

cum: χρονικός σύνδεσμος (ο cum ο ιστορικός-διηγηματικός) = όταν

omnes: ονομαστική πληθυντικού, αρσενικό, γ' κλίση, του επιθέτου **omnis, -is, -e** = όλος, -η, -ο → **δεν σχηματίζει παραθετικά**

recentem: αιτιατική ενικού, θηλυκό, γ' κλίση, του μονοκατάληκτου επιθέτου **recens (-ntis), recens, recens** = φρέσκος, -ια, -ο → **Παραθετικά: recentior, -ior, -ius, recentissimus, -a, -um**

esse: απαρέμφατο ενεστώτα του ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι

dixissent: γ' πληθυντικό, υποτακτική ενεργητικού υπερσυντελικού, του ρήματος **dico, dixi, dictum, dicere 3** = λέω → **β' ενικό προστακτικής ενεστώτα: dic**

Atqui: αντιθετικός σύνδεσμος = και όμως

ante: πρόθεση που συντάσσεται με αιτιατική = πριν

tertium: αιτιατική ενικού, αρσενικό, β' κλίση, του τακτικού αριθμητικού **tertius, -a, -um** = τρίτος, -η, -ο → **δεν σχηματίζει κλητική**

diem: αιτιατική ενικού, αρσενικό, ε' κλίση, του ουσιαστικού **dies -ei** = μέρα

inquit: γ' ενικό, οριστική ενεργητικού παρακειμένου, του ελλειπτικού ρήματος **inquam** = λέω

scitote: β' πληθυντικό, προστακτική ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **scio, sci(v)i, scitum, scire 4** = μαθαίνω → **σχηματίζει προστακτική ενεστώτα από τους αντίστοιχους τύπους της προστακτικής μέλλοντα: scito, scitote.**

decerptam esse: απαρέμφατο παθητικού παρακειμένου, του ρήματος **decerpto, decerpsi, decerptum, decerpere 3** = κόβω

Carthagine: αφαιρετική ενικού, θηλυκό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **Carthago -inis** = Καρχηδόνα → **ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό**

Tam: ποσοτικό επίρρημα = τόσο

prope: τοπικό επίρρημα = κοντά → **Παραθετικά: propius, proxime**

a (ή ab): πρόθεση που συντάσσεται με αφαιρετική = από

muris: αφαιρετική πληθυντικού, αρσενικό, β' κλίση, του ουσιαστικού **murus -i** = (ο) τοίχος, το τείχος (συνηθέστερα συναντάται στον πληθυντικό)

habemus: α' πληθυντικό, οριστική ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **habeo, habui, habitum, habere 2** = έχω

hostem: αιτιατική ενικού, αρσενικό και θηλυκό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **hostis -is** = εχθρός

itaque: συμπερασματικός σύνδεσμος = επομένως, λοιπόν

cavete: β' πληθυντικό, προστακτική ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **caveo, cavi, cautum, cavere 2** = προσέχω, φυλάγομαι

periculum: αιτιατική ενικού, ουδέτερο, β' κλίση, του ουσιαστικού **periculum -i** = κίνδυνος

tutamini: β' πληθυντικό, προστακτική ενεστώτα, του ρήματος **tutor, tutatus sum, tutari αποθετικό 1** = προστατεύω

patriam: αιτιατική ενικού, θηλυκό, α' κλίση, του ουσιαστικού **patria -ae** = πατρίδα

opibus: αφαιρετική πληθυντικού, θηλυκό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **opes -um** = δυνάμεις → **στον ενικό απαντούν οι τύποι: (ops), opis, -, opem, -, ope = βοήθεια (ετερόσημο)**

urbis: γενική ενικού, θηλυκό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **urbs -is** = πόλη

nolite: β' πληθυντικό, προστακτική ενεργητικού ενεστώτα, του ανώμαλου ρήματος **nolo, nolui, -, nolle** = δεν θέλω

confidere: απαρέμφατο ενεστώτα, του ρήματος **confido, confisus sum, confidere 3** (ημιαποθετικό) = εμπιστεύομαι

Fiduciam: αιτιατική ενικού, θηλυκό, α' κλίση, του ουσιαστικού **fiducia -ae** = εμπιστοσύνη → **ως αφηρημένη έννοια δεν έχει πληθυντικό**

quae: ονομαστική ενικού, θηλυκό, της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, -α, -ο

nimia: ονομαστική ενικού, θηλυκό, β' κλίση, του επιθέτου **nimius, -a, -um** = υπερβολικός, -ή, -ό → **σηματίζει περιφραστικά παραθετικά: magis nimius, -am, -um, maxime nimius, -a, -um vobis**: δοτική πληθυντικού, αρσενικό, β' πρόσωπο, της προσωπικής αντωνυμίας = σ' εσάς
est: γ' ενικό, οριστική ενεστώτα, του ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι, υπάρχω
deponite: β' πληθυντικό, προστακτική ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **depono, deposui, depositum, deponere 3** = αποβάλλω
Neminem: αιτιατική ενικού, αρσενικό, της αόριστης ουσιαστικής αντωνυμίας **nemo, nemo, nihil (nil)**
credideritis: β' πληθυντικό, υποτακτική ενεργητικού παρακειμένου, του ρήματος **credo, credidi, creditum, credere 3** = πιστεύω
patriae: δοτική ενικού, θηλυκό, α' κλίση, του ουσιαστικού **patria -ae** = πατρίδα
consulturum esse: απαρέμφατο ενεργητικού μέλλοντα, του ρήματος **consulo, consului, consultum, consulere 3** = φροντίζω
nisi: υποθετικός αποφατικός σύνδεσμος = αν δεν
vos: ονομαστική πληθυντικού, αρσενικό, β' πρόσωπο, της προσωπικής αντωνυμίας = εσείς
ipsi: ονομαστική πληθυντικού, αρσενικό, της οριστικής αντωνυμίας **ipse, ipsa, ipsum** = ίδιος, -α, -ο
patriae: δοτική ενικού, θηλυκό, α' κλίση, του ουσιαστικού **patria -ae** = πατρίδα
consulueritis: β' πληθυντικό, υποτακτική ενεργητικού παρακειμένου, του ρήματος **consulo, consului, consultum, consulere 3** = φροντίζω
mementote: β' πληθυντικό, προστακτική ενεργητικού μέλλοντα με σημασία ενεστώτα, του ελλειπτικού ρήματος **memini - meminisse** = θυμάμαι
rem: αιτιατική ενικού, θηλυκό, ε' κλίση, του ουσιαστικού **res, rei** = πράγμα
publicam: αιτιατική ενικού, θηλυκό, β' κλίση, του επιθέτου **publicus, -a, -um** = δημόσιος → **δεν σηματίζει παραθετικά**
rem publicam: όλο μαζί αποτελεί σύνθετο ουσιαστικό = πολιτεία → **δεν σηματίζει πληθυντικό**
in: πρόθεση που συντάσσεται με αφαιρετική = σε
extremo: αφαιρετική ενικού, ουδέτερο, β' κλίση, του επιθέτου **extremus, -a, -um** = έσχατος, -η, -ο. Αποτελεί υπερθετικό βαθμό του επιθέτου **exterus, -a, -um** → **Παραθετικά: exterior, -ior, -ius, extremus, -a, -um/ extimus, -a, -um.**
discrimine: αφαιρετική ενικού, ουδέτερο, γ' κλίση, του ουσιαστικού **discrimen -inis** = κίνδυνος
quondam: χρονικό επίρρημα = κάποτε
fuisse: απαρέμφατο παρακειμένου, του ρήματος **sum, - fui, -, esse** = είμαι, υπάρχω, βρίσκομαι
Statim: χρονικό επίρρημα = αμέσως
-que: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και → **χρησιμοποιείται ως εγκλιτική λέξη**
sumptum est: γ' ενικό, οριστική παθητικού παρακειμένου, του ρήματος **sumo, sumpsi, sumptum, sumere 3** = αρχίζω
Punicum: ονομαστική ενικού, ουδέτερο, β' κλίση, του επιθέτου **Punicus, -a, -um** = Καρχηδονιακός → **δεν σηματίζει παραθετικά**
bellum: ονομαστική ενικού, ουδέτερο, β' κλίση, του ουσιαστικού **bellum -i** = πόλεμος
tertium: ονομαστική ενικού, ουδέτερο, β' κλίση, του τακτικού αριθμητικού **tertius, -a, -um** = τρίτος, -η, -ο → **δεν σηματίζει κλητική**
quo: αφαιρετική ενικού, ουδέτερο, της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, -α, -ο
Carthago: ονομαστική ενικού, θηλυκό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **Carthago -inis** = Καρχηδόνα → **ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό**
deleta est: γ' ενικό, οριστική παθητικού παρακειμένου, του ρήματος **deleo, deleui, deletum, delere 2** = καταστρέφω

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- ✓ **Ficus-i** και **ficus-us** (θηλ.): Ως ουσιαστικό της δεύτερης κλίσης σχηματίζεται ομαλά. Ως ουσιαστικό της τέταρτης κλίσης όμως σχηματίζει μόνο τις πτώσεις που λήγουν σε -us και -u

	SINGULARIS	PLURALIS
Nom.	Ficus	Ficus
Gen.	Ficus	-----
Dat.	-----	-----
Acc.	-----	Ficus
Voc.	Ficus	Ficus
Abl.	Ficu	-----

* Ο τύπος “ficum” που απαντά στο κείμενο είναι της δεύτερης κλίσης

- ✓ **Prope:** Εδώ είναι επίρρημα (όχι πρόθεση + αιτιατική)
 Παραθετικά: **prope-propius-proxime**
- ✓ **Exterus:** Παραθετικά επιθέτου: **exterus** ή **exter -a -um/ exterior -ius/ extremus -a -um** ή **extimus -a -um**
 Παραθετικά επιρρήματος: **extra/ exterius/ extremum** ή **extremo**
- ✓ (**Ops**), **opis:** Σχηματίζεται ως εξής:

	SINGULARIS	PLURALIS
Nom.	-----	Opes
Gen.	Opis	Opum
Dat.	-----	Opibus
Acc.	Opem	Opes
Voc.	-----	Opes
Abl.	Ope	Opibus

- ✓ **nemo-(nemo)-nihil** ή **nil:** αόριστη ουσιαστική αντωνυμία. Σχηματίζεται ως εξής:

SINGULARIS

	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Nom.	nemo	(nemo)	nihil η nil
Gen.	nullius	(nullius)	nullius rei
Dat.	nemini	(nemini)	nulli rei
Acc.	neminem	(neminem)	nihil ή nil
Voc.	-----	-----	-----
Abl.	nullo	(nullo)	nulla re

PLURALIS

Nom.	nulli	(nullae)	nullae res
Gen.	nullorum	(nullarum)	nullarum rerum
Dat.	nullis	(nullis)	nullis rebus
Acc.	nullos	(nullas)	nullas res
Voc.	-----	-----	-----
Abl.	nullis	(nullis)	nullis rebus

ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ ΕΝΕΣΤΩΤΑ ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝΤΑ Α΄, Β΄, Γ΄, Δ΄ ΣΥΖΥΓΙΑΣ

Ενεστώτας

	Α΄ συζυγία	Β΄ συζυγία	Γ΄ συζυγία	Δ΄ συζυγία
Sing. 2	ama	dele	leg -e	audi
Plur. 2	ama -te	dele -te	leg -ite	audi -te

Μέλλοντας

	Α΄ συζυγία	Β΄ συζυγία	Γ΄ συζυγία	Δ΄ συζυγία
Sing. 2	ama-to	dele-to	leg-i-to	audi-to
Sing. 3	ama-to	dele-to	leg-i-to	audi-to
Plur. 2	ama-tote	dele-tote	leg-i-tote	audi-tote
Plur. 3	ama-nto	dele-nto	leg-u-nto	audi-u-nto

ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ ΠΑΘΗΤΙΚΟΥ ΕΝΕΣΤΩΤΑ ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝΤΑ Α΄, Β΄, Γ΄, Δ΄ ΣΥΖΥΓΙΑΣ

Ενεστώτας

	Α΄ συζυγία	Β΄ συζυγία	Γ΄ συζυγία	Δ΄ συζυγία
Sing. 2	ama-re	dele-re	lege-re	audi-re
Plur. 2	ama -mini	dele -mini	leg -i-mini	audi -mini

Μέλλοντας

	Α΄ συζυγία	Β΄ συζυγία	Γ΄ συζυγία	Δ΄ συζυγία
SING. 2	ama-tor	dele-tor	leg-i-tor	audi-tor
Sing. 3	ama-tor	dele-tor	leg-i-tor	audi-tor
Plur. 3	ama-ntor	dele-ntor	leg-untor	audi-untor

ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ ΤΟΥ “SUM”

sING. 2	es	SING. 2	esto
PLUR. 2	este	SING. 3	esto
		Plur. 2	estote
		Plur. 3	sunto

ΠΡΟΣΟΧΗ: Τέσσερα ρήματα στο β΄ ενικό προστακτικής του ενεργητικού ενεστώτα σχηματίζουν κατάληξη χωρίς “-e”

- ✓ facio — **fac**
- ✓ dico — **dic**
- ✓ duco — **duc**
- ✓ fero — **fer**

Όμως το “facio”, αν είναι σύνθετο, σχηματίζει το β΄ ενικό προστακτικής του ενεργητικού ενεστώτα με κανονική κατάληξη “-e”: confice, perfice κ.λπ.

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

- ✓ **quando ... ex arbore:** δευτερεύουσα πλάγια ερωτηματική πρόταση, ως έμμεσο αντικείμενο του “interrogo”. Μερικής αγνοίας/υποτακτική: υποκειμενική χροιά / σύγχρονο στο παρόν
- ✓ **cum.omnes ... dixissent:** δευτερεύουσα χρονική πρόταση. Cum: ιστορικός-διηγηματικός / υποτακτική: υποκειμενικό στοιχείο προτερόχρονο στο παρελθόν (το “inquit” είναι ιστορικού χρόνου)
- ✓ **ante diem:** εμπρόθετη αιτιατική που δηλώνει χρόνο (το πριν από πόσο χρόνο συνέβη το γεγονός, και προσδιορίζει το “decerptum esse”
- ✓ **opibus:** απρόθετη αφαιρετική οργανική του μέσου στο “confidere”
- ✓ **quae nimia vobis est:** δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο “fiduciam”. Οριστική: πραγματικό γεγονός
- ✓ **nisi vos ipsi patriae consulueritis:** Υπόθεση (δευτερεύουσα υποθετική πρόταση).
Consulturum esse: απόδοση.
Έχουμε εξαρτημένο υποθετικό λόγο 1^{ου} είδους (ανοιχτή υπόθεση στο μέλλον). Ο υποθετικός λόγος είναι εξαρτημένος, γιατί η απόδοσή του είναι απαρέμφατο. Σε ευθύ λόγο θα ήταν: **Nemo patriae consullet** (οριστική μέλλοντα) **nisi vos ipsi patriae consulueritis** (οριστική συντελεσμένου μέλλοντα)
- ✓ **quo:** απρόθετη αφαιρετική που φανερώνει χρονική διάρκεια και προσδιορίζει το “deleta est”

ΑΡΧΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΡΗΜΑΤΩΝ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΑ

- ✓ adfero και affero-attuli-allatum-adferre και afferre (3 ανώμαλο)
- ✓ ostendo-ostendi-ostentum (και ostensum)-ostendere (3)
- ✓ decerpo-decerpsi-decerptum-decerptere (3)
- ✓ scio-scivi (και scii)-scitum-scire (4)
- ✓ dico-dixi-dictum-dicere (3)
- ✓ tutor-tutatus sum-tutari (1 αποθετικό)
- ✓ nolo-nolui- --- -nolle (ανώμαλο) Γραμματική, σελ. 88-89
- ✓ confido-confisus sum-confidere (3) (ημιαποθετικό)
- ✓ depono-deposui-depositum-deponere (3)
- ✓ consulo-consului-consultum-consulere (3)
- ✓ memini-meminisse (ελλειπτικό) *
- ✓ inquam (ελλειπτικό) Γραμματική, σελ. 92
- ✓ sumo-sumpsi-sumptum-sumere (3)
- ✓ deleo-delevi-deletum-delere (2)

* βλ. Γραμματική, παρ. 98, σελ. 91-92. Προστακτική παρακειμένου: με σημασία ενεστώτα και με καταλήξεις της προστακτικής μέλλοντα (όπως και το scio) δηλ. β' εν. memento , β' πληθ. mementote.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. α) attulit, putetis, sumptum est: X.A. β) tutamini, nolite: X.A. στο γ' ενικό πρόσωπο υποτακτικής στην ίδια φωνή.
2. hanc, neminem: Να κλιθούν στο γένος που βρίσκονται.
3. quodam die, ficum praecocem: Να κλιθούν.
4. nolite confidere: Να δηλωθεί η απαγόρευση με άλλο τρόπο
5. Cato attult quodam die in curiam ficum praecocem: να τραπεί η ενεργητική σύνταξη σε παθητική.

LECTIO SEPTIMA ET VICESIMA (XXVII) - 27

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Όταν ο Άκκιος είχε έρθει¹ στον Τάραντα από την πόλη Ρώμη, όπου ο Πακούβιος είχε αποσυρθεί σε μεγάλη πια ηλικία, έμεινε κοντά σε αυτόν². Ο Άκκιος, που ήταν πολύ μικρότερος στην ηλικία, διάβασε σ' αυτόν που το ζήτησε, την τραγωδία του της οποίας το όνομα είναι "Ατρέας". Τότε ο Πακούβιος (του) είπε ότι όσα είχε γράψει ήταν βέβαια ηχηρά και μεγαλόπρεπα, αλλά όμως ότι του φαινόταν (ότι είναι) κάπως τραχιά και στιφά. "Έτσι είναι" είπε ο Άκκιος "όπως λες· κι ούτε βέβαια με κάνει αυτό να μετανιώνω"³ γιατί ελπίζω πως θα είναι καλύτερα αυτά που θα γράψω στη συνέχεια. Διότι λένε πως το ίδιο συμβαίνει στο πνεύμα που συμβαίνει στους καρπούς: αυτοί που γεννιούνται σκληροί και πικροί, γίνονται αργότερα γλυκοί και ευχάριστοι· όσοι όμως γεννιούνται αμέσως μαραμμένοι και μαλακοί, αργότερα γίνονται όχι ώριμοι αλλά σάπιοι⁴.

1. Πήγε 2. Στο σπίτι του 3. Κι ούτε βέβαια μετανιώνω γι' αυτό 4. Αργότερα δεν ωριμάζουν αλλά σαπίζουν

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ

cum: χρονικός σύνδεσμος (ιστορικός-διηγηματικός) = όταν

Accius: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού, **Accius-ii/ -i**, β' κλίση αρσενικό = ο Άκκιος → (ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό)

ex: πρόθεση + αφαιρετική = από

urbe: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού **urbs, -is**, γ' κλίση, θηλυκό = η πόλη

Roma: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού **Roma -ae**, α' κλίση, θηλυκό = η Ρώμη → (ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό)

Tarentum: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **Tarentum -i**, β' κλίση, ουδέτερο = ο Τάραντας → (ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό)

venisset: γ' ενικό υποτακτικής υπερσυντελικού ενεργητικής φωνής του ρήματος **venio, veni, ventum, venīre 4** = έρχομαι

ubi: αναφορικό τοπικό επίρρημα = όπου

Pacuvius: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **Pacuvius-ii/ -i**, β' κλίση, αρσενικό = ο Πακούβιος → (ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό)

grandi: αφαιρετική ενικού, θηλυκού γένους, του επιθέτου **grandis, -is, -e**, γ' κλίση = μεγάλος, -η, -ο, (Σ.Β.: grandior, -ior, -ius, Υ.Β.: grandissimus, -a, -um)

iam: χρονικό επίρρημα = πια, ήδη

aetate: αφαιρετική ενικού, του ουσιαστικού **aetas -atis**, γ' κλίση, θηλυκό = ηλικία (γενική πληθυντικού = **aetatum** και **aetatium**)

recesserat: γ' ενικό οριστικής υπερσυντελικού ενεργητικής φωνής του ρήματος **recedo, recessi, recessum, recedēre 3** = αποσύρομαι

devertit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου του ρήματος **deverto, deverti, deversum, devertēre 3** και **devertor, deverti, deverti 3** ημιαποθετικό = καταλύω, μένω

ad: πρόθεση + αιτιατική = σε

eum: αιτιατική ενικού, αρσενικού γένους, της οριστικής επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, -ή, -ό

Accius: ονομαστική ενικού, του ουσιαστικού, **Accius-ii/ -i**, β' κλίση, αρσενικό = ο Άκκιος → (ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό)

qui: ονομαστική ενικού, αρσενικού γένους, της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, -α, -ο

multo: αφαιρετική ενικού, ουδετέρου γένους του επιθέτου **multus, -a, -um**, β' κλίση = πολύς, πολλή, πολύ

[Σ.Β.: plus (χρησιμοποιείται μόνο η ονομαστική και αιτιατική του ουδετέρου plus και η γενική pluris) Υ.Β.: plurimus, -a, -um]. Το επίθετο σχηματίζει παραθετικά συνήθως στον πληθυντικό **minor**: ονομαστική ενικού, αρσενικού γένους, συγκριτικού βαθμού του επιθέτου **parvus, -a, -um**, β' κλίση = μικρός, -ή, -ό, (Σ.Β.: minor, minus Υ.Β.: minimus, -a, -um)

natu: αφαιρετική ενικού, του ουσιαστικού **natus -us**, δ' κλίση, αρσενικό = η ηλικία (εύχρηστο μόνο στην αφαιρετική ενικού)

erat: γ' ενικό, οριστικής παρατατικού του ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι

tragoediam: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **tragoedia -ae**, α' κλίση, θηλυκό = η τραγωδία

suam: αιτιατική ενικού, θηλυκού γένους, της κτητικής αντωνυμίας για έναν κτήτορα **suus, -a, -um** = δικός, -ή, -ό του

cui: δοτική ενικού, θηλυκού γένους της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, -α, -ο

Atreus: ονομαστική ενικού, του ουσιαστικού **Atreus-i**, β' κλίση, αρσενικό = ο Ατρέας (κλητική ενικού: **Atreu**) → (ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό)

nomen: ονομαστική ενικού, του ουσιαστικού **nomen -inis**, γ' κλίση, ουδέτερο = το όνομα

est: γ' ενικό, οριστικής ενεστώτα του ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι

ei: δοτική ενικού, αρσενικού γένους, της οριστικής - επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, -ή, -ό

desideranti: δοτική ενικού, αρσενικού γένους, της μετοχής ενεστώτα ενεργητικής φωνής του ρήματος **desidero, desideravi, desideratum, desiderare 1** = επιθυμώ

legit: γ' ενικό, οριστικής παρακειμένου, ενεργητικής φωνής του ρήματος **lego, legi, lectum, legere 3** = διαβάζω

tum: χρονικό επίρρημα = τότε

Pacuvius: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **Pacuvius-ii/ i** β' κλίση, αρσενικό = ο Πακούβιος → (ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό)

dixit: γ' ενικό, οριστικής παρακειμένου, ενεργητικής φωνής του ρήματος **dico, dixi, dictum, dicere 3** = λέω → (β' ενικό προστακτικής ενεστώτα: dic)

sonora: αιτιατική πληθυντικού, ουδετέρου γένους, του επιθέτου **sonorus, -a, -um**, β' κλίση = ο ηχηρός, -ή, -ό (δεν σχηματίζει παραθετικά)

quidem: τροπικό επίρρημα = βέβαια

esse: απαρέμφατο ενεστώτα του ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι

grandia: αιτιατική πληθυντικού ουδετέρου γένους του επιθέτου **grandis, -is, -e**, γ' κλίση = μεγάλος, -η, -ο, (Σ.Β.: grandior, -ior, -ius, Υ.Β.: grandissimus, -a, -um)

quae: αιτιατική πληθυντικού, ουδετέρου γένους, της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, -α, -ο

scripsisset: γ' ενικό, υποτακτικής υπερσυντελικού ενεργητικής φωνής του ρήματος **scribo, scripsi, scriptum, scribere 3** = γράφω

sed: αντιθετικός σύνδεσμος = αλλά

videri: απαρέμφατο ενεστώτα παθητικής φωνής του ρήματος **video, vidi, visum, videre 2** = βλέπω

tamen: αντιθετικός σύνδεσμος = όμως

ea: αιτιατική πληθυντικού, ουδετέρου γένους της οριστικής επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, -ή, -ό

sibi: δοτική ενικού της προσωπικής αντωνυμίας, γ' πρόσωπο

duriora: αιτιατική πληθυντικού, ουδετέρου γένους, συγκριτικού βαθμού του επιθέτου **durus, -a, -um** β' κλίση = σκληρός, -ή, -ό, τραχύς, -ιά, -ύ (Σ.Β.: durior, -ior, -ius, Υ.Β.: durissimus, -a, -um. Ο θετικός του επιρρήματος σχηματίζει δύο τύπους: dure και duriter)

acerbiora: αιτιατική πληθυντικού, ουδετέρου γένους, συγκριτικού βαθμού του επιθέτου **acerbus, -a, -um**, β' κλίση = πικρός, -ή, -ό (Σ.Β.: acerbior, -ior, -ius, Υ.Β.: acerbissimus, -a, -um)

ita: τροπικό επίρρημα = έτσι

est: γ' ενικό οριστικής ενεστώτα του ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι

inquit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου του ελλειπτικού ρήματος **inquam** = λέω

ut: παραβολικός σύνδεσμος = όπως

dicis: β' ενικό οριστικής ενεστώτα ενεργ. φωνής του ρήματος **dico, dixi, dictum, dicere 3** = λέω

neque: αντιθετικός σύνδεσμος = ούτε

id: ονομαστική ενικού ουδετέρου γένους της οριστικής επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, -ή, -ό

me: αιτιατική ενικού, της προσωπικής αντωνυμίας, α' πρόσωπο **ego** = εγώ

sane: τροπικό επίρρημα = βέβαια (Σ.: *sanius*, Υ: *sanissime*)

paenitet: γ' ενικό, οριστικής ενεστώτα του ρήματος **paenitet, paenituit, paenitēre 2** = μετανιώνω

meliora: αιτιατική πληθυντικού, ουδετέρου γένους συγκριτικού βαθμού του επιθέτου **bonus, -a, -um**, β' κλίση = καλός, -ή, -ό (Σ.Β.: *melior, -ior, -ius*, Υ.Β.: *optimus, -a, -um*)

enim: αιτιολογικός σύνδεσμος = γιατί

fore: απαρέμφατο μέλλοντα του ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι (Σχηματίζει και δεύτερο τύπο: *futura esse*)

spero: α' ενικό οριστικής ενεστώτα ενεργητικής φωνής του ρήματος **spero, speravi, speratum, sperāre 1** = ελπίζω

deinceps: χρονικό επίρρημα = στη συνέχεια

scribam: α' ενικό, οριστικής μέλλοντα ενεργητικής φωνής του ρήματος **scribo, scripsi, scriptum, scribēre 3** = γράφω

nam: αιτιολογικός σύνδεσμος = γιατί

quod: ονομαστική ενικού ουδετέρου γένους της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, -α, -ο

in: πρόθεση + αφαιρετική = σε

pomis: αφαιρετική πληθυντικού του ουσιαστικού **pomum-i**, β' κλίση, ουδέτερο = ο καρπός

est: γ' ενικό οριστικής ενεστώτα του ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι

idem: αιτιατική ενικού, ουδετέρου γένους της οριστικής-επαναληπτικής αντωνυμίας **idem, eadem, idem** = ίδιος, -α, -ο

esse: απαρέμφατο ενεστώτα του ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι

aiunt: γ' πληθυντικό οριστικής ενεστώτα του ελλειπτικού ρήματος **aiō** = λέω

in: πρόθεση + αφαιρετική = σε

ingeniis: αφαιρετική πληθυντικού του ουσιαστικού **ingenium-ii (i)**, β' κλίση, ουδέτερο = το πνεύμα

quae: ονομαστική πληθυντικού ουδετέρου γένους της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, -α, -ο

et: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και

acerba: ονομαστική πληθυντικού ουδετέρου γένους του επιθέτου **acerbus, -a, -um**, β' κλίση = πικρός, -ή, -ό (Σ.Β.: *acerbior, -ior, -ius*, Υ.Β.: *acerbissimus, -a, -um*)

nascuntur: γ' πληθυντικό οριστικής ενεστώτα του ρήματος **nascor, natus sum, nasci 3** αποθετικό = γεννιέμαι (μετοχή μέλλοντα : **nasciturus, -a, -um**).

post: χρονικό επίρρημα = αργότερα

fiunt: γ' πληθυντικό οριστικής ενεστώτα του ρήματος **fiō, factus sum, fieri** = γίνομαι

mitia: ονομαστική πληθυντικού, ουδετέρου γένους του επιθέτου **mitis, -is, -e** γ' κλίση = γινωμένος, -η, -ο (Σ.Β.: *mitior, -ior, -ius*, Υ.Β.: *mitissimus, -a, -um*) - (Επίρρημα: *mite, mitius, mitissime*)

et: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και

iucunda: ονομαστική πληθυντικού, ουδετέρου γένους του επιθέτου **iucundus, -a, -um** β' κλίση = γλυκός, -ιά, -ό, ευχάριστος, -η, -ο (Σ.Β.: *iucundior, -ior, -ius*, Υ.Β.: *iucundissimus, -a, -um*)

sed: αντιθετικός σύνδεσμος = αλλά

gignuntur: γ' πληθυντικό, οριστικής ενεστώτα παθητικής φωνής του ρήματος **gigno, genui, genitum, gignēre 3** = γεννώ

statim: χρονικό επίρρημα = εξ αρχής

vieta: ονομαστική πληθυντικού ουδετέρου γένους του επιθέτου **vietus, -a, -um**, β' κλίση = μαραμένος, -η, -ο (δεν σχηματίζει παραθετικά)

mollia: ονομαστική πληθυντικού, ουδετέρου γένους του επιθέτου **mollis, -is, -e**, γ' κλίση = μαλακός, -ή, -ό (Σ.Β.: *mollior, -ior, -ius*, Υ.Β.: *mollissimus, -a, -um*)

non: αρνητικό μόριο = όχι, δεν

matura: ονομαστική πληθυντικού, ουδέτερου γένους του επιθέτου **maturus, -a, -um** β' κλίση = ώριμος, -η, -ο (Σ.Β.: *maturior, -ior, -ius*, Υ.Β.: *maturissimus, -a, -um* & *maturrimus, -a, -um*)

mox: χρονικό επίρρημα = έπειτα

fiunt: γ' πληθυντικό οριστικής ενεστώτα του ανωμάλου ρήματος **fiō, factus sum, fieri** = γίνομαι

sed: αντιθετικός σύνδεσμος = αλλά

putria: ονομαστική πληθυντικού, ουδέτερου γένους του επιθέτου **puter (putris), -is, -e**, γ' κλίση = σάπιος, -α, -ο, (δεν σχηματίζει παραθετικά)

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- ✓ **multi –ae –a** (θετικός)/ **plures –plura** (συγκριτικός)/**plurimi, -ae, -a** (υπερθετικός). Το ουδέτερο του συγκριτικού (plura) σχηματίζει και τύπο “pluria”. Η γενική πληθυντικού του συγκριτικού βαθμού και στα τρία γένη έχει κατάληξη –ium (plurium). Το επίθετο σχηματίζει και παραθετικά στον ενικό αριθμό ως εξής: **multus –a –um/ plus** (ουδ.)/ **plurimus –a –um**. Ο συγκριτικός στον ενικό αριθμό έχει μόνο το ουδέτερο “plus”, το οποίο σχηματίζει μόνο ονομαστική (plus), γενική (pluris) και αιτιατική (plus). Πιο εύχρηστοι βέβαια είναι οι τύποι του πληθυντικού του επιθέτου. Τέλος, το “complures, -complura” (και compluria) δεν έχει συγκριτική σημασία και σημαίνει: κάμποσοι, αρκετοί
- ✓ **sane** (επίρρημα): Σχηματίζει μόνο συγκριτικό βαθμό (sanius), στερείται υπερθετικού
- ✓ **neque**: Αντιθετικός σύνδεσμος
- ✓ **enim**: Αιτιολογικός σύνδεσμος
- ✓ **nam**: Αιτιολογικός σύνδεσμος
- ✓ **maturus, -a, um**: Το επίθετο σχηματίζει στον υπερθετικό βαθμό δύο τύπους: **maturissimus, -a, -um** και **maturrimus, -a, -um**
- ✓ **Atreus**: Κλίνεται όπως το “Cepheus”

Singularis

Nom.	Atreus
Gen.	Atrei/ Atreos
Dat.	Atreo/ Atrei
Acc.	Atreum/ Atrea/ Atrean
Voc.	Atreu
Abl.	Atreo

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

- ✓ **Cum Accius ... venisset**: Δευτερεύουσα χρονική πρόταση. Cum: ιστορικός-διηγηματικός/ υποτακτική: υποκειμενικό στοιχείο / προτερόχρονο στο παρελθόν
- ✓ **Roma**: Επεξήγηση στο “urbe” (Γραμματική, σελ. 160, παρ. 147, σημείωση 1).
- ✓ **Ubi ... recesserat**: Δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο “Tarentum”/ Ubi: αναφορικό τοπικό επίρρημα/ οριστική: πραγματικό
- ✓ **Qui multo ... erat**: Δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο “Accius”/ οριστική: πραγματικό
- ✓ **Multo**: Απρόθετη αφαιρετική του μέτρου-διαφοράς από το “minor”
- ✓ **Natu**: Απρόθετη αφαιρετική της αναφοράς από το “minor”
- ✓ **Cui ... est**: Δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο “tragoediam”/ οριστική: πραγματικό
- ✓ **Quae scripsisset**: Δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, ουσιαστική, ως υποκείμενο του απαρεμφάτου “esse”/ υποτακτική: οφείλεται στον πλάγιο λόγο [προτερόχρονο στο παρελθόν]

- ✓ **Videri:** Ειδικό απαρέμφατο, απρόσωπο, ως αντικείμενο στο “dixit”. Εννοούμε “esse” ως υποκείμενο στο “videri” [Δεκτή και η σύνταξη με το “videri” προσωπικό]
- ✓ **Duriora et acerbiora:** Απόλυτη σύγκριση (συγκριτικός βαθμός χωρίς να υπάρχει β' όρος σύγκρισης). Στην περίπτωση αυτή, ο συγκριτικός εκφράζει βαθμό μεγαλύτερο από το λογικό μέτρο
- ✓ **Ut dicis:** Δευτερεύουσα απλή παραβολική πρόταση. Εκφράζει τον τρόπο γιατί στην κύρια υπάρχει το “ita”/ οριστική: η σύγκριση αφορά δύο πράξεις ή καταστάσεις που είναι (ή θεωρούνται ως) αντικειμενική πραγματικότητα/ ut: παραβολικός σύνδεσμος
- ✓ **Neque id me sane paenitet:** Κύρια πρόταση/ paenitet: ρήμα (εδώ προσωπικό/ id: υποκείμενο του paenitet/ me: αιτιατική του προσώπου που μετανιώνει /sane: επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου στο paenitet. [Το “paenitet” συνήθως είναι απρόσωπο. Συντάσσεται με αιτιατική του προσώπου που μετανιώνει και γενική του πράγματος για το οποίο μετανιώνει κάποιος. Αν λείπει η γενική, μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε ή απαρέμφατο ή ουδέτερο αντωνυμίας. Όταν χρησιμοποιούμε ουδέτερο αντωνυμίας -όπως εδώ- τότε η σύνταξη γίνεται προσωπική]
- ✓ **Quae deinceps scribam:** Δευτερεύουσα αναφορική προσδιοριστική στο εννοούμενο “ea” που λειτουργεί ως υποκείμενο στο “fore”. Οριστική: πραγματικό. [Μπορεί να θεωρηθεί και αναφορική ουσιαστική ως υποκείμενο στο “fore”]
- ✓ **Quod in pomis est:** Δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο “idem”. Παρ' όλο που ο λόγος είναι πλάγιος, εκφέρεται με οριστική για να έχει κάποια αυτοτέλεια
- ✓ **Quae dura et acerba nascuntur:** Δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, ουσιαστική, ως υποκείμενο στο “fiunt”/ Οριστική: πραγματικό *
- ✓ **Quae gignuntur ... mollia:** Δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, ουσιαστική, ως υποκείμενο στο “fiunt”/ Οριστική: πραγματικό **

* Μπορεί να θεωρηθεί και ως αναφορική προσδιοριστική σε ένα εννοούμενο “ea”, που είναι υποκείμενο του ρήματος “fiunt”

** Μπορεί να θεωρηθεί και ως αναφορική προσδιοριστική σε ένα εννοούμενο “ea”, που είναι υποκείμενο του ρήματος “fiunt”

ΑΡΧΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΡΗΜΑΤΩΝ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΑ

- ✓ venio-veni-ventum-venire (4)
- ✓ recedo-recessi-recessum-recedere (3)
- ✓ devertor-deverti- (deversum) –deverti (3 ημιαποθετικό) η devertio-deverti-deversum-devertere (3)
- ✓ lego-legi-lectum-legere (3)
- ✓ dico-dixi-dictum-dicere (3)
- ✓ scribo-scripsi-scriptum-scribere (3)
- ✓ paenitet-paenituit- --- -paenitere (2)
- ✓ aio (ελλειπτικό, γραμματική, σελ. 92)
- ✓ nascor-natus sum-nasci (3 αποθετικό/ μετοχή μέλλοντα: nasciturus)
- ✓ fio-factus sum-fieri (3, παθητικό του “facio”)
- ✓ gigno-genui-genitum-gignere (3)
- ✓ vieo- --- -vietum-viere (2)

1. Σημειώστε μπροστά από τον αριθμό κάθε ερώτησης της στήλης A το γράμμα της σωστής απάντησης της στήλης B

A

1. Quo Accius Roma venit?
2. Quis Tarenti tunc vivebat?
3. Apud quem Accius devertit Tarenti?
4. Quid Accius Pacuvio legit?
5. Quid Pacuvius dixit de scriptis Accii?

B

- α. Tarenti
- β. Apud Pacuvium
- γ. Sibi ea videri grandia quidem sed duriora et acerbiora
- δ. Tragoediam suam, cui nomen Atreus erat.
- ε. Scripta Accii sibi non placere.
- στ. Post fiunt mitia et iucunda.
- ζ. Tarentum.
- η. Pacuvius

1 ... 2 ... 3 ... 4 ... 5 ...

2. Να μεταφέρετε στον ενικό τις προτάσεις :

- Meliora enim fore spero, quae deinceps scribam
- Quae dura et acerba nascuntur, post fiunt mitia et iucunda
- Quae gignuntur statim vieta et mollia, non matura mox fiunt sed putria

3. **grandi aetate, tragoediam suam:** Να γραφούν οι πλάγιες πτώσεις των συνεκφορών και στους δύο αριθμούς.

4. **suam, sibi, me:** να κλιθεί η αντίστοιχη αντωνυμία για πολλούς κτήτορες του πρώτου τύπου· να κλιθεί ο πληθυντικός του δεύτερου τύπου· Να κλιθεί η αντωνυμία ίδιου προσώπου για ένα κτήτορα και αρσενικού γένους του τρίτου τύπου.

5. **devertit, nascuntur:** Να αντικατασταθούν χρονικά σε οριστική, υποτακτική, να κλιθεί η προστακτική και να γραφούν οι ονοματικοί τύποι των δύο ρημάτων

6. Να μετατραπεί η ενεργητική σύνταξη σε παθητική ή η παθητική σε ενεργητική, όπου αυτό είναι δυνατό.

- Accius, qui multo minor natu erat, tragoediam ei desideranti legit.
- Tum Pacuvius dixit sonora quidem esse et grandia quae scripsisset.
- Meliora enim fore spero, quae deinceps scribam.

LECTIO DUODETRICESIMA (XXVIII) - 28

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Ο Λίκινος, δούλος του Αισώπου μας, που σου είναι γνωστός, δραπέτευσε από τη Ρώμη στην Αθήνα. Στην Αθήνα έμεινε λίγους μήνες ως ελεύθερος κοντά στον Πάτρωνα τον Επικούρειο, και από εκεί έφυγε στην Ασία. Αργότερα κάποιος Πλάτων από τις Σάρδεις, όταν έμαθε από γράμμα του Αισώπου ότι αυτός ήταν δραπέτης, συνέλαβε τον άνθρωπο και τον παρέδωσε στη φυλακή στην Έφεσσο. Εσύ αναζήτησε τον άνθρωπο, σε παρακαλώ, και με πολύ μεγάλη φροντίδα είτε στείλε τον στη Ρώμη, είτε φέρε τον μαζί σου επιστρέφοντας από την Έφεσσο. Μη σε απασχολήσει πόσο κοστίζει ο άνθρωπος. Γιατί είναι μικρής αξίας όποιος είναι τόσο τιποτένιος. Αλλά λόγω της ελεεινής πράξης και του θράσους του δούλου, τόσο οργίστηκε ο Αίσωπος, ώστε τίποτα να μην σε αυτόν πιο ευχάριστο από την επανάκτηση του δραπέτη.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ

Aesopi: γενική ενικού του ουσιαστικού **Aesopus -i**, β' κλίση, αρσενικό = ο Αίσωπος → (ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό).

nostri: γενική ενικού αρσενικού γένους της κτητικής αντωνυμίας α' προσώπου, για πολλούς κτήτορες **noster, nostra, nostrum** = ο δικός, -ή, -ό μας.

Licinus: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **Licinus -i**, β' κλίση, αρσενικό = ο Λίκινος → (ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό).

servus: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **servus -i**, β' κλίση, αρσενικό = ο δούλος.

tibi: δοτική ενικού της προσωπικής αντωνυμίας β' προσώπου **tu** = εσύ.

notus: ονομαστική ενικού αρσενικού γένους της μετοχής παθητικού παρακειμένου του ρήματος **nosco, novi, notum, noscēre 3** = γνωρίζω.

Roma: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού **Roma -ae**, α' κλίση, θηλυκό = η Ρώμη → (ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό).

Athenas: αιτιατική πληθυντικού του ουσιαστικού **Athenae -arum**, α' κλίση, θηλυκό = η Αθήνα (συναντάται μόνο στον πληθυντικό εκ μεταγραφής από την αρχαία ελληνική αἱ Ἀθῆναι).

fugit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου ενεργητικής φωνής του ρήματος **fugio, fugi, fugitum, fugere 3*** = φεύγω → ανήκει στα 15 ρήματα σε -io που κλίνονται σαν το capio.

Is: ονομαστική ενικού αρσενικού γένους της οριστικής - επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, -ή, -ό

Athenis: αφαιρετική πληθυντικού του ουσιαστικού **Athenae -arum**, α' κλίση θηλυκό = η Αθήνα (συναντάται μόνο στον πληθυντικό εκ μεταγραφής από την αρχαία ελληνική, αἱ Ἀθῆναι)

apud: πρόθεση + αιτιατική = σε

Patronem: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **Patro -onis**, γ' κλίση, αρσενικό = ο Πάτρωνας → (ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό). → δανείζεται κάποιες πτώσεις από την αρχαία ελληνική:

Patro(n)

Patronis

Patroni

Patronem - Patrona

Patro(n)

Patrone

Epicureum: αιτιατική ενικού αρσενικού γένους του επιθέτου **Epicureus, -a, -um**, β' κλίση = ο επικούρειος → δεν σχηματίζει παραθετικά

paucos: αιτιατική πληθυντικού αρσενικού γένους του επιθέτου **paucus, -a, -um**, β' κλίση = λίγος, -η, -ο → (Παραθετικά: paucior, -ior, -ius, paucissimus, -a, -um)

menses: αιτιατική πληθυντικού του ουσιαστικού **mensis -is**, γ' κλίση, αρσενικό = ο μήνας

pro: πρόθεση + αφαιρετική = σαν, ως

libero: αφαιρετική ενικού αρσενικού γένους του επιθέτου **liber, libera, liberum**, β' κλίση = ελεύθερος, -η, -ο → (Παραθετικά: **liberior, -ior, -ius, liberrimus, -a, -um**)

fuit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου του ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι

inde: τοπικό επίρρημα = από εκεί

in: πρόθεση + αιτιατική = σε

Asiam: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **Asia -ae**, α' κλίση, θηλυκό → (ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό).

abiit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου του ρήματος **abeo, abi(v)i, abitum, abire** = φεύγω

postea: επίρρημα χρονικό = αργότερα

Plato: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **Plato-onis**, γ' κλίση, αρσενικό = ο Πλάτωνας → (ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό). → δανείζεται κάποιες πτώσεις από την αρχαία ελληνική:
 Plato(n)
 Platonis
 Platoni
 Platonem - Platona
 Plato(n)
 Platone

quidam: ονομαστική ενικού αρσενικού γένους της αόριστης - επιθετικής αντωνυμίας **quidam, quaedam, quoddam** = κάποιος, -α, -ο

Sardianus: ονομαστική ενικού αρσενικού γένους του επιθέτου **Sardianus, -a, -um**, β' κλίση = ο Σαρδιανός → (δεν σχηματίζει παραθετικά)

cum: σύνδεσμος χρονικός (εδώ ιστορικός-διηγηματικός) = όταν

eum: αιτιατική ενικού αρσενικού γένους της οριστικής – επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, -ή, -ό

fugitivum: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **fugitivus -i**, β' κλίση, αρσενικό = ο δραπετής

esse: απαρέμφατο ενεστώτα του ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι

ex: πρόθεση + αφαιρετική = από

litteris: αφαιρετική πληθυντικού του ουσιαστικού **litterae -arum**, α' κλίση, θηλυκό = τα γράμματα, οι επιστολές (στον ενικό = το γράμμα της αλφαβήτου)

Aesopi: γενική ενικού του ουσιαστικού **Aesopus -i**, β' κλίση, αρσενικό = ο Αίσωπος → (ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό).

cognovisset: γ' ενικό υποτακτικής υπερσυντελικού ενεργητικής φωνής του ρήματος **cognosco, cognovi, cognitum, cognoscere 3** = μαθαίνω

hominem: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **homo -inis**, γ' κλίση, αρσενικό και θηλυκό = ο άνθρωπος

comprehendit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου ενεργητικής φωνής του ρήματος **comprehendo, comprehendendi, comprehensum, comprehendere 3** = συλλαμβάνω

et: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και

in: πρόθεση + αιτιατική = σε

custodiam: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **custodia -ae**, α' κλίση, θηλυκό = φυλακή

Ephesi: γενική ενικού του ουσιαστικού **Ephesus -i**, β' κλίση, θηλυκό = η Έφεσος → (ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό).

tradidit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου ενεργητικής φωνής του ρήματος **trado, tradidi, traditum, tradere 3** = παραδίδω

tu: ονομαστική ενικού της προσωπικής αντωνυμίας, β' προσώπου **tu** = εσύ

hominem: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **homo -inis**, γ' κλίση, αρσενικό και θηλυκό = ο άνθρωπος

investiga: β' ενικό προστακτικής ενεστώτα ενεργητικής φωνής του ρήματος **investigo, investigavi, investigatum, investigare 1** = αναζητώ τα ίχνη

quaeso: α' ενικό οριστικής ενεστώτα ενεργητικής φωνής του ελλειπτικού ρήματος **quaeso, -, -, quaesere 3** = παρακαλώ

summa: αφαιρετική ενικού θηλυκού γένους υπερθετικού βαθμού του επιθέτου **superus, -a, -um**, β'

κλίση = ανώτερος, -η,

-o → (Παραθετικά: **superior, -ior, -ius, supremus, -a, -um/ summus, -a, -um**)

-que: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και → (χρησιμοποιείται ως εγκλιτική λέξη)

diligentia: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού **diligentia -ae**, α' κλίση, θηλυκό = φροντίδα

vel: διαζευκτικός σύνδεσμος = είτε

Romam: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **Roma -ae**, α' κλίση, θηλυκό = η Ρώμη → (ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό).

mitte: β' ενικό προστακτικής ενεστώτα ενεργητικής φωνής του ρήματος **mitto, misi, missum, mittere 3** = στέλνω

vel: διαζευκτικός σύνδεσμος = είτε

Epheso: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού **Ephesus -i**, β' κλίση, θηλυκό = η Έφεσος → (ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό).

rediens: ονομαστική ενικού αρσενικού γένους της μετοχής ενεστώτα του ρήματος: **redeo, redii, reditum, redire** = γυρίζω, επιστρέφω

te: αφαιρετική ενικού της προσωπικής αντωνυμίας, β' προσώπου **tu** = εσύ

cum: πρόθεση + αφαιρετική = μαζί με

deduc: β' ενικό προστακτικής ενεστώτα ενεργητικής φωνής του ρήματος **deduco, deduxi, deductum, deducere 3** = οδηγώ, φέρνω

Noli: β' ενικό προστακτικής ενεστώτα του ρήματος **nolo, nolui, -, nolle** = δεν θέλω, αρνούμαι

spectare: απαρέμφατο ενεστώτα του ρήματος **specto, spectavi, spectatum, spectare 1** = κοιτάζω

Noli spectare: είναι έκφραση απαγόρευσης = μη σε απασχολήσει

quanti: γενική ενικού ουδέτερου γένους της ερωτηματικής αντωνυμίας **quantus, -a, -um** = πόσος, -η, -ο

homo: ονομαστική ενικού, αρσενικό (ή θηλυκό, εδώ είναι αρσενικό), γ' κλίση, του ουσιαστικού **homo -inis** = άνθρωπος

sit: γ' ενικό υποτακτικής ενεστώτα του ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι

parvi: γενική ενικού ουδέτερου γένους του επιθέτου **parvus, -a, -um**, β' κλίση = μικρός, -ή, -ό → (Παραθετικά: **minor, -or, -us, minimus, -a, -um**)

enim: αιτιολογικός σύνδεσμος = γιατί

preti: γενική ενικού του ουσιαστικού **pretium -ii (i)**, β' κλίση, ουδέτερο = αξία

est: γ' ενικό οριστικής ενεστώτα του ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι

qui: ονομαστική ενικού αρσενικού γένους της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, -α, -ο

tam: επίρρημα = τόσο

nihili: γενική ενικού του ουσιαστικού **nihilum -i**, β' κλίση, ουδέτερο = τίποτε

est: γ' ενικό οριστικής ενεστώτα του ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι

sed: αντιθετικός σύνδεσμος = αλλά

propter: πρόθεση + αιτιατική = εξαιτίας

servi: γενική ενικού του ουσιαστικού **servus -i**, β' κλίση, αρσενικό = ο δούλος

scelus: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **scelus -eris**, γ' κλίση, ουδέτερο = έγκλημα, ελεεινή πράξη

audaciam: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **audacia -ae**, α' κλίση, θηλυκό = το θράσος → ετερόσημο. Στον πληθυντικό **audaciae -arum** = τολμηρές πράξεις

tanto: αφαιρετική ενικού αρσεν. γένους της δεικτικής αντωνυμίας **tantus, -a, -um** = τόσο, -η, -ο

dolore: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού **dolor -oris**, γ' κλίση, αρσενικό = πόνος, [εδώ] οργή

Aesopus: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **Aesopus -i**, β' κλίση, αρσενικό = ο Αίσωπος → (ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό).

est adfectus: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου παθητικής φωνής του ρήματος **adfacio (και afficio), adfeci, adfectum, adficere 3*** = περιβάλλω → (ανήκει στα 15 ρήματα σε -io που κλίνονται σαν το capio).

ut: συμπερασματικός σύνδεσμος = ώστε

nihil: ονομαστική ενικού ουδέτερου γένους της άοριστης ουσιαστικής αντωνυμίας **nemo, nemo,**

nihil (ή **nil**) = κανείς, τίποτε

ei: δοτική ενικού αρσ. γένους της οριστικής – επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, -ή, -ό

gratius: ονομαστική ενικού ουδετέρου γένους συγκριτικού βαθμού του επιθέτου **gratus, -a, -um**, β' κλίση = ευχάριστος, -η, -ο → (Παραθετικά: **gratior, -ior, -ius, gratissimus, -a, -um**)

possit: γ' ενικό υποτακτικής ενεστώτα του ρήματος **possum, potui, - , posse**

esse: απαρέμφατο ενεστώτα του ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι

quam: επίρρημα που εισάγει β' όρο σύγκρισης = παρά

recuperatio: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **recuperatio -onis**, γ' κλίση, θηλυκό = η επανάκτηση

fugitivi: γενική ενικού του ουσιαστικού **fugitivus -i**, β' κλίση, αρσενικό = ο δραπέτης

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

*ΠΡΟΣΟΧΗ ΣΤΑ ΑΚΟΛΟΥΘΑ:

- mensis – is
- Είναι αρσενικό, αν και ισοσύλλαβο
- γεν. πληθ.: -ium και -um
- litterae-arum: επιστολή – όμως: littera-ae: το γράμμα του αλφαβήτου
- nihilum-i: δεν έχει πληθυντικό
- summus-a-um: υπερθετικός του superus-a-um (συγκριτικός: superior-or-us)

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: Ο ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ

ΕΜΠΡΟΘΕΤΑ	ΑΠΡΟΘΕΤΑ - Για πόλεις
<u>Στάση</u> : in + αφαιρετική	(για α', β' κλίση) (γ' κλίση και πληθ.)
<u>Κίνηση προς τόπο</u> : in (ad) + αιτιατική	<u>Στάση</u> : γενική αφαιρετική
<u>Απομάκρυνση</u> : ex, de, ab + αφαιρετική	<u>Κατεύθυνση</u> : αιτιατική
	<u>Απομάκρυνση</u> : αφαιρετική

*ΜΕΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ CUM

Το cum, προκειμένου να δηλώσει συνοδεία με τις προσωπικές αντωνυμίες (και ορισμένες φορές τις αναφορικές) τίθεται με μεταστροφή: αντί για **cumte > tecum**

ΑΡΧΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΡΗΜΑΤΩΝ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΑ

fugio-fugi-fugitum-fugere (3, όπως το capio, βλ. Γραμμ. σελ. 77)

abeo-abivi (abii) – abitum-abire (eo, βλ. Γραμμ. σελ. 86)

cognosco-cognovi-cognitum-cognoscere (3)

comprehendo-ndi-nsum-comprehendere (3)

trado-tradidi-traditum-tradere (3)

investigo-avi-atum-are (1)

quaeso-quaesere (3, ελλειπτικό, βλ. Γραμμ. σελ. 93)

mitto-misi-missum-mittere (3)

redeo-ivi (redii)-reditum-redire (eo, Γραμμ. σελ. 86)

deduco-deduxi-deductum-deducere (3)

nolo-nolui-nolle (βλ. Γραμμ. σελ. 88)

specto-avi-atum-are (1)

adficio (afficio)-affeci-affectum-afficere (3, όπως το capio)

possum-potui-pose (βλ. Γραμμ. σελ. 85)

sum-fui-esse (Γραμμ. σελ. 62)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. comprehendit, cognovisset, tradidit, adfectus est: ΧΑ
2. scelus, nihil, recuperatio: Να κλιθούν
3. summa(que), gratius: Να γραφούν οι αντίστοιχοι τύποι στους άλλους βαθμούς
4. noli spectare: Να διατυπωθεί με άλλο τρόπο η απαγόρευση

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Όταν ο Οκταβιανός επέστρεφε στη Ρώμη μετά τη νίκη στο Άκτιο, πήγε να τον συναντήσει κάποιος άνθρωπος κρατώντας ένα κοράκι· το είχε διδάξει να λέει τα εξής: «Χαίρε, Καίσαρα, νικητή στρατηγέ». Ο Καίσαρας ενδιαφέρθηκε πολύ να αγοράσει το κοράκι· το αγόρασε λοιπόν για είκοσι χιλιάδες σηστέριους. Αυτό το παράδειγμα παρακίνησε κάποιον παπουτσή να μάθει τον ίδιο χαιρετισμό σ' ένα κοράκι. Για πολύ καιρό ξόδευε μάταια τον κόπο του⁽¹⁾: κάθε φορά που το πουλί δεν απαντούσε, ο παπουτσής συνήθιζε να λέει: «Έχασα το λάδι και τον κόπο μου⁽²⁾». Επιτέλους το κοράκι έμαθε τον χαιρετισμό και ο παπουτσής, που επιθυμούσε τα χρήματα, το έφερε στον Καίσαρα. Όταν ο Καίσαρας άκουσε το χαιρετισμό είπε: «Στο σπίτι μου ακούω αρκετούς τέτοιους χαιρετισμούς». Τότε θυμήθηκε το κοράκι⁽³⁾ τα λόγια του κυρίου του: «Έχασα το λάδι και τον κόπο μου⁽²⁾». Σ' αυτά τα λόγια⁽⁴⁾ ο Αύγουστος γέλασε και αγόρασε το πουλί για τόσο μεγάλο ποσό όσο κανένα (πουλί) δεν είχε αγοράσει μέχρι τότε.

1. κοπίαζε μάταια, 2. «Κρίμα στον κόπο μου», 3. Τότε ήρθαν στο μυαλό του κορακιού, 4. Ακούγοντας αυτά τα λόγια.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ

Cum: χρονικός σύνδεσμος (ο cum ο ιστορικός-διηγηματικός) = όταν

Octavianus: ονομαστική ενικού, αρσενικό, β' κλίση, του ουσιαστικού **Octavianus -i** = Οκταβιανός → ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό

post: πρόθεση που συντάσσεται με αιτιατική = μετά

victoriam: αιτιατική ενικού, θηλυκό, α' κλίση, του ουσιαστικού **victoria -ae** = νίκη

Actiacam: αιτιατική ενικού, θηλυκό, β' κλίση, του επιθέτου **Actiacus, -a, -um** = Ακτιακός, του Ακτίου → δεν σχηματίζει παραθετικά

Romam: αιτιατική ενικού, θηλυκό, α' κλίση, του ουσιαστικού **Roma -ae** = Ρώμη → ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό

rediret: γ' ενικό, υποτακτική παρατατικού ενεργητικής φωνής, του ρήματος **redeo, redii, reditum, redire** = επιστρέφω

μετοχή ενεστώτα: **rediens** (γενική: **redeuntis**)

homo: ονομαστική ενικού, αρσενικό (ή θηλυκό, εδώ είναι αρσενικό), γ' κλίση, του ουσιαστικού **homo -inis** = άνθρωπος

quidam: ονομαστική ενικού, αρσενικό, της αόριστης επιθετικής αντωνυμίας **quidam, quaedam, quoddam** = κάποιος, -α, -ο

ei: δοτική ενικού, αρσενικό, της οριστικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, -ή, -ό

occurrit: γ' ενικό, οριστική ενεργητικού παρακειμένου, του ρήματος **occurro, occurri/occurri, occursum, occurrere 3** = πηγαίνω να συναντήσω

corvum: αιτιατική ενικού, αρσενικό, β' κλίση, του ουσιαστικού **corvus -i** = κοράκι

tenens: ονομαστική ενικού, αρσενικό, της μετοχής ενεργητικού ενεστώτα του ρήματος **teneo, tenui, tentum, tenere 2** = κρατώ

eum: αιτιατική ενικού, αρσενικό, της οριστικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, -ή, -ό

instituerat: γ' ενικό, οριστική ενεργητικού υπερσυντελικού, του ρήματος **instituo, institui, institutum, instituere 3** = διδάσκω

haec: αιτιατική πληθυντικού, ουδέτερο, της δεικτικής αντωνυμίας **hic, haec, hoc** = αυτός, -ή, -ό

dicere: απαρέμφατο ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **dico, dixi, dictum, dicere 3** = λέω → β' ενικό προστακτικής ενεστώτα: **dic**

Ave: β' ενικό προστακτικής ενεστώτα του ελλειπτικού ρήματος **aveo, avēre** = χαίρω (εύχρηστο μόνο στην προστακτική και στο απαρέμφατο)

Caesar: κλητική ενικού, αρσενικό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **Caesar -aris** = Καίσαρας → ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό

victor: κλητική ενικού, αρσενικό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **victor -oris** = νικητής

imperator: κλητική ενικού, αρσενικό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **imperator -oris** = στρατηγός

Caesaris: γενική ενικού, αρσενικό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **Caesar -aris** = Καίσαρας → ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό

multum: ποσοτικό επίρρημα = πολύ → Παραθετικά: **plus, plurimum**

interfuit: γ' ενικό, οριστική παρακειμένου, του απρόσωπου ρήματος **interest, interfuit, -, interesse** = ενδιαφέρει → δεν σχηματίζει προστακτική, σουπίνο και μετοχή

corvum: αιτιατική ενικού, αρσενικό, β' κλίση, του ουσιαστικού **corvus -i** = κοράκι

emere: απαρέμφατο ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **emo, emi, emptum, emēre 3** = αγοράζω

itaque: συμπερασματικός σύνδεσμος = επομένως, λοιπόν

viginti: απόλυτο αριθμητικό, άκλιτο = είκοσι

milibus: αφαιρετική πληθυντικού, ουδέτερο, γ' κλίση, του απόλυτου αριθμητικού επιθέτου **miles, miles, milia** = χίλιοι → **στον ενικό είναι άκλιτο: mille.**

Στον πληθυντικό κλίνεται: **milia, milium, milibus, milia, -, milibus.** Δεν σχηματίζει παραθετικά.

sestertium: γενική πληθυντικού, αρσενικό, β' κλίση, του ουσιαστικού **sestertius -ii** = σηστέριος (νόμισμα) → γενική πληθυντικού: **sestertiorum και sestertium**

eum: αιτιατική ενικού, αρσενικό, της οριστικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, -ή, -ό

emit: γ' ενικό, οριστική ενεργητικού παρακειμένου, του ρήματος **emo, emi, emptum, emēre 3** = αγοράζω

id: ονομαστική ενικού, ουδέτερο, της οριστικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, -ή, -ό

exemplum: ονομαστική ενικού, ουδέτερο, β' κλίση, του ουσιαστικού **exemplum -i** = παράδειγμα

sutorem: αιτιατική ενικού, αρσενικό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **sutor -oris** = παπουτσή

quendam: αιτιατική ενικού, αρσενικό, της αόριστης επιθετικής αντωνυμίας **quidam, quaedam, quoddam** = κάποιος, -α, -ο

incitavit: γ' ενικό, οριστική ενεργητικού παρακειμένου, του ρήματος **incito, incitavi, incitatum, incitāre 1** = παρακινώ

ut: βουλητικός σύνδεσμος = να

corvum: αιτιατική ενικού, αρσενικό, β' κλίση, του ουσιαστικού **corvus -i** = κοράκι

doceret: γ' ενικό, υποτακτική ενεργητικού παρατατικού, του ρήματος **doceo, docui, doctum, docēre 2** = μαθαίνω, διδάσκω

parem: αιτιατική ενικού, θηλυκό, γ' κλίση, του μονοκατάληκτου επιθέτου **par, par, par (-is)** = ίδιος, -α, -ο → **δεν σχηματίζει παραθετικά**

salutationem: αιτιατική ενικού, θηλυκό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **salutatio -onis** = χαιρετισμός

Diu: χρονικό επίρρημα = για πολύ καιρό → Παραθετικά: **diutius, diutissime**

operam: αιτιατική ενικού, θηλυκό, α' κλίση, του ουσιαστικού **opera -ae** = κόπος → στον πληθυντικό **operae -arum** = μισθωτοί εργάτες (ετερόσημο)

frustra: τροπικό επίρρημα = μάταια

impendebat: γ' ενικό, οριστική ενεργητικού παρατατικού, του ρήματος **impendo, impendi, impensum, impendēre 3** = ξοδεύω

quotiescumque: χρονικός σύνδεσμος = κάθε φορά που

avis: ονομαστική ενικού, θηλυκό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **avis -is** = πουλί → αφαιρετική ενικού: **ave/ avi**

non: αρνητικό μόριο = όχι, δεν

respondebat: γ' ενικό, οριστική ενεργητικού παρατατικού, του ρήματος **respondeo, respondi, responsum, respondēre 2** = απαντώ

sutor: ονομαστική ενικού, αρσενικό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **sutor -oris** = παπουτσή

dicere: απαρέμφατο ενεστώτα ενεργητικής φωνής, του ρήματος **dico, dixi, dictum, dicēre 3** = λέω → β' ενικό προστακτικής ενεστώτα: **dic**

solebat: γ' ενικό, οριστική παρατατικού, του ρήματος **soleo, solitus sum, solēre ημιαποθετικό 2** = συνηθίζω

oleum: αιτιατική ενικού, ουδέτερο, β' κλίση, του ουσιαστικού **oleum -i** = λάδι
operam: αιτιατική ενικού, θηλυκό, α' κλίση, του ουσιαστικού **opera -ae** = κόπος → **στον πληθυντικό operae -arum = μισθωτοί εργάτες (ετερόσημο)**
perdidi: α' ενικό, οριστική ενεργητικού παρακειμένου, του ρήματος **perdo, perdidi, perditum, perdere 3** = χάνω
Tandem: χρονικό επίρρημα = επιτέλους, τέλος
corvus: ονομαστική ενικού, αρσενικό, β' κλίση, του ουσιαστικού **corvus -i** = κοράκι
salutationem: αιτιατική ενικού, θηλυκό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **salutatio -onis** = χαιρετισμός
didicit: γ' ενικό, οριστική ενεργητικού παρακειμένου, του ρήματος **disco, didici, -, discere 3** = μαθαίνω
sutor: ονομαστική ενικού, αρσενικό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **sutor -oris** = παπουτσήs
cupidus: ονομαστική ενικού, αρσενικό, β' κλίση, του επιθέτου **cupidus, -a, -um** = αυτός, -ή, -ό που επιθυμεί → Παραθετικά: cupidior, -ior, -ior, cupidissimus, -a, -um
pecuniae: γενική ενικού, θηλυκό, α' κλίση, του ουσιαστικού **pecunia -ae** = χρήματα → **δεν έχει πληθυντικό (singulare tantum)**
eum: αιτιατική ενικού, αρσενικό, της οριστικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, -ή, -ό
Caesari: δοτική ενικού, αρσενικό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **Caesar -aris** = Καίσαρας → **ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό**
attulit: γ' ενικό, οριστική ενεργητικού παρακειμένου, του ρήματος **affero, attuli, allatum, afferre 3** = φέρνω (σε κάποιον), β' ενικό προστακτικής ενεστώτα: **affer**
Audita: αφαιρετική ενικού, θηλυκό, της μετοχής παθητικού παρακειμένου **audio, audivi, auditum, audire 4** = ακούω
salutatione: αφαιρετική ενικού, θηλυκό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **salutatio -onis** = χαιρετισμός
Caesar: ονομαστική ενικού, αρσενικό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **Caesar -aris** = Καίσαρας → **ως κύριο όνομα δεν σχηματίζει πληθυντικό**
dixit: γ' ενικό, οριστική ενεργητικού παρακειμένου, του ρήματος **dico, dixi, dictum, dicere 3** = λέω, β' ενικό προστακτικής ενεστώτα: **dic**
domi: γενική ενικού ως επίρρημα, θηλυκό, δ' κλίση (δανείζεται και κάποιους τύπους από τη β' κλίση), του ουσιαστικού **domus -us** = σπίτι → **η γενική, αιτιατική και αφαιρετική ενικού χρησιμοποιούνται μόνο επιρρηματικά για να δηλώσουν στάση, κίνηση και από τόπου κίνηση/απομάκρυνση αντίστοιχα.**

domus	domus
domus - domi	domuum - domorum
domui	domibus
domum	domos
domus	domus
domo	domibus

satis: ποσοτικό επίρρημα = αρκετά → Παραθετικά: **satius, --**
salutationum: γενική πληθυντικού, θηλυκό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **salutatio -onis** = χαιρετισμός
talium: γενική πληθυντικού, θηλυκό, της δεικτικής αντωνυμίας **talis, talis, tale** = τέτοιος, -α, -ο → **κλίνεται σαν επίθετο γ' κλίσης και δεν σχηματίζει κλητική ενικού**
audio: α' ενικό, οριστική ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **audio, audivi, auditum, audire 4** = ακούω
Tum: χρονικό επίρρημα = τότε
venit: γ' ενικό, οριστική ενεργητικού παρακειμένου, του ρήματος **venio, veni, ventum, venire 4** = έρχομαι
corvo: δοτική ενικού, αρσενικό, β' κλίση, του ουσιαστικού **corvus -i** = κοράκι
in: πρόθεση που συντάσσεται με αιτιατική = σε
mentem: αιτιατική ενικού, θηλυκό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **mens -ntis** = νους, μυαλό

verborum: γενική πληθυντικού, ουδέτερο, β' κλίση, του ουσιαστικού **verbum -i** = λόγος
domini: γενική ενικού, αρσενικό, β' κλίση, του ουσιαστικού **dominus -i** = αφεντικό
sui: γενική ενικού, γ' πρόσωπο (για έναν κτήτορα), αρσενικό, της κτητικής αντωνυμίας **suus, sua, suum** = δικός, -ή, -ό του
oleum: αιτιατική ενικού, ουδέτερο, β' κλίση, του ουσιαστικού **oleum -i** = λάδι
et: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και
operam: αιτιατική ενικού, θηλυκό, α' κλίση, του ουσιαστικού **opera -ae** = κόπος → **στον πληθυντικό operae -arum** = μισθωτοί εργάτες (ετερόσημο)
perdidi: α' ενικό, οριστική ενεργητικού παρακειμένου, του ρήματος **perdo, perdidi, perditum, perdere 3** = χάνω
ad: πρόθεση που συντάσσεται με αιτιατική = σε, προς
haec: αιτιατική πληθυντικού, ουδέτερο, της δεικτικής αντωνυμίας **hic, haec, hoc** = αυτός, -ή, -ό
verba: αιτιατική πληθυντικού, ουδέτερο, β' κλίση, του ουσιαστικού **verbum -i** = λόγος
Augustus: ονομαστική ενικού, αρσενικό, β' κλίση, του ουσιαστικού **Augustus -i** = Αύγουστος → **ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό**
risit: γ' ενικό, οριστική ενεργητικού παρακειμένου, του ρήματος **rideo, risi, risum, ridere 2** = γελάω
emit: γ' ενικό, οριστική ενεργητικού παρακειμένου, του ρήματος **emo, emi, emptum, emere 3** = αγοράζω
-que: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και → **χρησιμοποιείται ως εγκλιτική λέξη**
avem: αιτιατική ενικού, θηλυκό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **avis -is** = πουλί → αφαιρετική ενικού: **ave/ avi**
tanti: γενική ενικού, ουδέτερο, της δεικτικής αντωνυμίας **tantus, -a, -um** = τόσος, -η, -ο
quanti: γενική ενικού, ουδέτερο, της αναφορικής αντωνυμίας **quantus, -a, -um** = όσος, -η, -ο
nullam: αιτιατική ενικού, θηλυκό, του αντωνυμικού επιθέτου **nullus, -a, -um** = κανένας, καμία, κανένα
adhuc: χρονικό επίρρημα = μέχρι τότε
emerat: γ' ενικό, οριστική ενεργητικού υπερσυντελικού, του ρήματος **emo, emi, emptum, emere 3** = αγοράζω

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

- opera- ae (θ.): εργασία, κόπος
αλλά operae- arum:μισθωτοί εργάτες
- pecunia- ae (θ.): έχει ίδια σημασία σε ενικό και πληθυντικό → χρήμα. Συνήθως κλίνεται στον ενικό.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- quidam- quaedam- quoddam: αόριστη επιθετική αντωνυμία
- mille ή mile: απόλυτο αριθμητικό. Κλίνεται ως εξής:

Singularis	Pluralis
(Στον ενικό είναι άκλιτο)	Nom. milia ή millia
mille ή mile	Gen. milium ή millium
	Dat. milibus ή millibus
	Acc. milia ή millia
	Voc. - -
	Abl. milibus ή millibus

- sestertius- ii (αρσ.): Κλίνεται ως εξής:

	Singularis	Pluralis
Nom.	sestertius	sestertii
Gen.	sestertii	sestertium και (σπάνια) sestertiorum
Dat.	sestertio	sestertiis
Acc.	sestertium	sestertios
Voc.	(sestertie)	(sestertii)
Abl.	sestertio	sestertiis

→ Οι τύποι της κλητικής είναι αδόκιμοι.

- *quotiescumque*: χρονικός σύνδεσμος. Ισοδυναμεί με τον επαναληπτικό *cum*. Η επανάληψη στα λατινικά δηλώνεται κανονικά με την οριστική.
 - *domi*: επίρρημα
 - *talis- talis- tale*: δεικτική αντωνυμία (τριτόκλιτη δικατάληκτη)
 - *tantus- tanta- tantum*: δεικτική αντωνυμία (δευτερόκλιτη δικατάληκτη)
 - *quantus- quanta- quantum*: αναφορική αντωνυμία (δευτερόκλιτη τρικατάληκτη).
- Και οι τρεις αντωνυμίες (*talis- tantus- quantus*) ανήκουν στις συσχετικές.
- *nullus- a- um*: αντωνυμικό επίθετο και αόριστη επιθετική αντωνυμία. Όπως και όλα τα αντωνυμικά επίθετα έτσι και το “*nullus- a- um*” κλίνεται σαν τα δευτερόκλιτα επίθετα, με τη διαφορά ότι σχηματίζει γενική ενικού σε *-ius* και δοτική ενικού σε *-i*.

Δηλαδή

	Singularis			Pluralis		
	ΑΡΣ.	ΘΗΛ.	ΟΥΔ.	ΑΡΣ.	ΘΗΛ.	ΟΥΔ.
Nom.	nullus	nulla	nullum	nulli	nullae	nulla
Gen.	nullius	nullius	nullius	nullorum	nullarum	nullorum
Dat.	nulli	nulli	nulli	nullis	nullis	nullis
Acc.	nullum	nullam	nullum	nullos	nullas	nulla
Voc.	-	-	-	-	-	-
Abl.	nullo	nulla	nullo	nullis	nullis	nullis

- *avis, avis* (θηλ.): σχηματίζει αφαιρετική σε *-e* και *-i*. (Όταν σημαίνει «πουλί» έχει αφαιρετική σε *-e* και όταν σημαίνει «οιώνος» έχει αφαιρετική σε *-i*.)

- *itaque*: συμπερασματικός σύνδεσμος

- Παραθετικά:

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
<i>satis</i> ή <i>sat</i>	<i>satius</i>	-
<i>diu</i>	<i>diutius</i>	<i>diutissime</i>
<i>multum</i>	<i>plus</i>	<i>plurimum</i>
<i>cupidus- a- um</i>	<i>cupidior, --ius</i>	<i>cupidissimus- a- um</i>
<i>frustra</i> :	Δεν έχουν	
<i>par, paris</i> :	παραθετικά	

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

- *Cum...rediret*: δευτερεύουσα χρονική πρόταση. *cum*→ ιστορικός- διηγηματικός/ υποτακτική→ υποκειμενικό στοιχείο / σύγχρονο στο παρελθόν (προσοχή: το *occurrit-* και *occucurrit-* είναι παρακείμενος)
- *haec*: σύστοιχο αντικείμενο στο “*dicere*”
- *Caesar*: κλητική προσφώνηση
- *victor*: παράθεση στο “*Caesar*”
- *imperator*: επιθετικός προσδιορισμός στο “*victor*”.
- *Caesaris multum interfuit corvum emere*: Συντακτική ανάλυση:
interfuit: ρήμα (απρόσωπο)

Caesaris: γενική του προσώπου που ενδιαφέρεται (στο interfuit)
multum: επιρρηματικός προσδιορισμός του ποσού στο “interfuit”
emere: τελικό απαρέμφατο, υποκείμενο του απρόσωπου ρήματος “interfuit”. Το απαρέμφατο δηλώνει το τι ενδιαφέρει το πρόσωπο.

Caesarem: ενν. υποκείμενο του απαρεμφάτου (ετεροπροσωπία)

corvum: αντικείμενο του απαρεμφάτου

- milibus: αφαιρετική της συγκεκριμένης αξίας από το “emit”
- sestertium: γενική του περιεχομένου στο “milibus”
- ut...salutationem: δευτερεύουσα βουλητική πρόταση ως έμμεσο αντικείμενο στο “incitavit”. Εισάγεται με τον βουλητικό σύνδεσμο “ut” γιατί είναι καταφατική/ υποτακτική→ περιεχόμενο απλώς επιθυμητό / σύγχρονο στο παρελθόν και πάντα σύγχρονο γιατί η βούληση είναι ιδωμένη...
- quotiescumque...respondebat: δευτερεύουσα χρονική πρόταση. Εισάγεται με το χρονικό σύνδεσμο “quotiescumque”(που ισοδυναμεί με επαναληπτικό cum)/ αόριστη επανάληψη στο παρελθόν/ οριστική→ εκφράζει μόνο χρόνο και τίποτα άλλο / Σύγχρονο.
- cupidus: επιρρηματικό κατηγορούμενο του τρόπου στο “sutor”
- pecuniae: γενική ως συμπλήρωμα του επιθέτου “cupidus” (αντικειμενική)
- audita: ιδιάζουσα αφαιρετική απόλυτη, χρονική μετοχή. Έχει ως υποκείμενο της το “salutationem”. Ανάλυση σε χρονική πρόταση→ cum Caesar salutationem audivisset
- salutationum: γενική διαιρετική στο “satis”.
- Tum venit corno in mentem verborum domini sui: Συντακτική ανάλυση:
venit in mentem: απρόσωπη έκφραση
corno: δοτική του προσώπου που θυμάται (το λογικό υποκείμενο της φράσης “venit in mentem”)
in mentem: εμπρόθετη αιτιατική που δηλώνει κίνηση σε τόπο (μτφρ.) ή είσοδο σε κατάσταση και προσδιορίζει το “venit”
verborum: γενική του πράγματος που έρχεται στο νου (το λογικό αντικείμενο της φράσης “venit in mentem”)
tum: επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο “venit”
domini: γενική υποκειμενική στο :verborum”
sui: επιθετικός προσδιορισμός στο “domini”
- ad verba: εμπρόθετη αιτιατική που δηλώνει την αναφορά και προσδιορίζει το “risit”
- tanti/ quanti: γενικές της αφηρημένης αξίας από τα ρήματα “emit” και “emerat” αντίστοιχα.
- quanti...emerat: δευτερεύουσα απλή παραβολική πρόταση. Επειδή εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία “quanti” (της quantus- a- um) και στην κύρια υπάρχει το “tanti” φανερώνει το ποσό. Εκφέρεται με οριστική επειδή η σύγκριση αφορά δύο πράξεις ή καταστάσεις που είναι (ή θεωρούνται ως) αντικειμενική πραγματικότητα .

ΑΡΧΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΡΗΜΑΤΩΝ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΑ

occurro- occurri(και occucurri)- occursum- occurrere (3)

teneo- tenui- tentum- tenere (2)

instituo- institui- institutum- instituere (3)

dico- dixi- dictum- dicere (3)

emo- emi- emptum- emere (3)

doceo- docui- doctum- docere (2)

impendo- impendi- impensum- impendere (3)

respondeo- respondi- responsum- respondere (2)

soleo- solitus sum- (solitum)- solere (ημιαποθετικό – 2)

perdo- perdidici- perditum- perdere (3)

disco- didici- — - discere (3)

adfero και affero- attuli- allatum- adferre και afferre (3 - ανώμαλο)
audio- audivi και audii- auditum- audire (4)
venio- veni- ventum- venire (4)
rideo- risi- risum- ridere (2)
interest- interfuit- — - interesse (ανώμαλο - απρόσωπο)

Προσοχή: Το “ave” του κειμένου ανήκει σε ελλειπτικό ρήμα το οποίο σχηματίζει μόνο ορισμένους τύπους προστακτικής και απαρεμφάτου. Συγκεκριμένα:

Προστακτική

Ενεστώτας	Μέλλοντας
Ενικός 2 ave και have	Ενικός 2 aveto ή haveto (με σημασία κυρίως
Πληθυντ. 2 avete και havete	ενεστώτα)
Απαρέμφατο	
Ενεστώτας	
avere και havere	(βλέπε γραμμ. σελ. 93, 3)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να μεταφράσετε τις προτάσεις

- Lysander Lacaedemonius magnam gloriam habuit, partam magis fortuna quam virtute sua.
- In numero eorum erant solum viri, qui amici erant Lysandri
- Sentiebat id facere non posse sine auxilio deorum, quod Lacaedemonii solebant de omnibus rebus deos in oraculis rogare.

2. homo quidam, viginti milibus sestertium, tanti: Να κλιθούν και στους δύο αριθμούς (η αντωνυμία στο γένος της)

3. instituerat, doceret, solebat: να γραφούν οι ονοματικοί τύποι του πρώτου ρήματος να αντικατασταθεί χρονικά το δεύτερο ρήμα να κλιθεί η προστακτική και να γραφούν οι ονοματικοί τύποι του τρίτου ρήματος

4. Να διαβαθμιστούν τα επίθετα και επιρρήματα του κειμένου και να παραχθούν από τα επίθετα τα αντίστοιχα επιρρήματα και από τα επιρρήματα τα αντίστοιχα επίθετα.

5. Να συμπτυχθούν οι δευτερεύουσες προτάσεις:

- Cum Octavianus Romam rediret, homo quidam ei occurrit corvum tenens.
- Quotiescumque avis non respondebat, sutor dicere solebat.

6. Να μετατρέψετε τον ευθύ λόγο σε πλάγιο:

- Sutor dicere solebat: «Oleum et operam perdidit»
- Caesar dixit: «Domi satis salutationum talium audio».

LECTIO TRICESIMA (XXX) - 30

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Αυτός όμως, (κύριοι) δικαστές, και βρέθηκε στην Ασία και ένα γενναιότατο άνδρα, τον πατέρα του, βοήθησε πολύ στους κινδύνους, τον παρηγόρησε στις ταλαιπωρίες, τον συγχάρηκε στη νίκη του. Και αν η Ασία έχει⁽¹⁾ κάποια υποψία τρυφής, οφείλουμε να επαινούμε τον Μουρήνα, γιατί είδε την Ασία αλλά έζησε στην Ασία με εγκράτεια. Γι' αυτό το λόγο οι κατήγοροί του δεν χρησιμοποίησαν για μομφή εναντίον του Μουρήνα το όνομα «Ασία», από την οποία δημιουργήθηκε έπαινος για την οικογένεια του, υστεροφημία για τη γενιά, τιμή και δόξα για το όνομά, αλλά (τον κατηγορήσαν) για κάποια ατιμία και ντροπή που ή (του) φορτώθηκε στην Ασία ή έφερε μαζί του από την Ασία. Το ότι όμως υπηρέτησε στο στρατό⁽²⁾ σ' αυτόν τον πόλεμο υπήρξε δείγμα ανδρείας· το ότι υπηρέτησε προθυμότατα, όταν ήταν στρατηγός ο πατέρας του⁽³⁾ υπήρξε δείγμα σεβασμού (προς αυτόν): το ότι το τέλος της θητείας του συνέπεσε με τη νίκη και το θρίαμβο του πατέρα του υπήρξε δείγμα καλής τύχης.

1. κρύβει, 2. στρατιώτης, 3. κάτω από τις διαταγές του πατέρα του

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ

hic: ονομαστική ενικού, αρσενικού γένους της δεικτικής αντωνυμίας **hic, haec, hoc** = αυτός, αυτή αυτό

vero: αντιθετικός σύνδεσμος = όμως, αλλά.

iudices: κλητική πληθυντικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης **iudex, iudicis** = δικαστής. Είναι αρσενικού και θηλυκού γένους, που, όμως, εδώ είναι αρσενικό. (Είναι και θηλυκού γένους και σημαίνει η κρίνουσα).

fuit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου του ανωμάλου ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι, υπάρχω.

in: πρόθεση που συντάσσεται με αιτιατική ή αφαιρετική. Εδώ συντάσσεται με αφαιρετική = σε.

Asia: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού της α' κλίσης, θηλυκού γένους **Asia -ae** = Ασία. Ως κύριο όνομα περιοχής δεν σχηματίζει κατά κανόνα πληθυντικό.

viro: δοτική ενικού του ουσιαστικού της β' κλίσης, αρσενικού γένους **vir, viri** = άνδρας.

fortissimo: δοτική ενικού, αρσενικού γένους του επιθέτου, υπερθετικού βαθμού της γ' κλίσης **fortis, -is, -e** = δυνατός. (Οι βαθμοί του επιθέτου είναι: θετικός: fortis, fortis, forte, συγκριτικός: fortior, fortior, fortius, υπερθετικός fortissimus, fortissima, fortissimum).

patri: δοτική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, αρσενικού γένους, **pater, patris** = πατέρας. Στον πληθυντικό αριθμό το ουσιαστικό επιπλέον σημαίνει και: οι πατρίκιοι (patres -um). Η γενική του πληθυντικού είναι patrum.

suo: δοτική ενικού, αρσενικού γένους της κτητικής αντωνυμίας γ' προσώπου (για έναν κτήτορα ή για πολλούς κτήτορες) **suus, sua, suum** (= δικός του, δική του, δικό του/ τους). Εδώ για έναν κτήτορα.

magno: δοτική ενικού, ουδετέρου γένους του επιθέτου, θετικού βαθμού, β' κλίσης **magnus, -a, -um** (= μεγάλος). (Το επίθετο σχηματίζει ανώμαλα παραθετικά: θετικός βαθμός: magnus, -a, -um, συγκριτικός: maior, maior, maius, υπερθετικός: maximus, -a, -um).

adiumento: δοτική ενικού του ουσιαστικού της β' κλίσης, ουδετέρου γένους **adiumentum -i** = βοήθεια

in: πρόθεση που συντάσσεται με αιτιατική ή αφαιρετική. Εδώ συντάσσεται με αφαιρετική = σε.

periculo: αφαιρετική πληθυντικού του ουσιαστικού της β' κλίσης, ουδετέρου γένους **periculum -i** = κίνδυνος.

solacio: δοτική ενικού του ουσιαστικού της β' κλίσης, ουδετέρου γένους, **solacium -ii/i¹** = παρηγοριά, ανακούφιση

¹ Τα υπερδισύλλαβα ουσιαστικά της β' κλίσης που λήγουν σε -ius και -ium στη γενική του ενικού πολλές φορές συναιρούν το τελικό -ii σε -i και τονίζονται, ύστερα από τη συναίρεση, στην παραλήγουσα, έστω κι αν αυτή είναι βραχεία. Βλ. και Γραμματική, ΟΕΔΒ, σελ. 15. Επίσης, υπάρχει και ο τύπος solatium -ii/i (συνώνυμο του solacium).

in: πρόθεση που συντάσσεται με αιτιατική ή αφαιρετική. Εδώ συντάσσεται με αφαιρετική = σε.
laboribus: αφαιρετική πληθυντικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, αρσενικού γένους **labor -oris** (& **labos, -oris**) = ταλαιπωρία, μόχθος

gratulationi: δοτική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους **gratulatio -onis** = έκφραση συγχαρητηρίων

victoria: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού της α' κλίσης, θηλυκού γένους **victoria -ae** = νίκη.

et: συμπλεκτικός, παρατακτικός σύνδεσμος = και.

si: υποθετικός σύνδεσμός = εάν, αν.

habet: γ' ενικό οριστικής ενεστώτα ενεργητικής φωνής του ρήματος της β' συζυγίας **habeo, -ui, -itum, -ēre** = έχω

Asia: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού της α' κλίσης, θηλυκού γένους **Asia -ae** = Ασία. Ως κύριο όνομα περιοχής δεν έχει κατά κανόνα πληθυντικό.

suspicionem: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους **suspicio -onis** = υποψία, υπόνοια.

quandam, quaedam, quoddam: αιτιατική ενικού, θηλυκού γένους της αόριστης επιθετικής αντωνυμίας **quidam, quaedam, quoddam** = κάποιος, κάποια, κάποιο.

luxuriae: γενική ενικού του ουσιαστικού της α' κλίσης, θηλυκού γένους **luxuria -ae** = πολυτέλεια. Το ουσιαστικό απαντά και ως **luxuries -ei**, που είναι θηλυκό της ε' κλίσης. Ως αφηρημένο ουσιαστικό δεν σχηματίζει κατά κανόνα πληθυντικό.

Murenam: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της α' κλίσης, αρσενικού γένους **Murena -ae** = Μουρήνας. Ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό.

laudare: απαρέμφατο ενεργητικού ενεστώτα του ρήματος της πρώτης συζυγίας **laudo, -avi, -atum, -āre** = επαινώ

debemus: α' πληθυντικό οριστικής ενεστώτα ενεργητικής φωνής του ρήματος της β' συζυγίας **debeo, -ui, -itum, -ēre** = οφείλω.

quod: αιτιολογικός σύνδεσμος = διότι, επειδή.

vidit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου ενεργητικής φωνής του ρήματος της β' συζυγίας **video, vidi, visum, vidēre** = βλέπω.

in: πρόθεση που συντάσσεται με αιτιατική ή αφαιρετική. Εδώ συντάσσεται με αφαιρετική = σε.

continenter: επίρρημα θετικού βαθμού (= με εγκράτεια) παραγόμενο από την επιθετικοποιημένη μετοχή **continens -entis** (= εγκρατής του ρήματος της β' συζυγίας **contineo, continui, contentum, continēre** = συγκρατώ). Θετικός βαθμός: **continenter**, συγκριτικός: **continentius**, υπερθετικός: **continentissime**.

vixit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου ενεργητικής φωνής του ρήματος της γ' συζυγίας **vivo, vixi, victum, vivēre** = ζω.

quam: αιτιατική ενικού, θηλυκού γένους της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, η οποία, το οποίο.

ob: πρόθεση που συντάσσεται με αιτιατική = εξαιτίας.

rem: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της ε' κλίσης, θηλυκού γένους **res, rei** = πράγμα.

accusatores: ονομαστική πληθυντικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, αρσενικού γένους **accusator -oris** = κατήγορος

non: αρνητικό μόριο = δεν, όχι.

Asiae: γενική ενικού του ουσιαστικού της α' κλίσης, θηλυκού γένους **Asia -ae** = Ασία. Ως κύριο όνομα περιοχής δεν έχει κατά κανόνα πληθυντικό.

nomen: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, ουδέτερου γένους **nomen, -inis** = όνομα.

Murenae: δοτική ενικού του ουσιαστικού της α' κλίσης, αρσενικού γένους **Murena -ae** = Μουρήνας. Ως κύριο όνομα, κατά κανόνα δεν σχηματίζει πληθυντικό.

obicerunt: γ' πληθυντικό οριστικής παρακειμένου ενεργητικής φωνής του ρήματος της γ' συζυγίας **obicio, obiectum, obicere*** = προσάπτω μομφή σε κάποιον, μέμφομαι για. Το ρήμα συντάσσεται με αιτιατική (ως άμεσο αντικείμενο) και δοτική (ως έμμεσο αντικείμενο). (Το ρήμα λήγει σε -io, αλλά ανήκει στη γ' συζυγία).

ex (ή e): πρόθεση που συντάσσεται με αφαιρετική = από. Η πρόθεση e τίθεται πριν από σύμφωνο, ενώ η ex πριν από φωνήεν (κάποιες φορές και πριν από σύμφωνο, καθώς και πριν από τη λέξη quo).

qua: αφαιρετική ενικού, θηλυκού γένους της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, η οποία, το οποίο.

laus: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους, **laus, laudis** = έπαινος, εγκώμιο.

familiae: δοτική ενικού του ουσιαστικού της α' κλίσης, θηλυκού γένους **familia -ae** = οικογένεια.

memoria: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού της α' κλίσης, θηλυκού γένους **memoria -ae** = μνήμη, υστεροφημία.

generi: δοτική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, ουδετέρου γένους **genus -eris** = γένος.

honus: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, αρσενικού γένους **honus (honor) -oris** = τιμή.

et: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και.

gloria: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού της α' κλίσης, θηλυκού γένους **gloria, -ae** = δόξα.

nomini: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, ουδετέρου γένους **nomen -inis** = όνομα.

constituta est: γ' ενικό οριστικής παθητικού παρακειμένου του ρήματος της γ' συζυγίας **constituo, constitui, constitutum, constituere** = δημιουργώ.

sed: αντιθετικός - παρατακτικός σύνδεσμος = αλλά.

aliquid: αιτιατική ενικού, ουδετέρου γένους της άοριστης επιθετικής αντωνυμίας **aliqui, aliqua, aliquid** = κάποιος, κάποια, κάποιο.

flagitium: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της β' κλίσης, ουδετέρου γένους, **flagitium -ii/i** = όνειδος.

ac: συμπλεκτικός, παρατακτικός σύνδεσμος = και.

dedecus: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, ουδετέρου γένους, **dedecus -oris** = ντροπή.

aut ... aut: διαζευκτικός σύνδεσμος = είτε ... είτε (ή ... ή).

in: πρόθεση που συντάσσεται με αιτιατική ή αφαιρετική. Εδώ συντάσσεται με αφαιρετική.

Asia: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού της α' κλίσης, θηλυκού γένους **Asia -ae** = Ασία. Ως κύριο όνομα περιοχής δεν σχηματίζει κατά κανόνα πληθυντικό.

susceptum: αιτιατική ενικού, ουδετέρου γένους της μετοχής παθητικού παρακειμένου **susceptus, -a, -um** του ρήματος της γ' συζυγίας **suscipio, suscepi, susceptum, suscipere*** = παραλαμβάνω, «φορτώνομαι». (Το ρήμα λήγει σε -io, αλλά ανήκει στη γ' συζυγία).

ex (ή e): πρόθεση που συντάσσεται με αφαιρετική = από. Η πρόθεση e τίθεται πριν από σύμφωνο, ενώ η ex πριν από φωνήεν (κάποιες φορές και πριν από σύμφωνο, καθώς και πριν από τη λέξη quo). (Βλ. και προηγούμενως).

deportatum: αιτιατική ενικού, ουδετέρου γένους της μετοχής παθητικού παρακειμένου **deportatus, -a, -um** του ρήματος της α' συζυγίας **deporto, -avi, -atum, -āre** = φέρνω από κάπου, μεταφέρω.

meruisse: απαρέμφατο ενεργητικού παρακειμένου του ρήματος της β' συζυγίας **mereo, merui, meritum, merere** = αξίζω. Το ρήμα απαντά και ως αποθετικό της β' συζυγίας, δηλαδή **mereor-meritus sum-mereri**. Βλ. και Κουμανούδης σελ. 526.

vero: αντιθετικός σύνδεσμος = όμως, αλλά.

stipendia: αιτιατική πληθυντικού του ουσιαστικού της β' κλίσης, ουδετέρου γένους, **stipendium -ii/-i** = μισθός. Στον πληθυντικό αριθμό: **stipendia -orum** = στρατιωτική θητεία (ετερόσημο). (Η φράση **stipendia mereo** = υπηρετώ στον στρατό).

eo: αφαιρετική ενικού, ουδετέρου γένους της οριστικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, αυτή, αυτό.

bello: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού της β' κλίσης **bellum -i** = πόλεμος.

virtutis: γενική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους **virtus -utis** = ανδρεία. Είναι αφηρημένο ουσιαστικό, αλλά απαντά και στον πληθυντικό ως *virtutes* = οι αρετές.

fuit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου του ανωμάλου ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι, υπάρχω

patre: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, αρσενικού γένους, **pater, patris** = πατέρας. Στον πληθυντικό αριθμό το ουσιαστικό επιπλέον σημαίνει και: οι πατρίκιοι (*patres -um*) Η γενική του πληθυντικού είναι *patrum*. (Βλ. και προηγουμένως)

imperatore: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, αρσενικού γένους **imperator -oris** = αυτοκράτορας.

libentissime: επίρρημα υπερθετικού βαθμού = με πολύ μεγάλη προθυμία. Οι τρεις βαθμοί του επιθέτου είναι: θετικός: *libenter*, συγκριτικός: *libentius*, υπερθετικός: *libentissime*.

meruisse: απαρέμφατο ενεργητικού παρακειμένου του ρήματος της β' συζυγίας **mereo, merui, meritum, merere** = αξίζω. (Βλ. και προηγουμένως).

pietatis: γενική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους **pietas -atis** = ευσέβεια, σεβασμός. Το ουσιαστικό ως αφηρημένο δεν σχηματίζει κατά κανόνα πληθυντικό. (Πληθυντικοί τύποι του ουσιαστικού *pietas -atis* απαντούν μόνο στα θρησκευτικά κείμενα και συγκεκριμένα στη μετάφραση της Αγίας Γραφής).

finem: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, ισοσύλλαβο, αρσενικού γένους, **finis -is** = όριο, τέλος.

stipendiorum: γενική πληθυντικού του ουσιαστικού της β' κλίσης, ουδετέρου γένους **stipendium -ii/ -i** = μισθός. Στον πληθυντικό αριθμό: *stipendia -orum* = στρατιωτική θητεία (ετερόσημο). (Η φράση *stipendia mereo* = υπηρετώ στον στρατό).

patris: γενική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, αρσενικού γένους, **pater, patris** = πατέρας. Στον πληθυντικό αριθμό το ουσιαστικό επιπλέον σημαίνει και: οι πατρίκιοι (*patres -um*). Η γενική του πληθυντικού είναι *patrum*. (Βλ. και προηγουμένως).

victoriam: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της α' κλίσης, θηλυκού γένους **victoria -ae** = νίκη.

ac: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και.

triumphum: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της β' κλίσης, αρσενικού γένους **triumphus -i** = θρίαμβος.

fuisse: απαρέμφατο παρακειμένου του ανωμάλου ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι, υπάρχω. (Βλ. και προηγουμένως).

felicитatis: γενική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους **felicitas -atis** = ευτυχία, καλή τύχη.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- *honor-* *-oris* (αρσ.): σχηματίζει δεύτερους τύπους σε “-os” στην ονομαστική και κλητική ενικού. Το ίδιο συμβαίνει στα: *clamor, labor, amor* (δεν αναφέρονται στο βιβλίο)
- *laus, laudis* (θηλ.): σχηματίζει γενική πληθυντικού σε *-um* και *-ium*
- **aliqui – aliqua - aliquod: αόριστη επιθετική αντωνυμία**
aliquis - (aliqua και aliquae) - aliquid: αόριστη ουσιαστική αντωνυμία.
 Το αν μια αντωνυμία είναι επιθετική ή ουσιαστική μπορούμε εύκολα να το διαπιστώσουμε από τη συντακτική της θέση. Εάν λειτουργεί ως επίθετο είναι επιθετική, εάν λειτουργεί ως ουσιαστικό είναι ουσιαστική.

Κλίση της *aliquis, (aliqua και aliquae), aliquid:*

	<u>Singularis</u>		
Nom.	<i>aliquis</i>	(<i>aliqua και aliquae</i>)	<i>aliquid</i>
Gen.	<i>alicuius</i>	(<i>alicuius</i>)	<i>alicuius rei</i>
Dat.	<i>alicui</i>	(<i>alicui</i>)	<i>alicui rei</i>
Acc.	<i>aliquem</i>	(<i>aliquam</i>)	<i>aliquid</i>
Voc.	-	-	-
Abl.	<i>aliquo</i>	(<i>aliqua</i>)	<i>aliqua re</i>
		<u>Pluralis</u>	

Nom.	aliqui	(aliquae)	aliqua
Gen.	aliquorum	(aliquarum)	aliquarum rerum
Dat.	aliquibus	(aliquibus)	aliquibus rebus
Acc.	aliquos	(aliquas)	aliqua
Voc.	-	-	-
Abl.	aliquibus	(aliquibus)	aliquibus rebus

→ Οι τύποι του θηλυκού είναι αδόκιμοι.

Κλίση της aliqui- aliqua- aliquod:

<u>Singularis</u>			
Nom.	aliqui (aliquis)	aliqua	aliquod
Gen.	alicuius	alicuius	alicuius
Dat.	alicui	alicui	alicui
Acc.	aliquem	aliquam	aliquod
Voc.	-	-	-
Abl.	aliquo	aliqua	aliquo

<u>Pluralis</u>			
Nom.	aliqui	aliquae	aliqua
Gen.	aliquorum	aliquarum	aliquorum
Dat.	aliquibus	aliquibus	aliquibus
Acc.	aliquos	aliquas	aliqua
Voc.	-	-	-
Abl.	aliquibus	aliquibus	aliquibus

- pietas- atis: μόνο ενικός (Singulare tantum) (Γραμμ. 26/ 4, A, α)
- virtus-utis (θ.): γενική πληθυντικού σχηματίζει σε -um και -ium. (Το virtus-utis σημαίνει ανδρεία, αρετή. Πληθυντικό αριθμό σχηματίζει με την έννοια της αρετής)
- luxuria- ae (θ.): σχηματίζει κανονικά ενικό και πληθυντικό από την α' κλίση. Όμως α) ο πληθυντικός της α' κλίσης πρέπει να κλίνεται σε παράθεση β) σχηματίζει μόνο ενικό (singulare tantum) από την πέμπτη κλίση (luxuries, -ei). Στο συγκεκριμένο κείμενο το ουσιαστικό ανήκει στην α' κλίση.
- Παραθετικά επιρρημάτων:

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
continenter	continentius	continentissime
fortiter	fortius	fortissime
magnopere ή magno opere ή valde	magis	maxime
libenter	libentius	libentissime
- vero: αντιθετικός σύνδεσμος ή επίρρημα τροπικό.

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

- viro: δοτική προσωπική χαριστική στο "fuit"
- patri: επεξήγηση στο "viro"
- adiumento/ solacio/ gratulationi: δοτικές κατηγορηματικές του σκοπού από το fuit.
- si habet...luxuriae: δευτερεύουσα υποθετική πρόταση. Ως απόδοση έχει το "debemus". Έχουμε λοιπόν υποθετικό λόγο 1^{ου} είδους → ανοιχτή υπόθεση στο παρόν.
- quod Asiam vidit/ in Asia continenter vixit: δευτερεύουσες αιτιολογικές προτάσεις. Εισάγονται με τον αιτιολογικό σύνδεσμο "quod" και εκφέρονται με οριστική γιατί η αιτιολογία είναι αντικειμενικά αποδεκτή.

- Asiae: γενική επεξηγηματική στο “nomen” (Γραμμ. παραγρ. 129, 1)
- exqua...constituta est: δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο “Asiae”. Οριστική → πραγματικό
- familiae/ generi/ nomini: δοτικές χαριστικές στο “constituta est”
- aliquod flagitium...deportatum: Κύρια πρόταση. Συνδέεται με την προηγούμενη κύρια (Quam ob rem...obiecuerunt) αντιθετικά με το σύνδεσμο “sed” και εννοείται το ρήμα της προηγούμενης κύριας, δηλ. το “obiecuerunt”.
- Meruisse vero stipendia in eo bello virtutis fuit : Συντακτική ανάλυση:
fuit: ρήμα (απρόσωπο)
meruisse: υποκείμενο του “fuit”
Murenam (ενν.): υποκείμενο του meruisse (ετεροπροσωπία)
stipendia: αντικείμενο του meruisse
virtutis: γενική του χαρακτηριστικού γνωρίσματος από το “fuit”
in bello: εμπρόθετη αφαιρετική που δηλώνει χρονικό εντοπισμό και προσδιορίζει το “Meruisse stipendia”
eo: επιθετικός προσδιορισμός στο “bello”
patre imperatore...fuit: Συντακτική ανάλυση: patre imperatore: ιδιόμορφη (ή ατελής) αφαιρετική απόλυτη. Το “patre” λειτουργεί ως υποκείμενο και το “imperatore” ως κατηγορούμενο ή κατηγορηματικός προσδιορισμός. Δηλώνει το χρόνο.
fuit: ρήμα (απρόσωπο)
meruisse: υποκείμενο του “fuit”
Murenam (ενν.): υποκείμενο του meruisse (ετεροπροσωπία)
pietatis: γενική του χαρακτηριστικού γνωρίσματος από το “fuit”
libentissime: επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου στο “meruisse”
- finem stipendiorum...fuit : Συντακτική ανάλυση:
fuit: ρήμα (απρόσωπο)
fuisse: υποκείμενο του “fuit”
finem: υποκείμενο του fuisse (ετεροπροσωπία)
victoriam/ triumphum: κατηγορούμενα στο “finem” μέσω του “fuisse”
stipendiorum: γενική διαιρετική στο “finem”. Μπορεί να χαρακτηριστεί και ως γενική υποκειμενική
patris: γενική υποκειμενική στα “victoriam ac triumphum”
felicitatis: γενική του χαρακτηριστικού γνωρίσματος από το “fuit”

ΑΡΧΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΡΗΜΑΤΩΝ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΑ

habeo- habui- habitum- habere (2)
 laudo- laudavi- laudatum- laudare (1)
 debeo- debui- debitum- debere (2)
 video- vidi- visum- videre (2)
 vivo- vixi- victum- vivere (3)
 obicio- obieci- obiectum- obicere (3 –io) → Γραμμ. σελ. 77- 79
 constituo- constitui- constitutum- constituere (3)
 suscipio- suscepi- susceptum- suscipere (3 –io)
 mereo- merui- meritum- merere (2)
 deporto- deportavi- deportatum- deportare (1)

→ Στο κείμενο το constituta est οφείλει το “γένος” του στο πλησιέστερο του “gloria” που είναι θηλυκό.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. iudices, laus, patre, finem: Να κλιθούν.
2. magno, libentissime: Να διαβαθμιστούν.
3. habet, vixit, constituta est, obiecerunt: X.A.

LECTIO PRIMA ET TRICESIMA (XXXI) - 31

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Στο Λατινικό πόλεμο ο Τίτος Μάνλιος, ο ύπατος, που καταγόταν από αριστοκρατική γενιά, είχε την αρχηγία του στρατού των Ρωμαίων. Όταν κάποτε αυτός έφευγε από το στρατόπεδο, διέταξε να απέχουν όλοι από τη μάχη. Αλλά λίγο αργότερα ο γιος του πέρασε έφιππος μπροστά από το στρατόπεδο των εχθρών και προκλήθηκε σε μάχη από τον αρχηγό των εχθρών⁽¹⁾ με αυτά τα λόγια: «Ας μονομαχήσουμε, για να κριθεί από την έκβαση της μονομαχίας, πόσο ο Λατίνος στρατιώτης ξεπερνά το Ρωμαίο σε ανδρεία». Τότε ο νεαρός, έχοντας εμπιστοσύνη στις δυνάμεις του και παρακινημένος από την επιθυμία για μάχη, όρμησε στον αγώνα αντίθετα με τη διαταγή του υπάτου και όντας δυνατότερος από τον εχθρό του, τον διαπέρασε με το δόρυ του και τον γύμνωσε από τα όπλα του. Αμέσως οι εχθροί ζήτησαν τη σωτηρία στη φυγή. Αλλά όταν ο ύπατος γύρισε στο στρατόπεδο, τιμώρησε με θάνατο το νεαρό, με τις ενέργειες του οποίου⁽²⁾ οι εχθροί είχαν τραπεί σε φυγή.

1. και ο αρχηγός των εχθρών τον προκάλεσε σε μάχη, 2. που χάρη σ' αυτόν.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ

bello: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού **bellum -i**, β' κλίση, ουδέτερο = ο πόλεμος.

Latino: αφαιρετική ενικού ουδέτερου γένους του επιθέτου **Latinus, -a, -um**, β' κλίση = Λατινικός, -ή, -ό.

T. (Titus) Manlius: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **T. Manlius -ii(i)**, β' κλίση αρσενικό = Τίτος Μάνλιος (ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό).

consul: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **consul -is**, γ' κλίση, αρσενικό = ο ύπατος.

nobili: αφαιρετική ενικού ουδέτερου γένους του επιθέτου **nobilis, -is, -e**, γ' κλίση = αριστοκρατικός, -ή, -ό (Συγκριτικός: **nobilior, -ior, -ius**, Υπερθετικός: **nobilissimus, -a, -um**).

genere: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού **genus -eris**, γ' κλίση, ουδέτερο = η γενιά.

natus: ονομαστική ενικού αρσενικού γένους της μετοχής παρακειμένου του ρήματος **nascor, natus sum, nasci αποθετικό 3** = γεννιέμαι (**μετοχή μέλλοντα: nasciturus**).

exercitui: δοτική ενικού του ουσιαστικού **exercitus -us**, δ' κλίση, αρσενικό = ο στρατός.

Romanorum: γενική πληθυντικού του ουσιαστικού **Romanus -i**, β' κλίση, αρσενικό = ο Ρωμαίος.

praefuit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου του ρήματος **praesum, praefui, -, praeesse** = είμαι αρχηγός, προϊστάμαι.

is: ονομαστική ενικού αρσενικού γένους της οριστικής-επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, -ή, -ό.

cum: σύνδεσμος χρονικός (εδώ ιστορικός - διηγηματικός) = όταν.

aliquando: χρονικό επίρρημα = κάποτε.

castris: αφαιρετική πληθυντικού του ουσιαστικού **castra -orum**, β' κλίση, ουδέτερο = το στρατόπεδο (στον ενικό: **castrum -i** = το φρούριο).

abiret: γ' ενικό υποτακτικής παρατατικού του ρήματος **abeo, abi(v)i, abitum, abire** = φεύγω.

edixit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου του ρήματος **edico, edixi, edictum, edicere 3** = διατάζω.

ut: εδώ βουλητικός σύνδεσμος = να.

omnes: ονομαστική πληθυντικού αρσεν. γένους του επιθέτου **omnis, -is, -e**, γ' κλίση = όλος, -η, -ο.

pugna: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού **pugna -ae**, α' κλίση, θηλυκό = η μάχη.

abstinerent: γ' πληθυντικό υποτακτικής παρατατικού ενεργητικής φωνής του ρήματος **abstineo, abstinui, abstentum, abstinere 2** = απέχω.

sed: αντιθετικός σύνδεσμος = αλλά.

paulo: αφαιρετική ενικού του επιθέτου **paulus, -a, -um** β' κλίση, ουδέτερο = λίγος, -η, -ο (δεν έχει παραθετικά).

post: χρονικό επίρρημα = αργότερα.

filius: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **filius -ii(i)**, β' κλίση, αρσενικό = ο γιος (**κλητική ενικού: fili**).

eius: γενική ενικού αρσενικού γένους της οριστικής - επαναληπτικής αντωνυμίας **is,ea,id** = αυτός - ή -ό.

castra: αιτιατική πληθυντικού του ουσιαστικού **castra -orum**, β' κλίση, ουδέτερο = το στρατόπεδο (στον ενικό: **castrum -i** = το φρούριο).

hostium: γενική πληθυντικού του ουσιαστικού **hostis -is**, γ' κλίση, αρσενικό = ο εχθρός.

praeterequitavit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου του ρήματος **praeterequito, -avi, -atum, -āre** 1 = περνά έφιππος μπροστά από.

a ή ab: πρόθεση + αφαιρετική = από.

duce: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού **dux -cis**, γ' κλίση, αρσενικό = ο αρχηγός.

hostium: γενική πληθυντικού του ουσιαστικού **hostis -is**, γ' κλίση, αρσενικό = ο εχθρός.

his: αφαιρετική πληθυντ. ουδετ. γένους της δεικτικής αντωνυμίας **hic, haec, hoc** = αυτός, -ή, -ό.

verbis: αφαιρετική πληθυντικού του ουσιαστικού **verbum -i**, β' κλίση, ουδέτερο = ο λόγος.

proelio: δοτική ενικού του ουσιαστικού **proelium -ii(i)**, β' κλίση, ουδέτερο = η μάχη.

laccessitus est: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου παθητικής φωνής του ρήματος **laccio, lacessivi, lacessitum lacessere** 3 = προκαλώ.

congregiamur: α' πληθυντικό υποτακτικής ενεστώτα του ρήματος **congregior, congressus sum, congregēdi** αποθετικό 3 = συγκρούομαι (ανήκει στα 15 σε -ιο).

ut: εδώ τελικός σύνδεσμος = για να.

singularis: γενική ενικού ουδετέρου γένους του επιθέτου **singularis, -is, -e**, γ' κλίση = μοναδικός, -ή, -ό (δεν σχηματίζει παραθετικά διότι εκφράζεται με αυτό απόλυτη έννοια).

proelii: γενική ενικού του ουσιαστικού **proelium -ii(i)**, β' κλίση, ουδέτερο = η μάχη.

eventu: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού **eventus -us**, δ' κλίση, αρσενικό = η έκβαση.

cernatur: γ' ενικό υποτακτικής ενεστώτα παθητικής φωνής του ρήματος **cerno, crevi, cretum, cernere** 3 = κρίνω (**στο κείμενο είναι απρόσωπο: cernitur, conspectum est, cerni**).

quanto: αφαιρετική ενικού ουδετέρου γένους της ερωτηματικής αντωνυμίας **quantus, -a, -um** = πόσος, -η, -ο.

miles: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **miles -itis**, γ' κλίση, αρσενικό = ο στρατιώτης.

Latinus: ονομαστική ενικού αρσενικού γένους του επιθέτου **Latinus, -a, -um**, β' κλίση = Λατινικός, -ή, -ό.

Romano: δοτική ενικού του ουσιαστικού **Romanus -i**, β' κλίση, αρσενικό = ο Ρωμαίος.

virtute: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού **virtus -utis**, γ' κλίση, θηλυκό = η ανδρεία.

antecellat: γ' ενικό υποτακτικής ενεστώτα ενεργητικής φωνής του ρήματος **antecello, -, -, antecellere** 3 = ξεπερνά.

tum: χρονικό επίρρημα = τότε.

adulescens: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **adulescens -ntis**, γ' κλίση, αρσενικό και θηλυκό (εδώ αρσενικό) = ο νεαρός.

viribus: αφαιρετική πληθυντικού του ελλειπτικού ουσιαστικού **vis**, γ' κλίση, θηλυκό = η δύναμη.

	Ενικός	Πληθυντικός
Ονομαστική	vis	vires
Γενική	-	virium
Δοτική	-	viribus
Αιτιατική	vim	vires/is
Κλητική	-	vires
Αφαιρετική	vi	viribus

suis: αφαιρετική πληθυντικού θηλυκού γένους της κτητικής αντωνυμίας **suus, -a, um** = δικός, -ή, -ό του/τους (εδώ για έναν κτήτορα).

confisus: ονομαστική ενικού αρσενικού γένους μετοχής παρακειμένου του ρήματος **confido**,

confisus sum, confidēre ημιαποθετικό 3 = εμπιστεύομαι.

cupiditate: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού **cupiditas -atis**, γ' κλίση, θηλυκό = η επιθυμία.

pugnandi: γενική γερουνδίου του ρήματος **pugno, -avi, -atum, -āre** 1 = μάχομαι.

permotus: ονομαστική ενικού αρσενικού γένους μετοχής παρακειμένου παθητικής φωνής του ρήματος **permovēo, permovi, permotum, permovēre** 2 = παρακινώ.

iniussu: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού **iniussus -us**, δ' κλίση, αρσενικό (εύχρηστο μόνο στην αφαιρετική ενικού) = αντίθετα με τη διαταγή/παρά τη διαταγή.

consulis: γενική ενικού του ουσιαστικού **consul -is**, γ' κλίση, αρσενικό = ο ύπατος.

in: πρόθεση (+ αιτιατική ή + αφαιρετική) = σε (εδώ αιτιατική).

certamen: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **certamen -inis**, γ' κλίση, αρσενικό = ο αγώνας.

ruit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου ενεργητικής φωνής του ρήματος **ruo, rui, rutum, ruere** 3 = ορμώ (μετοχή μέλλοντα: **ruiturus**).

fortior: ονομαστική ενικού αρσενικού γένους συγκριτικού βαθμού του επιθέτου **fortis, -is, -e**, γ' κλίση = ο γενναίος, -α, -ο (Συγκριτικός: **fortior, -ior, -ius**, Υπερθετικός: **fortissimus, -a, -um**).

hoste: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού **hostis -is**, γ' κλίση, αρσενικό = ο εχθρός.

hasta: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού **hasta -ae**, α' κλίση, θηλυκό = το δόρυ.

eum: αιτιατική ενικού αρσενικού γένους της οριστικής-επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, -ή, -ό.

transfixit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου ενεργητικής φωνής του ρήματος **transfigo, transfixi, transfixum, transfigere** 3 = διαπερνά.

armis: αφαιρετική πληθυντικού του ουσιαστικού **arma -orum**, β' κλίση, ουδέτερο = τα όπλα (plurale tantum = έχει μόνο πληθυντικό).

spoliavit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου ενεργητικής φωνής του ρήματος **spolio, -avi, -atum, -āre** 1 = απογυμνώνω.

statim: χρονικό επίρρημα = αμέσως.

hostes: ονομαστική πληθυντικού του ουσιαστικού **hostis -is**, γ' κλίση, αρσενικό = ο εχθρός.

fuga: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού **fuga -ae**, α' κλίση, θηλυκό = η φυγή.

salutem: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **salus -utis**, γ' κλίση, θηλυκό = η σωτηρία.

petiverunt: γ' πληθυντικό οριστικής παρακειμένου ενεργητικής φωνής του ρήματος **peto, peti(v)i, petitum, petere** 3 = ζητώ.

consul: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **consul -is**, γ' κλίση, αρσενικό = ο ύπατος.

cum: χρονικός σύνδεσμος (εδώ: ιστορικός - διηγηματικός) = όταν.

in: πρόθεση (+ αιτιατική ή + αφαιρετική) = σε (εδώ αιτιατική).

castra: αιτιατική πληθυντικού του ουσιαστικού **castra -orum**, β' κλίση, ουδέτερο = στρατόπεδο (στον ενικό: **castrum -i** = το φρούριο).

revertisset: γ' ενικό υποτακτικής υπερσυντελικού του ρήματος **revertor, reverti, (reversus sum) reverti** ημιαποθετικό και αποθετικό 3 (εδώ ημιαποθετικό) = επιστρέφω.

cuius: γενική ενικού αρσεν. γένους της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = οποίος, -α, -ο.

opera: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού **opera -ae**, α' κλίση, θηλυκό = έργο, ενέργεια, κόπος. Στον πληθυντικό συναντάται με διαφορετική σημασία: **operae -arum** = εργάτες,μισθωτοί.

opera: (+ γεν. του προσ.) = με τις ενέργειες κάποιου, χάρη σε κάποιον.

hostes: ονομαστική πληθυντικού του ουσιαστικού **hostis -is**, γ' κλίση, αρσενικό = ο εχθρός.

fugati erant: γ' πληθυντικό οριστικής υπερσυντελικού παθητικής φωνής του ρήματος **fugo, -avi, -atum, -āre** 1 = τρέπω σε φυγή.

morte: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού **mors, mortis**, γ' κλίση, θηλυκό = ο θάνατος.

multavit: γ' πληθυντικό οριστικής παρακειμένου ενεργητικής φωνής του ρήματος **multo, -avi, -atum, -āre** 1 = τιμωρώ.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- **adulescens-entis** (αρσ. και θηλ.): Εδώ είναι ουσιαστικό. Σχηματίζει αφαιρετική ενικού σε -e και γενική πληθυντικού σε -ium και -um. Ως επίθετο θα κλινόταν διαφορετικά στην αφαιρετική

ενικού. Θα έκανε δηλ. σε -i (και φυσικά θα σχημάτιζε παραθετικά → προσοχή: δεν σχηματίζει υπερθετικό).

- (iniussus) (αρσ.): Σχηματίζει κανονικά μόνο αφαιρετική ενικού. Όλοι οι άλλοι τύποι σχηματίζονται σε παρένθεση (όπως δηλ. και το “iussus” και το “natus”) (Το “natus” αυτό, δεν είναι η μτχ. του “nascor” αλλά το ουσιαστικό “natus” που σημαίνει ηλικία- ΠΡΟΣΟΧΗ: Στο κείμενο αυτό το “natus” είναι μτχ.)
- arma- orum(ουδ.): Plurale tantum
- paulus: Δεν έχει παραθετικά.
-

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

- genere: απρόθετη αφαιρετική της καταγωγής στο “natus”.
- cum aliquando castris abiret: δευτερεύουσα χρονική πρόταση. cum→ ιστορικός διηγηματικός/ υποτακτική → υποκειμενικό στοιχείο / σύγχρονο στο παρελθόν
- castris: αντικείμενο στο “abiret” (ρήμα χωρισμού ή απομάκρυνσης) ή αφαιρετική της απομάκρυνσης
- ut omnes pugna abstinerent: δευτερεύουσα βουλητική πρόταση ως αντικείμενο στο “edixit”. Εισάγεται με το βουλητικό σύνδεσμο “ut”/ υποτακτική → περιεχόμενο απλώς επιθυμητό / σύγχρονο στο παρελθόν και πάντα το σύγχρονο γιατί η βούληση είναι ιδωμένη...
- paulo: αφαιρετική του μέτρου- διαφοράς από το “post”
- proelio: απλή αφαιρετική οργανική στο “laccessit est”. Σύμφωνα όμως με το βιβλίο (laccessio + αιτ. και δοτ.) είναι αντικείμενο του “laccessit est”
- ut singularis...cernatur: δευτερεύουσα τελική πρόταση. Εισάγεται με τον τελικό σύνδεσμο “ut”/ υποτακτική → υποκειμενική κατάσταση/ σύγχρονο στο παρόν- μέλλον και πάντα το σύγχρονο γιατί ο σκοπός είναι ιδωμένος...
- eventu: απρόθετη αφαιρετική που φανερώνει το σημείο εκκίνησης για εκτίμηση- κρίση και προσδιορίζει το “cernatur”
- quanto miles...antecellat: δευτερεύουσα πλάγια ερωτηματική ως υποκείμενο στο απρόσωπο ρήμα “cernatur”. Εισάγεται με την συσχετική- ερωτηματική αντωνυμία “quanto” (της quantus- a- um)/ υποτακτική → υποκειμενική χροιά / σύγχρονο στο παρόν/ μερικής άγνοιας
- quanto: αφαιρετική του μέτρου- διαφοράς στο “antecellat”
- viribus: αφαιρετική (οργανική) του μέσου στο “confisus”
- cupiditate: αφαιρετική του εσωτερικού αναγκαστικού αιτίου στο “permotus”
- pugnandi: γενική του γερουνδίου ως συμπλήρωμα του “cupiditate” - ή αντικειμενική-
- fortior: επιρρηματικό κατηγορούμενο του τρόπου στο ενν. “adulescens”
- armis: έμμεσο αντικείμενο στο “spoliavit” (αφαιρ. χωρισμού)/ eum(ενν.): άμεσο αντικείμενο
- cum in castra revertisset: δευτερεύουσα χρονική πρόταση. cum → ιστορικός- διηγηματικός/ υποτακτική → υποκειμενικό στοιχείο / προτερόχρονο στο παρελθόν
- cuius opera hostes fugati erant: δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο “adulescentem”/ οριστική→ πραγματικό
- morte: αφαιρετική της ποινής στο “multavit”

ΑΡΧΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΡΗΜΑΤΩΝ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΑ

nascor- natus sum- nasci (αποθετικό -3)→ μτχ. μελλ. nasciturus
praesum- praefui- — - praesesse (ανώμαλο)
abeo- abivi και abii- abitum- abire (ανώμαλο)
edico- edixi- edictum- edicere (3)
abstineo- abstinui- abstentum- abstinere (2)
laccessio- laccessivi- laccessitum- laccessere (3)
congregior- congressus sum- congregi (αποθετικό -3 σε -io)

cerno- crevi- cretum- cernere (3) ΑΛΛΑ στην παθητική φωνή→ cernor- conspectus sum- cerni
antecello- — - — - antecellere (3)
confido- confisus sum- confidere (ημιαποθετικό -3)
permovéo- permovi- permotum- permovere (2)
ruo- rui- rutum (και ruitum)- ruere (3) → μτχ. πρκ.: cutus/ μτχ. μελλ.: ruiturus*
transfigo- transfixi- transfixum- transfigere (3)
peto- petivi και petii- petitum- petere (3)
revertor- reversus sum- reverti (αποθετικό -3) ΑΛΛΑ ΚΑΙ → revertor- reverti- reverti
(ημιαποθετικό -3) . Στο κείμενο αυτό το “revertor” είναι ημιαποθετικό.

*Το βιβλίο και η γραμματική δίνουν μόνο σουπίνο “rutum”.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. nobili genere, his verbis: να κλιθούν.
2. abiret, congregiamur, abstenerent, cernatur: X.A.
3. congregiamur, ruit: Να γραφούν όλοι οι ονομαστικοί τύποι των ρημάτων.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Γεμάτα είναι όλα τα βιβλία, γεμάτοι οι λόγοι των σοφών, γεμάτη η αρχαιότητα από παραδείγματα (υποδειγματικής συμπεριφοράς): όλα αυτά θα βρίσκονταν στο σκοτάδι⁽¹⁾, αν δεν τα συνόδευε το φως των γραμμάτων. Πόσες πολλές εικόνες γενναιοτάτων ανδρών μας άφησαν⁽²⁾ οι Έλληνες και οι Ρωμαίοι συγγραφείς, όχι μόνο για να τις ατενίζουμε αλλά και για να τις μιμούμαστε! Αυτές εγώ, που επιθυμώ την καλή διοίκηση και διαχείριση της πολιτείας, πάντα τις έβαζα μπροστά μου σαν παραδείγματα. Διέπλαθα την ψυχή και το νου μου με το να λατρεύω και να αναλογίζομαι τους έξοχους άνδρες. Διότι έτσι, δηλαδή με το να επιδιώκω μόνο τον έπαινο και την τιμή και με το να θεωρώ ότι όλα τα βάσανα του σώματος και όλοι οι κίνδυνοι του θανάτου είναι μικρής αξίας⁽³⁾, μπόρεσα να ριχτώ για τη σωτηρία σας σε τόσο πολλούς και τόσο μεγάλους αγώνες.

1. θα έμεναν στην αφάνεια, 2. μας κληροδότησαν, 3. είναι τιποτένιοι

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ

pleni: ονομαστική πληθυντικού, αρσενικό, του δευτεροκλίτου επιθέτου **plenus, -a, -um** = γεμάτος, -η, -ο → Παραθετικά: **plenior, -ior, -ius, plenissimus, -a, -um.**

omnes: ονομαστική πληθυντικού, αρσενικό, του τριτόκλιτου, τριγενούς και δικαταλήκτου επιθέτου **omnis, -is, -e** = όλος, -η, -ο → **δεν σχηματίζει παραθετικά.**

libri: ονομαστική πληθυντικού, αρσενικό, β' κλίση, του ουσιαστικού **liber -bri** = βιβλίο.

plena: ονομαστική πληθυντικού, θηλυκό, του δευτεροκλίτου επιθέτου **plenus, -a, -um** = γεμάτος, -η, -ο → Παραθετικά: **plenior, -ior, -ius, plenissimus, -a, -um.**

sapientium: γενική πληθυντικού, αρσενικό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **sapiens -ntis** = σοφός → Κανονικά είναι μετοχή ενεστώτα Ε. Φ. του ρήματος **sapio, sapivi(ii), -, sapere 3***. Κλίνεται όπως οι μετοχές που χρησιμοποιούνται ως ουσιαστικά, δηλαδή **αφαιρετική ενικού: -e** και **γενική πληθυντικού: -ium.**

voces: ονομαστική πληθυντικού, θηλυκό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **vox -cis** = φωνή, λόγος.

plena: ονομαστική ενικού, θηλυκό, του δευτεροκλίτου επιθέτου **plenus, -a, -um** = γεμάτος -η -ο → Παραθετικά: **plenior, -ior, -ius, plenissimus, -a, -um.**

exemplorum: γενική πληθυντικού, ουδέτερο, β' κλίση, του ουσιαστικού **exemplum -i** = παράδειγμα.

vetustas: ονομαστική ενικού, θηλυκό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **vetustas -atis** = αρχαιότητα → ως **αφηρημένη έννοια δεν σχηματίζει πληθυντικό.**

quae: ονομαστική πληθυντικού, ουδέτερο, της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, -α, -ο.

iacerent: γ' πληθυντικό, υποτακτική ενεργητικού παρατατικού του ρήματος **iaceo, iacui, iacitum, iacere 2** = παραμένω.

in: πρόθεση που εδώ συντάσσεται με αφαιρετική = σε.

tenebris: αφαιρετική πληθυντικού, θηλυκό, α' κλίση, του ουσιαστικού **tenebrae -arum** = σκοτάδι → **δεν σχηματίζει ενικό (plurale tantum).**

omnia: ονομαστική πληθυντικού, ουδέτερο, του τριτοκλίτου, τριγενούς και δικαταλήκτου επιθέτου **omnis, -is, -e** = όλος, -η, -ο → **δεν σχηματίζει παραθετικά.**

nisi: υποθετικός αποφατικός σύνδεσμος = αν δεν.

litterarum: γενική πληθυντικού, θηλυκό, α' κλίση, του ουσιαστικού **litterae -arum** = λογοτεχνία, επιστολή → στον ενικό **littera -ae** = το γράμμα της αλφαβήτου (**ετερόσημο**).

lumen: ονομαστική ενικού, ουδέτερο, γ' κλίση, του ουσιαστικού **lumen -inis** = φως.

accederet: γ' ενικό, υποτακτική ενεργητικού παρατατικού, του ρήματος **accedo, accessi, accessum, accedere 3** = συνοδεύω.

quam: επιφωνηματικό επίρρημα = πόσο.

multas: αιτιατική πληθυντικού, θηλυκό, του δευτεροκλίτου επιθέτου **multus, -a, -um** = πολύς, πολλή, πολύ → Παραθετικά: **plus** (ο συγκριτικός βαθμός στον ενικό απαντά μόνο στο ουδέτερο), **plurimus, -a, -um**. Στον πληθυντικό οι τρεις βαθμοί σχηματίζονται ως εξής: **multi, -ae, -a, plures, -es, -(i)a, plurimi, -ae, -a**.

imagines: αιτιατική πληθυντικού, θηλυκό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **imago -inis** = εικόνα.

fortissimorum: γενική πληθυντικού, αρσενικό, του δευτεροκλίτου επιθέτου **fortissimus, -a, -um**. Αποτελεί υπερθετικό βαθμό του επιθέτου **fortis, -is, -e** = δυνατός, -ή, -ό → Παραθετικά: **fortior, -ior, -ius, fortissimus, -a, -um**.

virorum: γενική πληθυντικού, αρσενικό, β' κλίση, του ουσιαστικού **vir, viri** = άνδρας.

solum: ποσοτικό επίρρημα = μόνο.

non solum... verum etiam: παρατακτική αντιθετική σύνδεση = όχι μόνο ... αλλά και.

ad: πρόθεση που συντάσσεται με αιτιατική = για να.

intuendum: αιτιατική του γερουνδίου του ρήματος **intueor, intuitus sum, intuēri 2** αποθετικό = κοιτάζω, ατενίζω.

ad: πρόθεση που συντάσσεται με αιτιατική = για να.

imitandum: αιτιατική του γερουνδίου του ρήματος **imitor, imitatus sum, imitāri 1** αποθετικό = μιμούμαι.

scriptores: ονομαστική πληθυντικού, αρσενικό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **scriptor -oris** = συγγραφέας.

Graeci: ονομαστική πληθυντικού, αρσενικό, β' κλίση, του ουσιαστικού **Graeci -orum** = Έλληνες. Συναντάται και στον ενικό ως **Graecus -i** και σπανιότερα **Graecius -i**.

Latini: ονομαστική πληθυντικού, αρσενικό, β' κλίση, του ουσιαστικού **Latini -orum** = Λατίνοι (στον ενικό **Latinus -i**).

nobis: δοτική πληθυντικού, α' πρόσωπο, της προσωπικής αντωνυμίας **ego, tu, -** = εγώ, εσύ, αυτός .

reliquerunt: γ' πληθυντικό, οριστική ενεργητικού παρακειμένου, του ρήματος **relinquo, reliqui, relictum, relinquere 3** = αφήνω, κληροδοτώ.

quas: αιτιατική πληθυντ., θηλυκό, της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, -α, -ο.

ego: ονομαστική ενικού, α' πρόσωπο, της προσωπικής αντωνυμίας **ego, tu, -** = εγώ, εσύ, αυτός.

cupidus: ονομαστική ενικού, αρσενικό, του δευτεροκλίτου επιθέτου **cupidus, -a, -um** = αυτός, -ή, -ό που επιθυμεί, ο γεμάτος, -η, -ο επιθυμία → Παραθετικά: **cupidior, -ior, -ius, cupidissimus, -a, -um**.

bene: τροπικό επίρρημα = καλά. Προέρχεται από το επίθετο της β' κλίσης **bonus, -a, -um** → Παραθετικά: **melius, optime**.

gerendi: γενική του γερουνδίου, του ρήματος **gero, gessi, gestum, gerere 3** = διοικώ.

et: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και.

administrandi: γενική του γερουνδίου, του ρήματος **administro, administravi, administratum, administrare 1** = διαχειρίζομαι.

rem: αιτιατική ενικού, θηλυκό, ε' κλίση, του ουσιαστικού **res, rei** = πράγμα.

publicam: αιτιατική ενικού, θηλυκό, του δευτεροκλίτου επιθέτου **publicus, -a, -um** = δημόσιος, -α, -ο → **δεν σχηματίζει παραθετικά.**

res publica: όλο μαζί αποτελεί σύνθετο ουσιαστικό = πολιτεία → **δεν σχηματίζει πληθυντικό.**

semper: χρονικό επίρρημα = πάντοτε.

mihi: δοτική ενικού, α' πρόσωπο, της προσωπικής αντωνυμίας **ego, tu, -** = εγώ, εσύ, αυτός.

proponebam: α' ενικό, οριστική ενεργητικού παρατατικού, του ρήματος **propono, proposui, propositum, proponere 3** = βάζω μπροστά (μου) ως παράδειγμα/πρότυπο.

colendo: αφαιρετική του γερουνδίου, του ρήματος **colo, colui, cultum, colere 3** = λατρεύω.

cogitando: αφαιρετική του γερουνδίου, του ρήματος **cogito, cogitavi, cogitatum, cogitare 1** = σκέπτομαι, αναλογίζομαι.

homines: αιτιατική πληθυντικού, αρσενικό και θηλυκό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **homo -inis** = άνθρωπος.

excellentes: αιτιατική πληθυντικού, αρσενικό, του τριτοκλίτου τριγενούς και μονοκαταλήκτου

επιθέτου **excellens, -ns, -ns** (γενική **excellentis**) = έξοχος, -η, -ο. Κανονικά είναι μετοχή ενεστώτα Ε. Φ. του ρήματος *excello, excellui, excelsum, excellere* 3 → Παραθετικά: **excellentior, -ior, -ius, excellentissimus, -a, -um**.

animum: αιτιατική ενικού, αρσενικό, β' κλίση, του ουσιαστικού **animus -i** = ψυχή.

mentem: αιτιατική ενικού, θηλυκό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **mens -ntis** = νους, μυαλό.

meam, mea, meum: αιτιατική ενικού, θηλυκό, α' πρόσωπο (για έναν κτήτορα), της κτητικής αντωνυμίας **meus, mea, meum** = δικός -ή -ό μου.

conformabam: α' ενικό, οριστική ενεργητικού παρατατικού, του ρήματος **conformo, conformavi, conformatum, conformāre 1** = διαπλάθω, διαμορφώνω.

sic: τροπικό επίρρημα = έτσι.

enim: διασαφητικός και αιτιολογικός σύνδεσμος. Έχει ανάλογη χρήση με τον σύνδεσμο γάρ της αρχαίας ελληνικής = γιατί.

laudem: αιτιατική ενικού, θηλυκό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **laus, laudis** = έπαινος.

et: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και

honestatem: αιτιατική ενικού, θηλυκό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **honestas -atis** = τιμή.

solum: ποσοτικό επίρρημα = μόνον.

expetendo: αφαιρετική του γερουνδίου, του ρήματος **expeto, expeti(v)i, expetitum, expetere 3** = επιδιώκω.

omnes: αιτιατική πληθυντικού, αρσενικό, του τριτοκλίτου τριγενούς και δικαταλήκτου επιθέτου **omnis, -is, -e** = όλος, -η, -ο → **δεν σχηματίζει παραθετικά.**

cruciatus: αιτιατική πληθυντικού, αρσενικό, δ' κλίση, του ουσιαστικού **cruciatus -us** = βάσανο.

corporis: γενική ενικού, ουδέτερο, γ' κλίση, του ουσιαστικού **corpus -oris** = σώμα.

omnia: αιτιατική πληθυντικού, ουδέτερο, του τριτοκλίτου, τριγενούς και δικαταλήκτου επιθέτου **omnis, -is, -e** = όλος, -η, -ο → **δεν σχηματίζει παραθετικά.**

pericula: αιτιατική πληθυντικού, ουδέτερο, β' κλίση, του ουσιαστικού **periculum -i** = κίνδυνος.

mortis: γενική ενικού, θηλυκό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **mors, mortis** = θάνατος.

parvi: γενική ενικού, ουδέτερο, του δευτεροκλίτου επιθέτου **parvus, -a, -um** = μικρός, -ή, -ό → Παραθετικά: **minor, -or, -us, minimus, -a, -um**.

esse: απαρέμφατο ενεστώτα, του ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι.

ducendo: αφαιρετική γερουνδίου, του ρήματος **duco, duxi, ductum, ducere 3** = θεωρώ → β' ενικό προστακτικής ενεστώτα: **duc**.

me: αιτιατική ενικού, α' πρόσωπο, της προσωπικής αντωνυμίας *ego, tu, -* = εγώ, εσύ, αυτός.

pro: πρόθεση που συντάσσεται με αφαιρετική = υπέρ, για, για χάρη.

salute: αφαιρετική ενικού, θηλυκό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **salus -utis** = σωτηρία → **ως αφηρημένη έννοια δεν σχηματίζει πληθυντικό.**

vestra: αφαιρετική ενικού, θηλυκό, β' πρόσωπο (για πολλούς κτήτορες), της κτητικής αντωνυμίας **vester, vestra, vestrum** = δικός -ή -ό σας.

in: πρόθεση που εδώ συντάσσεται με αιτιατική = σε.

tot: άκλιτη δεικτική αντωνυμία = τόσοι πολλοί, -ές, -ά.

ac: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και.

tantas: αιτιατική πληθυντικού, θηλυκό, της δεικτικής αντωνυμίας **tantus, -a,**

-um = τόσοι, -η, -ο [είναι δεικτικό επίθετο που λειτουργεί ως δεικτική αντωνυμία].

dimicationes: αιτιατική πληθυντικού, θηλυκό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **dimicatio -onis** = αγώνας.

obicere: απαρέμφατο ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **obicio, obieci, obiectum, obicere 3*** (ανήκει στα 15 ρήματα σε -io που κλίνονται σαν το *capio*) = ρίχνω.

potui: α' ενικό, οριστική παρακειμένου, του ανώμαλου ρήματος **possum, potui, -, posse** = μπορώ.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- **sapiens-ntis**: Μπορεί να εμφανιστεί ως ουσιαστικό ή ως τριτόκλιτο μονοκατάληκτο επίθετο. Ως ουσιαστικό θα σχηματίσει αφαιρετική ενικού σε “-e” και γενική πληθυντικού σε “-ium”. Ως

επίθετο θα σχηματίσει αφαιρετική ενικού σε “-i”, γενική πληθυντικού σε “-ium” και ονομαστική – αιτιατική - κλητική πληθυντικού ουδέτερου σε “-ia”. Στο κείμενο αυτό είναι ουσιαστικό (αρσ.).

- **laus, laudis (θηλ.):** Σχηματίζει γενική πληθυντικού σε “-um” και “-ium”
- **tenebrae- arum:** Plurale tantum
- **verum:** (εδώ) αντιθετικός σύνδεσμος
- **solum/ etiam:** επιρρήματα (ποσοτικά)
- **Graeci/ Latini:** ουσιαστικοποιημένα επίθετα (εδώ)
- **tot (ακλ. δεικτ. αντ.):** Έχει μόνο πληθυντικό.

Το γερούνδιο:

- Ρηματικό ουσιαστικό ουδέτερο δευτερόκλιτο με ενεργητική σημασία. Οι πλάγιες πτώσεις του αντιστοιχούν στις πλάγιες πτώσεις του έναρθρου απαρεμφάτου της αρχαίας ελληνικής π.χ. το γερούνδιο του “scribo” έχει ως εξής:

Ον. (scribere) = (γράφειν ή το γράφειν)
Γεν. scribendi = του γράφειν
Δοτ. scribendo = τω γράφειν
Αιτ. (ad/in) scribendum (scribere) = (προς) το γράφειν
Αφ. scribendo = διά του γράφειν.

Το γερούνδιο σχηματίζεται από το θέμα του ενεστώτα + τις καταλήξεις του, δηλαδή: ama- ndi/ dele- ndi/ leg-e-ndi/ audi-e-ndi (γεν.).

- Το γερούνδιο δέχεται αντικείμενο και προσδιορίζεται με επιρρήματα. Η κάθε πτώση του γερουνδίου έχει διαφορετική συντακτική λειτουργία:
- ⇒ Γενική γερουνδίου: συμπλήρωμα ουσιαστικών/ επιθέτων/ προθέσεων “causa” και “gratia”.
- ⇒ Δοτική γερουνδίου: εκφράζει σκοπό και χρησιμοποιείται συνήθως με τα επίθετα: utilis, inutilis, aptus, idoneus, par, impar, commodus.
- ⇒ Αιτιατική γερουνδίου: είναι εμπρόθετη και εκφράζει σκοπό ή προορισμό.
- ⇒ Αφαιρετική γερουνδίου: απρόθετη εκφράζει τρόπο, εμπρόθετη (με τις προθέσεις de, ex, in και ab) αναφορά, αφητηρία κ.λ.π. [βλέπε σχολικό βιβλίο και Γραμμ. σελ. 61 και 170].
- Πιο εύχρηστοι τύποι είναι η (εμπρόθετη) αιτιατική και αφαιρετική.

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

- **sapientium:** γενική επεξηγηματική στο “voces” (Γραμμ. σελ. 145, παραγρ. 129,1). Μπορεί να θεωρηθεί και ως γενική υποκειμενική.
- **quae (iacerent...):** ισοδυναμεί με “ea” (= exempla)
- **nisi litterarum lumen accederet:** δευτερεύουσα υποθετική πρόταση. Ως απόδοση έχει το “iacerent” (δηλ. την κύρια πρόταση). Έχουμε υποθετικό λόγο του β’ είδους, το αντίθετο του πραγματικού στο παρόν. [προσοχή: το iacerent είναι υποτακτική παρατατικού του iaceo].
- **ad intuendum/ ad imitandum:** εμπρόθετες αιτιατικές του γερουνδίου που φανερώνουν το σκοπό και προσδιορίζουν το “reliquerunt” (συνδέονται επιδοτικά με το non solum- verum etiam).
- **quas(ego,...):** ισοδυναμεί με “eas”.
- **cupidus:** επιρρηματικό κατηγορούμενο του τρόπου στο “ego”

- **gerendi/ ad ministrandi:** γενικές του γερουνδίου ως συμπλήρωμα του επιθ. “cupidus” (ή αντικειμενικές)
- **colendo/ cogitando:** αφαιρετικές του γερουνδίου ως προσδιορισμοί του τρόπου στο “conformabam”
- **expetendo/ ducendo:** αφαιρετικές του γερουνδίου που δηλώνουν τον τρόπο και λειτουργούν ως επεξήγηση στο “sic”
- **mortis:** γενική επεξηγηματική στο “pericula”
- **parvi:** γενική της αφηρημένης αξίας από το “esse” στο “ducendo”.

ΑΡΧΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΡΗΜΑΤΩΝ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΑ

imitor- imitatus sum- imitari (αποθετικό –1)
 sapio- sapivi και sapii- — - sapere (3 –io)*
 iaceo- iacui- iacitum- iacere (2)
 accedo- accessi- accessum- accedere (3)
 intueor- intuitus sum- intueri (αποθετικό –2)**
 relinquo- reliqui- relictum- relinquere (3)
 gero- gessi- gestum- gerere (3)
 propono- proposui- propositum- proponere (3)
 colo- colui- cultum- colere (3)
 expeto- expetivi και expetii- expetitum- expetere (3)
 duco- duxi- ductum- ducere (3)
 obicio- obieci- obiectum- obicere (3 –io)
 possum- potui- — - posse (ανώμαλο) → Γραμμ. σελ. 85
 excello- excellui- (excelsum)- excellere (3) Η Γραμμ. δίνει μτχ. πρκ excelsus

* Το “sapiens” του κειμένου κανονικά είναι ουσιαστικοποιημένη μετοχή ενεστώτα του “sapio”.

** Η γραμματική δίνει παρακείμενο “aspechi”.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να συμπληρωθεί το κενό με τον κατάλληλο τύπο του γερουνδίου του ρήματος της παρένθεσης
 - Sumus imperiti (imitari) fortissimos viros
 - Dux milites alacres ad (pugnare) misit
 - Etiam milites peritissimos (pugnare) rumores perturbabant
 - Bonus vir idoneus (docere) est.
2. Να εντοπίσετε τις αντωνυμίες του κειμένου που δηλώνουν αυτοπάθεια και να διευκρινίσετε αν αυτή είναι άμεση ή έμμεση
3. Να αναλυθεί η μετοχή σε δευτερεύουσα πρόταση:
 Colendo et cogitando homines excellentes animum et mentem meam conformabam
4. Να μετατρέψετε το ρήμα των προτάσεων σε απαρέμφατο με εξάρτηση το Cicero dicit...
 - Pleni omnes sunt libri, plenae sapientium voces
 - Colendo et cogitando homines excellentes animum et mentem meam conformavi
5. accederet, intuendum, obicere: στον πρώτο ρηματικό τύπο να γίνει χρονική και εγκλιτική αντικατάσταση· στο δεύτερο ρηματικό τύπο να γραφούν οι ονοματικοί τύποι· στον τρίτο ρηματικό τύπο να γίνει χρονική αντικατάσταση.

ΠΑΡΑΘΕΜΑ:

Γερουνδιακή έλξη (*Attractio gerundiva*)

Τι είναι:

Πρόκειται για τη μετατροπή της ενεργητικής σύνταξης σε παθητική. Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι το γερούνδιο τρέπεται σε γερουνδιακό.

- Εφαρμόζεται, όταν το γερούνδιο προέρχεται από μεταβατικό ρήμα που συντάσσεται με **αιτιατική**.¹
- Δεν εφαρμόζεται όταν το αντικείμενο είναι ουδέτερο αντωνυμίας.

Η γερουνδιακή έλξη είναι υποχρεωτική όταν:

α) Υπάρχει εμπρόθετος τύπος γερουνδίου (*causa, gratia* + γενική / *ad, in* + αιτιατική / *ex, de, ab, in* + αφαιρετική) με αντικείμενο σε πτώση **αιτιατική**.

β) Όταν το γερούνδιο είναι σε **δοτική** πτώση με αντικείμενο σε **αιτιατική**.

Πώς γίνεται:

1. Το αντικείμενο του γερουνδίου παίρνει την πτώση του γερουνδίου.
2. Το γερούνδιο μετατρέπεται σε γερουνδιακό και τίθεται στον ίδιο αριθμό και γένος με το αντικείμενο, που γίνεται πλέον υποκείμενο του γερουνδιακού.

➤ Δηλαδή, το γερούνδιο «δανείζει» την πτώση του στο αντικείμενό του, ενώ «δανείζεται» από αυτό το γένος και τον αριθμό του.

Έτσι, στην ενότητα 32 έχουμε τις εξής περιπτώσεις:

Περίπτωση 1: *ad intuendum – ad imitandum ...imagines*

Η γερουνδιακή έλξη μπορεί να γίνει, εφόσον έχουμε εμπρόθετα γερούνδια (*ad intuendum, ad imitandum*) με εννοούμενο αντικείμενο σε αιτιατική (το *imagines*)

Επομένως:

Βήμα 1: Το *imagines* θα πάρει την πτώση των γερουνδίων (αιτιατική) και θα παραμείνει ως έχει, αφού είναι ήδη σε αιτιατική.

Βήμα 2: Τα γερούνδια θα τραπούν σε γερουνδιακά τιθέμενα στο ίδιο γένος και αριθμό με το *imagines* (που θα είναι πλέον υποκείμενο των γερουνδιακών)

➤ ***ad intuendas – ad imitandas ...imagines***

Περίπτωση 2: *gerendi – administrandi rem publicam*

Η γερουνδιακή έλξη είναι προαιρετική (δεν εμπίπτει στις υποχρεωτικές περιπτώσεις), εφόσον έχουμε γερούνδια σε γενική (*gerendi* και *administrandi*) με αντικείμενο σε αιτιατική (*rem publicam*)

Επομένως:

Βήμα 1: Το *rem publicam* θα πάρει την πτώση των γερουνδίων (γενική) και θα γίνει *rei publicae*.

Βήμα 2: Τα γερούνδια θα μετατραπούν σε γερουνδιακά και θα τεθούν στο ίδιο γένος και αριθμό με το αντικείμενο, που γίνεται πλέον υποκείμενό τους.

➤ ***Gerendae – administrandae rei publicae***

Περίπτωση 3: *Colendo – cogitando homines*

Η γερουνδιακή έλξη είναι προαιρετική, εφόσον έχουμε γερούνδια σε αφαιρετική με αντικείμενο σε αιτιατική (δεν εμπίπτει στις υποχρεωτικές περιπτώσεις)

Επομένως:

Βήμα 1: Το *homines* θα πάρει την πτώση των γερουνδίων (αφαιρετική) και θα γίνει *hominibus*

Βήμα 2: Τα γερούνδια θα μετατραπούν σε γερουνδιακά και θα τεθούν στο ίδιο γένος και αριθμό με το αντικείμενο, που γίνεται πλέον υποκείμενο τους.

¹ Εξάιρεση τα: *utor, fruor, fungor, potior* + αφαιρετ., γιατί τα ρήματα αυτά αρχικά συντάσσονταν με αιτιατική. Μόνο το *utor* απαντά στα κείμενα του σχολ. εγχειριδίου.

➤ **Colendis – cogitandis hominibus**

Σημείωση: Στην ενότητα 31 η έλξη είναι προαιρετική. Αν εννοηθεί αντικείμενο στο pugnandi το hostem (αιτιατ.) θα γίνει: pugnandi hostis.

LECTIO QUARTA ET TRICESIMA (XXXIV) – 34

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Όταν ο Αφρικανός βρισκόταν στο Λίτερνο, ήρθαν προς αυτόν τυχαία για να τον χαιρετήσουν επίσημα πολλοί αρχηγοί ληστών. Τότε ο Σκιπίωνας, επειδή νόμισε πως αυτοί ήρθαν για να συλλάβουν αυτόν τον ίδιο, εγκατέστησε φρουρά από δούλους στο σπίτι του. Όταν παρατήρησαν αυτό το πράγμα οι ληστές, αφού κατέθεσαν τα όπλα, πλησίασαν την πόρτα και με δυνατή φωνή ανήγγειλαν στο Σκιπίωνα (απίστευτο στο άκουσμα!)⁽¹⁾ πως είχαν έρθει, για να θαυμάσουν την ανδρεία του. Όταν οι δούλοι μετέφεραν αυτά (τα λόγια) στο Σκιπίωνα, αυτός διέταξε να ανοιχθούν οι πόρτες και να μπουν αυτοί μέσα⁽²⁾. Οι ληστές προσκύνησαν τις παραστάδες της πόρτας σαν ιερό ναό και φίλησαν με πάθος το δεξί χέρι του Σκιπίωνα. Αφού άφησαν μπροστά στην είσοδο δώρα που συνηθίζουν να προσφέρουν οι άνθρωποι στους θάνατους θεούς, επέστρεψαν⁽³⁾ στον τόπο τους.

1. (απίστευτο να το ακούσει κανείς!),
2. διέταξε να ανοίξουν τις πόρτες και να τους βάλουν μέσα,
3. Γύρισαν

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ

cum: χρονικός σύνδεσμος = όταν, αφού. Εδώ πρόκειται για τον ιστορικό ή διηγηματικό σύνδεσμο cum (cum historicum ή narrativum), ο οποίος συντάσσεται με υποτακτική παρατατικού (για πράξη σύγχρονη) ή με υποτακτική υπερσυντελικού (για πράξη προτερόχρονη).

Africanus: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού της β' κλίσης, αρσενικού γένους **Africanus -i** = Αφρικανός. Στην πραγματικότητα πρόκειται για το αρσενικό γένος του επιθέτου της β' κλίσης Africanus, -a, -um, που εδώ είναι ουσιαστικοποιημένο. Στο συγκεκριμένο κείμενο, όμως, η λέξη Africanus είναι προσωνύμιο του Σκιπίωνα (Publius Cornelius Scipio **Africanus** maior = Πόπλιος Κορνήλιος Σκιπίων ο Αφρικανός ο πρεσβύτερος) και επομένως ως κύριο όνομα δεν σχηματίζει κατά κανόνα πληθυντικό.

in: πρόθεση. Συντάσσεται με αφαιρετική και αιτιατική. Εδώ συντάσσεται με αφαιρετική = σε.

Literno: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού της β' κλίσης, ουδέτερου γένους, **Liternum -i** = Λίτερνο. Είναι, πιο συγκεκριμένα, το ουδέτερο γένος του επιθέτου της β' κλίσης Liternus, -a, -um, που, όμως, εδώ είναι ουσιαστικοποιημένο. Ως όνομα περιοχής δεν σχηματίζει κατά κανόνα πληθυντικό.

esset: γ' ενικό υποτακτικής παρατατικού του ανώμαλου ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι, υπάρχω.

complures: ονομαστική πληθυντικού, αρσενικού γένους του επιθέτου της γ' κλίσης **complures, complures, complura/ -ia** = πολλοί, -ές, -ά, αρκετοί, -ές, -ά. Το επίθετο, μολονότι είναι σύνθετο από την πρόθεση cum + τον συγκριτικό βαθμό του plures (= συγκριτικός του επιθέτου multi, -ae, -a), δεν σχηματίζει συγκριτικό βαθμό. Ο υπερθετικός βαθμός (complurimi) απαντά σπανίως.

praedonum: γενική πληθυντικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, αρσενικού γένους **praedo -onis** = ληστής.

duces: ονομαστική πληθυντικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, αρσενικού και θηλυκού γένους, **dux, ducis** = αρχηγός. Εδώ είναι αρσενικό.

forte: επίρρημα τροπικό = τυχαία. (Το επίρρημα προέρχεται από την αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους, fors -tis = τύχη). Δεν σχηματίζει παραθετικά.

salutatam: αιτιατική σουπίνου του ρήματος της α' συζυγίας **saluto, salutavi, salutatum, salutāre** = χαιρετίζω επίσημα.

eum: αιτιατική ενικού, αρσενικού γένους της οριστικής -επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, αυτή αυτό.

venerunt: γ' πληθυντικό οριστικής ενεργητικού παρακειμένου του ρήματος της δ' συζυγίας **venio, veni, ventum, venire** = έρχομαι, φθάνω.

tum: επίρρημα χρονικό = τότε.

Scipio: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, αρσενικού γένους **Scipio -onis** = Σκιπίωνας. Ως κύριο όνομα δεν έχει κατά κανόνα πληθυντικό.

cum: εδώ αιτιολογικός σύνδεσμος = επειδή. Συντάσσεται με υποτακτική.

se: αιτιατική ενικού, αρσενικού γένους της προσωπικής αντωνυμίας γ' προσώπου = τον εαυτό του.

ipsum: αιτιατική ενικού, αρσενικού γένους της οριστικής αντωνυμίας **ipse, ipsa, ipsum** = ο ο ίδιος, η ίδια, το ίδιο.

captum: αιτιατική σουπίνου του ρήματος της γ' συζυγίας **capio, cepi, captum, capere*** = συλλαμβάνω. (Το capio είναι από τα 15 ρήματα σε -io της γ' συζυγίας).

venisse: απαρέμφατο ενεργητικού παρακειμένου του ρήματος της δ' συζυγίας **venio, veni, ventum, venire** = έρχομαι, φθάνω.

eos: αιτιατική πληθυντικού, αρσενικού γένους της οριστικής -επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, αυτή αυτό.

existimasset: γ' ενικό υποτακτικής ενεργητικού υπερσυντελικού του ρήματος της α' συζυγίας **existimo, -avi, -atum, -āre** = νομίζω, θεωρώ. Πρόκειται για συνηρημένο τύπο του existimavisset. Το ρήμα απαντά και ως existumo.

praesidium: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της β' κλίσης, ουδετέρου γένους **praesidium -ii/ -i³** = φρουρά.

domesticorum: γενική πληθυντικού του ουσιαστικού της β' κλίσης, αρσενικού γένους **domestici -orum** = οικιακοί δούλοι. Το ουσιαστικό απαντά μόνο στον πληθυντικό (plurale tantum).

Προέρχεται από το αρσενικό γένος του επιθέτου της β' κλίσης domesticus, -a, -um = οικιακός, -ή, -ό, ο του σπιτιού.

in: πρόθεση. Συντάσσεται με αφαιρετική και αιτιατική. Εδώ συντάσσεται με αφαιρετική = σε.

tecto: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού της β' κλίσης, ουδετέρου γένους **tectum -i** = σπίτι.

conlocavit: γ' ενικό οριστικής ενεργητικού παρακειμένου του ρήματος της α' συζυγίας **conloco (ή colloco), -avi, -atum, -āre** = τοποθετώ, εγκαθιστώ.

quod: αιτιατική ενικού, ουδετέρου γένους της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, η οποία, το οποίο.

ut: εδώ χρονικός σύνδεσμος = όταν.

praedones: ονομαστική πληθυντικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, αρσενικού γένους **praedo -onis** = ληστής.

animadverterunt: γ' πληθυντικό οριστικής ενεργητικού παρακειμένου του ρήματος της γ' συζυγίας **animadverto, animadverti, animadversum, animadvertere** = παρατηρώ.

abiectis: αφαιρετική πληθυντικού, ουδετέρου γένους της μετοχής παθητικού παρακειμένου abiectus, -a, -um. Είναι μετοχή του ρήματος της γ' συζυγίας **abicio, abieci, abiectum, abicere*** = ρίπτω, αποθέτω. (Το ρήμα ανήκει στα ρήματα σε -io της γ' συζυγίας).

armis: αφαιρετική πληθυντικού του ουσιαστικού της β' κλίσης, ουδετέρου γένους **arma -orum** = όπλα. Το ουσιαστικό έχει μόνο πληθυντικό αριθμό. (plurale tantum).

ianuae: δοτική ενικού του ουσιαστικού της α' κλίσης, θηλυκού γένους **ianua -ae** = πόρτα.

appropinquaverunt: γ' πληθυντικό οριστικής ενεργητικού παρακειμένου του ρήματος της α' συζυγίας **appropinquo, -avi, -atum, -āre** = πλησιάζω.

clara: αφαιρετική ενικού, θηλυκού γένους, του επιθέτου της β' κλίσης, θετικού βαθμού **clarus, -a, -um** = καθαρός, -ή, -ό, δυνατός, -ή, -ό. (συγκριτικός: clarior, -ior, -ius, υπερθετικός: clarissimus, -a, -um).

voce: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους **vox, vocis** = φωνή.

Scipioni: δοτική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, αρσενικού γένους **Scipio -onis** = Σκιπίωνας. Ως κύριο όνομα δεν έχει κατά κανόνα πληθυντικό.

nuntiaverunt: γ' πληθυντικό οριστικής ενεργητικού παρακειμένου του ρήματος της α' συζυγίας **nuntio, -avi, -atum, -āre** = αναγγέλλω.

incredible: ονομαστική ενικού, ουδετέρου γένους του επιθέτου της γ' κλίσης (το επίθετο είναι τριγενές και δικατάληκτο) **incredibilis, -is, -e** = απίστευτος, -η, -ο. Το επίθετο δεν σχηματίζει παραθετικά, διότι η λέξη δηλώνει άρνηση.

auditu: αφαιρετική σουπίνου του ρήματος της δ' συζυγίας **audio, audivi, auditum, audire** = ακούω.

virtutem: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους **virtus -utis** = ανδρεία. Αν και είναι αφηρημένο ουσιαστικό, απαντά και στον πληθυντικό για να δηλωθούν οι «αρετές».

eius: γενική ενικού, αρσενικού γένους της οριστικής -επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, αυτή, αυτό.

admiratum: αιτιατική σουπίνου του αποθετικού ρήματος της α' συζυγίας **admiror, admiratus sum, admirāri** = θαυμάζω.

se: αιτιατική ενικού, αρσενικού γένους της προσωπικής αντωνυμίας γ' προσώπου = τον εαυτό του.

venisse: απαρέμφατο ενεργητικού παρακειμένου του ρήματος της δ' συζυγίας **venio, veni, ventum, venire** = έρχομαι, φθάνω.

haec: αιτιατική πληθυντικού, ουδετέρου γένους της δεικτικής αντωνυμίας **hic, haec, hoc** = αυτός, αυτή, αυτό.

postquam: χρονικός σύνδεσμος = όταν, αφού.

domestici: ονομαστική πληθυντικού του ουσιαστικού της β' κλίσης, αρσενικού γένους **domestici -orum** = οικιακοί δούλοι. Το ουσιαστικό απαντά μόνο στον πληθυντικό (plurale tantum).

Scipioni: δοτική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, αρσενικού γένους **Scipio -onis** = Σκιπίωνας. Ως κύριο όνομα δεν έχει κατά κανόνα πληθυντικό. (βλ. προηγουμένως)

rettulerunt: γ' πληθυντικό οριστικής ενεργητικού παρακειμένου του ρήματος της γ' συζυγίας **refero, ret (t) uli, relatum, referre** = επαναφέρω, αποκρίνομαι.

is: ονομαστική ενικού, αρσενικού γένους της οριστικής -επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, αυτή αυτό.

fores: αιτιατική πληθυντικού του ισοσύλλαβου ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους **foris -is** = πόρτα. Το ουσιαστικό απαντά πιο συχνά στον πληθυντικό. (fores, forium).

reserari: απαρέμφατο παθητικού ενεστώτα του ρήματος της α' συζυγίας **resero, -avi, -atum, -āre** = ανοίγω.

eos: αιτιατική πληθυντικού, αρσενικού γένους της οριστικής -επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, αυτή αυτό.

-que: συμπλεκτικός σύνδεσμος (εγκλιτική λέξη) = και.

intromitti: απαρέμφατο παθητικού ενεστώτα του ρήματος της γ' συζυγίας **intromitto, intromisi, intromissum, intromittēre** = βάζω μέσα, εισάγω.

iussit: γ' ενικό οριστικής ενεργητικού παρακειμένου του ρήματος της β' συζυγίας **iubeo, iussi, iussum, iubēre** = διατάζω.

praedones: ονομαστική πληθυντικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, αρσενικού γένους **praedo -onis** = ληστής.

postes: αιτιατική πληθυντικού του ισοσύλλαβου ουσιαστικού της γ' κλίσης, αρσενικού γένους **postis -is** = παραστάδα.

ianuae: γενική ενικού του ουσιαστικού της α' κλίσης, θηλυκού γένους **ianua -ae** = πόρτα.

tamquam: σύνδεσμος που εισάγει παραβολικές -υποθετικές προτάσεις. Κάποιες φορές συνοδεύεται από τον υποθετικό σύνδεσμο **si**. Συχνά βρίσκεται δίπλα σε ουσιαστικά (όπως εδώ) ή μετοχές και συνιστά βραχυλογική φράση που δηλώνει την παραβολή. Σε αυτήν την περίπτωση ο **tamquam** λειτουργεί επιρρηματικά.

sanctum: αιτιατική ενικού του επιθέτου της β' κλίσης, ουδετέρου γένους **sanctus, -a, -um** = ιερός, -ή, -ό. Στην πραγματικότητα πρόκειται για επιθετικοποιημένη μετοχή παθητικού παρακειμένου του ρήματος της δ' συζυγίας **sancio, sanxi, sanctum, sancire** = αγιάζω. Θετικός βαθμός: **sanctus, -a, -um**, συγκριτικός: **sanctior, -ior, -ius**, υπερθετικός: **sanctissimus, -a, -um**.

templum: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της β' κλίσης, ουδετέρου γένους **templum -i** = ναός.

venerati sunt: γ' πληθυντικό οριστικής παρακειμένου του αποθετικού ρήματος της α' συζυγίας **veneror, veneratus sum, venerāri** = προσκυνώ, λατρεύω.

et: συμπλεκτικός, παρατακτικός σύνδεσμος = και.

cupide: επίρρημα τροπικό = με πάθος. Θετικός βαθμός: **cupide**, συγκριτικός: **cupidius**, υπερθετικός: **cupidissime**. (Το επίθετο παράγεται από το επίθετο της β' κλίσης **cupidus, -a, -um** =

αυτός που επιθυμεί).

Scipionis: γενική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, αρσενικού γένους **Scipio -onis** = Σκιπίωνα. Ως κύριο όνομα δεν έχει κατά κανόνα πληθυντικό. (βλ. προηγουμένως)

dextram: αιτιατική ενικού, θηλυκού γένους του επιθέτου της β' κλίσης, θετικού βαθμού **dexter, dextra ή dextera, dextrum ή dexterum** = δεξιός, -ά, -ό. Συγκριτικός: **dexterior, -ior, -ius**, υπερθετικός: **dextimus, -a, -um**. Στο συγκεκριμένο κείμενο η λέξη **dextra** = δεξί χέρι χρησιμοποιείται κατά παράλειψη του ουσιαστικού **manus -us** (θηλ.) = χέρι, οπότε και λειτουργεί ως ουσιαστικοποιημένο επίθετο.

osculati sunt: γ' πληθυντικό οριστικής παρακειμένου του αποθετικού ρήματος της α' συζυγίας **osculator, osculatus sum, osculāri** = φιλώ, ασπάζομαι.

cum: χρονικός σύνδεσμος = όταν, αφού. Εδώ πρόκειται για τον ιστορικό ή διηγηματικό σύνδεσμο **cum** (**cum historicum ή narrativum**), ο οποίος συντάσσεται με υποτακτική παρατατικού (για πράξη σύγχρονη) ή με υποτακτική υπερσυντελικού (για πράξη προτερόχρονη). (βλ. προηγουμένως).

ante: πρόθεση. Συντάσσεται με αιτιατική = μπροστά.

vestibulum: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της β' κλίσης, ουδετέρου γένους **vestibulum -i** = πρόδομος, είσοδος.

donā: αιτιατική πληθυντικού του ουσιαστικού της β' κλίσης, ουδετέρου γένους **donum -i** = δώρο.

posuissent: γ' πληθυντικό υποτακτικής ενεργητικού υπερσυντελικού του ρήματος της γ' συζυγίας **pono, posui, positum, ponere** = τοποθετώ.

quae: αιτιατική πληθυντικού, ουδετέρου γένους της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, η οποία, το οποίο.

homines: ονομαστική πληθυντικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, αρσενικού και θηλυκού γένους **homo -inis** = άνθρωπος. Εδώ είναι αρσενικό

deis: δοτική πληθυντικού του ουσιαστικού της β' κλίσης, αρσενικού γένους **deus -i** = θεός. ¹

	Ενικός	Πληθυντικός
Ονομ.	deus	dei/ dii/ di
Γεν.	dei	deorum/ deum
Δοτ.	deo	deis/ diis/ dis
Αιτ.	deum	deos
Κλητ.	deus/ divedei/ dii/ di	
Αφαιρ.	deo	deis/ diis/ dis

¹ Το ουσιαστικό δεν έχει εύχρηστη του κλητική του ενικού (**dee**) και αντί αυτής χρησιμοποιείται η κλητική του συνωνύμου ονόματος **divus** = **dive**, ενώ οι μεταγενέστεροι Λατίνοι χρησιμοποιούσαν την ονομαστική ενικού **deus**. Επίσης, στον πληθυντικό αριθμό σε όλες τις πτώσεις, εκτός από την αιτιατική, έχει διπλούς και τριπλούς τύπους. Βλ. και Τζάρτζανος Αχ., Λατινική Γραμματική, ΟΕΔΒ, σελ 15, παρ. 19. 1.

immortalibus: δοτική πληθυντικού, αρσενικού γένους του επιθέτου της γ' κλίσης (τριγενές και δικατάληκτο) **immortalis, -is, -e** = αθάνατος, -η, -ο. Το επίθετο δεν σχηματίζει παραθετικά, καθώς δηλώνει άρνηση.

consecrare: απαρέμφατο ενεργητικού ενεστώτα του ρήματος της α' συζυγίας **consecro, -avi, -atum, -āre** = αφιερώνω, προσφέρω.

solent: γ' πληθυντικό οριστικής ενεστώτα του ημιαποθετικού ρήματος της β' συζυγίας **soleo, solitus sum, solere** = συνηθίζω.

domum: εδώ επίρρημα = προς το σπίτι. Πρόκειται στην πραγματικότητα για την αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της δ' κλίσης, θηλυκού γένους **domus -us** = σπίτι.

reverterunt: γ' πληθυντικό οριστικής παρακειμένου του ημιαποθετικού ρήματος της γ' συζυγίας **revertor, reverti, reverti** = επιστρέφω.

- complures - complures- complur(i)a: πάμπολλοι- πάμπολλες- πάμπολλα
Πρόκειται για ανώμαλο παραθετικό (τριτόκλιτο, τριγενές και δικατάληκτο επίθετο) που δεν έχει συγκριτική έννοια. Για την κλίση του βλέπε Γραμμ. σελ. 33, τη σημείωση.
- forte: Δεν έχει παραθετικά
- existimasset = existimavisset
⇒ Ρηματικοί τύποι που σχηματίζονται από χρονικό θέμα με χαρακτήρα “v”, συχνά αποβάλλουν το “v”, όταν μετά τη συλλαβή “ve” ή “vi” ακολουθεί r ή s της κατάληξης. Τα συναντώμενα φωνήεντα μετά την αποβολή του “v” συναιρούνται ως εξής:
a+e → a π.χ. amaverunt και amarunt
a+i → a π.χ. existimavisset και existimasset
e+i → e π.χ. delevistis και delestis
i+i → i π.χ. audivisti και audisti ή audiisti
Δεν συναιρείται το i+e → π.χ. audiverunt και audierunt.
Τα ρήματα που σχηματίζουν παρακείμενο σε “-ivi” και “-ii” μετά την έκπτωση του -v- συναίρούν τα δύο -ii σε ένα, μόνο όταν ακολουθεί “s” : cupivi → cupii/ cupivisti → cupisti/ cupivit → cupiit/ cupivimus → cupiimus...
- domestici- orum: Plurale tantum.
- arma- orum: Plurale tantum.
- virtus- utis: γεν. πληθυντικού σε -um και -ium.
- foris- is(θηλ.): η πόρτα. Απαντά σπάνια στον ενικό· κυρίως στον πληθυντικό, με γενική σε -ium.
- dextra- ae: Εδώ ουσιαστικοποιημένο επίθετο. Το επίθετο έχει ως εξής: dexter – dextra - dextrum ή dexter – dextera - dexterum (Παραθετικά: Συγκριτικός → dexterior- ius/ Υπερθετικός → dextimus – a - um και dexterrimus - a- um).
- reverterunt: Εδώ το “revertor” είναι ημιαποθετικό.
- immortalis- is- e: Δεν έχει παραθετικά.

Το σουπίνο (ύπτιο):

- Το σουπίνο είναι ρηματικό ουσιαστικό αρσενικού γένους και έχει μόνο δύο πτώσεις του ενικού, την αιτιατική σε -um και την αφαιρετική σε -u:
α) Η αιτιατική (-um) χρησιμοποιείται με ρήματα που φανερώνουν κίνηση και δηλώνει το σκοπό. Τα κυριότερα ρήματα κίνησης με τα οποία χρησιμοποιείται αιτιατική του σουπίνο είναι: eo, redeo, venio, convenio, mitto κ.λ.π.
Σε λίγες περιπτώσεις και μόνο όταν το σουπίνο ανήκει σε ρήμα μεταβατικό, μπορεί να έχει και αντικείμενο (εννοείται ότι στο σουπίνο ποτέ δε βρίσκουμε υποκείμενο).
Γενικώς, ο τύπος του σουπίνο σε “- um” ισοδυναμεί με την τελική μετοχή της Ελληνικής.
β) Η αφαιρετική (-u) ακολουθεί τα επίθετα: utilis, (per) facilis, difficilis, dignus, indignus, incredibilis, iucundus, mirabilis, optimus, honestus, turpis καθώς και τη φράση fas/ nefas est. Ο τύπος αυτός σε “-u” φανερώνει την αναφορά. Κατά το πλείστον είναι σε χρήση τα εξής σουπίνα (σε -u): dictu, factu, visu, auditu, cognitu, inventu, usu, aditu.
[Βλέπε βιβλίο παρατήρησεις αντίστοιχου κεφαλαίου και Γραμμ. σελ. 60- 1 παραγρ. 75, 3]

- cum Africanus in Literno esset: Δευτερεύουσα χρονική πρόταση. cum→ ιστορικός-διηγηματικός/ υποτακτική→ υποκειμενικό στοιχείο / σύγχρονο στο παρελθόν.
- in Literno: Εμπρόθετη αφαιρετική που φανερώνει στάση σε τόπο και προσδιορίζει το “esset”. Εκφέρεται με το in + αφαιρετική και όχι με γενική τοπική γιατί δηλώνει όχι την πόλη αλλά τη βίλα του Σκιπίωνα στο Λίτερνο.
- salutatum: Αιτιατική του σουπίνου που φανερώνει το σκοπό της κίνησης (στο ρήμα “venerunt”). Ως αντικείμενο του ενν. το “eum”.
- cum se...existimasset: Δευτερεύουσα αιτιολογική πρόταση. Εισάγεται με το σύνδεσμο cum/ υποτακτική→ η αιτιολογία είναι αποτέλεσμα εσωτερικής, λογικής διεργασίας / προτερόχρονο στο παρελθόν.
- captum: Αιτιατική του σουπίνου που φανερώνει το σκοπό της κίνησης (στο venisse). Ως αντικείμενο έχει το “se”.
- Quod: Ισοδυναμεί με το “id” και αναφέρεται σε ολόκληρο το περιεχόμενο της πρότασης praesidium...conlocavit.
- Quod ut...animadverterunt: Δευτερεύουσα χρονική πρόταση. Εισάγεται με το σύνδεσμο “ut” και φανερώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν (σε σχέση με το ρήμα εξάρτησης) γιατί το ρήμα της δευτερεύουσας χρονικής είναι σε παρακείμενο .
- abiectis (armis): Ιδιάζουσα αφαιρετική απόλυτη, χρονική μετοχή. Σε χρονική πρόταση αναλύεται ως εξής: Cum praedones arma abiecissent.
- admiratum: Αιτιατική του σουπίνου που φανερώνει το σκοπό της κίνησης (στο venisse). Ως αντικείμενο έχει το “virtutem”.
- incredibile auditu: Κύρια ελλειπτική, παραθετική και επιφωνηματική πρόταση που λειτουργεί ως προεξαγγελτική παράθεση στην απαρεμφατική φράση: virtutem eius admiratum se venisse. Εννοείται το “id” και το “est”. Το “auditu” είναι αφαιρετική του σουπίνου που δηλώνει την αναφορά στο “incredible”.
- Haec postquam...rettulerunt: Δευτερεύουσα χρονική πρόταση. Εισάγεται με το σύνδεσμο “postquam” και φανερώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν (σε σχέση με το ρήμα εξάρτησης) γιατί το ρήμα της δευτερεύουσας χρονικής είναι σε παρακείμενο.
- se venisse: Παρ’ όλο που έχουμε ταυτοπροσωπία το υποκείμενο του απρμφ. τίθεται σε αιτιατική γιατί το “venisse” εξαρτάται από ρήμα ενεργητικό μεταβατικό.
- tamquam sanctum templum: Βραχυλογική φράση που ισοδυναμεί με την παραβολική υποθετική πρόταση “tamquam venerantur sanctum templum” (οπότε το “templum” είναι αντικείμενο) ή “tamquam postes sanctum templum essent” (οπότε το “postes” είναι υποκείμενο και το “templum” κατηγορούμενο). Η πρόταση εισάγεται με το παραβολικό επίρρημα “tamquam” και εκφέρεται με υποτακτική παρατατικού γιατί το ρήμα εξάρτησης (venerati sunt) είναι ιστορικού χρόνου και σε σχέση μ’ αυτό φανερώνει το σύγχρονο στο παρελθόν. Η υποτακτική, με την οποία εκφέρεται η δευτερεύουσα παραβολική υποθετική, δηλώνει ότι η σύγκριση αφορά μια υποθετική κατάσταση.
- cum...posuissent: Δευτερεύουσα χρονική πρόταση. cum→ ιστορικός- διηγηματικός/ υποτακτική→ υποκειμενικό στοιχείο / προτερόχρονο στο παρελθόν.
- quae...solent: Δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο “dona”. Οριστική→ πραγματικό.

ΑΡΧΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΡΗΜΑΤΩΝ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΑ

venio- veni- ventum- venire (4)
capio- cepi- captum- capere (3 –io)
animadverto- animadverti- animadversum- animadvertere
abicio- abieci- abiectum- abicere (3 –io)
refero- retuli και rettuli- relatum- referre (ανώμαλο)
intromitto- intromisi- intromissum- intromittere (3)
iubeo- iussi- iussum- iubere (2)
pono- posui- positum- ponere (3)*
soleo- solitus sum- solere (2- ημιαποθετικό)
revertor- reversus sum- reverti (3- αποθετικό) και
revertor- reverti- reverti (3- ημιαποθετικό)
conloco (και colloco)- conlocavi- conlocatum- conlocare (1)
nuntio- nuntiavi- nuntiatum- nuntiare (1)
admiror- admiratus sum- admirari (1- αποθετικό)
veneror- veneratus sum- venerari (1- αποθετικό)
osculor- osculatus sum- osculari (1- αποθετικό)

*Η Γραμματική (σελ. 128) δίνει και παρακείμενο “posivī” σε παρένθεση.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να επισημάνετε όλες τις αντωνυμίες του κειμένου, να τις αναγνωρίσετε και να γράψετε τους τύπους στον άλλο αριθμό.
2. Να κλίνετε σε ενεστώτα και μέλλοντα τις προστακτικές όλων των αποθετικών και ημιαποθετικών ρημάτων του κειμένου.
3. Να αντικατασταθούν στην υποτακτική και να γραφούν οι ονομαστικοί τύποι των παρακάτω ρημάτων: venerati sunt, solent.
4. Να κλιθούν οι παρακάτω συνεκφορές: complures duces, clara voce.
5. Να χρησιμοποιήσετε το σωστό τύπο σουπίνου του ρήματος που βρίσκεται στην παρένθεση.
 - Cicero id fecit, quod ei optimum (facere) videbatur.
 - Libri semper utiles (legere) sunt.
 - Hannibal in Italiam iit (pugnare) adversus Romanos.
 - Praedones urbem (delere) et incolas (capere) venerunt.
6. Να τραπεί η ενεργητική σύνταξη σε παθητική
 - Quod ut praedones animadvererunt, abiectis armis clara voce Scipione nuntiaverunt virtutem eius admiratum se venisse.
 - Haec domestici Scipioni rettulerunt.
7. Tum Scipio, cum se ipsum captum venisse eos existimasset, praesidium conlocavit: Να εντοπιστεί η αυτοπάθεια και να δικαιολογήσετε το είδος της.

LECTIO SEXTA ET TRICESIMA (XXXVI) - 36

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Ο Μάνιος Κούριος Δεντάτος ήταν πάρα πολύ ολιγαρκής, για να μπορεί να περιφρονεί ευκολότερα τα πλούτη. Κάποια μέρα ήλθαν σ' αυτόν απεσταλμένοι των Σαμνιτών. Εκείνος παρουσιάστηκε σ' αυτούς για να τον δουν⁽¹⁾ να κάθεται δίπλα στη φωτιά σ' ένα σκαμνί και να τρώει από ξύλινο πιάτο. Περιφρόνησε τα πλούτη των Σαμνιτών και οι Σαμνίτες θαύμασαν τη φτώχεια του. Διότι όταν είχαν προσφέρει σ' αυτόν μεγάλο βάρος χρυσού που στάλθηκε από το δημόσιο ταμείο, για να το χρησιμοποιήσει (ενν. όπως θέλει), μαλάκωσε το (αυστηρό του) πρόσωπο με γέλιο⁽²⁾ και αμέσως είπε: «Μέλη της περιττής, για να μην πω ανόητης, πρεσβείας, πείτε στους Σαμνίτες πως ο Μάνιος Κούριος προτιμάει να εξουσιάζει του πλούσιους παρά να γίνει πλούσιος ο ίδιος⁽³⁾ και θυμηθείτε πως εγώ δεν είναι δυνατόν ούτε να νικηθώ στη μάχη ούτε να διαφθάρω με χρήματα⁽³⁾».

1. παρουσιάστηκε στα μάτια τους να κάθεται... 2. γέλασε μαλακώνοντας το (αυστηρό του) πρόσωπο. 3. πως εμένα ούτε στη μάχη μπορούν να με νικήσουν ούτε με χρήματα να με διαφθείρουν.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ

Manius: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού της β' κλίσης, αρσενικού γένους **Manius -ii/-i** = Μάνιος. Ως κύριο όνομα δεν έχει κατά κανόνα πληθυντικό. (Επίσης, ως γνήσιο λατινικό όνομα, που λήγει σε -ius, σχηματίζει την κλητική του ενικού σε -i, με συναίρεση του -ie σε -i).

Curius: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού της β' κλίσης, αρσενικού γένους **Curius -ii/-i** = Κούριος. Ως κύριο όνομα δεν έχει κατά κανόνα πληθυντικό. (Ως γνήσιο λατινικό όνομα που λήγει σε -ius σχηματίζει την κλητική του ενικού σε -i, με συναίρεση του -ie σε -i).

Dentatus: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού της β' κλίσης, αρσενικού γένους **Dentatus -i** = Δεντάτος. Ως κύριο όνομα δεν έχει κατά κανόνα πληθυντικό.

maxima: αφαιρετική ενικού, θηλυκού γένους του δευτεροκλίτου επιθέτου, υπερθετικού βαθμού **maximus, -a, -um**. Πρόκειται για τον υπερθετικό βαθμό του επιθέτου *magnus*, -a, -um = μεγάλος, -η, -ο, το οποίο σχηματίζει ανώμαλα παραθετικά: συγκριτικός: *maior*, -ior, -ius, υπερθετικός: *maximus*, -a, -um. Απαντά και ο αρχαιότερος τύπος *maxumus*, -a, -um.

frugalitate: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους **frugalitas -atis** = ολιγαρκεία. Ως αφηρημένο ουσιαστικό δεν σχηματίζει κατά κανόνα πληθυντικό.

utebatur: γ' ενικό οριστικής παρατατικού του αποθετικού ρήματος της γ' συζυγίας **utor, usus sum, uti** = χρησιμοποιώ. (Το ρήμα συντάσσεται με αφαιρετική).

quo: εδώ λειτουργεί ως σύνδεσμος που εισάγει δευτερεύουσα επιρρηματική τελική πρόταση.

facilius: τροπικό επίρρημα συγκριτικού βαθμού = ευκολότερα. (θετικός βαθμός: *facile*, συγκριτικός: *facilius*, υπερθετικός: *facillime*). Το επίρρημα παράγεται από το τριτόκλιτο τριγενές και δικατάληκτο επίθετο *facilis*, -is, -e = εύκολος, -η, -ο.

divitias: αιτιατική πληθυντικού του ουσιαστικού της α' κλίσης, θηλυκού γένους **divitiae -arum** (ή **ditiae -arum**). = πλούτη. Το ουσιαστικό απαντά μόνο στον πληθυντικό αριθμό (*plurale tantum*).

contemnere: απαρέμφατο ενεργητικού ενεστώτα του ρήματος της γ' συζυγίας **contemno, contempsi, contemptum, contemnere** = περιφρονώ.

posset: γ' ενικό υποτακτικής παρατατικού του ανωμάλου ρήματος **possum, potui, -, posse** = μπορώ, δύναμαι.

die: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού της ε' κλίσης, αρσενικού γένους² **dies, diei** = ημέρα.

² Για το γένος του ουσιαστικού dies ισχύουν τα εξής: Το συγκεκριμένο ουσιαστικό στον πληθυντικό είναι πάντα αρσενικού γένους. Στον ενικό είναι άλλοτε αρσενικό, άλλοτε θηλυκό. Θηλυκό είναι στις εξής περιπτώσεις: i. όταν σημαίνει «χρονολογία επιστολής», ii. όταν σημαίνει χρονική διάρκεια, iii. στη νομική έννοια «dies certa» = «τακτή μέρα» (με σπάνιες εξαιρέσεις), iv. στους ποιητές για λόγους μετρικούς. Βλ. και Σκάσσης Err. , Ιστορική Γραμματική της Λατινικής Γλώσσας, σελ. 106, 107, παρ. 55.

quodam: αφαιρετική ενικού, αρσενικού γένους της επιθετικής αόριστης αντωνυμίας **quidam, quaedam, quoddam** = κάποιος, κάποια, κάποιος.

Samnitium: γενική πληθυντικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, αρσενικού γένους **Samnites -ium** = Σαμνίτες. Ως εθνικό ουσιαστικό σχηματίζει μόνο πληθυντικούς τύπους, ενώ η γενική του πληθυντικού λήγει σε -ium. Πρόκειται στην πραγματικότητα για ουσιαστικό προερχόμενο από το τριτόκλιτο επίθετο Samnis (σπάνια Samnitis) -itis.

legati: ονομαστική πληθυντικού του ουσιαστικού της β' κλίσης, αρσενικού γένους **legatus -i** = απεσταλμένος. Πρόκειται για το αρσενικό της μετοχής του παθητικού παρακειμένου του ρήματος της α' συζυγίας lego, -avi, -atum, -āre = αποστέλλω πρεσβευτή.

ad: πρόθεση που συντάσσεται με αιτιατική = σε.

eum: αιτιατική ενικού, αρσενικού γένους της οριστικής -επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, αυτή, αυτό.

venerunt: γ' πληθυντικό οριστικής ενεργητικού παρακειμένου του ρήματος της δ' συζυγίας **venio, veni, ventum, venire** = έρχομαι.

ille: ονομαστική ενικού, αρσενικού γένους της δεικτικής αντωνυμίας **ille, illa, illud** = εκείνος, εκείνη, εκείνο.

se: αιτιατική ενικού της προσωπικής αντωνυμίας γ' προσώπου = τον εαυτό του.

in: πρόθεση + αιτιατική ή αφαιρετική. Εδώ συντάσσεται με αφαιρετική = σε.

scamno: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού της β' κλίσης, ουδετέρου γένους **scamnum -i** = σκαμνί.

assidentem: αιτιατική ενικού, αρσενικού γένους της μετοχής ενεστώτα **assidens -ntis** του ρήματος της β' συζυγίας assideo, assedi, assessum, assidēre = κάθομαι.

apud: πρόθεση + αιτιατική = κοντά σε.

focus: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της β' κλίσης, αρσενικού γένους **focus -i** = φωτιά.

et: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και.

ex (ή e) : πρόθεση + αφαιρετική = από. Η πρόθεση ex τίθεται πριν από φωνήεν και πάντα πριν από το quo. Η πρόθεση e τίθεται πριν από σύμφωνο.

ligneo: αφαιρετική ενικού, αρσενικού γένους του δευτεροκλίτου επιθέτου **ligneus, -a, -um** = ξύλινος, -η, -ο. Το επίθετο, καθώς δηλώνει ύλη και παράγεται από ουσιαστικό (lignum -i = ξύλο), δεν σχηματίζει παραθετικά.

catillo: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού της β' κλίσης, αρσενικού γένους **catillus -i** = πιάτο. Το ουσιαστικό είναι ετερογενές και στον πληθυντικό αριθμό είναι ουδετέρου γένους: catilla -orum.

cenantem: αιτιατική ενικού, αρσενικού γένους της μετοχής ενεστώτα **cenans -ntis** του ρήματος της α' συζυγίας ceno, -avi, -atum, -āre = γευματίζω.

eis: δοτική πληθυντικού, αρσενικού γένους της οριστικής -επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, αυτή, αυτό.

spectandum: αιτιατική γερουνδιακού, αρσενικού γένους του ρήματος της α' συζυγίας **specto, -avi, -atum, -āre** = βλέπω, παρατηρώ.

praebuit: γ' ενικό οριστικής ενεργητικού παρακειμένου του ρήματος της β' συζυγίας **praeebo, -ui, -itum, -ēre** = παρέχω. Εδώ me praeebo = παρουσιάζομαι.

Samnitium: γενική πληθυντικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, αρσενικού γένους **Samnites -ium** = Σαμνίτες. Ως εθνικό όνομα σχηματίζει συνήθως μόνο πληθυντικούς τύπους. (βλ. προηγουμένως)

contempsit: γ' ενικό οριστικής ενεργητικού παρακειμένου του ρήματος της γ' συζυγίας **contemno, contempsi, contemptum, contemnere** = περιφρονώ.

Samnites: ονομαστική πληθυντικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, αρσενικού γένους **Samnites -ium** = Σαμνίτες (βλ και προηγουμένως)

paupertatem: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους **paupertas -atis** = φτώχεια.

eius: γενική ενικού, αρσενικού γένους της οριστικής -επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, αυτή, αυτό.

mirati sunt: γ' πληθυντικό οριστικής παρακειμένου του αποθετικού ρήματος της α' συζυγίας **miror, miratus sum, mirāri** = θαυμάζω.

nam: αιτιολογικός σύνδεσμος που βρίσκεται στην αρχή περιόδου ή ημιπεριόδου (αντιστοιχεί προς το αρχαιοελληνικό γάρ) = διότι, γιατί, δηλαδή.

cum: χρονικός σύνδεσμος = όταν. Πρόκειται συγκεκριμένα για τον ιστορικό, διηγηματικό σύνδεσμο **cum** (**cum historicum** ή **narrativum** που συντάσσεται με χρόνο παρατατικό για πράξη σύγχρονη ή υπερσυντέλικο για πράξη προτερόχρονη).

ad: πρόθεση = σε. Συντάσσεται με αιτιατική.

eum: αιτιατική ενικού, αρσενικού γένους της οριστικής επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, αυτή, αυτό.

magnum: αιτιατική ενικού, ουδετέρου γένους του δευτεροκλίτου επιθέτου, θετικού βαθμού **magnum, -a, -um** = μεγάλος, -η, -ο, το οποίο σχηματίζει ανώμαλα παραθετικά: συγκριτικός: **maior, -ior, -ius**, υπερθετικός: **maximus, -a, -um**. Απαντά και ο αρχαιότερος τύπος **maxumus, -a, -um**.

pondus: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, ουδετέρου γένους **pondus -eris** = βάρος.

auri: γενική ενικού του ουσιαστικού της β' κλίσης, ουδετέρου γένους **aurum -i** = χρυσάφι. Το ουσιαστικό, επειδή δηλώνει ύλη, απαντά μόνο στον ενικό, είναι δηλαδή **singulare tantum**. Ωστόσο, δύναται να απαντά στον πληθυντικό, όταν δηλώνει αντικείμενα κατασκευασμένα από χρυσό.

publice: τροπικό επίρρημα = δημόσια. Παράγεται από το δευτερόκλιτο επίθετο **publicus, -a, -um** = δημόσιος, -α, -ο. Το επίρρημα, αλλά και το επίθετο **publicus, -a, -um**, απ' το οποίο παράγεται, δεν σχηματίζει παραθετικά.

missum: αιτιατική ενικού, ουδετέρου γένους της μετοχής παθητικού παρακειμένου **missus, -a, -um** του ρήματος της γ' συζυγίας **mitto, misi, missum, mittere** = στέλνω.

attulissent: γ' πληθυντικό υποτακτικής ενεργητικού υπερσυντελικού του ρήματος της γ' συζυγίας **affero (& adfero), attuli (& adtuli), allatum (& adlatum), afferre (& adferre)** = αναγγέλλω. Το β' ενικό πρόσωπο της προστακτικής του ενεργητικού ενεστώτα είναι **affer (adfer)**.

ut: εδώ τελικός σύνδεσμος = για να.

eo: αφαιρετική ενικού, ουδετέρου γένους της οριστικής -επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, αυτή, αυτό.

uteretur: γ' ενικό υποτακτικής παρατατικού του αποθετικού ρήματος της γ' συζυγίας **utor, usus sum, uti** = χρησιμοποιώ. (Το ρήμα συντάσσεται με αφαιρετική).

vultum: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της δ' κλίσης, αρσενικού γένους **vultus -us** = πρόσωπο.

risu: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού της δ' κλίσης, αρσενικού γένους **risus -us** = γέλιο.

solvit: γ' ενικό οριστικής ενεργητικού παρακειμένου του ρήματος της γ' συζυγίας **solvo, solvi, solutum, solvere** = λύνω, χαλαρώνω.

protinus: επίρρημα χρονικό = αμέσως.

dixit: γ' ενικό οριστικής ενεργητικού παρακειμένου του ρήματος της γ' συζυγίας **dico, dixi, dictum, dicere** = λέγω.

supervacaneae: γενική ενικού, θηλυκού γένους του δευτεροκλίτου επιθέτου **supervacaneus, -a, -um** = περιττός, -ή, -ό, ανώφελος, -η, -ο. Το επίθετο εκφράζει απόλυτη έννοια και επομένως δεν σχηματίζει παραθετικά.

ne: εδώ τελικός σύνδεσμος = για να μην.

dicam: α' ενικό υποτακτικής ενεργητικού ενεστώτα του ρήματος της γ' συζυγίας **dico, dixi, dictum, dicere** = λέγω.

ineptae: γενική ενικού, θηλυκού γένους του δευτεροκλίτου επιθέτου, θετικού βαθμού **ineptus, -a, -um** = ανόητος, -η, -ο. (συγκριτικός: **ineptior, -ior, -ius**, υπερθετικός: **ineptissimus, -a, -um**).

legationis: γενική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους **legatio -onis** = πρεσβεία.

ministri: κλητική πληθυντικού του ουσιαστικού της β' κλίσης (συγκοπτόμενο), αρσενικού γένους **minister -stri** = ο απεσταλμένος. Πρόκειται στην πραγματικότητα για το αρσενικό γένος του δευτεροκλίτου επιθέτου *minister, ministra, ministrum* = απεσταλμένος, -η, -ο.

narrate: β' πληθυντικό προστακτικής ενεργητικού ενεστώτα του ρήματος της α' συζυγίας **narro, -avi, -atum, -āre** = διηγούμαι.

Samnitibus: δοτική πληθυντικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, αρσενικού γένους **Samnites -ium** = Σαμνίτες (βλ και προηγουμένως).

Manium: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της β' κλίσης, αρσενικού γένους **Manius -ii/-i** = Μάνιος. Ως κύριο όνομα δεν έχει κατά κανόνα πληθυντικό.

Curium: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της β' κλίσης, αρσενικού γένους **Curius -ii/-i** = Κούριος. Ως κύριο όνομα δεν έχει κατά κανόνα πληθυντικό.

malle: απαρέμφατο ενεστώτα του ανωμάλου ρήματος **malo, malui, -, malle** = προτιμώ.

locupletibus: δοτική πληθυντικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, αρσενικού εδώ γένους **locuples -pletis** = πλούσιος. (Πρόκειται για ουσιαστικοποιημένο τύπο του τριγενούς μονοκατάληκτου τριτοκλίτου επιθέτου *locuples, locuples, locuples* = πλούσιος. (Συγκριτικός *locupletior, -ior, -ius*, υπερθετικός: *locupletissimus, -a, -um*).

imperare: απαρέμφατο ενεργητικού ενεστώτα του ρήματος της α' συζυγίας **impero, -avi, -atum, -āre** = εξουσιάζω.

quam: επίρρημα. Εδώ εισάγει τον β' όρο σύγκρισης ομοιότροπα με τον α' όρο = παρά.

ipsum: αιτιατική ενικού, αρσενικού γένους της οριστικής αντωνυμίας **ipse, ipsa, ipsum** = αυτός ο ίδιος, αυτή η ίδια, αυτό το ίδιο.

fieri: απαρέμφατο ενεστώτα του ανωμάλου ρήματος **fiō, factus sum, fieri** = γίνομαι. (Το ρήμα χρησιμοποιείται ως παθητικό του *faciō*).

locupletem: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, εδώ αρσενικού γένους **locuples -pletis** = πλούσιος.

mementote: β' πληθυντικό προστακτικής μέλλοντα με σημασία ενεστώτα του ελλειπτικού ρήματος **memini, meminisse** = θυμάμαι.

me: αιτιατική ενικού της προσωπικής αντωνυμίας α' προσώπου **ego, tu, -** = εγώ, εσύ, αυτός.

nec ... nec: συμπλεκτικός σύνδεσμος = ούτε...ούτε.

acie: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού της ε' κλίσης, θηλυκού γένους **acies -ei** = μάχη.

vinci: απαρέμφατο παθητικού ενεστώτα του ρήματος της γ' συζυγίας **vinco, vici, victum, vincere** = νικώ.

pecunia: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού της α' κλίσης, θηλυκού γένους **pecunia -ae** = περιουσία, χρήματα. Ως περιληπτικό ουσιαστικό δεν σχηματίζει κατά κανόνα πληθυντικό αριθμό.

corrumpi: απαρέμφατο παθητικού ενεστώτα του ρήματος της γ' συζυγίας **corrumpo, corrumpti, corruptum, corrumpere** = διαφθείρω.

posse: απαρέμφατο ενεστώτα του ανωμάλου ρήματος **possum, potui, -, posse** = μπορώ. Εδώ το *posse* είναι απρόσωπο (*potest, potuit, -, posse*).

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- *divitiae-arum*(θηλ): *Plurale tantum*
- *dies- ei*: Στο σχολικό βιβλίο είναι πάντα αρσενικό
- *quidam-quaedam-quoddam*: Αόριστη επιθετική αντωνυμία
- *Samnites-ium*(αρσ.): Ουσιαστικό. Πρόκειται κυρίως για ουσιαστικοποιημένο επίθετο από ενικό “*Samnis, Samnitis*” ή (σπανιότερα) “*Samnitis, Samnitis*”. Το όνομα ως εθνικό είναι “*Plurale tantum*”
- *lignus- a- um*: Όπως και όλα τα επίθετα που φανερώνουν ύλη έτσι και το “*lignus- a- um*” δεν έχει παραθετικά
- *cenans-antis*: Όλες οι μετοχές σε *-ans (-antis)* ή *-ens (-entis)* του ενεργητικού ενεστώτα κλίνονται όπως τα μονοκατάληκτα επίθετα σε *-ης* της γ' κλίσης (Γραμμ. σελ. 32, βλέπε

“prudens”) εκτός από την αφαιρετική του ενικού που λήγουν σε –e και όχι σε–i. Όμως οι επιθετικές μετοχές στην αφαιρετική ενικού λήγουν σε –i. (Γραμμ. σελ. 34)

- aurum- i (ουδ): Singulare tantum (Γραμμ. σελ. 26 4,Α,α)
- Iocuples-pletis: Εδώ είναι ουσιαστικοποιημένο επίθετο και σχηματίζει αφαιρετική ενικού σε –e και –i και γενική πληθυντικού σε –um (Ως επίθετο, τριτόκλιτο, τριγενές και μονοκατάληκτο κλίνεται όπως τα αντίστοιχα επίθετα)
- pecunia-ae (θηλ.): Σχηματίζει ομαλά ενικό και πληθυντικό, αλλά και στους δυο αριθμούς έχει την ίδια σημασία (→χρήματα)
- acies-ei (θηλ.): Το “acies” (όπως και τα effigies, spes, species, facies) κλίνεται ομαλά στον ενικό ενώ στον πληθυντικό σχηματίζει μόνο τις τρεις όμοιες πτώσεις (Ονομαστική, Αιτιατική, Κλητική).

ΤΕΛΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

ΕΙΣΑΓΟΝΤΑΙ	ΧΡΗΣΙΜΕΥΟΥΝ	ΕΚΦΕΡΟΝΤΑΙ	ΕΞΑΡΤΗΣΗ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
ut (καταφατικές) ne (αρνητικές), quo (πριν από συγκριτικό)	Επιρρηματικοί προσδιορισμοί του σκοπού.	Υποτακτική ενεστώτα (για το παρόν- μέλλον) Υποτακτική παρατατικού (για το παρελθόν)*	Ρήματα κινήσεως Στην κύρια: eo, consilio, ea mente	<u>Ιδιομορφία στην ακολουθία των χρόνων</u> : Δηλώνουν <u>πάντα το σύγχρονο</u> γιατί ο σκοπός είναι ιδωμένος τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής του.

* Εκφέρονται με υποτακτική γιατί ο σκοπός είναι πάντοτε στα πλαίσια μιας υποκειμενικής κατάστασης.

ΠΡΟΣΟΧΗ: Ο σκοπός μπορεί να εκφραστεί:

- 1) Με εμπρόθετο γερούνδιο (αιτιατική του γερονδίου ή γενική του γερονδίου με την causa/ gratia) ή απρόθετη δοτική του γερονδίου κυρίως με επίθετα που σημαίνουν «κατάλληλος», «χρήσιμος».
- 2) Με εμπρόθετο γερονδιακό.
- 3) Με γερονδιακό + ρήμα παροχής (π.χ. praebuit)
- 4) Με δοτική του σκοπού (βλ. ενότ. 30)
- 5) Με το σουπίνο σε –um.
- 6) Με εμπρόθετο ουσιαστικό σε αιτιατική πτώση.
- 7) Με τελική πρόταση (ή αναφορική τελική πρόταση)
- 8) Με αναφορική-τελική πρόταση

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

- Το ρήμα utur (όπως και τα fungor, fruor, pascor, vescor, potior - όλα αποθετικά) συντάσσεται με αφαιρετική.
- quo...posset: Δευτερεύουσα τελική πρόταση. Εισάγεται με το σύνδεσμο “quo” επειδή ακολουθεί επίρρημα συγκριτικού βαθμού (facilius). Εκφέρεται με υποτακτική παρατατικού γιατί το ρήμα της κύριας πρότασης είναι ιστορικού χρόνου (utebatur), εκφράζει δε το σύγχρονο στο παρελθόν και πάντα το σύγχρονο, γιατί ο σκοπός είναι ιδωμένος τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής του.

- assidentem- cenantem: Κατηγορηματικές μετοχές, συνημμένες στο “se”, το οποίο είναι αντικείμενο του ρήματος (και άμεση αυτοπάθεια δηλώνεται εδώ) και υποκείμενο του γερουνδιακού. Οι δύο μετοχές λειτουργούν ως κατηγορούμενα στο “se”.
- eis: Η έμμεσο αντικείμενο στο “praebuit” ή δοτική του ποιητικού αιτίου από το “spectandum”.
- cum...attulissent: Δευτερεύουσα χρονική πρόταση. Cum → ιστορικός διηγηματικός/ υποτακτική→ υποκειμενικό στοιχείο / προτερόχρονο στο παρελθόν (ρήματα εξάρτησης: solvit et dixit)
- ut eo uteretur: Δευτερεύουσα τελική πρόταση. Εισάγεται με το σύνδεσμο “ut” επειδή είναι καταφατική/ σύγχρονο στο παρελθόν και πάντα το σύγχρονο ... (ρήμα εξάρτησης: attulissent)
- ne dicam (ineptae): Δευτερεύουσα τελική παρενθετική πρόταση. Εισάγεται με το σύνδεσμο “ne” γιατί είναι αρνητική πρόταση/ Αναφέρεται στο παρόν (οι παρενθετικές δεν έχουν ακολουθία χρόνων)
- ineptae: Ενώ φαινομενικά ανήκει στη δευτερεύουσα τελική, συντακτικά ανήκει στην κύρια (ως επιθετικός προσδιορισμός στο “legationis”)
- ministri: Κλητική προσφώνηση

ΑΡΧΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΡΗΜΑΤΩΝ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΑ

utor- usus- sum uti (3- αποθετικό)
 contemno- contempsit- contemptum- contemnere (3)
 possum- potui- — - posse (ανώμαλο) → Γραμμ. σελ. 85
 venio- veni- ventum- venire (4)
 assideo- assedi- assessum- assidere (2)
 praebeo- praebui- praebitum- praebere (2)
 miror- miratus sum- mirari (αποθετικό -1)
 mitto- misi- missum- mittere (3)
 affero- attuli- allatum- afferre (3- ανώμαλο)
 solvo- solvi- solutum- solve (3)
 malo- malui- — - malle (3- ανώμαλο)→ Γραμμ. σελ. 88- 89
 fio- factus sum- fieri (3- ανώμαλο)→ παθητικό του facio/ Γραμμ. σελ. 91
 — - memini- — - meminisse (ελλειπτικό)→ Γραμμ. σελ. 91- 92*
 vinco- vici- victum- vincere (3)
 corrumpo- corrumpti- corruptum- corrumpere (3)

*Η προστακτική του “memini” (β’ ενικό: memento- β’ πληθ. mementote) είναι χρόνου Παρακειμένου, με καταλήξεις Μέλλοντα και σημασία Ενεστώτα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. α) utebatur, uteretur, contempsit: X.A.
 β) malle: X.A. στο β’ ενικό οριστικής
 γ) fieri: X.A. στο γ’ ενικό υποτακτικής
2. magnum pondus: Να κλιθούν μαζί
3. facilius, magnum: Να γραφούν οι αντίστοιχοι τύποι στους άλλους βαθμούς.
4. narrate Samnitibus Manium Curium malle locupletibus imperare quam ipsum fieri locupletem: Να τραπεί σε ευθύ λόγο.

LECTIO SEPTIMA ET TRICESIMA (XXXVII) - 37

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Σε τέτοιο σημείο έχουν οδηγηθεί τα πράγματα ώστε, αν κάποιος θεός ή κάποιο τυχαίο περιστατικό δε βοηθήσει, να μη μπορούμε να είμαστε σώοι. Εγώ βέβαια, μόλις ήρθα στην πόλη⁽¹⁾, δε σταμάτησα και να πιστεύω και να λέω και να κάνω όλα εκείνα που στόχευαν στην ομόνοια: αλλά τόσο μεγάλη μανία τους είχε πιάσει όλους, ώστε να επιθυμούν να πολεμούν, αν και εγώ φώναζα ότι τίποτα δεν είναι πιο άθλιο από τον εμφύλιο πόλεμο. Όλα είναι αξιοθρήνητα στους εμφυλίους πολέμους, αλλά τίποτα (δεν είναι) πιο αξιοθρήνητο από την ίδια τη νίκη: αυτή κάνει τους νικητές αγριότερους και πιο αχαλίνωτους (απ' ότι συνήθως), ώστε, ακόμη κι αν δεν είναι τέτοιοι από τη φύση τους, να εξαναγκάζονται από τα πράγματα⁽²⁾ να γίνουν. Διότι τα αποτελέσματα⁽³⁾ των εμφυλίων πολέμων είναι πάντα τέτοια, ώστε να γίνονται όχι μόνο αυτά που θέλει ο νικητής, αλλά ακόμη να κάνει ο νικητής το χατήρι εκείνων, με τη βοήθεια των οποίων κερδήθηκε η νίκη.

1. στη Ρώμη, 2. από ανάγκη, 3. η έκβαση

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ

in: πρόθεση που εδώ συντάσσεται με αιτιατική = σε.

eum: αιτιατική ενικού, αρσεν. της οριστικής -επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, -ή, -ό.

locum: αιτιατική ενικού, αρσενικό, β' κλίση, του ουσιαστικού **locus -i** = τόπος, σημείο → Στον πληθυντικό **loca -orum** είναι **ουδέτερο (ετερογενές)**. Ο τύπος. **loci -orum** = χωρία βιβλίων

res: ονομαστική ενικού, θηλυκό, ε' κλίση, του ουσιαστικού **res, rei** = πράγμα.

deducta est: γ' ενικό, οριστική παθητικού παρακειμένου του ρήματος **deduco, deduxi, deductum, deducere** 3 = οδηγώ → β' ενικό προστακτικής ενεργητικού ενεστώτα: **deduc.**

ut: εδώ συμπερασματικός σύνδεσμος = ώστε.

nisi: υποθετικός αποφατικός σύνδεσμος = αν δεν.

qui: ονομαστική ενικού, αρσενικό, της αόριστης επιθετικής αντωνυμίας **qui, qua και quae, quod** = κάποιος, -α, -ο.

deus: ονομαστική ενικού, αρσενικό, β' κλίση, του ουσιαστικού **deus, dei** = θεός → **σχηματίζει διπλούς και τριπλούς τύπους**. Η κλίση του αναλυτικά:

	Ενικός	Πληθυντικός
Ονομαστική	deus	dei, dii, di
Γενική	dei	deorum, deum
Δοτική	deo	deis, diis, dis
Αιτιατική	deum	deos
Κλητική	deus, dive	dei, dii, di
Αφαιρετική	deo	deis, diis, dis

vel: διαζευκτικός σύνδεσμος = ή, είτε.

casus: ονομαστική ενικού, αρσενικό, δ' κλίση, του ουσιαστικού **casus -us** = τυχαίο περιστατικό.

aliqui: ονομαστική ενικού, αρσενικό, της αόριστης επιθετικής αντωνυμίας **aliqui, aliqua, aliquod** = κάποιος, -α, -ο.

subvenerit: γ' ενικό, υποτακτική ενεργητικού παρακειμένου, του ρήματος **subvenio, subveni, subventum, subvenire** 4 = βοηθώ.

salvi: ονομαστική πληθυντικού, αρσενικό, του επιθέτου β' κλίσης **salvus, -a, -um** = σώος, -α, -ο → **δεν σχηματίζει παραθετικά**.

esse: απαρέμφατο ενεστώτα του ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι.

nequeamus: α' πληθυντικό, υποτακτική ενεστώτα, του ανωμάλου ρήματος **nequeo, nequi(v)i, -, nequire** = δεν μπορώ → για την κλίση του ρήματος βλέπε παρακάτω

equidem: επίρρημα = (εγώ) βέβαια.

ut: εδώ χρονικός σύνδεσμος = όταν, μόλις.

veni: α' ενικό, οριστική ενεργητικού παρακειμένου, του ρήματος **venio, veni, ventum, venire** 4 = έρχομαι, φθάνω.

ad: πρόθεση που συντάσσεται με αιτιατική = σε, προς.

urbem: αιτιατική ενικού, θηλυκό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **urbs -is** = πόλη.

non: αρνητικό μόριο = όχι, δεν.

destiti: α' ενικό, οριστική ενεργητικού παρακειμένου, του ρήματος **desisto, destiti, -, desistere** 3 = σταματώ.

omnia: αιτιατική πληθυντικού, ουδέτερο, του τριγενούς και δικαταλήκτου επιθέτου γ' κλίσης **omnis, -is, -e** (γεν.: **omnis**) = όλος, -η, -ο → **δεν σχηματίζει παραθετικά.**

sentire: απαρέμφατο ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **sentio, sensi, sensum, sentire** 4 = αισθάνομαι, καταλαβαίνω.

dicere: απαρέμφατο ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **dico, dixi, dictum, dicere** 3 = λέω → β' ενικό προστακτικής ενεστώτα: **dic.**

facere: απαρέμφατο ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **facio, feci, factum, facere** 3* = κάνω (ανήκει στα 15 ρήματα σε -io που κλίνονται σαν το capio) → β' ενικό προστακτικής ενεστώτα: **fac.**

quae: ονομαστική πληθυντικού, ουδέτερο, της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, -α, -ο.

ad: πρόθεση που συντάσσεται με αιτιατική = σε, προς.

concordiam: αιτιατική ενικού, θηλυκό, α' κλίση, του ουσιαστικού **concordia -ae** = ομόνοια → **ως αφηρημένη έννοια δεν σχηματίζει πληθυντικό αριθμό (singulare tantum).**

pertinerent: γ' πληθυντικό, υποτακτική ενεργητικού παρατατικού, του ρήματος **pertineo, pertinui, pertentum, pertinere** 2 = στοχεύω, αφορώ.

sed: αντιθετικός σύνδεσμος = αλλά.

tantus: ονομαστική ενικού, αρσενικό, της δεικτικής αντωνυμίας **tantus, -a, -um** = τόσος, -η, -ο.

furor: ονομαστική ενικού, αρσενικό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **furor -oris** = μανία.

omnes: αιτιατική πληθυντικού, αρσενικό, του τριγενούς και δικαταλήκτου επιθέτου γ' κλίσης **omnis, -is, -e** (γεν.: **omnis**) = όλος, -η, -ο → **δεν σχηματίζει παραθετικά.**

invaserat: γ' ενικό, οριστική ενεργητικού υπερσυντελικού, του ρήματος **invado, invasi, invasum, invadere** 3 = καταλαμβάνω.

ut: εδώ συμπερασματικός σύνδεσμος = ώστε.

pugnare: απαρέμφατο ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **pugno, pugnavi, pugnatum, pugnare** 1 = πολεμώ, μάχομαι.

cuperent: γ' πληθυντικό, υποτακτική ενεργητικού παρατατικού, του ρήματος **cupio, cupivi, cupitum, cupere** 3* = επιθυμώ (ανήκει στα 15 ρήματα σε -io που κλίνονται σαν το capio) (μεταφορά)

etsi: εναντιωματικός σύνδεσμος = αν και.

ego: ονομαστική ενικού, α' πρόσωπο, της προσωπικής αντωνυμίας **ego, tu, - = εγώ, εσύ, αυτός.**

clamabam: α' ενικό, οριστική ενεργητικού παρατατικού, του ρήματος **clamo, clamavi, clamatum, clamare** 1 = φωνάζω.

nihil: αιτιατική ενικού, ουδέτερο, της αόριστης ουσιαστικής αντωνυμίας **nemo, nemo, nihil (nil)** = κανένας, καμία, κανένα.

esse: απαρέμφατο ενεστώτα του ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι.

bello: αφαιρετική ενικού, ουδέτερο γένος, β' κλίση, του ουσιαστικού **bellum -i** = πόλεμος

civili: αφαιρετική ενικού, ουδέτερο, του τριγενούς και δικαταλήκτου επιθέτου γ' κλίσης **civilis, -is, -e** (γεν.: **civilis**) = εμφύλιος, -α, -ο → **δεν σχηματίζει παραθετικά.**

miserius: αιτιατική ενικού, ουδέτερο, του επιθέτου γ' κλίσης **miserior, -ior, -ius**. Πρόκειται για συγκριτικό βαθμό του τριγενούς και τρικαταλήκτου επιθέτου β' κλίσης **miser, -a, -um** = άθλιος, -α, -ο αξιοθρήνητος, -η, -ο → Παραθετικά: **miserior, -ior, -ius, miserrimus, -a, -um.**

omnia: ονομαστική πληθυντικού, ουδέτερο, του τριγενούς και δικαταλήκτου επιθέτου γ' κλίσης **omnis, -is, -e** (γεν.: **omnis**) = όλος, -η, -ο → **δεν σχηματίζει παραθετικά.**

sunt: γ' πληθυντικό, οριστική ενεστώτα, του ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι.

misera: ονομαστική πληθυντικού, ουδέτερο, του τριγενούς και τρικαταλήκτου επιθέτου β' κλίσης **miser, -a, -um** = άθλιος, -α, -ο, αξιοθρήνητος, -η, -ο → Παραθετικά: **miserior, -ior, -ius, miserrimus, -a, -um.**

in: πρόθεση που εδώ συντάσσεται με αφαιρετική = σε.

bellis: αφαιρετική πληθυντικού, ουδέτερο, β' κλίση, του ουσιαστικού **bellum -i** = πόλεμος.

civilibus: αφαιρετική πληθυντικού, ουδέτερο, του τριγενούς και δικαταλήκτου επιθέτου γ' κλίσης **civilis, -is, -e** (γεν.: **civilis**) = εμφύλιος, -α, -ο → **δεν σχηματίζει παραθετικά.**

sed: αντιθετικός σύνδεσμος = αλλά.

nihil: ονομαστική ενικού, ουδέτερο, της αόριστης ουσιαστικής αντωνυμίας **nemo, nemo, nihil (nil)** = κανένας, καμία, κανένα.

miserius: ονομαστική ενικού, ουδέτερο, του επιθέτου γ' κλίσης **miserior, -ior, -ius.** Πρόκειται για συγκριτικό βαθμό του τριγενούς και τρικαταλήκτου επιθέτου β' κλίσης **miser, -a, -um** = άθλιος, -α, -ο, αξιοθρήνητος, -η, -ο → Παραθετικά: **miserior, -ior, -ius, miserrimus, -a, -um.**

quam: επίρρημα που εισάγει β' όρο σύγκρισης = παρά, από.

ipsa: ονομαστική ενικού, θηλυκό, της οριστικής αντωνυμίας **ipse, ipsa, ipsum** = ίδιος, -α, -ο.

victoria: ονομαστική ενικού, θηλυκό, α' κλίση, του ουσιαστικού **victoria -ae** = νίκη.

ea: ονομαστική ενικού, θηλυκ., της οριστικής -επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, -ή, -ό.

victores: αιτιατική πληθυντικού, αρσενικό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **victor -oris** = νικητής.

ferociore: αιτιατική πληθυντικού, αρσενικό, του επιθέτου γ' κλίσης **ferocior, -ior, -ius.** Πρόκειται για συγκριτικό βαθμό του τριγενούς και μονοκαταλήκτου επιθέτου γ' κλίσης **ferox** (γεν.: **ferocis**) = άγριος, -α, -ο → Παραθετικά: **ferocior, -ior, -ius, ferocissimus, -a, -um.**

impotentiores: αιτιατική πληθυντικού, αρσενικό, του επιθέτου γ' κλίσης **impotentior, -ior, -ius.** Πρόκειται για συγκριτικό βαθμό του τριγενούς και μονοκαταλήκτου επιθέτου γ' κλίσης **impotens** (γεν.: **impotentis**) = αχαλίνωτος, -η, -ο → Παραθετικά: **impotentior, -ior, -ius, impotentissimus, -a, -um.**

-que: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και → **χρησιμοποιείται ως εγκλιτική λέξη.**

reddit: γ' ενικό, οριστική ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **reddo, reddidi, redditum, reddere** 3 = κάνω, καθιστώ.

ut: εδώ συμπερασματικός σύνδεσμος = ώστε.

etiamsi: παραχωρητικός σύνδεσμος = ακόμη κι αν.

natura: αφαιρετική ενικού, θηλυκό, α' κλίση, του ουσιαστικού **natura -ae** = φύση → **ως αφηρημένη έννοια δεν σχηματίζει πληθυντικό (singulare tantum).**

tales: ονομαστική πληθυντικού, αρσενικό, της δεικτικής αντωνυμίας **talis, -is, -e** = τέτοιος, -α, -ο → **κλίνεται σαν γ' κλιτο επίθετο και δεν σχηματίζει κλητική.**

non: αρνητικό μόριο = όχι, δεν.

sint: γ' πληθυντικό, υποτακτική ενεστώτα, του ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι.

necessitate: αφαιρετική ενικού, θηλυκό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **necessitas -atis** = ανάγκη → **στον πληθυντικό necessitates -um = αναγκαία πράγματα, αναγκαία έξοδα (ετερόσημο).**

esse: απαρέμφατο ενεστώτα του ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι.

cogantur: γ' πληθυντικό, υποτακτική παθητικού ενεστώτα, του ρήματος **cogo, coegi, coactum, cogere** 3 = αναγκάζω.

bellorum: γενική πληθυντικού, ουδέτερο, β' κλίση, του ουσιαστικού **bellum -i** = πόλεμος.

enim: διασαφητικός και αιτιολογικός σύνδεσμος. Έχει ανάλογη χρήση με τον σύνδεσμο **γάρ** της αρχαίας ελληνικής = γιατί.

civilium: γενική πληθυντικού, ουδέτερο, του τριγενούς και δικαταλήκτου επιθέτου γ' κλίσης **civilis, -is, -e** (γεν.: **civilis**) = εμφύλιος, -α, -ο → **δεν σχηματίζει παραθετικά.**

exitus: ονομαστική πληθυντικού, αρσενικό, δ' κλίση, του ουσιαστικού **exitus -us** = έκβαση.

tales: ονομαστική πληθυντικού, αρσενικό, της δεικτικής αντωνυμίας **talis, -is, -e** = τέτοιος, -α, -ο → **κλίνεται σαν γ' κλιτο επίθετο και δεν σχηματίζει κλητική.**

sunt: γ' πληθυντικό, οριστική ενεστώτα, του ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι.

semper: χρονικό επίρρημα = πάντοτε.

ut: εδώ συμπερασματικός σύνδεσμος = ώστε

non: αρνητικό μόριο = όχι, δεν.

solum: ποσοτικό επίρρημα = μόνον.

ea: ονομαστική πληθυντικού, ουδέτερο, της οριστικής -επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, -ή, -ό.

fiant: γ' πληθυντικό, υποτακτική ενεστώτα, του ανωμάλου ρήματος **fio, factus sum, fieri** = γίνομαι → αποτελεί το παθητικό του **facio, feci, factum, facere 3***

quae: αιτιατική πληθυντ., ουδέτερο, της αναφορ. αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, -α, -ο.

velit: γ' ενικό, υποτακτική ενεστώτα, του ανωμάλου ρήματος **volo, volui, -, velle** = θέλω → για την κλίση του ρήματος βλέπε στο β' μέρος των σημειώσεων της γραμματικής.

victor: ονομαστική ενικού, αρσενικό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **victor -oris** = νικητής.

sed: αντιθετικός σύνδεσμος = αλλά.

non solum... sed etiam: παρατακτική αντιθετική σύνδεση = όχι μόνο ... αλλά και.

ut: εδώ συμπερασματικός σύνδεσμος = ώστε

victor: ονομαστική ενικού, αρσενικό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **victor -oris** = νικητής.

obsequatur: γ' ενικό, υποτακτική ενεστώτα, του ρήματος **obsequor, obsecutus sum, obsequi 3 αποθετικό** = κάνω το χατίρι κάποιου.

iis: δοτική πληθυντικού (2ος τύπος), αρσενικό, της οριστικής -επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, -ή, -ό.

quorum: γενική πληθυντ., αρσεν., της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, -α, -ο.

auxilio: αφαιρετική ενικού, ουδέτερο, β' κλίση, του ουσιαστικού **auxilium -ii/-i** = βοήθεια → στον πληθυντικό **auxilia -orum** = επικουρικό στράτευμα (ετερόσημο).

victoria: ονομαστική ενικού, θηλυκό, α' κλίση, του ουσιαστικού **victoria -ae** = νίκη.

parta sit: γ' ενικό, υποτακτική παθητικού παρακειμένου, του ρήματος **pario, peperit, partum,**

parere 3* = κερδίζω (ανήκει στα 15 ρήματα σε -io που κλίνονται σαν το **capio**) → μετοχή μέλλοντα: **pariturus, -a, -um.**

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- **aliqui, aliqua, aliquod:** αόριστη επιθετική αντωνυμία (βλέπε ενότητα 30)

nemo, (nemo), nihil ή nil: αόριστη ουσιαστική αντωνυμία (βλέπε ενότητα 14)

- **qui, quae ή qua, quod:** αόριστη επιθετική αντωνυμία. Κλίνεται όπως η αναφορική "qui, quae, quod" με τη διαφορά ότι στην ονομαστική ενικού του θηλυκού έχει δύο τύπους (quae ή qua) και στην ονομαστική και αιτιατική πληθυντικού του ουδέτερου έχει επίσης δύο τύπους (qua ή quae) [quis, (quae ή qua), quid: αόριστη ουσιαστική αντωνυμία. Κλίνεται όπως και η αόριστη επιθετική με τη διαφορά ότι στην ονομαστική ενικού του αρσενικού έχει τύπο "quis" και στην ονομαστική και αιτιατική ενικού του ουδέτερου έχει τύπο "quid"]

- **solum, / etiam:** επιρρήματα

Παραθετικά: **miser, -a, -um / miserior, -ius / miserrimus, -a, -um // impotens / impotentior, -ius / impotentissimus, -a, -um // ferox / ferocior, -ius / ferocissimus, -a, -um.**

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	ΧΡΗΣΙΜΕΥΟΥΝ	ΕΚΦΟΡΑ	ΕΞΑΡΤΗΣΗ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
ut (καταφατικές), ut non, ut nemo, ut nihil κ.τ.λ. (αρνητικές)	Δηλώνουν το αποτέλεσμα	Υποτακτική (δυνητική), γιατί στη λατινική το αποτέλεσμα θεωρείται μια υποκειμενική	Στην κύρια: sic, ita, tam, adeo, talis, tantus (επιρρήματα ή αντωνυμίες που έχουν	Ιδιομορφία στην ακολουθία των χρόνων: Δηλώνουν πάντα το σύγχρονο γιατί το αποτέλεσμα είναι ιδωμένο τη

		κατάσταση. Υποτακτική ενεστώτα (για το παρόν- μέλλον) Υποτακτική παρατατικού (για το παρελθόν).	επιτακτική σημασία)	στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής του.
--	--	---	------------------------	---

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

- *ut salvi esse nequeamus*: Δευτερεύουσα επιρρηματική συμπερασματική πρόταση. Εισάγεται με το συμπερασματικό σύνδεσμο “*ut*”. Εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα γιατί το ρήμα της κύριας πρότασης είναι σε αρκτικό χρόνο (*deducta est*→ παρακείμενος με σημασία ενεστώτα) και δηλώνει το σύγχρονο στο παρόν και πάντα το σύγχρονο γιατί το αποτέλεσμα... Η υποτακτική οφείλεται στο ότι στη λατινική το αποτέλεσμα θεωρείται πάντα μια υποκειμενική κατάσταση.
- *nisi...subveniret*: Δευτερεύουσα υποθετική πρόταση. Εισάγεται με το σύνδεσμο “*nisi*” γιατί έχουμε άρνηση και εκφέρεται με υποτακτική παρακείμενου. Έχουμε εξαρτημένο υποθετικό λόγο γιατί η απόδοση είναι συμπερασματική πρόταση (*ut...nequeamus*). Ο υποθετικός λόγος είναι του 1^{ου} είδους και αναφέρεται στο μέλλον. Σε ευθύ λόγο: (ΥΠΟΘΕΣΗ) *nisi qui deus subveniret* (οριστική συντελεσμένου μέλλοντα)- (ΑΠΟΔΟΣΗ) *salvi esse nequimus* (οριστική ενεστώτα).
- *ut veni ad urbem*: Δευτερεύουσα χρονική πρόταση. Εισάγεται με το χρονικό σύνδεσμο “*ut*” και δηλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν σε σχέση με το ρήμα εξάρτησης (*destiti*) γιατί εκφέρεται με οριστική παρακείμενου
- *quae...pertinerent*: Δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο “*omnia*”. Εκφέρεται με υποτακτική γιατί δηλώνει κάτι το ενδεχόμενο ή δυνατό/ σύγχρονο στο παρελθόν
- *ut rugnare cuperent*: Δευτερεύουσα επιρρηματική συμπερασματική πρόταση (προηγείται το “*tantus*”) / υποτακτική→ το αποτέλεσμα θεωρείται υποκειμενική κατάσταση / σύγχρονο στο παρελθόν και πάντα σύγχρονο γιατί...
- *etsi ego...miserius*: Δευτερεύουσα εναντιωματική πρόταση. Εισάγεται με τον εναντιωματικό σύνδεσμο “*etsi*” και εκφέρεται με οριστική γιατί εκφράζει μια πραγματική κατάσταση παρά την οποία ισχύει το περιεχόμενο της κύριας
- *ut necessitate esse cogantur*: Δευτερεύουσα επιρρηματική συμπερασματική πρόταση / υποτακτική→ το αποτέλεσμα θεωρείται υποκειμενική κατάσταση/ σύγχρονο στο παρόν και πάντα το σύγχρονο γιατί...
- *etiamsi natura tales non sint*: Δευτερεύουσα παραχωρητική πρόταση. Εισάγεται με τον παραχωρητικό σύνδεσμο “*etiamsi*”. Εκφέρεται με υποτακτική (ενεστώτα) και εκφράζει μια υποθετική κατάσταση που, ακόμα κι αν αληθεύει, δεν αναιρεί το περιεχόμενο της κύριας. Σε σχέση με το ρήμα εξάρτησης (το “*cogantur*”) φανερώνει το σύγχρονο στο παρόν.
- *ut non solum ea fiant/ sed etiam ut victor obsequatur iis*: Δύο δευτερεύουσες επιρρηματικές συμπερασματικές προτάσεις (προηγείται η αντ. “*tales*”). Εισάγεται η πρώτη με το “*ut non*” (αρνητική) και η δεύτερη με το “*ut*” (καταφατική) / υποτακτική → το αποτέλεσμα θεωρείται υποκειμενική κατάσταση/ εκφράζουν το σύγχρονο στο παρόν και πάντα το σύγχρονο γιατί..... Οι δύο συμπερασματικές συνδέονται αντιθετικά (*non solum...sed etiam*)
- *quae velit victor*: Δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο “*ea*”. Η υποτακτική οφείλεται σε έλξη από το ρήμα της συμπερασματικής που προηγείται, δηλ. το “*fiant*” (κανονικά αντί για “*velit*” έπρεπε να έχουμε “*vult*”). Σε σχέση με το ρήμα εξάρτησης δηλώνει το σύγχρονο στο παρόν.
- *quorum...parta sit*: Δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο “*iis*”. Η υποτακτική οφείλεται σε έλξη από το ρήμα της συμπερασματικής που προηγείται, δηλ. το

“obsequatur” (κανονικά αντί για “parta sit” έπρεπε να έχουμε “parta est”). Σε σχέση με το ρήμα εξάρτησης δηλώνει το προτερόχρονο στο παρόν.

ΑΡΧΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΡΗΜΑΤΩΝ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΑ

deduco- deduxi- deductum- deducere (3)
 subvenio- subveni- subventum- subvenire (4)
 nequeo- nequivi και nequii- (nequitum)- nequire (4- ανώμαλο)**
 desisto- destiti- (destitum)- desistere (3)*
 sentio- sensi- sensum- sentire (4)
 pertineo- pertinui- pertentum- pertinere (2)
 invado- invasi- invasum- invadere (3)
 cupio- cupivi και cupii- cupitum- cupere (3- σε -io)
 reddo- reddidi- redditum- reddere (3)
 cogō- coegi- coactum- cogere (3)
 volo- volui- — - velle (ανώμαλο)→ Γραμμ. σελ. 88- 89
 obsequor- obsecutus sum- obsequi (3- αποθετικό)
 pario- peperī- partum(και paritum)- parere (3- σε -io)→μτχ. μελλ. pariturus/ μτχ. πρκ. partus. Το βιβλίο δίνει μόνο σουπίνο “partum”

** Το βιβλίο δεν αναφέρει το σουπίνο “destitum”.

* nequeo: Πρόκειται για ανώμαλο - ελλειπτικό ρήμα που σχηματίζει τους εξής τύπους:

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ (Forma Activa)

INDICATIVUS

Praesens	Imperfectum	Futurum	Perfectum
nequeo	(nequibam)	(nequibo)	nequivi
nequis	nequibas	-	(nequisti)
nequit	nequibat	nequibit	(nequivit & nequii)
nequimus	-	-	-
nequitis	-	-	-
(nequeunt)	nequibant	(nequibunt)	(nequiverunt)

Plusquamperfectum

	Futurum exactum
-	(nequivero & nequiero)
-	-
nequiverat & nequierat	nequiverit
-	-
-	-
(nequiverant & nequierant)	-

CONIUNCTIVUS

Praesens	Imperfectum	Futurum	Perfectum
(nequeam)	nequirem	-	(nequiverim)
(nequeas)	-	-	-
(nequeat)	nequiret	-	(nequiverit & nequieri)
(nequeamus)	(nequiremus)	-	-
(nequeatis)	-	-	-
nequeant	nequirent	-	(nequiverint & nequieri)

Plusquamperfectum

Futurum exactum

-
-
(nequivisset & nequisset)
-
-
nequivissent & nequissent

-
-
-
-
-

ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ (Forma pasiva)

Indicativus

Praesens: c' Singularis (γ' ενικό) : nequitur

Perfectum: c' Singularis : nequitum est

- Ονοματικούς τύπους το “nequo” έχει μόνο από την ενεργητική φωνή : Infinitivus: Praesens→ nequire/ Perfectum: nequisse και nequivisse
Participium: Praesens→ nequiens (nequeuntis)

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: Το βιβλίο δεν αναφέρει το σουπίνο “nequitum”.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. deducta est, cuperent, cogantur: X.A. σε ΕΦ και ΠΦ.
2. obsequatur, parta sit: E.A.
3. casus aliqui, ferociore victores: Να κλιθούν μαζί.
4. Να διαβαθμιστούν τα επίθετα του κειμένου.
5. tantus furor omnes invaserat: Να τραπεί η ενεργητική σύνταξη σε παθητική.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Η Καικιλία, η σύζυγος του Μετέλλου, ενώ επιδίωκε την εμφάνιση κάποιου γαμήλιου οiwονού για την κόρη της αδελφή της σύμφωνα με τα αρχαία ήθη, δημιούργησε η ίδια οiwονό. Καθόταν δηλαδή μια νύχτα με την κόρη της αδελφής της σε ένα μικρό ιερό και περίμενε μέχρι να ακουστεί κάποια φωνή που να ανταποκρίνεται στο σκοπό τους. Στο τέλος η κοπέλα, κουρασμένη από την πολλή ορθοστασία, ζήτησε από τη θεία της να της παραχωρήσει για λίγο τη θέση της. Τότε η Καικιλία είπε στην κοπέλα: “Ευχαρίστως εγώ σου παραχωρώ τη θέση μου”. Λίγο αργότερα η ίδια η πραγματικότητα επιβεβαίωσε αυτόν το λόγο. Πέθανε δηλαδή η Καικιλία, την οποία, όσο ζούσε, ο Μέτελλος αγαπούσε⁽¹⁾ πολύ· αργότερα αυτός παντρεύτηκε την κοπέλα.

1. αγάπησε

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ

Caecilia: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού της α΄ κλίσης, θηλυκού γένους **Caecilia -ae** = Καικιλία. (Ως κύριο όνομα δεν έχει κατά κανόνα πληθυντικό αριθμό).

uxor: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού της γ΄ κλίσης, θηλυκού γένους **uxor -oris** = η σύζυγος.

Metelli: γενική ενικού του ουσιαστικού της β΄ κλίσης, αρσενικού γένους **Metellus -i** = Μέτελλος. (Ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό αριθμό).

dum: χρονικός σύνδεσμος = ενώ.

more: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού της γ΄ κλίσης, αρσενικού γένους **mos, moris** = έθιμο.

prisco: αφαιρετική ενικού, αρσενικού γένους του δευτεροκλίτου επιθέτου **priscus, -a, -um** = αρχαίος, -α, -ο. Το επίθετο δεν σχηματίζει παραθετικά.

omen: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της γ΄ κλίσης, ουδετέρου γένους **omen -inis** = οiwονός.

nuptiale: αιτιατική ενικού, ουδετέρου γένους του τριτοκλίτου επιθέτου (τριγενές και δικατάληκτο)

nuptialis, -is, -e = γαμήλιος, -α, -ο. Το επίθετο δεν σχηματίζει παραθετικά ως απόλυτη έννοια. (Το επίθετο συγκεκριμένα είναι παράγωγο του ουσιαστικού **nuptiae -arum** = γάμος < **nubo** = νυμφεύομαι).

petit: γ΄ ενικό οριστικής ενεργητικού ενεστώτα του ρήματος της γ΄ συζυγίας **peto, peti(v)i, petitum, petere** = ζητώ, επιδιώκω.

filiae: δοτική ενικού του ουσιαστικού της α΄ κλίσης, θηλυκού γένους **filia¹ -ae** = κόρη.

¹ Το ουσιαστικό **filia -ae** σχηματίζει τη δοτική και αφαιρετική του πληθυντικού αριθμού (**filiis**) κανονικά και σε **-abus**, όταν είναι ανάγκη να γίνει διάκριση από τις αντίστοιχες πτώσεις του αρσενικού δευτερόκλιτου ουσιαστικού **filius**

sororis: γενική ενικού του ουσιαστικού της γ΄ κλίσης, θηλυκού γένους **soror -oris** = αδελφή.

ipsa: ονομαστική ενικού, θηλυκού γένους της οριστικής αντωνυμίας **ipse, ipsa, ipsum** = αυτός ο ίδιος, αυτή η ίδια, αυτό το ίδιο.

fecit: γ΄ ενικό οριστικής ενεργητικού παρακειμένου του ρήματος της γ΄ συζυγίας **facio, feci, factum, facere*** = κάνω. (Το **facio** είναι ένα από τα 15 ρήματα σε **-io** που ανήκουν στη γ΄ συζυγία. Το β΄ ενικό της προστακτικής του ενεργητικού ενεστώτα είναι **fac**).

omen: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της γ΄ κλίσης, ουδετέρου γένους **omen -inis** = οiwονός.

nam: αιτιολογικός ή διασαφητικός σύνδεσμος = διότι, δηλαδή. [Εδώ διασαφητικός]. Τίθεται στην αρχή περιόδου ή ημιπεριόδου. Ισοδυναμεί με το αρχαιοελληνικό γάρ.

in: πρόθεση. Συντάσσεται με αιτιατική ή αφαιρετική. Εδώ συντάσσεται με αφαιρετική = σε.

sacello: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού της β΄ κλίσης, ουδετέρου γένους, **sacellum -i** = μικρό ιερό, μικρό τέμενος.

quodam: αφαιρετική ενικού, ουδετέρου γένους της αόριστης επιθετικής αντωνυμίας **quidam, quaedam, quoddam** = κάποιος, κάποια, κάποιο.

nocte: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους **nox -ctis** = νύκτα. (Η αφαιρετική του ενικού είναι και noctu, ενώ η γενική του πληθυντικού είναι noctium).

cum: πρόθεση που συντάσσεται με αφαιρετική = μαζί με.

sororis: γενική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους **soror -oris** = αδελφή.

filia: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού της α' κλίσης, θηλυκού γένους **filia -ae** = κόρη.

persedebat: γ' ενικό οριστικής ενεργητικού παρατατικού του ρήματος της β' συζυγίας **persedeo, persedi, persessum, persedēre** = κάθομαι για πολλή ώρα.

expectabat: γ' ενικό οριστικής ενεργητικού παρατατικού του ρήματος της α' συζυγίας **ex(s)pecto, -avi, -atum, -āre** = περιμένω.

-que: συμπλεκτικός, παρατακτικός σύνδεσμος (εγκλιτική λέξη) = και.

dum: χρονικός σύνδεσμος = ενώ.

aliqua: ονομαστική ενικού, θηλυκού γένους της αόριστης επιθετικής αντωνυμίας **aliqui, aliqua, aliquod** = κάποιος, κάποια, κάποιο.

vox: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους **vox, vocis** = φωνή.

congruens: ονομαστική ενικού, θηλυκού γένους της επιθετικοποιημένης μετοχής, χρόνου ενεστώτα **congruens -ntis** = σύμφωνος, -η, -ο. Πρόκειται για μετοχή του ρήματος της γ' συζυγίας congruo, congrui, -, congruere = συμφωνώ, αρμόζω. (παραθετικά μετοχή: Θετικός: congruens, συγκριτικός: congruentior, -ior, -ius, υπερθετικός: congruentissimus, -a, -um).

proposito: δοτική ενικού του ουσιαστικού της β' κλίσης, ουδετέρου γένους **propositum -i** = σκοπός. Στην πραγματικότητα πρόκειται για ουσιαστικοποιημένη μετοχή, ουδετέρου γένους, παθητικού παρακειμένου (propositus, -a, -um) του ρήματος της γ' συζυγίας propono, proposui, propositum, proponere = σκοπεύω, προτίθεμαι.

audiretur: γ' ενικό υποτακτικής παθητικού παρατατικού του ρήματος της δ' συζυγίας **audio, audivi, auditum, audire** = ακούω.

tandem: χρονικό επίρρημα = επιτέλους.

puella: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού της α' κλίσης, θηλυκού γένους **puella -ae** = κοπέλα.

longa: αφαιρετική ενικού, θηλυκού γένους, του δευτεροκλίτου επιθέτου **longus, -a, -um** = μακρύς, -ιά, -ύ, μακρόχρονος, -η, -ο. (Θετικός βαθμός: longus, -a, -um, συγκριτικός: longior, -ior, -ius, υπερθετικός: longissimus, -a, -um).

mora: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού της α' κλίσης, θηλυκού γένους **mora -ae** = χρονοτριβή, καθυστέρηση.

standi: γενική γερουνδίου του ρήματος της α' συζυγίας **sto, steti, statum, stare** = στέκομαι.

fessa: ονομαστική ενικού, θηλυκού γένους του δευτεροκλίτου επιθέτου (τριγενές και τρικατάληκτο) **fessus, -a, -um** = κουρασμένος, -η, -ο, καταπονημένος, -η, -ο (συντάσσεται με γεν. αντικειμενική ή αφαιρ. της αιτίας). Το επίθετο δεν σχηματίζει παραθετικά. Στην πραγματικότητα παράγεται από το αποθετικό ρήμα της γ' συζυγίας fatiscor, -, -, fatisci = κουράζομαι. (Το ρήμα fatiscor χρησιμοποιείται σπανιότερα αντί του ρήματος της γ' συζυγίας fatisco, -, -, ēre, ενώ συνώνυμο είναι και το ρήμα της α' συζυγίας fatigo, -avi, -atum, -āre).

rogavit: γ' ενικό οριστικής ενεργητικού παρακειμένου του ρήματος της α' συζυγίας **rogo, -avi, -atum, -āre** = ζητώ, παρακαλώ.

materteram: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της α' κλίσης, θηλυκού γένους **matertera -ae** = θεία (από την πλευρά της μητέρας).

ut: εδώ βουλητικός σύνδεσμος = να.

sibi: δοτική ενικού, της προσωπικής αντωνυμίας γ' προσώπου = στον εαυτό της

paulisper: χρονικό επίρρημα = για λίγο.

loco: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού της β' κλίσης, αρσενικού γένους **locus -i** = τόπος, θέση. Το ουσιαστικό είναι ετερογενές στον πληθυντικό².

² Το ουσιαστικό locus -i στον πληθυντικό σχηματίζεται και ως αρσενικό, δηλαδή loci και ως ουδέτερο, δηλαδή loca. Ο τύπος loci χρησιμοποιείται μεταφορικά για να δηλώσει τα χωρία ενός

βιβλίου, ενώ ο τύπος *loca* σημαίνει τις περιοχές, τους τόπους, Ωστόσο, δεν γίνεται πάντοτε σαφής διάκριση μεταξύ των δύο τύπων.

cederet: γ' ενικό υποτακτικής ενεργητικού παρατατικού του ρήματος της γ' συζυγίας **cedo, cessi, cessum, cedere** = παραχωρώ.

tum: χρονικό επίρρημα = τότε, έπειτα.

Caecilia: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού της α' κλίσης, θηλυκού γένους **Caecilia-ae** = Καικιλία. Ως κύριο όνομα δεν έχει κατά κανόνα πληθυντικό αριθμό.

puellae: δοτική ενικού του ουσιαστικού της α' κλίσης, θηλυκού γένους **puella -ae** = κοπέλα.

dixit: γ' ενικό οριστικής ενεργητικού παρακειμένου του ρήματος της γ' συζυγίας **dico, dixi, dictum, dicere** = λέγω. (Το β' ενικό προστακτικής ενεργητικού ενεστώτα είναι *dic*).

ego: ονομαστική ενικού α' προσώπου της προσωπικής αντωνυμίας **ego** = εγώ.

libenter: τροπικό επίρρημα = ευχαρίστως.

(Συγκριτικός βαθμός: *libentius*, υπερθετικός: *libentissime*). Το επίρρημα είναι παράγωγο της επιθετικοποιημένης μετοχής, χρόνου ενεστώτα *libens -entis* = αυτός που είναι πρόθυμος να κάνει κάτι. Η παραπάνω μετοχή προέρχεται από το απρόσωπο ρήμα της β' συζυγίας *libet, libuit (libitum est), libere* = μου αρέσει.

tibi: δοτική ενικού β' προσώπου της προσωπικής αντωνυμίας **tu** = εσύ

mea: αφαιρετική ενικού, θηλυκού γένους της κτητικής αντωνυμίας α' προσώπου (για έναν κτήτορα) **meus, mea, meum** = δικός μου, δική μου, δικό μου.

sede: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους **sedes -is** = έδρα, κάθισμα. (Το ουσιαστικό είναι ισοσύλλαβο της γ' κλίσης, αλλά σχηματίζει κατ' εξαίρεση τη γενική του πληθυντικού με την κατάληξη *-um*, δηλαδή *sedum*).

cedo: α' ενικό οριστικής ενεργητικού ενεστώτα του ρήματος της γ' συζυγίας **cedo, cessi, cessum, cedere** = αποχωρώ, παραχωρώ.

hoc: αιτιατική ενικού, ουδετέρου γένους της δεικτικής αντωνυμίας **hic, haec, hoc** = αυτός, αυτή, αυτό.

dictum: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της β' κλίσης, ουδετέρου γένους **dictum -i** = λόγος.

(Πρόκειται στην πραγματικότητα για ουσιαστικοποιημένη μετοχή, ουδετέρου γένους και χρόνου παθητικού παρακειμένου του ρήματος της γ' συζυγίας *dico, dixi, dictum, dicere* = λέγω).

paulo: αφαιρετική ενικού, ουδετέρου γένους του δευτεροκλίτου επιθέτου **paulus, -a, -um**³ = λίγος, -η, -ο. (Το επίθετο δεν έχει παραθετικά).

³ Το επίθετο *paulus, -a, -um*, σε αντίθεση με το *paucus, -a, -um*, χρησιμοποιείται μόνο στον ενικό αριθμό. Είναι σπάνιο επίθετο και αρχαϊκό. Συναντάται πιο συχνά στην αιτιατική πτώση (*paulum*) και στην αφαιρετική (*paulo*). Βλ. και Σκάσσης σελ. 177.

post: χρονικό επίρρημα = έπειτα, μετά.

res: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού της ε' κλίσης, θηλυκού γένους **res, rei** = πράγμα.

ipsa: ονομαστική ενικού, θηλυκού γένους της οριστικής αντωνυμίας **ipse, ipsa, ipsum** = ο ίδιος, η ίδια, το ίδιο.

confirmavit: γ' ενικό οριστικής ενεργητικού παρακειμένου του ρήματος της α' συζυγίας **confirmo, -avi, -atum, -are** = επιβεβαιώνω.

nam: αιτιολογικός ή διασαφητικός σύνδεσμος = διότι, δηλαδή. [Εδώ διασαφητικός].

mortua est: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου του αποθετικού ρήματος της γ' συζυγίας **morior, mortuus sum, mori*** = πεθαίνω. (Το ρήμα *morior* ανήκει στη γ' συζυγία, αν και λήγει σε *-io(r)*). Η μετοχή μέλλοντα είναι *moriturus, -a, -um*).

Caecilia: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού της α' κλίσης, θηλυκού γένους **Caecilia -ae** = Καικιλία. Ως κύριο όνομα δεν έχει κατά κανόνα πληθυντικό αριθμό.

quam: αιτιατική ενικού, θηλυκού γένους της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, η οποία, το οποίο.

Metellus: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού της β' κλίσης, αρσενικού γένους **Metellus -i** =

Μέτελλος. (Ως κύριο όνομα δεν έχει κατά κανόνα πληθυντικό).

dum: χρονικός, υποτακτικός σύνδεσμος = ενώ.

vixit: γ' ενικό οριστικής ενεργητικού παρακειμένου του ρήματος της γ' συζυγίας **vivo, vixi, victum, vivēre** = ζω.

multum: ποσοτικό επίρρημα = πολύ. (Συγκριτικός βαθμός: plus, υπερθετικός: plurimum. Το επίρρημα παράγεται από το επίθετο multus, -a, -um = πολλές, πολλή, πολύ).

amavit: γ' ενικό οριστικής ενεργητικού παρακειμένου του ρήματος της α' συζυγίας **amo, amavi, amatum, amāre** = αγαπώ.

postea: επίρρημα χρονικό (προέρχεται από το post+ea) = μετά, έπειτα.

is: ονομαστική ενικού, αρσενικού γένους της οριστικής-επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, αυτή, αυτό.

puellam: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της α' κλίσης, θηλυκού γένους, **puella -ae** = κοπέλα.

in: πρόθεση που συντάσσεται με αιτιατική ή αφαιρετική. Εδώ συντάσσεται με αιτιατική = σε.

matrimonium: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της β' κλίσης, ουδετέρου γένους **matrimonium -ii/ -i** = γάμος (Ως υπερδισύλλαβο ουσιαστικό της β' κλίσης που λήγει σε -ium [όπως και όσα λήγουν σε -ius] σχηματίζει τη γενική του ενικού και σε -i, με συναίρεση του -ii σε -i. Επίσης, το ουσιαστικό στον πληθυντικό αριθμό matrimonia συχνά έχει άλλη σημασία και σημαίνει τις νυμφευμένες γυναίκες).

duxit: γ' ενικό οριστικής ενεργητικού παρακειμένου του ρήματος της γ' συζυγίας **duco, duxi, ductum, ducere** = οδηγώ. (Το β' ενικό προστακτικής ενεστώτα ενεργητικής φωνής είναι duc. Εδώ η έκφραση in matrimonium ducō σημαίνει νυμφεύομαι).

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- uxor, oris: Παρόλο που λήγει σε -or είναι θηλυκό (όπως εξάλλου είναι το “soror” και το “arbor”)
- nuptialis- is- e: Δεν έχει παραθετικά
- **saedes- is** : Σχηματίζει γενική πληθυντικού σε “-um”
- quidam-quaedam-quoddam: αόριστη **επιθετική** αντωνυμία
- quidam-quaedam-quiddam: αόριστη **ουσιαστική** αντωνυμία
Και οι δύο αντωνυμίες στην ονομαστική και αιτιατική πληθυντικού του ουδετέρου κάνουν “quaedam”

Η quidam- quaedam- quoddam κλίνεται ως εξής:

	ΑΡΣΕΝΙΚΟ	ΘΗΛΥΚΟ	ΟΥΔΕΤΕΡΟ
		Numerus Singularis	
Nominativus	quidam	quaedam	quoddam
Genetivus	cuiusdam	cuiusdam	cuiusdam
Dativus	cuidam	cuidam	cuidam
Accusativus	quendam	quandam	quoddam
Vocativus	-	-	-
Ablativus	quodam	quadam	quodam
		Numerus Pluralis	
Nominativus	quidam	quaedam	quaedam
Genetivus	quorundam	quarundam	quorundam
Dativus	quibusdam	quibusdam	quibusdam
Accusativus	quosdam	quasdam	quaedam
Vocativus	-	-	-
Ablativus	quibusdam	quibusdam	quibusdam

Η quidam- quaedam- quiddam κλίνεται ως εξής:

	ΑΡΣΕΝΙΚΟ	ΘΗΛΥΚΟ	ΟΥΔΕΤΕΡΟ
Nominativus	quidam	quaedam	quiddam
Genetivus	cuiusdam	cuiusdam	cuiusdam rei
Dativus	cuidam	cuidam	cuidam rei
Accusativus	quendam	quandam	quiddam
Vocativus	-	-	-
Ablativus	quodam	quadam	quadam re
Numerus Pluralis			
Nominativus	quidam	quaedam	quaedam
Genetivus	quorundam	quarundam	quarundam
Dativus	quibusdam	quibusdam	quibusdam
Accusativus	quosdam	quasdam	quaedam
Vocativus	-	-	-
Ablativus	quibusdam	quibusdam	quibusdam

- aliqui(s)-aliqua-aliquod: αόριστη επιθετική αντωνυμία
- aliquis-(aliqua και aliquae)-aliquid: αόριστη ουσιαστική αντωνυμία
- fessus-a-um: επίθετο δευτερόκλιτο (είναι κατ' ουσίαν μετοχή παθητικού παρακειμένου του ρήματος fatisco→ Γραμμ. σελ. 121)
- locus-i: ετερογενές. Στον πληθυντικό loca- orum (τόποι) και loci-orum (χωρία βιβλίου)
- nox-noctis(θηλ.): Σχηματίζει αφαιρετική ενικού σε -e (δηλ. nocte) και σε -u (δηλ. noctu)
- paulus-a-um: Δεν έχει παραθετικά

ΧΡΟΝΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ	ΧΡΗΣΙΜΕΥΟΥΝ	ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ
	Προσδιορίζουν χρονικά την πράξη ή την κατάσταση που εκφράζει το ρήμα μιας άλλης πρότασης.	Οριστική: αν εκφράζουν απλώς και μόνο το χρόνο Υποτακτική: αν ο καθορισμός του χρόνου χρωματίζεται με άλλες έννοιες → προσδοκία-επιθυμία/ επιδίωξη.
1) α) dum, quoad, quamdiu β) dum (μόνο)		1) <u>Οριστική Σύνγχρονο:</u> α) Παράλληλη διάρκεια β) Μια συνεχιζόμενη πράξη στη διάρκεια της οποίας συμβαίνει μια άλλη πράξη (οριστική ενεστώτα πάντα)
2) postquam, ubi, ut, simulac, cum primum		2) Κάτι το προτερόχρονο: Οριστική (για παρελθόν οριστική παρακειμένου ή υπερσυντελικού)
3) Antequam, priusquam, donec, quoad dum,		3) Κάτι το υστερόχρονο: α) με οριστική, β) με υποτακτική (όταν εκφράζει προσδοκία, επιδίωξη)

Cum		Οριστική: α) καθαρά χρονικός, β) επαναληπτικός, γ) αντίστροφος. δ) Υποτακτική: Ιστορικός ή διηγηματικός (παρατατικός ή υπερσυντέλικος)
-----	--	--

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

- 1) Όταν η χρονική πρόταση φανερώνει πράξη που πρόκειται απλώς να γίνει, εκφέρεται με οριστική μέλλοντα (συνήθως συντελεσμένου): cum Romam veneto, tibi scribam.
- 2) Οι χρονικές προτάσεις, που φανερώνουν γενικά αόριστη επανάληψη, εκφέρονται με οριστική αρκτικού χρόνου. Όταν όμως φανερώνουν αόριστη επανάληψη στο παρελθόν, εκφέρονται με οριστική παρατατικού ή υπερσυντέλικου, π.χ. cum sumus negotiis vacui, tum cupimus aliquid videre, audire, addiscere (γενικά αόριστη επανάληψη)/ cum ruri eram, ad te adibam (αόριστη επανάληψη στο παρελθόν).
- 3) Ο “cum” ο αντίστροφος ονομάζεται έτσι, γιατί χρησιμοποιείται κατά τέτοιον τρόπο, ώστε η πρόταση την οποία εισάγει ως χρονική, να είναι ουσιαστικά η κύρια πρόταση. Μ’ αυτόν τον τρόπο η συντακτική σχέση κύριας και δευτερεύουσας πρότασης παρέχεται αντίστροφη, π.χ. vix hostes flumen transierant, cum proelium commissum est (αντί για: cum vix...transier proelium commissum est). Ο αντίστροφος cum εμφανίζεται συχνά μαζί με το “repente” ενώ στην κύρια πρόταση συνήθως υπάρχουν τα μόρια vix, aegre (μόλις και μετά βίας) κ.λ.π. Εκφέρεται, τέλος, με οριστική παρακειμένου ενώ στην κύρια έχουμε παρατατικό ή υπερσυντέλικο.
- 4) Ο χρονικός “cum” με οριστική μας πληροφορεί απλώς για το πότε έγινε κάτι.
- 5) Ο ιστορικός- διηγηματικός cum χρησιμοποιείται για τις διηγήσεις του παρελθόντος (με υποτακτική παρατατικού εκφράζει πράξη σύγχρονη ενώ με υποτακτική υπερσυντέλικου εκφράζει πράξη προτερόχρονη). Ο ιστορικός cum υπογραμμίζει τη βασικότερη σχέση της δευτερεύουσας με την κύρια πρόταση· δημιουργώντας ανάμεσά τους μια σχέση αιτίου και αιτιατού. Εδώ είναι φανερός ο ρόλος του υποκειμενικού στοιχείου που υπάρχει στην υποτακτική.

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

- dum... sororis: Δευτερεύουσα χρονική πρόταση. Εισάγεται με το χρονικό σύνδεσμο “dum” και εκφέρεται με οριστική ιστορικού ενεστώτα (petit) δηλώνοντας το σύγχρονο στο παρελθόν σε σχέση με το ρήμα εξάρτησης (δηλ. το “fecit” της κύριας πρότασης) καθώς και μια συνεχιζόμενη πράξη, στη διάρκεια της οποίας συμβαίνει μια άλλη πράξη (αυτή φανερώνει η κύρια). Η οριστική, με την οποία εκφέρεται η χρονική, δηλώνει ότι η πρόταση εκφράζει μόνο το χρόνο και τίποτα άλλο.
- dum...audiretur: Δευτερεύουσα χρονική πρόταση. Εισάγεται με το χρονικό σύνδεσμο “dum” και εκφέρεται με υποτακτική παρατατικού δηλώνοντας το υστερόχρονο στο παρελθόν σε σχέση με το ρήμα εξάρτησης (δηλ. το “expectabat” της κύριας πρότασης). Η υποτακτική, με την οποία εκφέρεται η χρονική, δηλώνει ότι η πρόταση εκφράζει μια προσδοκώμενη πράξη.
- fessa: επιρρηματικό κατηγορούμενο του τρόπου στο “puella” σε θέση αιτιολογικής μετοχής.
- mora: αφαιρετική της αιτίας στο “fessa”.
- ut...cederet: Δευτερεύουσα βουλητική πρόταση. Λειτουργεί ως έμμεσο αντικείμενο στο “rogavit”. Εισάγεται με το σύνδεσμο ut γιατί είναι καταφατική και εκφέρεται με υποτακτική παρατατικού γιατί το ρήμα εξάρτησης (το “rogavit”) είναι ιστορικού χρόνου (παρακείμενος). Η υποτακτική, με την οποία εκφέρεται η βουλητική, δηλώνει ότι το περιεχόμενο της πρότασης είναι απλώς επιθυμία. Τέλος, σε σχέση με το ρήμα εξάρτησης, φανερώνει το σύγχρονο στο παρελθόν και πάντα το σύγχρονο γιατί η βούληση...(ιδιομορφία, βλέπε σχολ. βιβλίο ενότ. 47).

- sibi/tibi: Δοτικές προσωπικές χαριστικές στα ρήματα “cederet” και “cedo” αντίστοιχα.
- loco/sede: Αντικείμενα των ρημάτων “cederet” και “cedo” αντίστοιχα. (κυρίως αφαιρετικές της απομάκρυνσης→ βλέπε γραμματική σελ. 156).
- quam Metellus multum amavit: Δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο “Caecilia”. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία “quam” (αιτιατική θηλυκού γένους, ενικού αριθμού, της αναφορικής αντωνυμίας qui- quae- quod) και εκφέρεται με οριστική γιατί δηλώνει κάτι το πραγματικό.
- dum vixit: Δευτερεύουσα χρονική πρόταση. Εισάγεται με το χρονικό σύνδεσμο “dum” και εκφέρεται με οριστική παρακειμένου δηλώνοντας το σύγχρονο στο παρελθόν σε σχέση με το ρήμα εξάρτησης (δηλ. το “amavit” της δευτερεύουσας αναφορικής πρότασης) καθώς και παράλληλη διάρκεια. Η οριστική, με την οποία εκφέρεται η χρονική, δηλώνει ότι η πρόταση εκφράζει μόνο το χρόνο και τίποτα άλλο.

ΑΡΧΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΡΗΜΑΤΩΝ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΑ

peto- petivi και petii- petitum- petere (3)
 persedeo- persedi- persessum- persedere (2)
 congruo- congrui- — - congruere (3)
 cedo- cessi- cessum- cedere (3)
 morior- mortuus sum- mori (3- αποθετικό) →Μτχ. μελλ. moriturus
 vivo- vixi- victum- vivere (3)
 duco- duxi- ductum- ducere (3)
 fatisco - — — - fatiscere (3) και μέση φωνή (σπάνια): fatiscor- (fessus sum)- fatisci (3)
 ex(s)pecto- ex(s)pectavi- ex(s)pectatum- ex(s)pectare (1)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. more prisco, mea sede: Να κλιθούν μαζί.
2. persedebat, cederet, mortua est: X.A. στο γ' ενικό υποτακτικής στη φωνή που είναι οι τύποι.
3. congruens: να αναλυθεί η μετοχή σε πρόταση.
4. Tum Caecilia puellae dixit: «ego libenter tibi mea sede cedo». Να τραπεί η πρόταση στον πλάγιο λόγο.

LECTIO QUADRAGESIMA (XL) – 40

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Ο Σύλλας, αφού κατέλαβε την πόλη⁽¹⁾, είχε συγκαλέσει ένοπλος τη Σύγκλητο, για να κηρυχθεί ο Γάιος Μάριος εχθρός (του κράτους)⁽²⁾ όσο πιο γρήγορα (γινόταν). Στη θέλησή του κανείς δεν τολμούσε να πάει αντίθετα: μόνος ο Κόιντος Μούκιος Σκαιόλας, ο οιωνοσκόπος, αρνήθηκε να πει επίσημα τη γνώμη του, όταν ρωτήθηκε γι' αυτό το πράγμα. Και επιπλέον, όταν ο Σύλλας τον πίεζε απειλώντας τον, αυτός είπε στο Σύλλα: «Ακόμα κι αν μου δείξεις⁽⁵⁾ τα αγήματα των στρατιωτών, με τα οποία έχεις περικυκλώσει το Βουλευτήριο, ακόμα κι αν (με) απειλήσεις⁽⁶⁾ με θάνατο, εγώ ποτέ παρ' όλα αυτά δεν θα κηρύξω⁽³⁾ το Μάριο εχθρό (του κράτους). Αν και είμαι γέρος και αδύναμος στο σώμα, εντούτοις πάντα θα θυμάμαι ότι η πόλη Ρώμη και η Ιταλία σώθηκε από το Μάριο⁽⁴⁾.

1. τη Ρώμη, 2. για να κηρύξει το Γάιο Μάριο εχθρό (του κράτους), 3. Εγώ ποτέ παρ' όλα αυτά δεν πρόκειται να κηρύξω, 4. ότι ο Μάριος έσωσε την πόλη Ρώμη και την Ιταλία, 5. δείχνεις, 6. απειλεις.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ

Sulla: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **Sulla -ae**, α' κλίση, αρσενικό = ο Σύλλας (ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό).

occupata: αφαιρετική ενικού θηλυκού γένους της μετοχής παθητικού παρακειμένου του ρήματος **occupo, occupavi, occupatum, occupāre** 1 = καταλαμβάνω.

urbe: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού **urbs, urbis**, γ' κλίση, θηλυκό = η πόλη.

senatum: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **senatus -us**, δ' κλίση, αρσενικό = η Σύγκλητος.

Δοτική ενικού **senatu** και **senatui** (ως περιληπτικό όνομα δεν έχει πληθυντικό).

armatus: ονομαστική ενικού αρσενικού γένους της μετοχής παθητικού παρακειμένου **armatus, -a, -um**, (από το ρήμα **armo, 1**) λειτουργεί ως επίθετο = ένοπλος, -η, -ο. (Έχει μόνον υπερθετικό βαθμό: **armatissimus, -a, -um**, ο οποίος συναντάται σπάνια).

coegerat: γ' ενικό οριστικής υπερσυντελικού ενεργητικής φωνής του ρήματος **cogo, coegi, coactum, cogere** 3 = συγκαλώ.

ut: εδώ τελικός σύνδεσμος = για να.

C. Marius: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **C. (:Gaius) Marius -ii (i)**, β' κλίση, αρσενικό = Γάιος Μάριος (ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό).

quam: επίρρημα, επιτείνει την έννοια του υπερθετικού = όσο το δυνατόν.

celerrime: επίρρημα υπερθετικού βαθμού = πάρα πολύ γρήγορα, του επιθέτου γ' κλίσης **celer, celeris, celere** (οι άλλοι βαθμοί του επιρρήματος: θετικός: **celeriter**, συγκριτικός: **celerius**).

hostis: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **hostis -is**, γ' κλίση, αρσενικό = ο εχθρός.

iudicaretur: γ' ενικό υποτακτικής παρατατικού παθητικής φωνής του ρήματος **iudico, iudicavi, iudicatum, iudicāre** 1 = κηρύσσω, κρίνω.

cuius: γενική ενικ. αρσεν. γένους της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, -α, -ο.

voluntati: δοτική ενικού του ουσιαστικού **voluntas -atis**, γ' κλίση, θηλυκό = θέληση.

nemo: ονομαστική ενικού αρσενικού γένους της αόριστης ουσιαστικής αντωνυμίας **nemo, nihil** = κανένας, τίποτε.

obviam: τροπικό επίρρημα = αντίθετα.

ire: απαρέμφατο ενεστώτα ενεργητικής φωνής του ρήματος **eo, i(v)i, itum, ire** = πηγαίνω [**obviam eo** + **δοτική (voluntati)** = αντιτίθεμαι, πηγαίνω αντίθετα (στη θέληση) κάποιου].

audebat: γ' ενικό οριστικής παρατατικού του ρήματος **audeo, ausus sum, audere** 2 **ημισυθετικό** = τολμώ.

solus: ονομαστική ενικού αρσενικού γένους του αντωνυμικού επιθέτου **solus, -a, -um** = μόνος, -η, -ο. (γεν. **solius**, δοτ. **solii**)

Quintus: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **Quintus -i**, β' κλίση, αρσενικό = ο Κόιντος (ως

κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό).

Mucius: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **Mucius –ii(i)**, β' κλίση, αρσενικό = ο Μούκιος (ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό).

Scaevola: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **Scaevola –ae**, α' κλίση, αρσενικό = ο Σκαιούλας (ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό).

augur: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **augur, auguris**, γ' κλίση, αρσενικό = ο οιωνοσκόπος.
de: πρόθεση + αφαιρετική = για.

haec: αφαιρετική ενικού θηλυκού γένους της δεικτικής αντωνυμίας **hic, haec, hoc** = αυτός, -ή, -ό.

re: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού **res, rei**, ε' κλίση, θηλυκό = το πράγμα.

interrogatus: ονομαστική ενικού αρσενικού γένους της μετοχής παρακειμένου παθητικής φωνής του ρήματος **interrogo, interrogavi, interrogatum, interrogāre 1** = ερωτώ, ζητώ τη γνώμη κάποιου (στη Σύγκλητο).

sententiam: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **sententia –ae**, α' κλίση, θηλυκό = η άποψη, η απόφαση [**sententiam dico** = λέγω επίσημα τη γνώμη μου, ψηφίζω στη Σύγκλητο].

dicere: απαρέμφατο ενεστώτα ενεργητικής φωνής του ρήματος **dico, dixi, dictum, dicere 3** = λέγω.

noluit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου του ανωμάλου ρήματος **nolo, nolui, -, nolle** = δεν θέλω.

quin etiam: επιδοτικός σύνδεσμος = κι επιπλέον, ακόμη.

cum: χρονικός σύνδεσμος (ιστορικός – διηγηματικός) = όταν.

Sulla: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **Sulla –ae**, α' κλίση, αρσενικό = ο Σύλλας (ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό)

minitans: ονομαστική ενικού αρσενικού γένους της μετοχής ενεστώτα του ρήματος **minitor, minitatus sum, minitāri 1 αποθετικό** = απειλώ.

ei: δοτική ενικ. αρσεν. γένους της οριστικής – επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, -ή, -ό.

instaret: γ' ενικό υποτακτικής παρατατικού ενεργητικής φωνής του ρήματος **insto, institi, -, instāre 1** = ασκώ πίεση (**Μτχ. Μελ. instaturus, -a, -um**).

dixit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου ενεργητικής φωνής του ρήματος **dico, dixi, dictum, dicere 3** = λέγω.

is: ονομαστική ενικού αρσενικού γένους της οριστικής – επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id**

Sullae: δοτική ενικού του ουσιαστικού **Sulla –ae**, α' κλίση, αρσενικό = ο Σύλλας.

licet: παραχωρητικός σύνδεσμος = ακόμα κι αν.

mihi: δοτική ενικού, α' πρόσωπο της προσωπικής αντωνυμίας **ego** = εγώ.

ostendas: β' ενικό υποτακτικής ενεστώτα ενεργητικής φωνής του ρήματος **ostendo, ostendi, ostentum / ostensum, ostendere 3** = δείχνω.

agmina: αιτιατική πληθυντικού του ουσιαστικού **agmen, agminis**, γ' κλίση, ουδέτερο = το άγημα.

militum: γενική πληθυντικού του ουσιαστικού **miles, militis**, γ' κλίση, αρσενικό = ο στρατιώτης.

quibus: αφαιρετική πληθυντικού ουδέτερου γένους της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, -α, -ο.

curiam: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **curia –ae**, α' κλίση, θηλυκό = το Βουλευτήριο.

circumsedisti: β' ενικό οριστικής παρακειμένου ενεργητικής φωνής του ρήματος **circumsedeo, circumseidi, circumsessum, circumseidere 2** = περικυκλώνω.

licet: παραχωρητικός σύνδεσμος = ακόμα κι αν.

mortem: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **mors, mortis** γ' κλίση, θηλυκό = ο θάνατος.

miniteris: β' ενικό υποτακτικής ενεστώτα του ρήματος **minitor, minitatus sum, minitāri 1 αποθετικό** = απειλώ.

numquam: χρονικό επίρρημα = ποτέ.

tamen: αντιθετικός σύνδεσμος = όμως.

ego: ονομαστική ενικού, α' πρόσωπο προσωπικής αντωνυμίας **ego** = εγώ.

hostem: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **hostis –is**, γ' κλίση, αρσενικό = ο εχθρός.

iudicabo: α' ενικό οριστικής μέλλοντα, ενεργητικής φωνής του ρήματος **iudico, iudicavi, iudicatum, iudicare 1** = κηρύσσω, κρίνω.

Marium: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **Marius –ii (i)**, β' κλίση, αρσενικό = ο Μάριος (ως

κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό).

etsi: εναντιωματικός σύνδεσμος = αν και.

senex: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **senex, senis**, γ' κλίση, αρσενικό = ο γέρος (ως επίθετο = γηραιός: Συγκριτικός: **senior -ior -ius**, Υπερθετικός: Δεν έχει).

et: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και.

corpore: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού **corpus, corporis**, γ' κλίση, ουδέτερο = το σώμα.

infirmitas: αφαιρετική ενικού ουδέτερου γένους του επιθέτου **infirmitas, -a, -um** β' κλίση = αδύναμος, -η, -ο. (Συγκριτικός: **infirmitior, -ior, -ius** Υπερθετικός: **infirmitissimus, -a, -um**)

sum: α' ενικό οριστικής ενεστώτα του ανωμάλου ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι.

semper: χρονικό επίρρημα = πάντοτε.

meminero: α' ενικό οριστικής συντελεσμένου μέλλοντα του ελλειπτικού ρήματος **memini, meminisse** = θυμάμαι

urbem: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **urbs, urbis** γ' κλίση, θηλυκό = η πόλη.

Romam: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **Roma -ae**, α' κλίση, θηλυκό = η Ρώμη (ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό).

et: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και.

Italiam: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **Italia -ae**, α' κλίση, θηλυκό = η Ιταλία (ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό).

a: πρόθεση + αφαιρετική = από.

Mario: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού **Marius -ii (i)**, β' κλίση, αρσενικό = ο Μάριος (ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό).

conservatam esse: απαρέμφατο παρακειμένου παθητικής φωνής του ρήματος **conservo, conservavi, conservatum, conservare 1** = σώζω.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- **armatus- a- um:** επίθετο β' κλίσης. Πρόκειται για μετοχή Παθητικού Παρακειμένου του ρήματος «armo»⁽¹⁾ που χρησιμοποιείται επιθετικά.
- **celerrime:** επίρρημα υπερθετικού βαθμού. Στο θετικό: **celeriter** / στο συγκριτικό: **celerius**.
- **solus-a- um:** αντωνυμικό επίθετο και επίθετο (βλέπε γραμμ. σελ. 48 σημείωση). Κλίνεται όπως όλα τα αντωνυμικά επίθετα, δηλαδή όπως τα δευτερόκλιτα επίθετα με τη διαφορά ότι σχηματίζουν τη γενική του ενικού σε **-ius** και τη δοτική σε **-i** (όπως δηλαδή οι αντωνυμίες).

	<u>Singularis</u>			<u>Pluralis</u>		
Nom.	solus	sola	solum	soli	solae	sola
Gen.	solius	solius	solius	solorum	solarum	solorum
Dat.	soli	soli	soli	solis	solis	solis
Acc.	solum	solam	solum	solos	solas	sola
Voc.	-	-	-	-	-	-
Abl.	solo	sola	solo	solis	solis	solis

- **hostis- is:** Αρσενικό και θηλυκό.
- **senex, senis:** Εδώ είναι ουσιαστικό (για την κλίση του βλέπε γραμμ. σελ. 22 παράγραφο 27.5). Ως επίθετο έχει συγκριτικό “senior” αλλά στερείται υπερθετικού (γραμμ. σελ. 37, 3.β.)
- **quin:** Σύνδεσμος που μαζί με το “etiam” εισάγει κύριες προτάσεις. Το “quin etiam” είναι συνώνυμο αλλά λίγο ασθενέστερο του “quin immo” (XXIII).

ΕΝΑΝΤΙΩΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	ΧΡΗΣΙΜΕΥΟΥΝ	ΕΚΦΟΡΑ	ΕΞΑΡΤΗΣΗ
1) etsi, tametsi, quamquam	Εκφράζουν μια πραγματική κατάσταση παρά την οποία ισχύει το περιεχόμενο της κύριας.	1) Οριστική: το περιεχόμενο της πρότασης είναι <u>πραγματικό</u> . 2) Υποτακτική: το περιεχόμενο της πρότασης είναι <u>υποτιθέμενο</u> ή <u>δυνατό</u> .	Στην κύρια συχνά το “tamen”.
2) cum, licet			

ΠΑΡΑΧΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	ΧΡΗΣΙΜΕΥΟΥΝ	ΕΚΦΟΡΑ	ΕΞΑΡΤΗΣΗ
1) etiamsi	Εκφράζουν μια υποθετική κατάσταση που, κι αν δεχθούμε ότι αληθεύει, δεν αναιρεί το περιεχόμενο της κύριας πρότασης.	1) Οριστική: το περιεχόμενο της κύριας πρότασης είναι <u>πραγματικό</u> . 2) Υποτακτική: το περιεχόμενο της πρότασης είναι <u>υποτιθέμενο</u> ή <u>δυνατό</u> .	Στην κύρια πρόταση το “tamen”.
2) etiamsi, licet, quamvis, ut			

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

- Occupata (urbe): Ιδιάζουσα αφαιρετική απόλυτη, χρονική μετοχή. Ως υποκείμενό της λειτουργεί το “urbe”. Αναλύεται σε δευτερεύουσα χρονική πρόταση ως εξής: cum Sulla urbem occupavisset.
- ut C. Marius...iudicaretur: Δευτερεύουσα τελική πρόταση. Εισάγεται με το σύνδεσμο “ut”, γιατί είναι καταφατική και εκφέρεται με υποτακτική παρατατικού, γιατί το ρήμα εξάρτησης είναι ιστορικού χρόνου (coegerat). Η δευτερεύουσα, σε σχέση με την κύρια (δηλαδή την πρόταση εξάρτησης: Sulla...coegerat) εκφράζει το σύγχρονο στο παρελθόν και πάντα το σύγχρονο, γιατί ο σκοπός είναι ιδωμένος τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησης του. Η υποτακτική, με την οποία εκφέρεται η δευτερεύουσα τελική, εκφράζει το υποκειμενικό στοιχείο.
- Cuius voluntati nemo obviam ire audebat: Κύρια πρόταση.
audebat: ρήμα / nemo: υποκείμενο του ρήματος / ire: τελικό απαρέμφατο, αντικείμενο του ρήματος. Μπορούμε όμως να δεχθούμε και την περίφραση “obviam ire” ως αντικείμενο του ρήματος / nemo: υποκείμενο του απαρεμφάτου, οπότε έχουμε περίπτωση ταυτοπροσωπίας (αφού το “nemo” είναι και υποκείμενο του ρήματος) / obviam: επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου στο “ire” / voluntati: ή δοτική αντικειμενική στο “obviam”, ή αντικείμενο στην περίφραση “obviam ire” / cuius: γενική υποκειμενική στο “voluntati” (το “cuius” χρησιμοποιείται αντί του “eius”).

- cum...instaret: Δευτερεύουσα χρονική πρόταση. cum→ ιστορικός- διηγηματικός / σύγχρονο στο παρελθόν / υποτακτική→ υποκειμενικό στοιχείο.
- Licet mini...militum: Δευτερεύουσα παραχωρητική πρόταση. Εισάγεται με το σύνδεσμο “licet” και εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (ostendas), γιατί στην κύρια πρόταση υπάρχει ο αρκτικός χρόνος (οριστική μέλλοντα: iudicabo). Σε σχέση με το ρήμα εξάρτησης (το “iudicabo”) η δευτερεύουσα παραχωρητική φανερώνει το σύγχρονο στο παρόν. Εκφέρεται δε με υποτακτική (ostendas), γιατί εκφράζει μια υποθετική κατάσταση που, κι αν δεχθούμε ότι αληθεύει, δεν αναιρεί το περιεχόμενο της κύριας πρότασης.
- Quidus curiam circumsedisti: Δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο “agmina”. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία “quibus” (αφαιρετική πληθυντικού, ουδετέρου γένους της αντωνυμίας quiquae- quod) και εκφέρεται με οριστική γιατί φανερώνει κάτι το πραγματικό.
- Licet mortem miniteris: Τα ίδια με την “ Licet mini...militum”.
- Etsi senex...sum: Δευτερεύουσα εναντιωματική πρόταση. Εισάγεται με το σύνδεσμο “etsi” και εκφέρεται με οριστική (ενεστώτα: sum), γιατί εκφράζει μια πραγματική κατάσταση παρά την οποία ισχύει το περιεχόμενο της κύριας πρότασης.

ΑΡΧΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΡΗΜΑΤΩΝ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΑ

occupo- occupavi- occupatum- occupare (1)
 cogoo- coegi- coactum- cogere (3)
 iudico- iudicavi- iudicatum- iudicare (1)
 eo- ivi και ii- itum- ire (4- ανώμαλο)
 audeo- ausus sum- audere (ημιαποθετικό- 2)
 interrogo- interrogavi- interrogatum- interrogare (1)
 dico- dixi- dictum- dicere (3)
 nolo- nolui- — - nolle (ανώμαλο) → βλέπε γραμμ. σελ. 88-89
 mitor- minitatus sum- minitari (αποθετικό -1)
 insto- institi- — - instare (1) [→ Προσοχή: μτχ. μελλ. instaturus→ βλέπε γραμμ. σελ. 123 (το βιβλίο δεν αναφέρει τίποτα σχετικό)].
 ostendo-ostendi-ostentum και ostensum-ostendere (3)
 circumsedeo- circumsedi- circumsessum- circumsedere (2)
 sum- fui- — - esse (ανώμαλο) → βλέπε γραμμ. σελ. 62- 64
 memini- meminisse (ελλειπτικό) → βλέπε γραμμ. σελ. 91- 92 και φωτοτυπία 25⁰⁰ κεφαλαίου.
 conservo- conservavi- conservatum- conservare

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. coegerat, minitans: X.A. στο γ' πληθ. υποτακτικής στην ίδια φωνή.
2. hac re, infirmo corpore: Να κλιθούν.
3. celerrime, senex: Διαβάθμιση στη γενική πληθ. αρσενικού.
4. occupata urbe: Να αναλυθεί η μτχ. σε δευτερεύουσα πρόταση.
5. Στην τελευταία περίοδο να τραπεί η παθητική σύνταξη σε ενεργητική.

LECTIO PRIMA ET QUADRAGESIMA (XLI) – 41

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Ο Κούριος και ο Φαβρίκιος, αρχαιότατοι άνδρες⁽¹⁾, και οι παλαιότεροί τους Οράτιοι μιλούσαν με τους σύγχρονους τους καθαρά και με διαύγεια δεν χρησιμοποιούσαν τη γλώσσα⁽²⁾ των Σικανών ή των Πελασγών, που λένε πως πρώτοι κατοίκησαν την Ιταλία, αλλά (τη γλώσσα)⁽²⁾ της εποχής τους. Εσύ όμως χρησιμοποιείς γλώσσα⁽²⁾ (που είναι) απαρχαιωμένη⁽³⁾ εδώ και πολλά χρόνια, σαν να μιλούσες τώρα με τη μάνα του Ευάνδρου, επειδή δεν θέλεις να ξέρει και να καταλαβαίνει κανείς τι λες⁽⁴⁾. Γιατί, ανόητε άνθρωπε, δεν σωπαίνεις, για να πετύχεις αυτό που θες; Λες όμως πως σου αρέσει η αρχαιότητα, γιατί είναι τιμημένη και καλή και σεμνή. Έτσι επομένως να ζεις, όπως οι άνθρωποι⁽⁸⁾ οι αρχαίοι⁽⁵⁾, αλλά έτσι να μιλάς, όπως οι άνθρωποι⁽⁸⁾ της εποχής μας⁽⁶⁾ και να' χεις πάντα στη μνήμη και στην καρδιά σου αυτό που γράφτηκε από το Γάιο Καίσαρα⁽⁷⁾: «Σαν το σκόπελο, έτσι να αποφεύγεις την ασυνήθιστη και την πρωτάκουστη λέξη».

1. που έζησαν στα πολύ παλιά τα χρόνια, 2. τα λόγια, 3. που είναι ξεπερασμένη, 4. όσα λες, 5. οι παλαιοί, 6. οι σύγχρονοί μας, 7. αυτό που έγραψε ο Γάιος Καίσαρας, 8. οι άνδρες.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ

Curius: ονομαστική ενικού, αρσενικό, του ουσιαστικού β' κλίσης **Curius -ii/-i** = Κούριος → κλητική ενικού: **Curi**¹

¹Τα κύρια γνήσια λατινικά ονόματα σε -ius και το προσηγορικό filius σχηματίζουν τη γενική ενικού σε -ii/-i και την κλητική ενικού σε -i. Τα υπόλοιπα υπερδισύλλαβα σε -ius και -ium σχηματίζουν πολλές φορές τη γενική ενικού σε -ii/-i, ενώ σχηματίζουν την κλητική ενικού κανονικά.

Fabricius: ονομαστική ενικού, αρσενικό, του ουσιαστικού β' κλίσης **Fabricius -ii/-i** = Φαβρίκιος → κλητική ενικού: **Fabrici**.

antiquissimi: ονομαστική πληθυντικού, αρσενικό, του επιθέτου β' κλίσης **antiquissimus, -a, -um** = αρχαιότατος, -η, -ο. Πρόκειται για υπερθετικό βαθμό του επιθέτου β' κλίσης **antiquus, -a, -um** = αρχαίος, -α, -ο → Παραθετικά: Σ.Β. **antiquior, -ior, -ius**, Υ.Β. **antiquissimus, -a, -um**.

virii: ονομαστική πληθυντικού, αρσενικό, του ουσιαστικού β' κλίσης **vir, viri** = άνδρας.

his: αφαιρετική πληθυντικού, αρσενικό, της δεικτικής αντωνυμίας **hic, haec, hoc** = αυτός, -ή, -ό.

antiquiores: ονομαστική πληθυντικού, αρσενικό, του επιθέτου γ' κλίσης **antiquior, -ior, -ius** = αρχαιότερος, -η, -ο. Πρόκειται για συγκριτικό βαθμό του επιθέτου β' κλίσης **antiquus, -a, -um** = αρχαίος, -α, -ο → Παραθετικά: Σ.Β. **antiquior, -ior, -ius**, Υ.Β. **antiquissimus, -a, -um**.

Horatii: ονομαστική πληθυντικού, αρσενικό, του ουσιαστικού β' κλίσης **Horatius -ii/-i** = Οράτιος → κλητική ενικού: **Horati**.

plane: τροπικό επίρρημα = καθαρά → Παραθετικά: Σ.Β. **planius**, Υ.Β. **planissime**.

ac: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και.

dilucide: τροπικό επίρρημα = με διαύγεια → Παραθετικά: Σ.Β. **dilucidus**, Υ.Β. **dilucidissime**.

cum: εδώ, πρόθεση που συντάσσεται με αφαιρετική = με.

suus: αφαιρετική πληθυντικού, αρσενικό, γ' πρόσωπο της κτητικής αντωνυμίας (για πολλούς κτήτορες) **suus, sua, suum** = δικός τους, δική τους, δικό τους.

locuti sunt: γ' πληθυντ., οριστική παρακειμ. του ρήμ. **loquor, locutus sum, loqui αποθ. 3** = μιλώ.

non: αρνητικό μόριο = όχι, δεν.

Sicanorum: γενική πληθυντικού, αρσενικό, του ουσιαστικού β' κλίσης **Sicani -orum** = οι Σικανοί → **συναντάται συνήθως στον πληθυντικό**.

aut: διαζευκτικός σύνδεσμος = ή, είτε.

Pelasgorum: γενική πληθυντικού, αρσενικό, του ουσιαστικού β' κλίσης **Pelasgi -orum** = οι Πελασγοί → συναντάται συνήθως στον πληθυντικό.

qui: ονομαστική πληθυντ., αρσεν., της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, -α, -ο.

primi: ονομαστική πληθυντικού, αρσενικό, του επιθέτου β' κλίσης **primus, -a, -um** = πρώτος, -η, -ο. Πρόκειται για υπερθετικό βαθμό προερχόμενο ετυμολογικά από το επίρρημα **prae** = εμπρός → Παραθετικά: Σ.Β. **prior, -ior, -ius**, Υ.Β. **primus, -a, -um**.

coluisse: απαρέμφατο παρακειμένου ενεργητικής φωνής, του ρήματος **colo, colui, cultum, colere 3** = κατοικώ.

Italiam: αιτιατική ενικού, θηλυκό, του ουσιαστικού α' κλίσης **Italia -ae** = Ιταλία → ως όνομα πόλης δεν σχηματίζει πληθυντικό αριθμό.

dicuntur: γ' πληθυντικό, οριστική παθητικού ενεστώτα του ρήματος **dico, dixi, dictum, dicere 3** = λέω → β' ενικό προστακτικής ενεστώτα: **dic**.

sed: αντιθετικός σύνδεσμος = αλλά.

aetatis: γενική ενικού, θηλυκό, του ουσιαστικού γ' κλίσης **aetas -atis** = εποχή → γενική πληθυντικού: **aetatum** και **aetatium**.

suae: γενική ενικού, θηλυκό, γ' πρόσωπο της κτητικής αντωνυμίας (για πολλούς κτήτορες) **suus, sua, suum** = δικός τους, δική τους, δικό τους.

verbis: αφαιρετική πληθυντικού, ουδέτερο, του ουσιαστικού β' κλίσης **verbum -i** = λόγος.

utebantur: γ' πληθυντικό, οριστική παρατατικού, του ρήματος **utor, usus sum, uti αποθ. 3** = χρησιμοποιώ

tu: ονομαστική ενικού, β' πρόσωπο, της προσωπικής αντωνυμίας **tu** = εσύ.

autem: αντιθετικός σύνδεσμος = δε, πάλι, εξάλλου, όμως.

proinde quasi: παραβολικός σύνδεσμος = σαν να.

cum: εδώ, πρόθεση που συντάσσεται με αφαιρετική = με.

matre: αφαιρετική ενικού, θηλυκό, του ουσιαστικού γ' κλίσης **mater, matris** = μητέρα → γενική πληθυντικού: **matrum**.

Evandri: γενική ενικού, αρσενικό, του ουσιαστικού β' κλίσης **Evander -ndri** = Εύανδρος → ως κύριο όνομα δεν έχει κατά κανόνα πληθυντικό αριθμό.

nunc: χρονικό επίρρημα = τώρα.

loquaris: β' ενικό υποτακτικής ενεστώτα, του ρήματος **loquor, locutus sum, loqui αποθ. 3** = μιλώ.

sermone: αφαιρετική ενικού, αρσενικό, του ουσιαστικού γ' κλίσης **sermo -onis** = λόγος, λόγια.

abhinc: χρονικό επίρρημα = εδώ και.

multis: αφαιρετική πληθυντικού, αρσενικό, του επιθέτου β' κλίσης **multus, -a, -um** = πολύς,

πολλή, πολύ → Παραθετικά: Σ.Β. **plus** (ο συγκριτικός βαθμός στον ενικό απαντά μόνο στο ουδέτερο), Υ.Β. **plurimus, -a, -um**. Στον πληθυντικό οι τρεις βαθμοί σχηματίζονται ως εξής : Θ.Β.

multi, -ae, -a, Σ.Β. plures, -es, -(i)a, Υ.Β. plurimi, -ae, -a.

annis: αφαιρετική πληθυντικού, αρσενικό, του ουσιαστικού β' κλίσης **annus -i** = χρόνος, έτος.

iam: χρονικό επίρρημα = πια, ήδη.

obsoleto: αφαιρετική ενικού, αρσενικό, της επιθετικοποιημένης μετοχής παθητικού παρακειμένου

obsoletus, -a, -um = απαρχαιωμένος, -η, -ο, ξεπερασμένος, -η, -ο, του ρήματος **obsolesco,**

obsolevi, obsoletum, obsolescere (3) → Παραθετικά: Σ.Β. **obsoletior, -ior, -ius**, Υ.Β. —.

uteris: β' ενικό οριστικής ενεστώτα, του ρήματος **utor, usus sum, uti αποθ. 3** = χρησιμοποιώ.

quod: εδώ, αιτιολογικός σύνδεσμος = επειδή.

neminem: αιτιατική ενικού, αρσενικό, της αόριστης ουσιαστικής αντωνυμίας **nemo, nemo, nihil (nil)** = κανένας, καμιά, κανένα/τίποτε.

scire: απαρέμφατο ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **scio, sci(v)i, scitum, scire 4** = ξέρω, γνωρίζω → η προστακτική ενεστώτα σχηματίζεται με αναπλήρωση των αντίστοιχων τύπων από την προστακτική μέλλοντα : —, **scito**, —, —, **scitote**, —.

atque: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και.

intellegere: απαρέμφατο ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **intellego/intelligo, intellexi, intellectum, intellegere 3** = καταλαβαίνω.

vis: β' ενικό οριστικής ενεστώτα, του ανωμάλου ρήματος **volo, volui, —, velle** = θέλω.

quae: αιτιατική πληθυντικού, ουδέτερο, της ερωτηματικής ουσιαστικής αντωνυμίας **quis, quis, quid** = ποιος, ποια, ποιο/τι

dicas: β' ενικό υποτακτικής ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **dico, dixi, dictum, dicere 3** = λέω → β' ενικό προστακτικής ενεστώτα: **dic**.

Quin: ερωτηματικό επίρρημα = γιατί δεν.

homo: κλητική ενικού, αρσενικό και θηλυκό (εδώ αρσενικό), του ουσιαστικού γ' κλίσης **homo -inis** = άνθρωπος.

inepte: κλητική ενικού, αρσενικό, του επιθέτου β' κλίσης **ineptus, -a, -um** = ανόητος, -η, -ο → Παραθετικά: Σ.Β. **ineptior, -ior, -ius**, Υ.Β. **ineptissimus, -a, -um**.

faces: β' ενικό οριστικής ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **taceo, tacui, tacitum, tacere 2** = σιωπαίνω.

ut: εδώ, τελικός σύνδεσμος = για να.

consequaris: β' ενικό υποτακτικής ενεστώτα, του ρήματος **consequor, consecutus sum, consequi αποθ. 3** = πετυχαίνω.

quod: εδώ, αιτιατ. ενικού, ουδέτ., της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, -α, -ο.

vis: β' ενικό οριστικής ενεστώτα, του ανωμάλου ρήματος **volo, volui, —, velle** = θέλω.

antiquitatem: αιτιατική ενικού, θηλυκό, του ουσιαστικού γ' κλίσης **antiquitas -atis** = αρχαιότητα → ως αφηρημένη έννοια δεν σχηματίζει πληθυντικό αριθμό (**singulare tantum**).

tibi: δοτική ενικού, β' πρόσωπο, της προσωπικής αντωνυμίας **tu** = εσύ.

placere: απαρέμφατο ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **placeo, placui, placitum, placere 2** = αρέσω.

dicis: β' ενικό οριστικής ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **dico, dixi, dictum, dicere 3** = λέω → β' ενικό προστακτικής ενεστώτα: **dic**.

quod: εδώ, αιτιολογικός σύνδεσμος = επειδή.

honesta: ονομαστική ενικού, θηλυκό, του επιθέτου β' κλίσης **honestus, -a, -um** = τιμημένος, -η, -ο → Παραθετικά: Σ.Β. **honestior, -ior, -ius**, Υ.Β. **honestissimus, -a, -um**

bona: ονομαστική ενικού, θηλυκό, του επιθέτου β' κλίσης **bonus, -a, -um** = καλός, -ή, -ό → Παραθετικά: Σ.Β. **melior, -ior, -ius**, Υ.Β. **optimus, -a, -um**.

et: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και.

modesta: ονομαστική ενικού, θηλυκό, του επιθέτου β' κλίσης **modestus, -a, -um** = σεμνός, -ή, -ό → Παραθετικά: Σ.Β. **modestior, -ior, -ius**, Υ.Β. **modestissimus, -a, -um**.

sit: γ' ενικό υποτακτικής ενεστώτα, του ρήματος **sum, fui, —, esse** = είμαι.

Sic: τροπικό επίρρημα = έτσι.

ergo: συμπερασματικός σύνδεσμος = λοιπόν, επομένως.

vive: β' ενικό προστακτικής ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **vivo, vixi, victum, vivere 3** = ζω.

ut: εδώ, παραβολικός σύνδεσμος = όπως.

viri: ονομαστική πληθυντικού, αρσενικό, του ουσιαστικού β' κλίσης **vir, viri** = άνδρας

antiqui: ονομαστική πληθυντικού, αρσενικό, του επιθέτου β' κλίσης **antiquus, -a, -um** = αρχαίος, α, -ο → Παραθετικά: Σ.Β. **antiquior, -ior, -ius**, Υ.Β. **antiquissimus, -a, -um**.

sic: τροπικό επίρρημα = έτσι.

loquere: β' ενικό προστακτικής ενεστώτα, του ρήματος **loquor, locutus sum, loqui αποθ. 3** = μιλώ.

ut: εδώ, παραβολικός σύνδεσμος = όπως.

viri: ονομαστική πληθυντικού, αρσενικό, του ουσιαστικού β' κλίσης **vir, viri** = άνδρας.

aetatis: γενική ενικού, θηλυκό, του ουσιαστικού γ' κλίσης **aetas -atis** = εποχή → γενική πληθυντικού: **aetatum** και **aetatium**.

nostrae: γενική ενικού, θηλυκό, α' πρόσωπο της κτητικής αντωνυμίας (για πολλούς κτήτορες)

noster, nostra, nostrum = δικός μας, δική μας, δικό μας.

atque: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και.

id: αιτιατική ενικού, ουδέτερο, της οριστικής-επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, -ή, -ό.

quod: εδώ, ονομαστ. ενικ., ουδέτ., της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, -α, -ο.

a ή **ab**: πρόθεση που συντάσσεται με αφαιρετική = από.

C. = **Gaio**: αφαιρετική ενικού, αρσενικό, του ουσιαστικού β' κλίσης **Gaius -ii/-i** = Γάιος → κλητική ενικού: **Gai** → **ως κύριο όνομα δεν έχει κατά κανόνα πληθυντικό αριθμό.**

Caesare: αφαιρετική ενικού, αρσενικό, του ουσιαστικού γ' κλίσης **Caesar -aris** = Καίσαρας → **ως κύριο όνομα δεν έχει κατά κανόνα πληθυντικό αριθμό.**

scriptum est: γ' ενικό οριστικής παθητικού παρακειμένου, του ρήματος **scribo, scripsi, scriptum, scribere 3** = γράφω.

habe: β' ενικό προστακτ. ενεργητ. ενεστώτα, του ρήμ. **habeo, habui, habitum, habere 2** = έχω.

semper: χρονικό επίρρημα = πάντα.

in: πρόθεση που εδώ συντάσσεται με αφαιρετική = σε.

memoria: αφαιρετική ενικού, θηλυκό, του ουσιαστικού α' κλίσης **memoria -ae** = μνήμη.

in: πρόθεση που εδώ συντάσσεται με αφαιρετική = σε.

pectore: αφαιρετική ενικού, ουδέτερο, του ουσιαστικού γ' κλίσης **pectus -oris** = καρδιά, στήθος.

tamquam: παραβολικός σύνδεσμος = όπως, σαν.

scopulum: αιτιατική ενικού, αρσενικό, του ουσιαστικού β' κλίσης **scopulus -i** = σκόπελος.

sic: τροπικό επίρρημα = έτσι.

fugias: β' ενικό υποτακτικής ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **fugio, fugi, fugitum, fugere 3*** = αποφεύγω (ανήκει στα 15 ρήματα σε -io που κλίνονται σαν το cario).

verbum: αιτιατική ενικού, ουδέτερο, του ουσιαστικού β' κλίσης **verbum -i** = λόγος.

insolens: αιτιατική ενικού, ουδέτερο, του τριγενούς και μονοκαταλήκτου επιθέτου γ' κλίσης

insolens, -ns, -ns (γεν. insolentis) = ασυνήθιστος, -η, -ο (στην πραγματικότητα, πρόκειται για σύνθετη λέξη, που αποτελείται από την πρόθεση in και τη μετοχή ενεστ. του ρήματος **soleo, solitus sum, solere αποθ. 2**) Παραθετικά: Σ.Β. **insolentior, -ior, -ius**, Υ.Β. **insolentissimus, -a, -um**.

atque: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και.

inauditum: αιτιατική ενικού, ουδέτερο, του επιθέτου β' κλίσης **inauditus, -a, -um** =

πρωτάκουστος, -η, -ο (στην πραγματικότητα, πρόκειται για σύνθετη λέξη, που αποτελείται από την πρόθεση in και τη μετοχή παθητικού παρακειμένου του ρήματος **audio, audivi, auditum, audire 4** → Παραθετικά: Σ.Β. **inauditior, -ior, -ius**, Υ.Β. —.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- antiquus- a- um : Σχηματίζει ομαλά παραθετικά (όπως και όλα όσα λήγουν σε -quus)
- primus- a- um : Δευτερόκλιτο επίθετο υπερθετικού βαθμού (στερείται θετικού βαθμού → βλέπε γραμμ. σελ. 37, παρ. 50, 2) και τακτικό αριθμητικό του «unus- a- um»
- aetas, atis (θηλ.): Σχηματίζει γενική πληθυντικού σε «-um» και «-ium» (βλέπε φωτοτυπία 6^{ου} κεφαλαίου)
- mater, tris (θηλ.): Σχηματίζει γενική πληθυντικού σε «-um»
- Evander- ndri και Evandrus- i: Κλίνεται ομαλά και σαν τα λεγόμενα «συγκοπτόμενα» της δεύτερης κλίσης σε «-er» και σαν τα σε «-us» (βλέπε γραμμ. σελ. 15, σημείωση)
- obsoletus- a- um: Μετοχή παρακειμένου του ρήματος «obsolesco»
- quin: ερωτηματικό επίρρημα
- tamquam: παραβολικός σύνδεσμος (εδώ)
- insolens- ntis: Κανονικά είναι μετοχή του «soleo» → in + solens
- inauditus- a- um: Κανονικά είναι μετοχή του «audio» → in + auditus

1) Απλές παραβολικές

ΕΙΣΑΓΟΝΤΑΙ	ΧΡΗΣΙΜΕΥΟΥΝ	ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ	ΕΞΑΡΤΗΣΗ
<p>α) Με τους συνδέσμους atque (=ac) και et.</p> <p>β) Με τους συνδέσμους ut και sicut.</p> <p>γ) (i) Με το αναφορικό επίρρημα quam και επίθετα ή επιρρήματα θετικού βαθμού / ή quam + ρήμα.</p> <p>γ) (ii): Με τα αναφορικά επιρρήματα quanto, quo και επίθετα ή επιρρήματα συγκριτικού βαθμού.</p>	<p>ΓΕΝΙΚΑ: Είναι επιρρηματικές που λειτουργούν ως β' όρος σύγκρισης.</p> <p>α) —</p> <p>β) Εκφράζουν τον Τρόπο.</p> <p>γ) (i+ii): Εκφράζουν ποσότητα, ένταση, βαθμό, μέγεθος.</p>	<p>Κανονικά με οριστική επειδή η σύγκριση αφορά δύο πράξεις ή καταστάσεις που είναι (ή θεωρούνται ως) αντικειμενική πραγματικότητα.</p>	<p>α) Προηγούνται επίθετα ή επιρρήματα που δηλώνουν ισότητα, ομοιότητα και τα αντίθετά τους: similis, par, aequus, idem / dissimilis, alius / similiter, pariter, aequae / aliter, contra κ.λ.π.</p> <p>β) Στην κύρια υπάρχουν συνήθως τα επιρρήματα ita, sic κ.λ.π.</p> <p>γ) (i) : Προηγείται το tam.</p> <p>γ) (ii) : Στην κύρια υπάρχουν τα tanto, eo.</p>

2) Υποθετικές παραβολικές

ΕΙΣΑΓΟΝΤΑΙ	ΧΡΗΣΙΜΕΥΟΥΝ	ΕΚΦΟΡΑ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
<p>Με συνδέσμους που αποτελούν συνδυασμό του «si» με κάποιον από τους συνδέσμους που εισάγουν απλές παραβολικές : ut, si, velut si, tamquam (si), quasi, proinde quasi, perinde quasi κ.λ.π.</p>	<p>Είναι προτάσεις επιρρηματικές που λειτουργούν ως β' όρος σύγκρισης. Πρόκειται ουσιαστικά για υποθετικούς λόγους που παραλείπεται η απόδοσή τους.</p>	<p>Κανονικά με υποτακτική επειδή η σύγκριση αφορά μια υποθετική πράξη ή κατάσταση.</p>	<p>α) Τα επιρρήματα και επίθετα στα οποία αναφέρονται οι παραβολικές λέξεις είτε υπάρχουν σαφώς είτε παραλείπονται και εννοούνται.</p> <p>β) Όχι σπάνια απαντώνται βραχυλογικές φράσεις, που δηλώνουν παραβολή, κατά παράλειψη του ρήματος της παραβολικής υποθετικής πρότασης. Συγκεκριμένα τα «tamquam», «sicut» και «quasi» μπορεί να</p>

			χρησιμοποιούνται με ουσιαστικά, μετοχές ή (σπάνια) με επιρρήματα.
--	--	--	---

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

- *qui...dicuntur*: Δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στα «Sica- norum / Pelasgorum». Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία «qui» (της *qui- quae- quod*) και εκφέρεται με οριστική γιατί φανερώνει κάτι το πραγματικό.
- *primi*: επιρρηματικό κατηγορούμενο που δηλώνει τάξη ή σειρά και προσδιορίζει το «qui»
- *proinde quasi...loquaris*: Δευτερεύουσα υποθετική παραβολική πρόταση. Εισάγεται με το σύνδεσμο «proinde quasi» και εκφέρεται με υποτακτική γιατί η σύγκριση αφορά μια υποθετική πράξη ή κατάσταση. Σε σχέση με το ρήμα της κύριας (*uteris*), που είναι αρκτικού χρόνου, η υποθετική παραβολική φανερώνει το σύγχρονο στο παρόν (αφού εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα – «loquaris»)
- *quod neminem...vis*: Δευτερεύουσα αιτιολογική πρόταση. Εισάγεται με τον αιτιολογικό σύνδεσμο «quod» και εκφέρεται με οριστική (*vis*) γιατί η αιτιολογία είναι αντικειμενικά αποδεκτή.
- *quae dicas*: Δευτερεύουσα πλάγια ερωτηματική πρόταση μερικής αγνοίας, ως αντικείμενο στα απαρέμφατα «scire» και «intellegere». Εισάγεται με την ερωτηματική αντωνυμία «quae» (της *quis, quid*) και εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (*dicas*) γιατί εξαρτάται από απαρέμφατα αρκτικού χρόνου (τα απαρέμφατα «scire» και «intellegere» είναι αρκτικού χρόνου γιατί εξαρτώνται από το «vis») δηλώνοντας έτσι το σύγχρονο στο παρόν. Η υποτακτική (*dicas*), με την οποία εκφέρεται η πλάγια ερωτηματική, φανερώνει ότι η εξάρτηση δίνει υποκειμενική χροιά στο περιεχόμενο της πρότασης.
- *Quin...taces*: Ευθεία ερωτηματική πρόταση μερικής αγνοίας. Εισάγεται με το ερωτηματικό επίρρημα «quin» και εκφέρεται με οριστική ενεστώτα (*taces*).
- *ut consequaris*: Δευτερεύουσα τελική πρόταση. Εισάγεται με το σύνδεσμο «ut» γιατί είναι καταφατική. Εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (*consequaris*) γιατί το ρήμα εξάρτησης είναι αρκτικού χρόνου (*taces*) και εκφράζει το σύγχρονο στο παρόν και πάντα το σύγχρονο γιατί ο σκοπός είναι ιδωμένος τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής του. Η υποτακτική, με την οποία εκφέρεται η τελική, δηλώνει το υποκείμενο στοιχείο.
- *quod vis*: Δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο εννοούμενο «id» (που λειτουργεί ως αντικείμενο του ρήματος «consequaris»). (Η πρόταση θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως δευτερεύουσα αναφορική ουσιαστική- αλλά βλέπε βιβλίο, λεξιλόγιο κεφαλαίου). Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία «quod» (της *qui- quae- quod*) και εκφέρεται με οριστική γιατί δηλώνει κάτι το πραγματικό.
- *quod...sit*: Δευτερεύουσα αιτιολογική πρόταση. Εισάγεται με το σύνδεσμο «quod» και εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (*sit*) δηλώνοντας σε σχέση με το απαρέμφατο εξάρτησης (το «placere», το οποίο είναι αρκτικού χρόνου επειδή εξαρτάται από το «dicis») το σύγχρονο στο παρόν. Η έγκλιση, με την οποία εκφέρεται η αιτιολογική, είναι η υποτακτική διότι η αιτιολογία είναι υποκειμενική.
- *ut viri antiqui* (ενν. *vivebant*) / *ut viri aequitatis nostrae* (ενν. *loquuntur*): Δευτερεύουσες απλές παραβολικές προτάσεις. Εισάγονται με το σύνδεσμο «ut» και φανερώνουν τον τρόπο (στις κύριες προτάσεις υπάρχει το «sic»). Εκφέρονται με οριστική (η α΄ πρόταση παρατατικού και η β΄ ενεστώτα) γιατί η σύγκριση αφορά δύο πράξεις ή καταστάσεις που είναι (ή θεωρούνται ως) αντικειμενική πραγματικότητα.

- quod...scriptum est: Δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο «id». Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία «quod» (της qui- quae- quod) και εκφέρεται με οριστική γιατί δηλώνει κάτι το πραγματικό.
- tamquam scopolus: Βραχυλογική φράση που ισοδυναμεί με την υποθετική παραβολική πρόταση «tamquam scopolus sit» με εννοούμενο υποκείμενο του «sit» το «verbum (insolens atque inauditum)». Η πρόταση εισάγεται με τον παραβολικό σύνδεσμο «tamquam» και εκφέρεται με υποτακτική, γιατί η σύγκριση αφορά μια υποθετική πράξη ή κατάσταση. Σε σχέση με το ρήμα της κύριας (fugias), που είναι αρκτικού χρόνου, η υποθετική παραβολική φανερώνει το σύγχρονο στο παρόν (αφού εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα – «sit»).

ΑΡΧΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΡΗΜΑΤΩΝ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΑ

loquor- locutus sum- loqui (αποθετικό –3)
colo- colui- cultum- colere (3)
dico- dixi- dictum- dicere (3)
utor- usus sum- uti (αποθετικό –3)
obsolesco- obsolevi- obsoletum- obsolescere (3)
scio- scivi και scii- scitum- scire (4) (Προσοχή στην προστακτική)
intellego- intellexi- intellectum- intellegere (3)
και intelligo- intellexi- intellectum- intelligere (3)
taceo- tacui- tacitum- tacere (2)
consequor- consecutus sum- consequi (αποθετικό –3)
volo- volui- — - velle (ανώμαλο) → βλέπε γραμμ. σελ. 88- 89
placeo- placui- placitum- placere (2)
sum- fui- — - esse (ανώμαλο)
vivo- vixi- victum- vivere (3)
scribo- scripsi- scriptum- scribere (3)
habeo- habui- habitum- habere (2)
fugio- fugi- fugitum- fugere (3- σε –io)
insoleo- — - — - insolere (2)
inaudio- inaudivi και inaudii- inauditum- inaudire (4)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Antiquitatem tibi placere dicis, quod honesta sit: Να μετατρέψετε την κύρια πρόταση σε ευθεία ερώτηση, εντάσσοντας ταυτόχρονα την αιτιολογική πρόταση μέσα στην ευθεία ερώτηση με τη μορφή εμπροθέτου προσδιορισμού της αιτίας.
2. Tu autem, proinde quasi cum matre Evandri nunc loquaris, sermone obsoleto uteris: Να συμπτυχθεί σε μετοχή η δευτερεύουσα πρόταση.
3. Να μετατρέψετε τον ευθύ λόγο σε πλάγιο με εξάρτηση την πρόταση εντός παρενθέσεως: (Gellius monet/ monuit iuvenem) sic ergo vive, ut viri antiqui; atque id, quod a Caesare scriptum est, habe semper in memoria.
4. Curius et Fabriciuslocuti sunt/ Non Sicanorum aut ... utebantur/ Sed antiquitatem ... sit: Να εντοπιστεί η αυτοπάθεια στις παραπάνω προτάσεις
5. Να γραφεί η γενική και αιτιατική ενικού και πληθυντικού και των δύο αριθμών των παρακάτω τύπων (οι αντωνυμίες και τα επίθετα και στα τρία γένη): **antiquiores, primi, matre, aetatis, pectore, insolens.**
6. Να αντικατασταθούν χρονικά οι παρακάτω τύποι: **coluisse, loquaris, vis, loquere, fugias**
7. Να διαβαθμιστούν όλα τα επίθετα και επιρρήματα του κειμένου και να παραχθούν από τα επίθετα επιρρήματα και από τα επιρρήματα επίθετα (στην ονομαστική ενικού αρσενικού) και να διαβαθμιστούν.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Στην τάξη αυτή (των Συγκλητικών) υπάρχουν μερικοί που ή δεν βλέπουν αυτά που (μας) πλησιάζουν απειλητικά ή προσποιούνται ότι δεν βλέπουν, αυτά που βλέπουν. Αυτοί εξέθρεψαν την ελπίδα του Κατιλίνα με τις επιεικείς (τους) αποφάσεις και ενίσχυσαν τη συνωμοσία που γεννιόταν με το να μην πιστεύουν (ότι αυτή γεννιόταν)⁽¹⁾. Ενεργώντας κάτω από την επιρροή αυτών πολλοί, όχι μόνο αχρείοι άλλα και άπειροι, αν τον είχα τιμωρήσει, θα έλεγαν ότι αυτό έγινε με σκληρότητα και τυραννικά. Τώρα καταλαβαίνω πως, αν αυτός φτάσει στο στρατόπεδο του Μανλίου, όπου κατευθύνεται, κανείς δεν θα είναι τόσο ανόητος, που να μη βλέπει πως έγινε συνωμοσία, κανείς (δεν θα είναι) τόσο αχρείος, που να μην το ομολογήσει.

1. (στην ύπαρξή της)

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ

nonnulli: ονομαστική πληθυντικού, αρσενικού γένους του αντωνυμικού επιθέτου (χαρακτηρίζεται και ως αόριστη επιθετική αντωνυμία) **nonnullus, -a, -um** (< non nullus) = κάποιος, κάποια, κάποιος. (γεν. nonnullius, δοτ. nonnulli)

sunt: γ' πληθυντικό οριστικής ενεστώτα του ανωμάλου ρήματος **sum, fui, - , esse** = είμαι, υπάρχω.

in: πρόθεση. Συντάσσεται με αιτιατική ή αφαιρετική. Εδώ συντάσσεται με αφαιρετική = σε.

hoc: αφαιρετική ενικού, αρσενικού γένους της δεικτικής αντωνυμίας **hic, haec, hoc** = αυτός, αυτή, αυτό.

ordine: αφαιρετική ενικού, αρσενικού γένους του ουσιαστικού της γ' κλίσης **ordo-inis** = τάξη.

qui: ονομαστική πληθυντικού, αρσενικού γένους της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, η οποία, το οποίο.

aut... aut: διαζευκτικός σύνδεσμος = είτε... είτε.

ea: αιτιατική πληθυντικού, ουδετέρου γένους της οριστικής επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id**

quae: ονομαστική πληθυντικού, ουδετέρου γένους της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod**

imminent: γ' πληθυντικό οριστικής ενεργητικού ενεστώτα του ρήματος της β' συζυγίας **immineo, - , - , imminere** = πλησιάζω απειλητικά.

non: αρνητικό μόριο = όχι, δεν.

videant: γ' πληθυντικό υποτακτικής ενεργητικού ενεστώτα του ρήματος της β' συζυγίας **video, vidi, visum, videre** = βλέπω.

ea: αιτιατική πληθυντικού, ουδετέρου γένους της οριστικής επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id**

quae: αιτιατική πληθυντικού, ουδετέρου γένους της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod**

vident: γ' πληθυντικό οριστικής ενεργητικού ενεστώτα του ρήματος της β' συζυγίας **video, vidi, visum, videre** = βλέπω.

dissimulent: γ' πληθυντικό υποτακτικής ενεργητικού ενεστώτα του ρήματος της α' συζυγίας **dissimulo, -avi, -atum, -are** = προσποιούμαι ότι δεν... (βλ. επισήμανση 3).

qui: ονομαστική πληθυντικού, αρσενικού γένους της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, η οποία, το οποίο.

spem: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της ε' κλίσης, θηλυκού γένους **spes, spei** = ελπίδα. (Το ουσιαστικό στον πληθυντικό σχηματίζει μόνο την ονομαστική: spes, αιτιατική: spes, κλητική: spes).

Catilinae: γενική ενικού του ουσιαστικού της α' κλίσης, αρσενικού γένους **Catilina -ae** = Κατιλίνας (Ως κύριο όνομα δεν σχηματίζει κατά κανόνα πληθυντικό).

mollibus: αφαιρετική πληθυντικού, θηλυκού γένους, θετικού βαθμού του τριτοκλίτου επιθέτου (τριγενές και δικατάληκτο) **mollis, mollis, molle** = επιεικής, -ης, -ες. (Συγκριτικός βαθμός: mollior, -ior, -ius, υπερθετικός: mollissimus, -a, -um).

sententiis: αφαιρετική πληθυντικού του ουσιαστικού της α΄ κλίσης, θηλυκού γένους **sententia -ae** = άποψη, απόφαση.

aluerunt: γ΄ πληθυντικό οριστικής ενεργητικού παρακειμένου του ρήματος της γ΄ συζυγίας **alo, alui, altum (& alitum), alĕre** = τρέφω. (Μετοχή μέλλοντα: **aliturus, -a, -um** και **alturus, -a, -um**).

coniurationem: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της γ΄ κλίσης, θηλυκού γένους **coniuratio -onis** = συνωμοσία.

-que: συμπλεκτικός σύνδεσμος (εγκλιτική λέξη) = και.

nascentem: αιτιατική ενικού, θηλυκού γένους της μετοχής ενεστώτα **nascens -ntis** του αποθετικού ρήματος της γ΄ συζυγίας **nascor, natus sum, nasci** = γεννιέμαι (Μετοχή μέλλοντα: **nasciturus, -a, -um**).

credendo: αφαιρετική γερουνδίου του ρήματος της γ΄ συζυγίας **credo, credidi, creditum, credĕre** = νομίζω, πιστεύω.

confirmaverunt: γ΄ πληθυντικό οριστικής ενεργητικού παρακειμένου του ρήματος της α΄ συζυγίας **confirmo, -avi, -atum, -āre** = επιβεβαιώνω, ενισχύω.

quorum: γενική πληθυντικού, αρσενικού γένους της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, η οποία, το οποίο.

auctoritatem: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της γ΄ κλίσης, θηλυκού γένους **auctoritas -atis** = κύρος, επιρροή.

secuti: ονομαστική πληθυντικού, αρσενικού γένους της μετοχής παρακειμένου **secutus, -a, -um** του αποθετικού ρήματος της γ΄ συζυγίας **sequor, secutus sum, sequi** = ακολουθώ. Εδώ **auctoritatem alicuius sequor** = ενεργώ κάτω από την επιρροή κάποιου.

multi: ονομαστική πληθυντικού, αρσενικού γένους του δευτεροκλίτου επιθέτου, θετικού βαθμού **multus, -a, -um** = πολύς, πολλή, πολύ. [Συγκριτικός βαθμός: **plures, -es, -a** (μόνο στον πληθυντικό, καθώς στον ενικό απαντά μόνο ο τύπος **plus** που είναι ονομαστική - αιτιατική ουδετέρου γένους και η γενική **pluris**), υπερθετικός **plurimus, -a, -um**].

non solum... verum etiam: αντιθετική σύνδεση = όχι μόνο... αλλά και.

improbi: ονομαστική πληθυντικού, αρσενικού γένους του δευτεροκλίτου επιθέτου θετικού βαθμού **improbus, -a, -um** = φαύλος, -η, -ο, αχρείος, -α, -ο. (Συγκριτικός: **improbior, -ior, -ius**, υπερθετικός: **improbissimus, -a, -um**).

imperiti: ονομαστική πληθυντικού, αρσενικού γένους του δευτεροκλίτου επιθέτου θετικού βαθμού **imperitus, -a, -um** = άπειρος, -η, -ο. (Συγκριτικός: **imperitior, -ior, -ius**, υπερθετικός: **imperitissimus, -a, -um**).

si: υποθετικός σύνδεσμος = αν, εάν.

hunc: αιτιατική ενικού, αρσενικού γένους της δεικτικής αντωνυμίας **hic, haec, hoc** = αυτός, αυτή, αυτό.

animadvertissem: α΄ ενικό υποτακτικής ενεργητικού υπερσυντελικού του ρήματος της γ΄ συζυγίας **animadverto, animadverti, animadversum, animadvertĕre** = παρατηρώ (εδώ **animadverto in** + αιτιατική προσώπου = τιμωρώ κάποιον).

crudeliter: τροπικό επίρρημα = σκληρά. Παράγεται από το τριτόκλιτο επίθετο (τριγενές και δικατάληκτο) **crudelis, -is, -e** = σκληρός,- ή, -ό. (Παραθετικά επιρρήματος: συγκριτικός: **crudelius**, υπερθετικός: **crudelissime**).

regie: τροπικό επίρρημα = τυραννικά. Παράγεται από το δευτερόκλιτο επίθετο **regius, -a, -um** (< **rex, regis**) = τυραννικός. (Το επίρρημα καθώς προέρχεται από επίθετο που δηλώνει απόλυτη έννοια δεν σχηματίζει παραθετικά).

id: αιτιατική ενικού, ουδετέρου γένους της οριστικής ως επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, αυτή, αυτό.

factum esse: απαρέμφατο παρακειμένου του ανωμάλου ρήματος **fio, factus sum, fieri** = γίνομαι (Το **fio** λειτουργεί ως παθητικό του **facio**).

dicerent: γ΄ πληθυντικό υποτακτικής ενεργητικού παρατατικού του ρήματος της γ΄ συζυγίας **dico, dixi, dictum, dicĕre** = λέγω. (Το β΄ ενικό της προστακτικής του ενεργητικού ενεστώτα είναι **dic**).

nunc: επίρρημα χρονικό = τώρα.

intellego: α΄ ενικό οριστικής ενεργητικού ενεστώτα του ρήματος της γ΄ συζυγίας **intellego, -xi, -**

ctum, -ĕre = καταλαβαίνω.

si: υποθετικός σύνδεσμος = αν, εάν.

iste: ονομαστική ενικού, αρσενικού γένους της δεικτικής αντωνυμίας **iste, ista, istud** = αυτός, αυτή, αυτό. Γενική ενικού **istius**, δοτική ενικού **isti**.

in: πρόθεση. Συντάσσεται με αιτιατική ή αφαιρετική. Εδώ συντάσσεται με αιτιατική = προς, σε.

Manliana: αιτιατική πληθυντικού, ουδετέρου γένους του δευτεροκλίτου επιθέτου **Manlianus, -a, -um** = ο του Μανλίου. (Το επίθετο, το οποίο παράγεται από το ουσιαστικό β' κλίσης **Manlius-ii/-i**, δεν έχει βαθμούς σύγκρισης).

castra: αιτιατική πληθυντικού του ουσιαστικού της β' κλίσης, ουδετέρου γένους **castrum -i** = φρούριο. Το ουσιαστικό στον πληθυντικό **castra -orum** σημαίνει στρατόπεδο (όπως εδώ).

pervenerit: γ' ενικό υποτακτικής ενεργητικού παρακειμένου του ρήματος της δ' συζυγίας

pervenio, perveni, perventum, pervenire = φθάνω.

quo: εδώ είναι τοπικό αναφορικό επίρρημα = όπου. (Πρόκειται στην πραγματικότητα για την επιρρηματοποιημένη αφαιρετική ενικού αρσενικού γένους της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, η οποία, το οποίο).

intendit: γ' ενικό οριστικής ενεργητικού ενεστώτα του ρήματος της γ' συζυγίας **intendo, intendi, intentum (& intensum), intendere** = κατευθύνω.

neminem: αιτιατική ενικού αρσενικού γένους της αόριστης ουσιαστικής αντωνυμίας **nemo, nemo, nihil (nil)** = κανένας, καμία, κανένα.

tam: επίρρημα ποσοτικό = τόσο.

stultum: αιτιατική ενικού, αρσενικού γένους του δευτεροκλίτου επιθέτου θετικού βαθμού **stultus, -a, -um** = ανόητος, -η, -ο. (Συγκριτικός: **stultior, -ior, -ius**, υπερθετικός: **stultissimus, -a, -um**).

fore: απαρέμφατο μέλλοντα του ανωμάλου ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι, υπάρχω.

qui: ονομαστική ενικού, αρσενικού γένους της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, η οποία, το οποίο.

non: αρνητικό μόριο = όχι, δεν.

videat: γ' ενικό υποτακτικής ενεργητικού ενεστώτα του ρήματος της β' συζυγίας **video, vidi, visum, videre** = βλέπω.

coniurationem: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους **coniuratio -onis** = συνωμοσία.

esse factam: απαρέμφατο παρακειμένου του ανωμάλου ρήματος **fio, factus sum, fieri** = γίνομαι (Το **fio** λειτουργεί ως παθητικό του **facio**)

neminem: αιτιατική ενικού αρσενικού γένους της αόριστης ουσιαστικής αντωνυμίας **nemo¹, nemo, nihil (nil)** = κανένας, καμία, κανένα.

tam: επίρρημα ποσοτικό = τόσο.

improbum: αιτιατική ενικού, αρσενικού γένους του δευτεροκλίτου επιθέτου θετικού βαθμού

improbus, -a, -um = φαύλος, -η, ο, αχρείος, -α, -ο. (Συγκριτικός: **improbior, -ior, -ius**, υπερθετικός: **improbissimus, -a, -um**).

qui: ονομαστική ενικού, αρσενικού γένους της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, η οποία, το οποίο.

non: αρνητικό μόριο = όχι, δεν.

fateatur: γ' ενικό υποτακτικής ενεστώτα του αποθετικού ρήματος της β' συζυγίας **fateor, fassus sum, fatēri** = ομολογώ.

1. Η αόριστη ουσιαστική αντωνυμία **nemo** στο αρσενικό και θηλυκό γένος έχει μόνο δοτική (**nemini**) και αιτιατική πτώση (**neminem**). Οι υπόλοιπες πτώσεις του ενικού και όλος ο πληθυντικός που λείπουν, αναπληρώνονται από την αόριστη επιθετική αντωνυμία **nullus, -a, -um** (χαρακτηρίζεται και ως αντωνυμικό επίθετο). Το ουδέτερο της αντωνυμίας **nemo**, δηλ. το **nihil** έχει μόνο ονομαστική και αιτιατική ενικού (**nihil**). Οι τύποι που λείπουν αναπληρώνονται από το **nulla res**. Βλ. και Γραμματική ΟΕΔΒ, σελ. 47-48.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- nonnulli- ae- a: Αντωνυμικό επίθετο και αόριστη αντωνυμία. Συνήθως κλίνεται στον πληθυντικό (το σχολικό βιβλίο δίνει μόνο πληθυντικό αριθμό). Κλίνεται όπως όλα τα αντωνυμικά επίθετα· έχει δηλαδή την κλίση των δευτερόκλιτων επιθέτων, με τη διαφορά ότι σχηματίζει τη γενική του ενικού σε -ius και τη δοτική σε -i. Όμως ο ενικός της συγκεκριμένης αντωνυμίας και αντωνυμικού επιθέτου κλίνεται μόνο μέσα σε παρένθεση.
- spes- ei (θ.): Στον πληθυντικό σχηματίζει μόνο τις τρεις όμοιες πτώσεις.
- nemo, (nemo), nihil ή nil: Αόριστη ουσιαστική αντωνυμία. Για την κλίση της βλέπε φωτοτυπία XIV κεφαλαίου.

ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. ΕΠΙΘΕΤΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ

α) Αναφορικές προσδιοριστικές

ΕΙΣΑΓΟΝΤΑΙ	ΧΡΗΣΙΜΕΥΟΥΝ	ΕΚΦΟΡΑ
Με αναφορικές αντωνυμίες και επιρρήματα.	Προσδιορίζουν ειδικότερα την έννοια της λέξης στην οποία αναφέρονται.	Οριστική: Εκφράζει κάτι το πραγματικό. Υποτακτική: α) εκφράζει κάτι το δυνατό ή ενδεχόμενο, β) οφείλεται σε έλξη από μια άλλη υποτακτική που προηγείται ή ακολουθεί.

β) Αναφορικές προσθετικές

ΕΙΣΑΓΟΝΤΑΙ	ΧΡΗΣΙΜΕΥΟΥΝ	ΕΚΦΟΡΑ
Με το «quod».	Προσδιορίζουν όχι την έννοια ενός συγκεκριμένου ουσιαστικού αλλά ολόκληρο το περιεχόμενο μιας πρότασης.	Οριστική (συνήθως) : εκφράζει κάτι το πραγματικό.

2. ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ

α) Αναφορικές τελικές: Εκφέρονται πάντα με υποτακτική και συνήθως προηγούνται ρήματα που δηλώνουν κίνηση ή σκόπιμη ενέργεια π.χ. C. Sulpicium, praetorem, misi, qui (= ut is) ex aedibus Cethegi, siquid telorum esset, efferet : έστειλα τον πραιτώρα Γάιο Σουλπίκιο, για να φέρει από τον οίκο του Κεθήγου, αν υπήρχαν τίποτε όπλα.

β) Αναφορικές συμπερασματικές: Εκφέρονται πάντα με υποτακτική. Συχνά οι αναφορικές συμπερασματικές εξαρτώνται από τα επίθετα aptus (αρμόδιος), dignus (άξιος), indignus, idoneus (επιτήδειος) π.χ. Non is sum, qui (ut ego) terrear: δεν είμαι τέτοιος, ώστε να φοβάμαι / vir est dignus, qui (ut) laudetur: ο άνδρας είναι άξιος, ώστε να επαινείται.

γ) Αναφορικές αιτιολογικές: Εκφέρονται με υποτακτική και σπάνια με οριστική. Κατά κανόνα ακολουθούν μια επιφωνηματική έκφραση π.χ. O me stultum, qui te non secutus sim! : Ω, τον ανόητο εμένα, που δε σε ακολούθησα!

δ) Αναφορικές υποθετικές: Εκφέρονται με οριστική ή υποτακτική. Σε συνδυασμό με την πρόταση εξάρτησης σχηματίζεται υποθετικός λόγος, οπότε ισχύουν οι κανόνες των υποθετικών λόγων π.χ.

Quameumque fortunam acceperit, aliquid ex illa memorabile efficiet → Πρόκειται για υποθετικό λόγο α' είδους, δηλαδή ανοιχτή υπόθεση στο μέλλον.

ε) Αναφορικές παραχωρητικές- εναντιωματικές: Εκφέρονται με υποτακτική και σπάνια με οριστική. Στην πρόταση εξάρτησης υπάρχει συνήθως το «tamen» π.χ. Athenienses, qui (= cum ii) barbaris numero inferiores essent, tamen victoriam consecuti sunt : οι Αθηναίοι, αν και ήταν κατώτεροι των βαρβάρων ως προς τον αριθμό, εν τούτοις πέτυχαν τη νίκη.

ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ: Ισοδυναμούν με απλές επιρρηματικές προτάσεις και ακολουθούν τις τελευταίες ως προς την έγκλιση.

3. ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ: Ισοδυναμούν με ουσιαστικά που χρησιμεύουν ως υποκείμενο, αντικείμενο κ.λ.π.

ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

- I) Στην αρχή περιόδου ή ημιπεριόδου η αναφορική αντωνυμία ή το αναφορικό επίρρημα που αναφέρονται στα προηγούμενα εισάγουν κύρια πρόταση. Στην περίπτωση αυτή το «qui» ισοδυναμεί με το (et) «is», το ubi με το (et) «ibi», κ.λ.π.
- II) Οι αναφορικές προτάσεις που εισάγονται με αόριστες αναφορικές αντωνυμίες «quisquis», «quidquid», «quotquot», «quicumque» κ.λ.π. εκφέρονται με οριστική κατά κανόνα.
(βλ. γραμματική σελ. 193- 194, παράγρ. 195)

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

- qui aut ea non videant: Δευτερεύουσα αναφορική συμπερασματική πρόταση. Εισάγεται με το «qui non» (= ut non) και εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (videant) γιατί στην κύρια πρόταση υπάρχει ρήμα αρκτικού χρόνου (sunt: ενεστώτας), δηλώνοντας το σύγχρονο στο παρόν και πάντα το σύγχρονο γιατί το αποτέλεσμα... Εκφέρεται με υποτακτική γιατί στη λατινική το αποτέλεσμα θεωρείται πάντα υποκειμενική κατάσταση. Στην κύρια εννοείται το «tales» //
- (aut qui) ea dissimulent. Τα ίδια με την προηγούμενη. Οι δευτερεύουσες αναφορικές συμπερασματικές συνδέονται διαζευκτικά με το «aut».
- aut ea dissimulent: Εννοούνται τα εξής → qui: Υποκείμενο του «dissimulent»/ videre: Αντικείμενο στο «dissimulent» και ειδικό απαρέμφατο / se: Υποκείμενο στο «videre» (ταυτοπροσωπία)
- quae imminent / quae vident: Δευτερεύουσες αναφορικές προτάσεις, προσδιοριστικές στα «ea». Εισάγονται με την αναφορική αντωνυμία «quae» (της qui- quae- quod) και εκφέρονται με οριστική γιατί φανερώνουν κάτι το πραγματικό.
- credendo: Αφαιρετική του γερονδίου που δηλώνει τον τρόπο και προσδιορίζει το «confirmaverunt». Εννοείται «nasci» (ειδικό απαρέμφατο) ως αντικείμενο στο «credendo» και «eam» ως υποκείμενο στο «nasci».
- Si in hunc animadvertissem: Δευτερεύουσα υποθετική πρόταση. Εισάγεται με τον υποθετικό σύνδεσμο «si», εκφέρεται με υποτακτική υπερσυντελικού (animadvertissem) και έχει ως απόδοση την πρόταση «quorum auctoritatem...dicerent» η οποία εκφέρεται με υποτακτική παρατατικού. (η πρόταση «quorum auctoritatem...dicerent»- όπως και πιο πάνω οι «qui spem...aluerunt / coniurationemque...confirmaverunt»- είναι αναφορική προσδιοριστική πρόταση με όρο αναφοράς το «nonnulli», αλλά ισοδυναμεί με κύρια γιατί η αναφορική αντωνυμία βρίσκεται στην αρχή της ημιπεριόδου). Πρόκειται λοιπόν για υποθετικό λόγο β' είδους που, με βάση την υπόθεση (υποτακτ. υπερσ.) είναι αντίθετο του πραγματικού στο παρελθόν και με βάση την απόδοση (υποτακτ. πρτ.) είναι αντίθετο του πραγματικού στο παρόν.
- id : Αναφέρεται στην υποθετική πρόταση «si in hunc animadvertissem»
- si iste ...pervenerit: Δευτερεύουσα υποθετική πρόταση. Εισάγεται με τον υποθετικό σύνδεσμο «si» και εκφέρεται με υποτακτική παρακειμένου (pervenerit). Ως απόδοση έχει το «fore» και σχηματίζει εξαρτημένο υποθετικό λόγο 1^{ov} είδους, δηλαδή ανοιχτή υπόθεση (ή πραγματικό) στο

μέλλον. Ευθύς λόγος: si pervenerit (οριστική συντελεσμένου μέλλοντα) (υπόθεση) → nemo tam stultus erit (οριστική μέλλοντα) / nemo tam improbus erit (οριστική μέλλοντα) (απόδοση).

- quo intendit: Δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο «in Manliana castra». Εισάγεται με το αναφορικό τοπικό επίρρημα «quo» και εκφέρεται με οριστική γιατί φανερώνει κάτι το πραγματικό. Προσοχή: Η οριστική εδώ διατηρείται γιατί θεωρείται ότι η πρόταση λειτουργεί ανεξάρτητα από τον πλάγιο λόγο.
- qui non videat... factam/ qui non fateatur: Δευτερεύουσες αναφορικές συμπερασματικές προτάσεις. Εισάγονται με το qui non (= ut non) και εκφέρονται με υποτακτική ενεστώτα (videat-fateatur) γιατί στην κύρια υπάρχει ρήμα αρκτικού χρόνου (εξαρτώνται από το «fore» το οποίο εξαρτάται από το «intellego») δηλώνοντας το σύγχρονο στο παρόν και πάντα... Εκφέρονται με υποτακτική γιατί στη λατινική το αποτέλεσμα θεωρείται πάντα υποκειμενική κατάσταση. Στην κύρια πρόταση υπάρχει το tam (stultum- improbum)
- qui non fateatur: Εννοούνται τα εξής → factam esse : Αντικείμενο του «fateatur» και ειδικό απαρέμφατο/ coniurationem : Υποκείμενο του «factam esse» (ετεροπροσωπία)

ΑΡΧΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΡΗΜΑΤΩΝ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΑ

immineo- — - — - imminere (2)

video- vidi- visum- videre (2)

dissimulo- dissimulavi- dissimulatum- dissimulare (1)

alo- alui- alitum και altum- alere (3)

nascor- natus sum- nasci (3- αποθετικό)/ Μτχ. μελλ. nasciturus- a- um

credo- credidi- creditum- credere (3)

confirmo- confirmavi- confirmatum- confirmare (1)

sequor- secutus sum- sequi (3- αποθετικό)

animadverto- animadverti- animadversum- animadvertere (3)

fio- factus sum- fieri (3) (παθητικό του facio)

dico- dixi- dictum- dicere (3)

intellego και intelligo- intellexi- intellectum- intellegere και intelligere (3)

pervenio- perveni- perventum- pervenire (4)

intendo- intendi- intantum και intensum- intendere (3)

fateor- fassus sum- fateri (2- αποθετικό)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. **qui spem Catilinae mollibus sententiis aluerunt**: Να μετατραπεί η ενεργητική σύνταξη σε παθητική.
2. **coniurationem nascentem confirmaverunt**: Να αναλυθεί η μετοχή α) σε χρονική πρόταση β) σε αναφορική πρόταση.
3. Να μεταφέρετε τους υποθετικούς λόγους στο είδος που σημειώνεται εντός παρενθέσεως: **Multi, non solum improbi verum etiam imperiti, si in hunc animadvertissem, crudeliter et regie id factum esse dicerent** (α', β' στο παρόν, γ').
4. Να διαβαθμιστούν τα επίθετα και επιρρήματα του κειμένου
5. Να κλιθούν οι συνεκφορές: **mollibus sententiis, coniurationemque nascentem, iste improbus**
6. Να γραφούν οι ονομαστικοί τύποι (αφού ληφθεί υπ' όψιν το υποκείμενο) στην ίδια φωνή των παρακάτω τύπων: **nascentem, factum esse, aluerunt, fateatur.**

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Μήπως ήρθα σε εχθρό και είμαι αιχμάλωτη στο στρατόπεδό σου; Σε τέτοιο σημείο με κατάντησε η μακρόχρονη ζωή και τα δύστυχα γερατειά, ώστε να σε δω πρώτα εξόριστο (και) ύστερα εχθρό; Πώς μπόρεσες να λεηλατήσεις αυτή τη χώρα που σε γέννησε και (σε) ανάθρεψε; Δε σου πέρασε η οργή την ώρα που εισέβαλλες στα σύνορα της πατρίδας; Παρόλο που είχες φτάσει με εχθρική και απειλητική διάθεση⁽¹⁾ γιατί, όταν είδες τη Ρώμη, δε σου ήρθε στο μυαλό (αυτή η ιδέα): “Μέσα σε εκείνα τα τείχη βρίσκονται το σπίτι και οι (εφέστιο) θεοί μου, η μάνα, η γυναίκα και τα παιδιά μου”; Εγώ επομένως αν δεν (σε) είχα γεννήσει, η Ρώμη δεν θα ήταν πολιορκημένη· αν δεν είχα γιο, θα πέθαινα ελεύθερη σε ελεύθερη πατρίδα. Εγώ πια δεν μπορώ να πάθω τίποτα (κι) ούτε πρόκειται να είμαι πάρα⁽²⁾ πολύ δυστυχισμένη για πολύ καιρό· αντίθετα όμως αυτούς εδώ, αν συνεχίσεις, τους περιμένει ή πρόωρος θάνατος ή μακρόχρονη σκλαβιά.

1. Όσο εχθρική κι απειλητική κι αν ήταν η διάθεσή σου όταν έφτασες (ή “Αν και είχες φτάσει με τόσο εχθρική και απειλητική διάθεση”), 2. Τόσο

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ

num: ερωτηματικό μόριο = μήπως;

ad: πρόθεση + αιτιατική = σε.

hostem: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **hostis, hostis**, γ' κλίση αρσενικό = ο εχθρός.

veni: α' ενικό οριστικής παρακειμένου ενεργητικής φωνής του ρήματος **venio, veni, ventum, venire** 4 = έρχομαι.

captiva: ονομαστική ενικού θηλυκού γένους του δευτεροκλίτου επιθέτου **captivus, -a, -um** = αιχμάλωτος, -η, -ο (δεν έχει παραθετικά).

in: πρόθεση + αφαιρετική (εδώ) = σε.

castris: αφαιρετική πληθυντικού του ουσιαστικού **castra -orum**, β' κλίση ουδέτερο = το στρατόπεδο (στον ενικό **castrum -i** = το φρούριο).

tuis: αφαιρετική πληθυντικού ουδετέρου γένους της κτητικής αντωνυμίας β' προσώπου για έναν κτήτορα **tuus, -a, -um** = ο δικός, -ή, -ό σου.

sum: α' ενικό οριστικής ενεστώτα του ανωμάλου ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι.

in: πρόθεση + αιτιατική (εδώ) = σε.

hoc: αιτιατική ενικού ουδετέρου γένους της δεικτικής αντωνυμίας **hic, haec, hoc** = αυτός, -ή, -ό.

me: αιτιατική ενικού της προσωπικής αντωνυμίας α' προσώπου **ego** = εγώ.

longa: ονομαστική ενικού θηλυκού γένους θετικού βαθμού του δευτεροκλίτου επιθέτου **longus, -a, -um** = μακρόχρονος, -η, -ο.

vita: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **vita -ae**, α' κλίση, θηλυκό = η ζωή.

infelix: ονομαστική ενικού, θηλυκού γένους του τριγενούς και μονοκατάληκτου τριτοκλίτου επιθέτου **infelix, infelix, infelix** (γεν: **infelicis**) = δυστυχισμένος, -η, -ο.

senecta: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **senecta -ae**, α' κλίση, θηλυκό = τα γηρατειά (**singulare tantum**).

traxit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου ενεργητικής φωνής του ρήματος **traho, traxi, tractum, trahere** 3 = τραβώ, σύρω.

ut: εδώ συμπερασματικός σύνδεσμος = ώστε.

primum: χρονικό επίρρημα = πρώτα. (Παραθετικά: **prae/prius/primum** ή **primo**)

exsulem: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **exsul, exsulis**, γ' κλίση, αρσενικό = ο εξόριστος.

deinde: χρονικό επίρρημα = έπειτα.

hostem: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **hostis, hostis**, γ' κλίση, αρσενικό = ο εχθρός.

te: αιτιατική ενικού της προσωπικής αντωνυμίας, β' προσώπου **tu** = εσύ.

viderem: α' ενικό υποτακτικής παρατατικού ενεργητικής φωνής του ρήματος **video, vidi, visum, vidēre 2** = βλέπω.

qui: ερωτηματικό επίρρημα = πώς;

potuisti: β' ενικό οριστικής παρακειμένου του ανωμάλου ρήματος **possum, potui, -, posse** = μπορώ.

populari: απαρέμφατο ενεστώτα του ρήματος **populor, populatus sum, populāri 1** αποθετικό = λεηλατώ.

hanc: αιτιατική ενικού θηλυκού γένους της δεικτικής αντωνυμίας **hic, haec, hoc** = αυτός, -ή, -ό.

terram: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **terra -ae**, α' κλίση, θηλυκό = η γη, η χώρα.

quae: ονομαστική ενικού θηλυκού γένους της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, -α, -ο.

te: αιτιατική ενικού της προσωπικής αντωνυμίας, β' προσώπου **tu** = εσύ.

genuit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου ενεργητικής φωνής του ρήματος **gigno, genui, genitum, gignere 3** = γεννώ.

atque: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και.

aluit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου ενεργητικής φωνής του ρήματος **alo, alui, altum/alitum, alere 3** = τρέφω.

non: αρνητικό μόριο = όχι, δεν.

tibi: δοτική ενικού της προσωπικής αντωνυμίας, β' προσώπου **tu** = εσύ.

ingredienti: δοτική ενικού αρσενικού γένους της μετοχής ενεστώτα του ρήματος **ingredior, ingressus sum, ingredi* 3** αποθετικό = εισβάλλω.

finis: αιτιατική πληθυντικού του ουσιαστικού **finis, finis**, γ' κλίση αρσενικό = το τέλος, το σύνορο.

patriae: γενική ενικού του ουσιαστικού **patria -ae**, α' κλίση, θηλυκό = η πατρίδα.

ira: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **ira -ae**, α' κλίση, θηλυκό = η οργή.

cecidit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου ενεργητικής φωνής του ρήματος **cado, cecidi, casum, cadere 3** = πέφτω.

quamvis: παραχωρητικός σύνδεσμος = αν και, παρόλο που.

infesto: αφαιρετική ενικού αρσενικού γένους θετικού βαθμού του δευτεροκλίτου επιθέτου **infestus, -a, -um** = εχθρικός, -ή, -ό.

minaci: αφαιρετική ενικού, αρσενικού γένους θετικού βαθμού του τριγενούς και μονοκατάληκτου τριτοκλίτου επιθέτου **minax, minax, minax (γεν: minacis)** = απειλητικός, -ή, -ό.

animo: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού **animus -i**, β' κλίση, αρσενικό = η ψυχή.

perveneras: β' ενικό οριστικής υπερσυντελικού ενεργητικής φωνής του ρήματος **pervenio, perveni, perventum, pervenire 4** = φθάνω.

cur: ερωτηματικό επίρρημα = γιατί;

cum: χρονικός σύνδεσμος = όταν.

in: πρόθεση + αφαιρετική (εδώ) = σε.

conspectu: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού **conspectus -us**, δ' κλίση, αρσενικό = η θέα, η όψη.

Roma: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **Roma -ae**, α' κλίση, θηλυκό = η Ρώμη (**Ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό**).

fuit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου του ανωμάλου ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι.

tibi: δοτική ενικού της προσωπικής αντωνυμίας, β' προσώπου **tu** = εσύ.

non: αρνητικό μόριο = όχι, δεν.

succurrit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου ενεργητικής φωνής του ρήματος **succurrit, succurrit, succursum, succurrere 3** + δοτική προσώπου = έρχεται στο μυαλό.

intra: πρόθεση + αιτιατική = μέσα.

illa: αιτιατική πληθυντικού ουδέτερου γένους της δεικτικής αντωνυμίας **ille, illa, illud** = εκείνος, -η, -ο.

moenia: αιτιατική πληθυντικού του ουσιαστικού **moenia -ium**, γ' κλίση, ουδέτερο = τα τείχη (**plurale tantum**).

domus: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **domus, domus**, δ' κλίση, θηλυκό = το σπίτι.

ac: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και.

penates: ονομαστική πληθυντικού του ουσιαστικού **penates -ium**, γ' κλίση, αρσενικό = οι θεοί του σπιτιού, οι εφέστιοι θεοί (**plurale tantum**).

mei: ονομαστική πληθυντικού αρσενικού γένους της κτητικής αντωνυμίας α' προσώπου για έναν κτήτορα **meus, -a, -um** = ο δικός, -ή, -ό μου.

sunt: γ' πληθυντικό οριστικής ενεστώτα του ανωμάλου ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι.

mater: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **mater, matris**, γ' κλίση, θηλυκό = η μητέρα (γενική πληθυντικού: **matrum**).

coniunx: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **coniu(n)x, coniu(n)gis**, γ' κλίση, αρσενικό και θηλυκό (εδώ θηλυκό) = η σύζυγος.

liberi: ονομαστική πληθυντικού του ουσιαστικού **liberi -orum**, β' κλίση, αρσενικό = τα παιδιά (**plurale tantum**).

-que: συμπλεκτικός σύνδεσμος (εγκλιτική λέξη) = και.

ergo: συμπερασματικός σύνδεσμος = επομένως, λοιπόν.

ego: ονομαστική ενικού της προσωπικής αντωνυμίας α' προσώπου **ego** = εγώ.

nisi: υποθετικός αποφατικός σύνδεσμος = αν δεν.

peperissem: α' ενικό υποτακτικής υπερσυντελικού ενεργητικής φωνής του ρήματος **pario, peperit, partum, parēre* 3** = γεννώ (Μετοχή Μέλλοντα **pariturus, -a, -um**).

Roma: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **Roma -ae**, α' κλίση, θηλυκό = η Ρώμη (Ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό).

non: αρνητικό μόριο = όχι, δεν.

oppugnaretur: γ' ενικό υποτακτικής παρατατικού παθητικής φωνής του ρήματος **oppugno, -avi, -atum, -āre 1** = πολιορκώ.

nisi: υποθετικός αποφατικός σύνδεσμος = αν δεν.

filium: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **filius -ii (i)**, β' κλίση, αρσενικό = ο γιος (κλητική ενικού: **fili**).

haberem: α' ενικό υποτακτικής παρατατικού ενεργητικής φωνής του ρήματος **habeo, habui, habitum, habēre 2** = έχω.

libera: ονομαστική ενικού θηλυκού γένους θετικού βαθμού του δευτεροκλίτου επιθέτου **liber, libera, liberum** = ελεύθερος, -η, -ο.

in: πρόθεση + αφαιρετική (εδώ) = σε.

libera: αφαιρετική ενικού θηλυκού γένους θετικού βαθμού του δευτεροκλίτου επιθέτου **liber, libera, liberum** = ελεύθερος, -η, -ο.

patria: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού **patria -ae** α' κλίση, θηλυκό = η πατρίδα.

mortua: ονομαστική ενικού θηλυκού γένους του δευτεροκλίτου επιθέτου **mortuus, mortua, mortuum**.

Στην πραγματικότητα πρόκειται για την μετοχή παρακειμένου του ρήματος **morior, mortuus sum, mori* 3** αποθετικό = πεθαίνω (μετοχή μέλλοντα: **moriturus, -a, -um**) η οποία λειτουργεί και ως επίθετο.

essem: α' ενικό υποτακτικής παρατατικού του ανωμάλου ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι.

ego: ονομαστική ενικού της προσωπικής αντωνυμίας α' προσώπου **ego** = εγώ.

nihil: αιτιατική ενικού ουδετέρου γένους της αόριστης ουσιαστικής αντωνυμίας **nemo, nihil(nil)** = κανένας, κανένα τίποτε.

iam: χρονικό επίρρημα = πια, ήδη.

pati: απαρέμφατο ενεστώτα του ρήματος **patior, passus sum, pati* 3** αποθετικό = υπομένω.

possum: α' ενικό οριστικής ενεστώτα του ανωμάλου ρήματος **possum, potui, -, posse** = μπορώ.

nec: αντιθετικός σύνδεσμος = ούτε.

diu: χρονικό επίρρημα = για πολύ καιρό.

miserrima: ονομαστική ενικού, θηλυκού γένους, υπερθετικού βαθμού του δευτεροκλίτου επιθέτου **miser, misera, miserum** = δυστυχισμένος, -η, -ο.

futura sum: α' ενικό οριστικής ενεστώτα της ενεργητικής περιφραστικής συζυγίας του ανωμάλου ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι, υπάρχω.

at: αντιθετικός σύνδεσμος = αλλά.

contra: τροπικό επίρρημα = αντίθετα.

hos: αιτιατική πληθυντ., αρσενικού γένους της δεικτικής αντωνυμίας **hic, haec, hoc** = αυτός, -ή, -ό.

si: υποθετικός σύνδεσμος = αν.

pergis: β' ενικό οριστικής ενεστώτα ενεργητικής φωνής του ρήματος **pergo, perrexi, perrectum, pergere 3** = συνεχίζω.

aut.....aut: διαζευκτικός σύνδεσμος = ή...ή, είτε...είτε.

immatura: ονομαστική ενικού, θηλυκού γένους του δευτεροκλίτου επιθέτου **immaturus, -a, um** = πρόωρος, -η, -ο (το επίθετο δεν σχηματίζει παραθετικά, καθώς δηλώνει αρνητική έννοια)

mors: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **mors, mortis**, γ' κλίση, θηλυκό = ο θάνατος.

longa: ονομαστική ενικού θηλυκού γένους θετικού βαθμού του δευτεροκλίτου επιθέτου **longus, -a, um** = μακρόχρονος, -η, -ο.

servitus: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **servitus, servitutis**, γ' κλίση, θηλυκό = η σκλαβιά.

manet: γ' ενικό οριστικής ενεστώτα ενεργητικής φωνής του ρήματος **maneo, mansi, mansum, manere 2** = περιμένω.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- senecta, -ae (θ.): Κλίνεται και σαν ουσιαστικό της γ' κλίσης (→ senectus, -utis). Ο πληθυντικός αριθμός όμως – και στις δύο κλίσεις- πρέπει να σχηματίζεται σε παρένθεση γιατί είναι αδόκιμος (Στο κείμενο είναι α' κλίσης)
 - exsul, -ulis (αρσ. και θηλ.): Σχηματίζεται και ως “exul, -ulis”
 - moenia, moenium (ουδ.)
 - penates, penatium (αρσ.)
 - liberi, liberorum (αρσ.)
- Pluralia tantum (μόνο πληθυντικός)
- mater, -tris (θ.): Σχηματίζει γενική πληθυντικού σε -um
 - coniunx, -gis (αρσ. και θηλ.): Σχηματίζεται και ως “coniunx, -gis”. Το “n” εμφανίζεται μόνο στην ονομαστική και κλητική ενικού. Στο κείμενο αυτό το “coniunx” είναι θηλυκό.
 - Παραθετικά επιρρημάτων:
(prae) – prius - primum και primo
diu – diutius - diutissime

ΕΥΘΕΙΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

Είναι κύριες προτάσεις και περιέχουν ερώτηση που εκφράζεται απευθείας από αυτόν που ρωτάει, χωρίς εξάρτηση από κάποιο ρήμα. Μια ερώτηση μπορεί να είναι πραγματική (όταν αυτός που ρωτάει περιμένει απάντηση) ή ρητορική (όταν ισοδυναμεί με έντονη άρνηση ή κατάφαση, με υπόθεση κ.λ.π.)

Οι ευθείες ερωτήσεις διακρίνονται σε : α) μερικής άγνοιας, όταν η ερώτηση αφορά μέρος μόνο του περιεχομένου της πρότασης και β) ολικής άγνοιας, όταν η ερώτηση αφορά όλο το περιεχόμενο της πρότασης (η απάντηση στην ερώτηση είναι ή “ναι” ή “όχι”).

Οι ευθείες ερωτήσεις ολικής άγνοιας διακρίνονται σε απλές και διμελείς.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

I) Μερικής άγνοιας: Εισάγονται με ερωτηματικές αντωνυμίες και επιρρήματα , όπως: quis (ποιος;), quantus (πόσος;), ubi (πού;), quando (πότε;), cur (γιατί;), quin (γιατί δεν;) κ.λ.π.

II) Ολικής άγνοιας

α) Απλές. Εισάγονται:

- Με το εγκλιτικό “-ne” (διαφορετικό από την άρνηση “ne” και το σύνδεσμο “ne”, το οποίο μπαίνει στην αρχή της πρότασης και είναι προσαρτημένο στη λέξη που αφορά την ερώτηση.

Χρησιμοποιείται όταν δε γνωρίζουμε την απάντηση, η οποία μπορεί να είναι αρνητική ή καταφατική (= η, αρα). π.χ. veniesne ad nos?

- Με το “num” (=μή), όταν η ερώτηση είναι ρητορική και η απάντηση αρνητική. π.χ. Num mundus casu effectus est?
- Με το “nonne”, όταν η ερώτηση είναι ρητορική και η απάντηση καταφατική. π.χ. Nonne canis similis lupo est?
- Χωρίς κανένα μόριο προκειμένου να δοθεί έμφαση. Στην περίπτωση αυτή η πρόταση εξαγγέλεται με ιδιαίτερο τόνο φωνής. π.χ. In hoc me longa vita et infelix senecta traxit?

β) Διμελείς. Εισάγονται:

α' μέλος

β' μέλος

1. utrum... an? (πότερον... π.χ. utrum scribit pater, an legit?)

2. -ne... an? π.χ. scribitne pater an legit?

3. - ... an? π.χ. scribit pater an legit?

(Το “ή όχι” αποδίδεται με το “an non” π.χ. veniesne an non?)

Στις ερωτήσεις ολικής άγνοιας απαντάμε καταφατικά με τα επιρρήματα ita (est), sic (est), sane (quidem = μέν), certe κ.λ.π. (πρβ. πάνυ γε, πάνυ μέν ουν) και αρνητικά με τα μόρια non (vero), minime (vero) κ.λ.π. Και στις δύο περιπτώσεις μπορούμε να απαντήσουμε επαναλαμβάνοντας τη λέξη στην οποία πέφτει το βάρος της ερώτησης. π.χ. venistine solus? solus!

ΕΚΦΟΡΑ

Οι ευθείς ερωτήσεις, εφόσον είναι κρίσεως, εκφέρονται με :

α) οριστική π.χ. quo vadis?

β) δυνητική υποτακτική (potentialis) π.χ. quis credat hoc?

Όταν όμως είναι επιθυμίας, εκφέρονται με **απορηματική υποτακτική** (dubitativus) π.χ. quid faciam?

Παρατήρηση:

Κάποιες φορές πριν από την ευθεία ερώτηση χρησιμοποιείται το “quid?” ή το “quid vero?” π.χ. quid? deum etsi oculis non videmus, nonno mente tamen complecti possumus?

(βλέπε βιβλίο, παρατηρήσεις κεφαλαίου και γραμματική σελ. 178- 179)

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

- Num...veni / et / captiva...sum? : Κύριες ερωτηματικές προτάσεις. Εισάγονται με το “num” και εκφέρονται με οριστική. Είναι ολικής αγνοίας, απλές, και με βάση την εισαγωγή τους με το “num” αναμένεται αρνητική απάντηση (minime). Οι δύο προτάσεις συνδέονται με το “et”.
- In hoc...traxit?: Κύρια ερωτηματική πρόταση. Εισάγεται χωρίς ερωτηματικό μόριο και εξαγγέλεται απλώς με ιδιαίτερο τόνο φωνής για έμφαση. Είναι ολικής αγνοίας, απλή, και εκφέρεται με οριστική.
- ut primum...viderem: Δευτερεύουσα επιρρηματική συμπερασματική πρόταση. Εισάγεται με το συμπερασματικό σύνδεσμο “ut” (καταφατική) και εκφέρεται με υποτακτική παρατατικού (viderem) γιατί το ρήμα της κύριας είναι ιστορικού χρόνου (traxit) και δηλώνει το σύγχρονο στο παρελθόν και πάντα το σύγχρονο γιατί το αποτέλεσμα... Η πρόταση εκφέρεται με υποτακτική επειδή στη λατινική το αποτέλεσμα θεωρείται πάντα μια υποκειμενική κατάσταση. Προηγείται η δεικτική φράση “in hoc”.
- Qui potuisti...terram?: Κύρια ερωτηματική πρόταση. Εισάγεται με το τροπικό ερωτηματικό επίρρημα “qui” και εκφέρεται με οριστική. Είναι πρόταση μερικής αγνοίας.
- quae te genuit / atque / aluit: Δευτερεύουσες αναφορικές προτάσεις, προσδιοριστικές στο “terram”. Εισάγονται με την αναφορική αντωνυμία “quae” (της “qui- quae- quod”) και εκφέρονται με οριστική γιατί φανερώνουν κάτι το πραγματικό. Οι δύο προτάσεις συνδέονται με το “atque”.

- Non tibi...cecidit?: Κύρια ερωτηματική πρόταση. Εισάγεται χωρίς ερωτηματικό μόριο και εξαγγέλλεται απλώς με ιδιαίτερο τόνο φωνής για έμφαση. Είναι ολικής αγνοίας, απλή, και εκφέρεται με οριστική.
- Quamvis...perveneras: Δευτερεύουσα παραχωρητική πρόταση. Εισάγεται με τον παραχωρητικό σύνδεσμο “quamvis” και εκφέρεται με οριστική (κατ’ αναλογία προς το “quamquam”) αντί για υποτακτική γιατί έχουμε ποιητική και μετακλασική χρήση. Ο σύνδεσμος “quamvis” προτιμάται μπροστά από επίθετα και επιρρήματα (εδώ, τα επίθετα “infesto” και “minaci”).
- cur tibi non succurrit: Ευθεία ερωτηματική πρόταση, απλή, μερικής αγνοίας. Εισάγεται με το ερωτηματικό επίρρημα “cur” και εκφέρεται με οριστική.
- cum...fuit: Δευτερεύουσα χρονική πρόταση. Εισάγεται με τον καθαρά χρονικό σύνδεσμο “cum” και εκφέρεται με οριστική παρακειμένου.(fuit → αναφέρεται στο παρελθόν). Ο χρονικός “cum” με οριστική μας πληροφορεί απλώς για το πότε συνέβη το γεγονός.
- Ego...reperissem: Δευτερεύουσα υποθετική πρόταση. Εισάγεται με τον υποθετικό σύνδεσμο “nisi” (άρνηση) και εκφέρεται με υποτακτική υπερσυντελικού (reperissem). Έχουμε υποθετικό λόγο β’ είδους (το αντίθετο του πραγματικού) με απόδοση το oppugnaretur (υποτακτική παρατατικού). Ο υποθετικός λόγος αναφέρεται στο παρελθόν με βάση την υπόθεση και στο παρόν με βάση την απόδοση.
- nisi filium haberem: Δευτερεύουσα υποθετική πρόταση. Εισάγεται με τον υποθετικό σύνδεσμο “nisi” (άρνηση) και εκφέρεται με υποτακτική παρατατικού (haberem). Έχουμε υποθετικό λόγο β’ είδους (το αντίθετο του πραγματικού) με απόδοση το “essem” (mortua: στο θάνατό μου), που είναι υποτακτική παρατατικού. Ο υποθετικός λόγος με βάση την υπόθεση αναφέρεται στο παρόν και με βάση την απόδοση στο παρόν- μέλλον. Βλ. σχετικά και στο βιβλίο καθηγητή σελ. 127. (Μπορεί να θεωρηθεί και ως απόδοση το “mortua essem”- υποτακτική υπερσυντελικού - για να δώσει έμφαση και να παρουσιάσει το γεγονός σαν να έχει συντελεστεί στο παρόν- μέλλον).
- si...pergis: Δευτερεύουσα υποθετική πρόταση. Εισάγεται με τον υποθετικό σύνδεσμο “si” και εκφέρεται με οριστική ενεστώτα (pergis). Ως απόδοση του υποθετικού λόγου λειτουργεί το “manet” (οριστική ενεστώτα) και ο υποθετικός λόγος είναι του α’ είδους δηλαδή ανοιχτή υπόθεση (ή το πραγματικό) στο παρόν.

ΑΡΧΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΡΗΜΑΤΩΝ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΑ

venio- veni- ventum- venire (4)
 sum- fui- — - esse (ανώμαλο)
 traho- traxi- tractum- trahere (3)
 video- vidi- visum- videre (2)
 possum- potui - — - posse (ανώμαλο)
 popular- popularis sum- populari (1- αποθετικό)
 gigno- genui- genitum- gignere (3)
 alo- alui- alitum και altum- alere (3)
 ingredior- ingressus sum- ingredi (3- io/ αποθετικό)
 cado- cecidi- casum- cadere (3)
 pervenio- perveni- perventum- pervenire (4)
 succurrit- succurrit- succursum- succurrere (3)
 pario- peperit- partum (και paritum)- parere (3- io)*
 oppugno- oppugnavi- oppugnatum- oppugnare (1)
 habeo- habui- habitum- habere (2)
 morior- mortuus sum- mori (3- io/ αποθετικό) / Μτχ. μελλ. “moriturus-a- um”
 patior- passus sum- pati (3- io/ αποθετικό)
 pergo- perrexi- perrectum- pergere (3)
 maneo- mansi- mansum- manere (2)

- Από το σουπίνο “partum” σχηματίζεται η μετοχή παρακειμένου ενώ από το σουπίνο “paritum” σχηματίζεται η μετοχή μέλλοντα. ΠΡΟΣΟΧΗ: Τα σύνθετα του “pario” κλίνονται σύμφωνα με τη δ’ συζυγία (aperio, reperio κ.λ.π)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. **Num ad hostem veni et captiva in castris tuis sum?:** Να μετατραπεί ο ευθύς λόγος σε πλάγιο εξαρτώμενο α) από το ρήμα rogat, β) από το ρήμα quaerebat.
2. **Num ad hostem veni et captiva in castris tuis sum?:** Να μετατραπούν στις άλλες μορφές ερωτήσεων.
3. **Qui potuisti populari hanc terram, quae te genuit atque aluit?:** Να μετατραπεί ο ευθύς λόγος σε πλάγιο εξαρτώμενο α) από το “Mater hunc interrogat”, β) από το “Mater hunc interrogabat”.
4. Να αναγνωριστούν γραμματικά όλες οι αντωνυμίες του κειμένου και να γραφούν οι πλάγιες πτώσεις του άλλου αριθμού τους.
5. Να γραφούν οι ονοματικοί τύποι των αποθετικών ρημάτων του κειμένου.

LECTIO QUARTA ET QUADRAGESIMA (XLIV) – 44

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Αυτή είναι η ζωή των τυράννων, στην οποία δεν μπορεί να υπάρξει καμιά εμπιστοσύνη, καμιά αγάπη, καμιά πίστη σε σταθερή φιλία. Στους τυράννους όλα πάντοτε είναι ύποπτα και ταραγμένα⁽¹⁾. Δεν έχει καμιά θέση η φιλία σε αυτούς⁽²⁾. Γιατί δεν ξέρω ποιος μπορεί να αγαπά αυτόν που φοβάται ή αυτόν που νομίζει πως τον φοβάται. Στους τυράννους δείχνουν (οι γύρω τους) εντούτοις υποκριτικό σεβασμό, τουλάχιστον για κάποιο χρονικό διάστημα⁽³⁾. Αν όμως ίσως⁽⁴⁾, όπως συνήθως συμβαίνει, πέσουν⁽⁵⁾, τότε γίνεται αντιληπτό πόσο τους έλειπαν οι φίλοι⁽⁶⁾. Αυτό είναι που λένε ότι είπε ο Ταρκύνιος όταν ήταν εξόριστος: «Τότε κατάλαβα ποιους είχα πιστούς φίλους, (και) ποιους ψεύτικους, όταν πια δεν μπορούσα να ανταποδώσω τη χάρη ούτε στους μεν ούτε στους δε⁽⁷⁾».

1. Οι τύραννοι πάντα υποπτεύονται και ανησυχούν για όλα, 2. Δεν υπάρχει καμιά θέση φιλίας σ' αυτούς, 3. Τους σέβονται ωστόσο υποκριτικά τουλάχιστον για κάποιο χρονικό διάστημα, 4. τύχει να , 5. χάσουν την εξουσία, 6. πόσο στερημένοι από φίλους υπήρξαν, 7. ούτε σε εκείνους ούτε σε αυτούς.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ

aec: ονομαστική ενικού, θηλυκό, της δεικτικής αντωνυμίας **hic, haec, hoc** = αυτός, -ή, -ό.

est: γ' ενικό, οριστική ενεστώτα, του ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι.

tyrannorum: γενική πληθυντικού, αρσενικό, του ουσιαστικού β' κλίσης **tyrannus -i** = τύραννος.

vita: ονομαστική ενικού, θηλυκό, του ουσιαστικού α' κλίσης **vita -ae** = ζωή.

in: πρόθεση που εδώ συντάσσεται με αφαιρετική = σε.

qua: αφαιρετική ενικού, θηλυκό, της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, -α, -ο.

nulla: ονομαστική ενικού, θηλυκό, της αόριστης επιθετικής αντωνυμίας (ή του αντωνυμικού επιθέτου) **nullus, nulla, nullum** = κανένας, καμιά, κανένα.

fides: ονομαστική ενικού, θηλυκό, του ουσιαστικού ε' κλίσης **fides, fidei** = εμπιστοσύνη → **ως αφηρημένη έννοια δεν σχηματίζει πληθυντικό αριθμό (singulare tantum).**

nulla: ονομαστική ενικού, θηλυκό, της αόριστης επιθετικής αντωνυμίας (ή του αντωνυμικού επιθέτου) **nullus, nulla, nullum** = κανένας, καμιά, κανένα.

caritas: ονομαστική ενικού, θηλυκό, του ουσιαστικού γ' κλίσης **caritas -atis** = αγάπη, στοργή.

nulla: ονομαστική ενικού, θηλυκό, της αόριστης επιθετικής αντωνυμίας (ή του αντωνυμικού επιθέτου) **nullus, nulla, nullum** = κανένας, καμιά, κανένα.

fiducia: ονομαστική ενικού, θηλυκό, του ουσιαστικού α' κλίσης **fiducia -ae** = πίστη → **ως αφηρημένη έννοια δεν σχηματίζει πληθυντικό αριθμό (singulare tantum).**

benevolentiae: γενική ενικού, θηλυκό, του ουσιαστικού α' κλίσης **benevolentia -ae** = ευμένεια, καλή θέληση, εύνοια → **ως αφηρημένη έννοια δεν σχηματίζει πληθυντικό αριθμό (singulare tantum).**

stabilis: γενική ενικού, θηλυκό, του τριγενούς και δικαταλήκτου επιθέτου γ' κλίσης **stabilis, -is, -e** = σταθερός, -ή, -ό → **Παραθετικά:** Σ.Β. **stabiliior, -ior, -ius**, Υ.Β. **stabilissimus, -a, -um.**

esse: απαρέμφατο ενεστώτα, του ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι.

potest: γ' ενικό, οριστική ενεστώτα, του ανωμάλου ρήματος **possum, potui, -, posse** = μπορώ.

tyrannis: δοτική πληθυντικού, αρσενικό, του ουσιαστικού β' κλίσης **tyrannus -i** = τύραννος.

omnia: ονομαστική πληθυντικού, ουδέτερο, του τριγενούς και δικαταλήκτου επιθέτου γ' κλίσης **omnis, -is, -e** = όλος, -η, -ο → **δεν σχηματίζει παραθετικά.**

semper: χρονικό επίρρημα = πάντοτε.

suspecta: ονομαστική πληθυντικού, ουδέτερο, της μετοχής παθητικού παρακειμένου του ρήματος **suspicio, suspexi, suspectum, suspicere 3*** = ύποπτος, -η, -ο. Εδώ λειτουργεί ως επίθετο.

atque: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και.

sollicita: ονομαστική πληθυντικού, ουδέτερο, του επιθέτου β' κλίσης **sollicitus, -a, -um** = παραγμένος, -η, -ο, ανήσυχος, -η, -ο → Παραθετικά: Σ.Β. **sollicitior, -ior, -ius, Y.B. sollicitissimus, -a, -um.**

sunt: γ' πληθυντικό, οριστική ενεστώτα, του ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι.

nullus: ονομαστική ενικού, αρσενικό, της αόριστης επιθετικής αντωνυμίας (ή του αντωνυμικού επιθέτου) **nullus, nulla, nullum** = κανένας, καμία, κανένα.

locus: ονομαστική ενικού, αρσενικό, του ουσιαστικού β' κλίσης **locus -i** = τόπος → στον πληθυντικό είναι ουδέτερου γένους: **loca -orum** (ετερογενές). Ο τύπος **loci -orum** = **χωρία βιβλίων.**

amicitia: δοτική ενικού, θηλυκό, του ουσιαστικού α' κλίσης **amicitia -ae** = φιλία

eis: δοτική πληθυντ., αρσενικό, της οριστικής-επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, -ή, -ό.

est: γ' ενικό, οριστική ενεστώτα, του ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι.

nescio: α' ενικό, οριστική ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **nescio, nesci(v)i, nescitum, nescire 4** = αγνοώ, δεν ξέρω → Προστακτική ενεστώτα: **-, nescito, -, -, nescitote, -.**

enim: διασαφητικός και αιτιολογικός σύνδεσμος. Έχει ανάλογη χρήση με τον σύνδεσμο γάρ της αρχαίας ελληνικής = γιατί. Εδώ είναι αιτιολογικός.

quis: ονομαστική ενικού, αρσενικό, της ερωτηματικής ουσιαστικής αντωνυμίας **quis, quis, quid** = ποιος, -α, -ο.

possit: γ' ενικό, υποτακτική ενεστώτα, του ανωμάλου ρήματος **possum, potui, -, posse** = μπορώ.

diligere: απαρέμφατο ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **diligo, dilexi, dilectum, diligere 3** = αγαπώ.

eum: αιτιατική ενικού, αρσεν., της οριστικής-επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, -ή, -ό.

quem: αιτιατική ενικού, αρσενικό, της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, -α, -ο.

metuat: γ' ενικό, υποτακτική ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **metuo, metui, metutum, metuere 3** = φοβάμαι.

aut: διαζευκτικός σύνδεσμος = ή.

eum: αιτιατική ενικού, αρσεν., της οριστικής-επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, -ή, -ό.

a ή **ab:** πρόθεση που συντάσσεται με αφαιρετική = από.

quo: αφαιρετική ενικού, αρσενικό, της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, -α, -ο.

se: αιτιατική ενικού, αρσενικό, γ' πρόσωπο, της προσωπικής αντωνυμίας **ego, tu, -** = αυτός.

metui: απαρέμφατο παθητικού ενεστώτα, του ρήματος **metuo, metui, metutum, metuere 3** = φοβάμαι.

putet: γ' ενικό, υποτακτική ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **puto, putavi, putatum, putare 1** = νομίζω.

coluntur: γ' πληθυντικό, οριστική παθητικού ενεστώτα, του ρήματος **colo, colui, cultum, colere 3** = σέβομαι.

tamen: αντιθετικός σύνδεσμος = όμως.

simulatione: αφαιρετική ενικού, θηλυκό, του ουσιαστικού γ' κλίσης **simulatio -onis** = προσποίηση, υποκρισία.

dumtaxat: ποσοτικό επίρρημα = μόνον, τουλάχιστον.

ad: πρόθεση που συντάσσεται με αιτιατική = σε, προς, για.

tempus: αιτιατική ενικού, ουδέτερο, του ουσιαστικού γ' κλίσης **tempus -oris** = χρόνος.

quodsi: υποθετικός σύνδεσμος = αν όμως.

forte: τροπικό επίρρημα = τυχαία → στην πραγματικότητα πρόκειται για αφαιρετική ενικού του γ' κλίτου ουσιαστικού **fors -tis**, το οποίο είναι εύχρηστο μόνον στην ονομαστική και αφαιρετική ενικού. Το επίρρημα δεν σχηματίζει παραθετικά.

ut: εδώ παραβολικός σύνδεσμος = όπως.

fit: γ' ενικό, οριστική ενεστώτα, του ανωμάλου ρήματος **fit, factus sum, fieri** = γίνομαι → **είναι το παθητικό του facio.**

plerumque: χρονικό επίρρημα = πολλές φορές, συνήθως.

ceciderunt: γ' πληθυντικό, οριστική ενεργητικού παρακειμένου, του ρήματος **cado, cecidi, casum, cadere 3** = πέφτω.

tum: χρονικό επίρρημα = τότε.

intellegitur: γ' ενικό, οριστική παθητικού ενεστώτα, του ρήματος **intellego/intelligo, intellexi, intellectum, intellegere 3** = καταλαβαίνω.

quam: ερωτηματικό επίρρημα = πόσο.

fuerint: γ' πληθυντικό, υποτακτική παρακειμένου, του ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι.

inopes: ονομαστική πληθυντικού, αρσενικό, του τριγενούς και μονοκαταλήκτου επιθέτου γ' κλίσης

inops, inops, inops (γεν. inopis) = αυτός, -ή, -ό που έχει έλλειψη από κάτι, ενδεής, -ής, -ές →

γενική πληθυντικού: **inopum** → Παραθετικά: Σ.Β. **egentior, -ior, -ius**, Υ.Β. **egentissimus, -a, -um**.

amicorum: γενική πληθυντικού, αρσενικό, του ουσιαστικού β' κλίσης **amicus -i** = φίλος.

hoc: ονομαστική ενικού, ουδέτερο, της δεικτικής αντωνυμίας **hic, haec, hoc** = αυτός, -ή, -ό.

est: γ' ενικό, οριστική ενεστώτα, του ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι.

quod: αιτιατική ενικού, ουδέτερο, της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, -α, -ο.

Tarquinius: αιτιατική ενικού, αρσενικό, του ουσιαστικού β' κλίσης **Tarquinius -ii/-i** =

Ταρκύνιος → κλητική ενικού: **Tarquini**. Ως κύριο όνομα δεν σχηματίζει κατά κανόνα

πληθυντικό αριθμό.

dixisse: απαρέμφατο ενεργητικού παρακειμένου του ρήματος **dico, dixi, dictum, dicere 3** = λέω → β' ενικό προστακτικής ενεστώτα: **dic**.

ferunt: γ' πληθυντικό, οριστική ενεργητικού ενεστώτα, του ανωμάλου ρήματος **fero, tuli, latum,**

ferre = αναφέρω → β' ενικό προστακτικής ενεστώτα: **fer**.

exultantem: αιτιατική ενικού, αρσενικό, της μετοχής ενεργητικού ενεστώτα του ρήματος **ex(s)ulo,**

ex(s)ulavi, ex(s)ulatum, ex(s)ulare 1 = είμαι εξόριστος.

tum: χρονικό επίρρημα = τότε.

intellexi: α' ενικό, οριστική ενεργητικού παρακειμένου, του ρήματος **intellego/intelligo, intellexi, intellectum, intellegere 3** = καταλαβαίνω.

quos: αιτιατική πληθυντικού, αρσενικό, της ερωτηματικής ουσιαστικής αντωνυμίας **quis, quis, quid** = ποιος, -α, -ο.

fidus: αιτιατική πληθυντικού, αρσενικό, του επιθέτου β' κλίσης **fidus, -a, -um** = πιστός →

Παραθετικά: Σ.Β. **fidior, -ior, -ius**, Υ.Β. **fidissimus, -a, -um**.

amicos: αιτιατική πληθυντικού, αρσενικό, του ουσιαστικού β' κλίσης **amicus -i** = φίλος.

habuissem: α' ενικό, υποτακτική ενεργητικού υπερσυντελικού, του ρήματος **habeo, habui,**

habitu, habere 2 = έχω.

quos: αιτιατική πληθυντικού, αρσενικό, της ερωτηματικής ουσιαστικής αντωνυμίας **quis, quis,**

quid = ποιος, -α, -ο.

infidos: αιτιατική πληθυντικού, αρσενικό, του επιθέτου β' κλίσης **infidus, -a, -um** = άπιστος, -η, -ο → δεν σχηματίζει παραθετικά.

cum: χρονικός σύνδεσμος = όταν.

iam: χρονικό επίρρημα = ήδη, πια.

neutris: δοτική πληθυντικού, αρσενικό, της αόριστης αντωνυμίας (ή του αντωνυμικού επιθέτου)

neuter, neutra, neutrum = ούτε ο ένας ούτε ο άλλος.

gratiam: αιτιατική ενικού, θηλυκό, του ουσιαστικού α' κλίσης **gratia -ae** = χάρη.

referre: απαρέμφατο ενεργητικού ενεστώτα του ανωμάλου ρήματος **refero, re(t)tuli, relatum,**

referre 3 = ανταποδίδω → β' ενικό προστακτικής ενεστώτα: **refer**.

poteram: α' ενικό, οριστική παρατατικού, του ανωμάλου ρήματος **possum, potui, -, posse** = μπορώ.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- nullus- a- um: Αντωνυμικό επίθετο και αόριστη επιθετική αντωνυμία
- neuter- tra- um: Αντωνυμικό επίθετο και αόριστη ουσιαστική αντωνυμία.
Και τα δύο κλίνονται- όπως και όλα τα αντωνυμικά επίθετα- σύμφωνα με τα δευτερόκλιτα επίθετα, με τη διαφορά ότι σχηματίζουν τη γενική του ενικού σε -ius και τη δοτική σε -i.

- fides-ei (θηλ.): Σχηματίζει όλες τις πτώσεις του ενικού και δεν απαντά καθόλου στον πληθυντικό.
- forte (επιρρ.): Δεν έχει παραθετικά.
- inops- opis: Τριτόκλιτο, τριγενές και μονοκατάληκτο επίθετο. Σχηματίζει τη γενική του πληθυντικού σε -um (εξαιρέση → βλέπε σελ. 33, παρ. 41,2 στη γραμματική). Παραθετικά : → Θετικός: inops/ Συγκριτικός: egentior, -ius/ Υπερθετικός: egentissimus- a- um.

ΠΛΑΓΙΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

ΕΙΣΑΓΟΝΤΑΙ:

I) Μερικής αγνοίας: Με ερωτηματικές και αναφορικές αντωνυμίες και επιρρήματα: quis (ποιος), qualis (τι λογής), uter (ποιος από τους δύο) κ.λ.π. / ubi (πού), quando (πότε), cur (γιατί), ut (πώς) κ.λ.π.

II) Ολικής αγνοίας:

α) Απλές

1. Με το εγκλιτικό «-ne» για αρνητική ή καταφατική απάντηση π.χ. Rogat sitne frater tuus intus.
2. Με το «num» για αρνητική ή καταφατική απάντηση π.χ. Rogat num sit frater tuus intus.
3. Με το «nonne» συνήθως μετά το «quaero» για απάντηση καταφατική π.χ. quaerit ex te nonne canis lupo similis sit.
4. Με το «si» μετά από ρήματα που σημαίνουν αναμονή (exspecto) ή απόπειρα (conor, tempto) π.χ. Uterque si adversariorum copia hanc vallem transire conarentur, exspectabat (= Ο καθένας – από τους δύο - περίμενε μήπως οι δυνάμεις των αντιπάλων επιχειρούσαν να περάσουν αυτή τη χαράδρα).
5. Με το «an» μετά από ρήματα που σημαίνουν άγνοια ή αμφιβολία (dubito, nescio, haud scio κ.λ.π.) ή μετά από τη φράση «incertum est» π.χ. dubito an hoc verum sit. Οι φράσεις «dubito an», «nescio an», «haud scio an», «incertum est an» κ.λ.π. λαμβάνονται συνήθως βραχυλογικώς ως ισοδύναμοι προς το «ίσως» (= fortasse) π.χ. tanti sibi honores habiti sunt, quanti haud scio an nemini (= τέτοιες τιμές του αποδόθηκαν, όσες ίσως σε κανέναν άλλο).

β) Διμελείς

α' μέλος

β' μέλος

utrum ...	an	π.χ. Scire volo utrum hoc verum an falsum sit.
-ne ...	an	π.χ. Mihi responde, id verumne an falsum sit.
- ...	an	π.χ. Mihi responde, id verum an falsum sit.
- ...	-ne	π.χ. Incertum erat, vicissent victine essent.

Το «ή όχι» στη διμελή εξαρτημένη πρόταση αποδίδεται με το necne (σπάνια με το annon) π.χ. quaeritur a philosophis, utrum sint dii necne (= ζητείται από τους φιλοσόφους, ποιο από τα δύο υπάρχουν θεοί ή όχι).

(βλέπε βιβλίο παρατηρήσεις κεφαλαίου και γραμματική σελ. 191- 192)

ΧΡΗΣΙΜΕΥΟΥΝ

Είναι ουσιαστικές προτάσεις: ισοδυναμούν δηλαδή με ουσιαστικό και χρησιμεύουν ως αντικείμενο, υποκείμενο ή επεξήγηση.

ΕΚΦΕΡΟΝΤΑΙ

Πάντοτε με υποτακτική, γιατί θεωρείται ότι η εξάρτηση δίνει υποκειμενική χροιά στο περιεχόμενο της πρότασης.

ΕΞΑΡΤΩΝΤΑΙ

Από ρήματα ερωτηματικά (rogo), λεκτικά (doceo), γνωστικά (scio), αποπειρατικά (tempto) κ.λ.π.

- *in qua...potest*: Δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο «*vita*» / Οριστική → πραγματικό
- *amicitiae*: Δοτική κατηγορηματική του σκοπού από το «*est*»
- *quis possit diligere eum / aut eum* (ενν. *quis possit diligere*): Δευτερεύουσες πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις ως αντικείμενα στο «*nescio*». Είναι μερικής αγνοίας, εισάγονται με την ερωτηματική ουσιαστική αντωνυμία «*quis*» (της «*quis, quid*») και εκφέρονται με υποτακτική ενεστώτα (*possit*) γιατί εξαρτώνται από αρκτικό χρόνο (*nescio*), φανερώνοντας σε σχέση με την κύρια το σύγχρονο στο παρόν. Η πλάγια ερωτηματική εκφέρεται με υποτακτική γιατί θεωρείται ότι η εξάρτηση δίνει υποκειμενική χροιά στο περιεχόμενο της πρότασης. Στον ευθύ λόγο: *Quis possit (δυνητική υποτακτική) diligere eum, quem metuat, aut eum, a quo se metui putet?*
- *quem metuat / a quo se metui putet*: Δευτερεύουσες αναφορικές προτάσεις, προσδιοριστικές στα «*eum*». Εκφέρονται με υποτακτική λόγω του πλάγιου λόγου (σύγχρονο στο παρόν).
- *Quodsi forte ceciderunt*: Δευτερεύουσα υποθετική πρόταση. Εισάγεται με τον υποθετικό σύνδεσμο «*quodsi*» και εκφέρεται με οριστική παρακειμένου. Ως απόδοση έχει την κύρια «*tum intellegitur*». Ο υποθετικός λόγος είναι του α' είδους (ανοιχτή υπόθεση ή πραγματικό) και με βάση την υπόθεση αναφέρεται στο παρελθόν (προτερόχρονο- ο πρκ. στην υπόθεση, όπως και ο υπερσ. και ο συντ. μελλ., εκφράζει το προτερόχρονο-) ενώ με βάση την απόδοση αναφέρεται στο παρόν.
- *ut fit plerumque*: Δευτερεύουσα παρενθετική απλή παραβολική πρόταση. Εισάγεται με το σύνδεσμο «*ut*» και φανερώνει τον τρόπο (στην «*Quodsi forte ceciderunt*» εννοείται το «*sic*»). Εκφέρεται με οριστική (*fit*) γιατί η σύγκριση αφορά δύο πράξεις ή καταστάσεις που είναι (ή θεωρούνται ως) αντικειμενική πραγματικότητα.
- *quam...amicorum*: Δευτερεύουσα πλάγια ερωτηματική πρόταση ως υποκείμενο του απρόσωπου ρήματος «*intellegitur*». Είναι μερικής αγνοίας, εισάγεται με το (ποσοτικό) ερωτηματικό επίρρημα «*quam*» και εκφέρεται με υποτακτική παρακειμένου (*fuerint*) γιατί εξαρτάται από αρκτικό χρόνο (*intellegitur*), φανερώνοντας σε σχέση με την κύρια το προτερόχρονο στο παρόν. Η πλάγια ερωτηματική εκφέρεται με υποτακτική, γιατί θεωρείται ότι η εξάρτηση δίνει υποκειμενική χροιά στο περιεχόμενο της πρότασης. Στον ευθύ λόγο: *Quam inopes amicorum fuerunt?*
- *quod...exulantem*: Δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, ουσιαστική, ως κατηγορούμενο στο «*hoc*» / Οριστική → πραγματικό.
- *quos fidos amicos habuissem, quos infidos (amicos habuissem)*: Δευτερεύουσες πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις ως αντικείμενα του ρήματος «*intellexi*». Είναι μερικής αγνοίας, εισάγονται με την ερωτηματική ουσιαστική αντωνυμία «*quos*» (της «*quis, quid*») και εκφέρονται με υποτακτική υπερσυντελικού (*habuissem*) γιατί εξαρτώνται από ιστορικό χρόνο (*intellexi*), φανερώνοντας σε σχέση με την κύρια το προτερόχρονο στο παρελθόν. Η πλάγια ερωτηματική εκφέρεται με υποτακτική γιατί θεωρείται ότι η εξάρτηση δίνει υποκειμενική χροιά στο περιεχόμενο της πρότασης. Στον ευθύ λόγο: *Quos fidos amicos habui, quos infidos (amicos habui)?*
- *cum iam...poteram*: Δευτερεύουσα χρονική πρόταση. Εισάγεται με τον καθαρά χρονικό «*cum*» και εκφέρεται με οριστική (παρατατικού → αναφέρεται στο παρελθόν) γιατί βρίσκεται εκτός πλάγιου λόγου και φανερώνει απλώς το πότε συνέβη το γεγονός. Το ότι ο «*cum*» εδώ είναι χρονικός το δείχνει και το «*tum*» που προηγείται (στην κύρια).

ΑΡΧΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΡΗΜΑΤΩΝ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΑ

sum- fui- — - esse (ανώμαλο)
possum - potui- — - posse (ανώμαλο)
suspicio – suspexi - suspectum- suspicere (3- io)
nescio - nescivi και nescii – nescitum - nescire (4)
diligio- dilexi - dilectum - diligere (3)
metuo - metui – metutum - metuere (3)
puto - putavi - putatum - putare (1)
colo – colui – cultum - colere (3)
fio- factus sum- fieri (3) - παθητικό του «facio»
cado - cecidi- casum- cadere (3)
intellego και intelligo – intellexi – intellectum - intellegere και intelligere (3)
dico - dixi - dictum- dicere (3)
fero – tuli - latum- ferre (3- ανώμαλο)
ex(s)ulo - ex(s)ulavi - ex(s)ulatum- ex(s)ulare (1)
habeo – habui - habitum- habere (2)
refero - ret(t)uli- relatum- referre (3- ανώμαλο)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. **Num est ulla fides in vita tyrannorum?:** Να μετατραπεί η ευθεία ερώτηση σε πλάγια ερωτηματική, εξαρτώμενη από:
α) is rogat
β) dubitabam
2. **nullus locus amicitiae eis est:** Να μετατραπεί η πρόταση σε ευθεία ερώτηση.
3. Να μετατρέψετε τις παρακάτω πλάγιες ερωτήσεις σε ευθείες:
α) **Nescio quis possit diligere eum.**
β) **Intellegitur, quam fuerint inopes amicorum.**
γ) **Tum intellexi, quos fidos amicos habuissem.**
4. Να κλιθούν οι παρακάτω συνεκφορές: **nulla fides, nullus locus, tyranni inopes, neutris amicis.**
5. Να διαβαθμιστούν τα επίθετα και επιρρήματα του κειμένου.
6. Να γραφεί το β' ενικό και γ' πληθυντικό όλων των χρόνων και εγκλίσεων της ίδιας φωνής των παρακάτω ρημάτων: **nescio, metuat, ferunt, posset.**

LECTIO QUINTA ET QUADRAGESIMA (XLV) – 45

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Ο Καίσαρας πληροφορείται από τους αιχμαλώτους τι συμβαίνει⁽¹⁾ στο στρατόπεδο του Κικέρωνα και σε πόσο μεγάλο κίνδυνο βρίσκονται τα πράγματα⁽²⁾. Τότε πείθει κάποιον από τους Γαλάτες ιππείς να μεταφέρει ένα γράμμα στον Κικέρωνα. Φροντίζει και προνοεί να μη μαθευτούν τα σχέδιά μας από τους εχθρούς, αν αρπάξουν το γράμμα⁽³⁾. Γι' αυτό το λόγο στέλνει επιστολή γραμμένη στα ελληνικά⁽⁴⁾. Συμβουλεύει τον απεσταλμένο, αν δεν μπορέσει να πλησιάσει, να δέσει το γράμμα στον μίαντα του ακοντίου και να το ρίξει μέσα στο στρατόπεδο. Στην επιστολή γράφει ότι θα έρθει γρήγορα με τις λεγεώνες του. Ο Γαλάτης, επειδή φοβήθηκε τον κίνδυνο, αποφάσισε να ρίξει το ακόντιο. Αυτό τυχαία καρφώθηκε σ' έναν πύργο και μετά από τρεις ημέρες το βλέπει⁽⁵⁾ ένας στρατιώτης και το μεταφέρει⁽⁶⁾ στον Κικέρωνα. Εκείνος διαβάζει⁽⁷⁾ μέχρι τέλος το γράμμα και προτρέπει⁽⁸⁾ τους στρατιώτες να ελπίζουν στη σωτηρία.

1. ποια συμβαίνουν, 2. και πόσο κρίσιμη είναι η κατάσταση, 3. αν το γράμμα πέσει στα χέρια τους, 4. με ελληνικά γράμματα, 5. είδε, 6. μετέφερε, 7. διάβασε, 8. προέτρεψε.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ

Caesar: ονομαστική ενικού, αρσενικό, του ουσιαστικού γ' κλίσης **Caesar -aris** = Καίσαρας → ως κύριο όνομα δεν σχηματίζει κατά κανόνα πληθυντικό αριθμό.

ex: πρόθεση που συντάσσεται με αφαιρετική = από.

captivis: αφαιρετική πληθυντικού, αρσενικό, του δευτεροκλίτου επιθέτου **captivus, -a, -um** = αιχμάλωτος, -η, -ο → δεν σχηματίζει παραθετικά.

cognoscit: γ' ενικό, οριστική ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **cognosco, cognovi, cognitum, cognoscere 3** = μαθαίνω, πληροφορούμαι.

quae: ονομαστική πληθυντικού, ουδέτερο, της ερωτηματικής ουσιαστικής αντωνυμίας **quis, quis, quid** = ποιος, ποια, ποιο.

apud: πρόθεση που συντάσσεται με αιτιατική = σε.

Ciceronem: αιτιατική ενικού, αρσενικό, του ουσιαστικού γ' κλίσης **Cicero -onis** = Κικέρωνας → ως κύριο όνομα δεν σχηματίζει κατά κανόνα πληθυντικό αριθμό.

gerantur: γ' πληθυντικό, υποτακτική παθητικού ενεστώτα, του ρήματος **gero, gessi, gestum, gerere 3** = κάνω, διεξάγω.

quanto: αφαιρετική ενικού, ουδέτερο, της ερωτηματικής αντωνυμίας **quantus, quanta, quantum** = πόσος, πόση, πόσο.

que: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και → χρησιμοποιείται ως εγκλιτική λέξη.

in: πρόθεση που εδώ συντάσσεται με αφαιρετική = σε.

periculo: αφαιρετική ενικού, ουδέτερο, του ουσιαστικού β' κλίσης **periculum -i** = κίνδυνος.

res: ονομαστική ενικού, θηλυκό, του ουσιαστικού ε' κλίσης **res, rei** = πράγμα.

sit: γ' ενικό, υποτακτική ενεστώτα, του ρήματος **sum, fui, —, esse** = είμαι, βρίσκομαι.

tum: χρονικό επίρρημα = τότε.

cuidam: δοτική ενικού, αρσενικό, της αόριστης ουσιαστικής αντωνυμίας **quidam, quaedam, quiddam** = κάποιος, -α, -ο.

ex: πρόθεση που συντάσσεται με αφαιρετική = από.

equitibus: αφαιρετική πληθυντικού, αρσενικό, του ουσιαστικού γ' κλίσης **equus -itis** = ιππέας.

Gallis: αφαιρετική πληθυντικού, αρσενικό, του δευτεροκλίτου επιθέτου **Gallus, -a, -um** = Γαλάτης, Γαλατικός → δεν σχηματίζει παραθετικά.

persuadet: γ' ενικό, οριστική ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **persuadeo, persuasi, persuasum, persuadere 2** = πείθω.

ut: εδώ βουλητικός σύνδεσμος = να.

ad: πρόθεση που συντάσσεται με αιτιατική = σε.

Ciceronem: αιτιατική ενικού, αρσενικό, του ουσιαστικού γ' κλίσης **Cicero -onis** = Κικέρωνας → ως κύριο όνομα δεν σχηματίζει κατά κανόνα πληθυντικό αριθμό.

epistulam: αιτιατική ενικού, θηλυκό, του ουσιαστικού α' κλίσης **epistula -ae** = επιστολή.

deferat: γ' ενικό, υποτακτική ενεργητικού ενεστώτα, του ανωμάλου ρήματος **defero, detuli, delatum, deferre** = μεταφέρω → β' ενικό προστακτικής ενεργητικού ενεστώτα: **defer**.

curat: γ' ενικό, οριστική ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **curo, curavi, curatum, curare 1** = φροντίζω.

providet: γ' ενικό, οριστική ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **provideo, providi, provisum, providere 2** = προνοώ.

ne: εδώ βουλητικός αποφατικός σύνδεσμος = να μην.

intercepta: αφαιρετική ενικού, θηλυκό, της μετοχής παθητικού παρακειμένου του ρήματος **intercipio, intercepti, interceptum, interceptum 3*** (ανήκει στα 15 ρήματα σε -io που κλίνονται σαν το capio) = αρπάζω κάτι πριν φτάσει στον προορισμό του.

epistula: αφαιρετική ενικού, θηλυκό, του ουσιαστικού α' κλίσης **epistula -ae** = επιστολή.

nostra: ονομαστική πληθυντικού, ουδέτερο, της κτητικής αντωνυμίας α' προσώπου για πολλούς κτήτορες **noster, nostra, nostrum** = δικός μας, δική μας, δικό μας.

consilia: ονομαστική πληθυντικού, ουδέτερο, του ουσιαστικού β' κλίσης **consilium -ii/-i** = σχέδιο.
a ή **ab:** πρόθεση που συντάσσεται με αφαιρετική = από.

hostibus: αφαιρετική πληθυντικού, αρσενικό και θηλυκό (εδώ είναι αρσενικό), του ισοσύλλαβου ουσιαστικού γ' κλίσης **hostis -is** = εχθρός.

cognoscantur: γ' πληθυντικό, υποτακτική παθητικού ενεστώτα, του ρήματος **cognosco, cognovi, cognitum, cognoscere 3** = μαθαίνω, πληροφορούμαι.

quam: αιτιατική ενικού, θηλυκό, της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, -α, -ο.

ob: πρόθεση που συντάσσεται με αιτιατική = εξαιτίας.

rem: αιτιατική ενικού, θηλυκό, του ουσιαστικού ε' κλίσης **res, rei** = πράγμα.

epistulam: αιτιατική ενικού, θηλυκό, του ουσιαστικού α' κλίσης **epistula -ae** = επιστολή.

conscriptam: αιτιατική ενικού, θηλυκό, της μετοχής παθητικού παρακειμένου του ρήματος **conscribo, conscripsi, conscriptum, conscribere 3** = γράφω.

Graecis: αφαιρετική πληθυντικού, θηλυκό, του δευτεροκλίτου επιθέτου **Graecus, -a, -um** = ελληνικός, -ή, -ό → δεν σχηματίζει παραθετικά.

litteris: αφαιρετική πληθυντικού, θηλυκό, α' κλίση, του ουσιαστικού **litterae -arum** = λογοτεχνία, επιστολή → στον ενικό **littera -ae** = το γράμμα του αλφαβήτου (ετερόσημο).

mittit: γ' ενικό, οριστική ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **mitto, misi, missum, mittere 3** = στέλνω.

legatum: αιτιατική ενικού, αρσενικό, του ουσιαστικού β' κλίσης **legatus -i** = απεσταλμένος, πρέσβης.

monet: γ' ενικό, οριστική ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **moneo, monui, monitum, monere 2** = συμβουλεύω, καθοδηγώ.

ut: εδώ βουλητικός σύνδεσμος = να.

si: υποθετικός σύνδεσμος = αν.

adire: απαρέμφατο ενεστώτα, του ανωμάλου ρήματος **adeo, adii, aditum, adire** = πλησιάζω → μετοχή ενεστώτα: **adiens** (γενική: **adeuntis**).

non: αρνητικό μόριο = δεν, όχι.

possit: γ' ενικό, υποτακτική ενεστώτα, του ανωμάλου ρήματος **possum, potui, —, posse** = μπορώ.

epistulam: αιτιατική ενικού, θηλυκό, του ουσιαστικού α' κλίσης **epistula -ae** = επιστολή.

ad: πρόθεση που συντάσσεται με αιτιατική = σε.

amentum: αιτιατική ενικού, ουδέτερο, του ουσιαστικού β' κλίσης **amentum -i** = ιμάντας, λουρί.

tragulae: γενική ενικού, θηλυκό, του ουσιαστικού α' κλίσης **tragula -ae** = ακόντιο.

adliget: γ' ενικό, υποτακτική ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **adligo, adligavi, adligatum, adligare 1** = δένω.

intra: πρόθεση που συντάσσεται με αιτιατική = μέσα.

castra: αιτιατική πληθυντικού, ουδέτερο, του ουσιαστικού β' κλίσης **castra -orum** = στρατόπεδο → στον ενικό **castrum -i** = φρούριο (ετερόσημο).

abiciat: γ' ενικό, υποτακτική ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **abicio, abieci, abiectum, abicere 3*** (ανήκει στα 15 ρήματα σε -io που κλίνονται σαν το *capio*) = ρίχνω.

in: πρόθεση που εδώ συντάσσεται με αφαιρετική = σε.

litteris: αφαιρετική πληθυντικού, θηλυκό, α' κλίση, του ουσιαστικού **litterae - arum** = λογοτεχνία, επιστολή → στον ενικό **littera -ae** = το γράμμα του αλφαβήτου (**ετερόσημο**).

scribit: γ' ενικό, οριστική ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **scribo, scripsi, scriptum, scribere 3** = γράφω.

se: αιτιατική ενικού, γ' πρόσωπο, της προσωπικής αντωνυμίας = αυτός.

cum: πρόθεση που συντάσσεται με αφαιρετική = με.

legionibus: αφαιρετική πληθυντικού, θηλυκό, του ουσιαστικού γ' κλίσης **legio -onis** = λεγεώνα.

celeriter: τροπικό επίρρημα = γρήγορα (προέρχεται από το τριγενές και τρικατάληκτο επίθετο γ' κλίσης **celer, celeris, celere** = γρήγορος, -η, -ο. Σχηματίζει τη γενική πληθυντικού **celerum** (σύμφωνα με το σχολικό εγχειρίδιο) ή **celerium** (σύμφωνα με τον Τζάρτζανο) → Παραθετικά: Σ.Β. **celerius** Υ.Β. **celerrime**

adfore: απαρέμφατο μέλλοντα του ρήματος **adsum, adfui/affui, —, adesse** = είμαι παρών, έρχομαι → β' τύπος του απαρεμφάτου μέλλοντα: **adfuturum, -am, -um esse, adfuturos, -as, -a esse**.

Gallus: ονομαστική ενικού, αρσενικό, του ουσιαστικού β' κλίσης **Gallus -i** = Γαλάτης.

periculum: αιτιατική ενικού, ουδέτερο, του ουσιαστικού β' κλίσης **periculum -i** = κίνδυνος.

veritus: ονομαστική ενικού, αρσενικό, της μετοχής παρακειμένου του ρήματος **vereor, veritus sum, vereri 2 αποθ.** = φοβάμαι.

constituit: γ' ενικό, οριστική ενεργητικού παρακειμένου, του ρήματος **constituo, constitui, constitutum, constituere 3** = αποφασίζω.

ut: εδώ βουλητικός σύνδεσμος = να.

tragulam: αιτιατική ενικού, θηλυκό, του ουσιαστικού α' κλίσης **tragula -ae** = ακόντιο.

mitteret: γ' ενικό, υποτακτική ενεργητικού παρατατικού, του ρήματος **mitto, misi, missum, mittere 3** = στέλνω.

haec: ονομαστική ενικού, θηλυκό, της δεικτικής αντωνυμίας **hic, haec, hoc** = αυτός, -ή, -ό.

casu: αφαιρετική ενικού, αρσενικό, του ουσιαστικού δ' κλίσης **casus -us** = τυχαίο γεγονός (εδώ χρησιμοποιείται επιρρηματικά και σημαίνει τυχαία).

ad: πρόθεση που συντάσσεται με αιτιατική = σε.

turrim: αιτιατική ενικού, θηλυκό, του ουσιαστικού γ' κλίσης **turris -is** = πύργος → αιτιατική ενικού: **turrim**, αφαιρετική ενικού: **turri**.

adhaesit: γ' ενικό, οριστική ενεργητικού παρακειμένου, του ρήματος **adhaeresco, adhaesi, adhaesum, adhaescere 3** = καρφώνομαι, προσκολλιέμαι.

et: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και.

tertio: αφαιρετική ενικού, αρσενικό, του τακτικού αριθμητικού επιθέτου **tertius, -a, -um** = τρίτος, -η, -ο → **δεν σχηματίζει κλητική ούτε παραθετικά.**

post: χρονικό επίρρημα = αργότερα.

die: αφαιρετική ενικού, αρσενικό, του ουσιαστικού ε' κλίσης **dies, diei** = ημέρα → (το ουσιαστικό θεωρείται θηλυκό, όταν δηλώνει χρόνο ή προθεσμία).

a ή **ab:** πρόθεση που συντάσσεται με αφαιρετική = από.

quodam: αφαιρετική ενικού, αρσενικό, της αόριστης επιθετικής αντωνυμίας **quidam, quaedam, quoddam** = κάποιος, -α, -ο.

milite: αφαιρετική ενικού, αρσενικό, του ουσιαστικού γ' κλίσης **miles -itis** = στρατιώτης.

conspicitur: γ' ενικό, οριστική παθητικού ενεστώτα, του ρήματος **conspicio, conspexi, conspectum, conspicere 3*** (ανήκει στα 15 ρήματα σε -io που κλίνονται σαν το *capio*) = βλέπω, πέφτει το βλέμμα μου.

ad: πρόθεση που συντάσσεται με αιτιατική = σε.

Ciceronem: αιτιατική ενικού, αρσενικό, του ουσιαστικού γ' κλίσης **Cicero -onis** = Κικέρωνας →

ως κύριο όνομα δεν σχηματίζει κατά κανόνα πληθυντικό αριθμό.

defertur: γ' ενικό, οριστική παθητικού ενεστώτα, του ανωμάλου ρήματος **defero, detuli, delatum, deferre** = μεταφέρω → β' ενικό προστακτικής ενεργητικού ενεστώτα: **defer**.

ille: ονομαστική ενικού, αρσενικό, της δεικτικής αντωνυμίας **ille, illa, illud** = εκείνος, -η, -ο.

epistulam: αιτιατική ενικού, θηλυκό, του ουσιαστικού α' κλίσης **epistula -ae** = επιστολή.

perlegit: γ' ενικό, οριστική ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **perlego, perlegi, perlectum, perlegere** 3 = διαβάζω μέχρι το τέλος.

militēs: αιτιατική πληθυντικού, αρσενικό, του ουσιαστικού γ' κλίσης **miles -itis** = στρατιώτης.

que: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και → **χρησιμοποιείται ως εγκλιτική λέξη.**

adhortatur: γ' ενικό, οριστική ενεστώτα, του ρήματος **adhortor, adhortatus sum, adhortari** 1 **αποθ.** = προτρέπω.

ut: εδώ βουλητικός σύνδεσμος = να.

salutem: αιτιατική ενικού, θηλυκό, του ουσιαστικού γ' κλίσης **salus -utis** = σωτηρία, υγεία, ευημερία → **ως αφηρημένη έννοια δεν σχηματίζει πληθυντικό αριθμό.**

sperent: γ' πληθυντικό, υποτακτική ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **spero, speravi, speratum, sperare** 1 = ελπίζω.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- **quidam – quaedam - quiddam:** Αόριστη ουσιαστική αντωνυμία. Στο σχολικό βιβλίο απαντά μια φορά στο κείμενο αυτό (“Tum cuidam ex equitibus...”). Για την κλίση της (και για την κλίση της αόριστης επιθετικής “quidam- quaedam- quoddam”) βλέπε τη φωτοτυπία του 38^{ου} κεφαλαίου.
- **Graecis litteris:** Η αφαιρετική αυτή σημαίνει “graece” (= στα ελληνικά)
- **celeriter:** Παραθετικά: Συγκριτικός → **celerius** / Υπερθετικός → **celerrime**
- **turris - is (θ.):** Σχηματίζει την αιτιατική ενικού σε “-im” και την αφαιρετική σε “-i” (όπως δηλ. και τα “Neapolis, Tiberis, vis”)
- **perlegit:** Εδώ είναι ενεστώτας του ρήματος “perlego” (λόγω της βραχύτητας του φωνήεντος του θέματος)

ΒΟΥΛΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

ΕΙΣΑΓΟΝΤΑΙ:

Με το βουλητικό σύνδεσμο “**ut**” (καταφατικές) και με το “**ne**” (αρνητικές). (Σπάνια με το “quominus”)

*Γενικά: Οι προτάσεις κρίσεως έχουν άρνηση “non”, ενώ οι επιθυμίας “ne”.

ΕΚΦΕΡΟΝΤΑΙ:

Πάντα με υποτακτική γιατί το περιεχόμενό τους είναι απλώς επιθυμητό.

ΧΡΗΣΙΜΕΥΟΥΝ – ΕΞΑΡΤΩΝΤΑΙ:

Είναι ουσιαστικές προτάσεις και λειτουργούν:

α) ως υποκείμενο σε τριτοπρόσωπα ρήματα ή απρόσωπες εκφράσεις όπως “sequitur”, “restat”, “proximum est”, “prudētiaē est” π.χ. **restat, ut doceam** (υπολείπεται να διδάξω) / **prudētiaē est, ut sociorum salutē consulat** (είναι φρόνιμο να φροντίσετε για τη σωτηρία των συμμάχων),

β) ως αντικείμενο ρημάτων που σημαίνουν διατάζω, ζητώ, παρακαλώ, προτρέπω, πείθω, αποφασίζω, επιτρέπω, φροντίζω (**dicere, respondere, scribere, imperare, postulare, rogare, petere, cupere κ.λ.π.**) π.χ. **Pythia respondit, ut Athenienses navibus se defenderent** (Η Πυθία έδωσε χρησμό οι Αθηναίοι να υπερασπίσουν τον εαυτό τους με τα πλοία τους),

γ) σπάνια ως επεξήγηση π.χ. *illud te oro, ut diligentissimus sis* (εκείνο σε παρακαλώ, να είσαι ακριβέστατος).

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Ιδιομορφία στην ακολουθία των χρόνων: Δηλώνουν το σύγχρονο και πάντα το σύγχρονο γιατί η βούληση είναι ιδωμένη τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής της.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

Μετά τα ρήματα “*velim*”, “*malim*”, “*vellem*”, “*malle*” ακολουθεί κανονικά βουλητική πρόταση σε υποτακτική χωρίς το σύνδεσμο “*ut*” π.χ. *velim pater mox redeat* (Θα ήθελα ύστερα από λίγο να επιστρέψει ο πατέρας) / *malle tacuisses* (Θα προτιμούσα να σιωπούσες)

Οι βουλητικές προτάσεις δεν πρέπει να συγχέονται με τις τελικές. Οι τελικές προτάσεις είναι επιρρηματικές (εκφράζουν το σκοπό) ενώ οι βουλητικές είναι ουσιαστικές (λειτουργούν ως υποκείμενο ή αντικείμενο). Οι βουλητικές προτάσεις αντιστοιχούν: α) προς το τελικό απαρέμφατο της αρχαίας ελληνικής. Αρκετά μάλιστα από τα ρήματα από τα οποία εξαρτώνται βουλητικές προτάσεις συντάσσονται και με τελικό απαρέμφατο π.χ. *constituit ut tragulam mitteret* = *constituit tragulam mittere*. β) προς τις πλάγιες ερωτηματικές της ελληνικής μετά από ρήματα που σημαίνουν “φροντίζω” π.χ. *curat ne nostra consilia cognoscantur*

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

- *quae apud Ciceronem gerantur / quantoque in periculo res sit*: Δύο δευτερεύουσες πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις (συνδέονται με τον “-que”) ως αντικείμενα στο “*cognoscit*”. Η πρώτη εισάγεται με την ερωτηματική ουσιαστική αντωνυμία “*quae*” (της “*quis, quid*”) και η δεύτερη με την ερωτηματική αντωνυμία “*quanto*” (της “*quantus, quanta, quantum*”). Είναι προτάσεις μερικής αγνοίας. Εκφέρονται με υποτακτική ενεστώτα (*gerantur / sit*) γιατί εξαρτώνται από αρκτικό χρόνο (*cognoscit* : οριστική ενεστώτα), φανερώνοντας σε σχέση με την κύρια το σύγχρονο στο παρόν. Οι πλάγιες ερωτηματικές εκφέρονται με υποτακτική, γιατί θεωρείται ότι η εξάρτηση δίνει υποκειμενική χροιά στο περιεχόμενο της πρότασης.
- *ut...deferat* : Δευτερεύουσα βουλητική πρόταση, που λειτουργεί ως άμεσο αντικείμενο του ρήματος “*persuadet*”. Εισάγεται με τον “*ut*” (καταφατική) και εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (*deferat*) γιατί εξαρτάται από αρκτικό χρόνο (*persuadet* : οριστική ενεστώτα), φανερώνοντας σε σχέση με την κύρια το σύγχρονο στο παρόν και πάντα το σύγχρονο γιατί η βούληση είναι ιδωμένη... Η υποτακτική, με την οποία εκφέρεται η βουλητική, φανερώνει ότι το περιεχόμενο της πρότασης είναι απλώς επιθυμητό.
- *ne...cognoscantur* : Δευτερεύουσα βουλητική πρόταση, που λειτουργεί ως αντικείμενο των ρημάτων “*curat*” και “*providet*”. Εισάγεται με το σύνδεσμο “*ne*” επειδή είναι αρνητική. Εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (*cognoscantur*), γιατί εξαρτάται από ρήματα αρκτικού χρόνου (*curat et providet* : οριστικές ενεστώτα), φανερώνοντας σε σχέση με την κύρια το σύγχρονο στο παρόν και πάντα το σύγχρονο γιατί η βούληση είναι ιδωμένη... Η υποτακτική, με την οποία εκφέρεται η βουλητική, φανερώνει ότι το περιεχόμενο της πρότασης είναι απλώς επιθυμητό.
- *intercepta (epistula)*: Αφαιρετική απόλυτη, υποθετική μετοχή, με υποκείμενό της το “*epistula*”. Αναλυόμενη σε υποθετική πρόταση μας δίνει εξαρτημένο υποθετικό λόγο α΄ είδους (ανοιχτή υπόθεση / πραγματικό στο μέλλον) με απόδοση βουλητική πρόταση: *Si intercepta sit* → *ne cognoscantur*. Σε ανεξάρτητη μορφή ο υποθετικός λόγος έχει ως εξής : *Si intercepta erit* (ορ. συντ. μελλ.) → *non cognoscentur* (ορ. μελλ.)
- *ut epistulam ad amentum tragulae adliget / et / intra castra abiciat* : Δύο δευτερεύουσες βουλητικές προτάσεις, που λειτουργούν ως έμμεσα αντικείμενα του ρήματος “*monet*”. Εισάγονται με το σύνδεσμο “*ut*” (συνδέονται παρατακτικά με το συμπλεκτικό σύνδεσμο “*et*”).

Εκφέρονται με υποτακτική ενεστώτα (adliget, abiciat) γιατί εξαρτώνται από ρήμα αρκτικού χρόνου (monet: οριστική ενεστώτα), φανερώνοντας σε σχέση με την κύρια το σύγχρονο στο παρόν και πάντα το σύγχρονο γιατί η βούληση είναι ιδωμένη... Η υποτακτική, με την οποία εκφέρονται οι βουλητικές, φανερώνει ότι το περιεχόμενο των προτάσεων είναι απλώς επιθυμητό.

- si adire non possit : Δευτερεύουσα υποθετική πρόταση. Εισάγεται με τον υποθετικό σύνδεσμο “si” και εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (possit). Η δευτερεύουσα υποθετική, με απόδοση τις δύο βουλητικές “ut epistulam...adliget” και “intra castra abiciat” σχηματίζει εξαρτημένο υποθετικό λόγο α΄ είδους, δηλ. υπόθεση ανοιχτή (πραγματικό) στο μέλλον. Σε ευθύ λόγο ο υποθετικός λόγος έχει ως εξής: si non poteris → adliga/ abice (προστακτικές ενεστώτα)
- ut tragulam mitteret : Δευτερεύουσα βουλητική πρόταση, που λειτουργεί ως αντικείμενο του ρήματος “constituit”. Εισάγεται με το σύνδεσμο “ut” (καταφατική) και εκφέρεται με υποτακτική παρατατικού (mitteret) γιατί εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (constituit: οριστική παρακειμένου), φανερώνοντας σε σχέση με την κύρια το σύγχρονο στο παρελθόν και πάντα το σύγχρονο γιατί η βούληση είναι ιδωμένη... Η υποτακτική, με την οποία εκφέρεται η βουλητική, φανερώνει ότι το περιεχόμενο της πρότασης είναι απλώς επιθυμητό.
- ut salutem sperent : Δευτερεύουσα βουλητική πρόταση, που λειτουργεί ως έμμεσο αντικείμενο του ρήματος “adhortatur”. Εισάγεται με το σύνδεσμο “ut” (καταφατική) και εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (sperent) γιατί εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (adhortatur : οριστική ενεστώτα), φανερώνοντας σε σχέση με την κύρια το σύγχρονο στο παρόν και πάντα το σύγχρονο γιατί η βούληση είναι ιδωμένη... Η υποτακτική, με την οποία εκφέρεται η βουλητική, φανερώνει ότι το περιεχόμενο της πρότασης είναι απλώς επιθυμητό.

ΑΡΧΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΡΗΜΑΤΩΝ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΑ

cognosco- cognovi- cognitum- cognoscere (3)
 gero- gessi- gestum- gerere (3)
 sum- fui- — - esse (ανώμαλο)
 persuadeo- persuasi- persuasum- persuadere (2)
 defero- detuli- delatum- deferre (ανώμαλο- 3)
 curo- curavi- curatum- curare (1)
 provideo- providi- provisum- providere (2)
 intercipio- intercepti- interceptum- intercipere (3- σε-ιο)
 conscribo- conscripsi- conscriptum- conscribere (3)
 mitto- misi- missum- mittere (2)
 moneo- monui- monitum- monere (2)
 adeo- adi(v)i- aditum- adire (ανώμαλο- 4)
 possum- potui- — - posse (ανώμαλο)
 adligo- adligavi- adligatum- adligare (1)
 scribo- scripsi- scriptum- scribere (3)
 adsum- adfui (και affui)- — - adesse (ανώμαλο)
 vereor- veritus sum- vereri (2- αποθετικό)
 constituo- constitui- constitutum- constituere (3)
 adhaeresco- adhaesi- adhaesum- adhaerescere (3)
 conspicio- conspexi- conspectum- conspiciere (3- σε- io)
 perlego- perlegi- perlectum- perlegere (3)
 adhortor- adhortatus sum- adhortari (1- αποθετικό)
 spero- speravi- speratum- sperare (1)

1. Να κλιθούν οι παρακάτω τύποι / συνεκφορές και στους δύο αριθμούς (οι αντωνυμίες στο γένος τους): **cuidam, nostra consilia, quam rem, haec casu, turrim, tertio die.**
2. Να γραφεί το β' ενικό όλων των εγκλίσεων, χρόνων και φωνών των παρακάτω ρηματικών τύπων: **possit, abiciat, conspicitur, adhortatur.**
3. Αφού χαρακτηρίσετε τη μορφή του πλαγίου λόγου που υπάρχει στις παρακάτω προτάσεις, να τις τρέψετε σε μορφή ευθέος λόγου.
 - **cognoscit quae apud Ciceronem gerantur quantoque in periculo res sit.**
 - **persuadet ut ad Ciceronem epistulam deferat.**
 - **providet ne nostra consilia ab hostibus cognoscantur**
 - **monet ut, si adire non possit, epistulam ad amentum tragulae adliget et intra castra abiciat.**
 - **scribit se cum legionibus celeriter adfore**
 - **milites adhortatur ut salutem sperent.**
4. **ne nostra consilia ab hostibus cognoscantur:** Να τραπεί η σύνταξη σε ενεργητική.
5. **Gallus, periculum veritus, constituit:**
 - α) Να αναλυθεί η μετοχή σε αντίστοιχη πρόταση
 - β) Να αποδοθεί η επιρρηματική σχέση που εκφράζει η παραπάνω μετοχή με εμπρόθετο προσδιορισμό (αντίστοιχος νοηματικά απαιτούμενος όρος το ουσιαστικό «timor»)

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Οι φιλόσοφοι πιστεύουν πως ο κόσμος κυβερνιέται από τη θεία βούληση· νομίζουν πως αυτός είναι κάτι σαν κοινή πόλη και πολιτεία ανθρώπων και θεών και πως ο καθένας από μας ξεχωριστά είναι μέρος αυτού του κόσμου· από αυτό το δεδομένο προκύπτει από τη φύση εκείνο,⁹ (ώστε) δηλαδή να βάζουμε το γενικό καλό πάνω από το ατομικό μας. Γιατί, όπως οι νόμοι βάζουν την ευημερία όλων¹ πάνω από την ευημερία του κάθε ατόμου χωριστά,⁸ έτσι ο άνθρωπος ο σωστός και ο σοφός και ο υπάκουος στους νόμους² φροντίζει για την ευημερία όλων³ περισσότερο παρά για την ευημερία ενός οποιουδήποτε ατόμου ή τη δική του. Και δεν πρέπει να επικρίνεται περισσότερο ο προδότης της πατρίδας παρά ο προδότης του κοινού συμφέροντος ή όποιος λιποτακτεί από τη γενική ευημερία⁴ για χάρη της ατομικής του ωφέλειας και ευημερίας. Από αυτό συμβαίνει ώστε να είναι αξιέπαινος αυτός που⁵ πέφτει για την πατρίδα, επειδή αρμόζει⁶ να είναι πιο αγαπητή σε μας η πατρίδα παρά εμείς οι ίδιοι.⁷

1. τη γενική ευημερία 2. ο νομοταγής 3. του συνόλου 4. ο λιποτάκτης της γενικής ευημερίας 5. να πρέπει να επαινούμε όποιον 6. είναι σωστό 7. ο ίδιος ο εαυτός μας 8. πάνω από την ατομική 9. το εξής

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ

philosophi: ονομαστική πληθυντικού του ουσιαστικού της β' κλίσης, αρσενικού γένους

philosophus -i = φιλόσοφος.

mundum: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της β' κλίσης, αρσενικού γένους **mundus -i** = κόσμος.

censent: γ' πληθυντικό οριστικής ενεργητικού ενεστώτα του ρήματος της β' συζυγίας **censeo, censui, censum (και censitum μεταγενέστερος τύπος), censere** = πιστεύω.

regi: απαρέμφατο παθητ. ενεστ. του ρήμ. της γ' συζυγίας **rego, rexī, rectum, regere** = κυβερνώ.

numine: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, ουδέτερου γένους **numen -inis** = βούληση.

deorum: γενική πληθυντικού του ουσιαστικού της β' κλίσης αρσενικού γένους **deus -i** = θεός.

eum: αιτιατική ενικού, αρσενικού γένους της οριστικής -επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, αυτή, αυτό.

esse: απαρέμφατο ενεστώτα του ανωμάλου ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι, υπάρχω.

putant: γ' πληθυντικό οριστικής ενεργητικού ενεστώτα του ρήματος της α' συζυγίας **puto, -avi, -atum, -āre** = νομίζω.

quasi: πρόκειται για επίρρημα που συχνά χρησιμοποιείται και ως σύνδεσμος που εισάγει παραβολικές-υποθετικές προτάσεις. Εδώ, όμως, χρησιμοποιείται επιρρηματικά = σαν.

communem: αιτιατική ενικού θηλυκού γένους του τριτοκλίτου επιθέτου (τριγενές και δικατάληκτο) θετικού βαθμού **communis, -is, -e** = κοινός, -ή, -ό. (συγκριτικός: **communior, -ior, -ius**, υπερθετικός: **communissimus, -a, -um**).

urbem: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους **urbs -is** = πόλη. (Η γενική πληθυντικού είναι **urbium**).

civitatem: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους **civitas -atis** = πολιτεία. (Το ουσιαστικό σχηματίζει γενική πληθυντικού και **civitatium** και **civitatium**).

hominum: γενική πληθυντικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, αρσενικού γένους **homo -inis** = άνθρωπος.

deorum:¹ γενική πληθυντικού του ουσιαστικού της β' κλίσης, αρσενικού γένους **deus -i** = θεός.

1. Το ουσιαστικό **deus** δεν έχει εύχρηστη την κλητική του ενικού (**dee**) και αντί αυτής χρησιμοποιείται η κλητική του συνωνύμου ονόματος **divus** = **dive**, ενώ οι μεταγενέστεροι Λατίνοι

χρησιμοποιούσαν την ονομαστική ενικού *deus*. Επίσης, στον πληθυντικό αριθμό σε όλες τις πτώσεις, εκτός από την αιτιατική, έχει διπλούς και τριπλούς τύπους. Βλ. και Γραμματική, ΟΕΔΒ, σελ 15

unum quemque: αιτιατική ενικού αρσενικού γένους της αόριστης ουσιαστικής αντωνυμίας

unusquisque, unaquaeque, unumquidque = καθένας, καθεμιά, καθένα χωριστά.

nostrum: γενική πληθυντικού αρσενικού (εδώ) γένους της προσωπικής ανωνυμίας α' προσώπου **ego** = εγώ.

eius: γενική ενικού αρσενικού γένους της οριστικής - επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, αυτή, αυτό.

mundi: γενική ενικού του ουσιαστικού της β' κλίσης, αρσενικού γένους **mundus -i** = κόσμος.

esse: απαρέμφατο ενεστώτα του ανωμάλου ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι, υπάρχω.

partem: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους **pars, partis** = μέρος. Το ουσιαστικό στον πληθυντικό αριθμό κυρίως σημαίνει πολιτικό κόμμα, ηθοποιό. (Η γενική πληθυντικού του ουσιαστικού είναι *partium*).

ex (ή **e**): πρόθεση που συντάσσεται με αφαιρετική = από (Η πρόθεση *e* τίθεται πριν από σύμφωνο, ενώ η *ex* και πριν από σύμφωνο και πριν από φωνήεν και σχεδόν πάντοτε πριν από το *quo*).

quo: αφαιρετική ενικού ουδετέρου γένους της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, η οποία, το οποίο.

illud: ονομαστική ενικού ουδετέρου γένους της δεικτικής αντωνυμίας **ille, illa, illud** = εκείνος, εκείνη, εκείνο.

natura: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού της α' κλίσης, θηλυκού γένους **natura -ae** = φύση.

consequitur: γ' ενικό οριστικής ενεστώτα του αποθετικού ρήματος της γ' συζυγίας **consequor, consecutus sum, consēqui** = ακολουθώ. Εδώ το *consequitur* είναι απρόσωπο = προκύπτει.

ut: εδώ συμπερασματικός σύνδεσμος = ώστε.

communem: αιτιατική ενικού, θηλυκού γένους του τριτοκλίτου (τριγενές και δικατάληκτο) επιθέτου θετικού βαθμού **communis, -is, -e** = κοινός, -ή, -ό. (συγκριτικός: *communior, -ior, -ius*, υπερθετικός: *communissimus, -a, -um*).

utilitatem: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους **utilitas -atis** = ωφέλεια, ευημερία. (γενική πληθυντικού = *utilitatum & utilitatum*).

nostrae: δοτική ενικού, θηλυκού γένους της κτητικής αντωνυμίας α' προσώπου (για πολλούς κτήτορες) **noster, nostra, nostrum** = δικός μας, δική μας, δικό μας.

anteponamus: α' πληθυντικό υποτακτικής ενεργητικού ενεστώτα του ρήματος της γ' συζυγίας **antepono, -posui, -positum, -ponere** = τοποθετώ μπροστά από, βάζω κάτι πάνω από κάτι άλλο.

ut: εδώ παραβολικός σύνδεσμος = όπως.

enim: αιτιολογικός σύνδεσμος = διότι, γιατί. (Ισοδυναμεί με το αρχαιοελληνικό γάρ).

leges: ονομαστική πληθυντικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους **lex, legis** = νόμος.

omnium: γενική πληθυντικού αρσενικού γένους του τριτοκλίτου (τριγενές και δικατάληκτο) επιθέτου **omnis, omnis, omne** = όλος, όλη, όλο.

salutem: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους **salus -utis** = σωτηρία (ως αφηρημένο ουσιαστικό δεν σχηματίζει κατά κανόνα πληθυντικό αριθμό).

singulorum: γενική πληθυντικού αρσενικού γένους του διανεμητικού αριθμητικού επιθέτου της β' κλίσης **singuli, -ae, -a** = καθένας, καθεμιά, καθένα χωριστά. (Το επίθετο σχηματίζει μόνο πληθυντικούς τύπους. Οι τύποι του ενικού αριθμού του παραπάνω επιθέτου σπανίζουν. Χρησιμοποιούνταν περισσότερο κατά την προκλασική και μετακλασική περίοδο).

saluti: δοτική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους **salus -utis** = σωτηρία (ως αφηρημένο ουσιαστικό δεν σχηματίζει κατά κανόνα πληθυντικό).

anteponunt: γ' πληθυντικό οριστικής ενεργητικού ενεστώτα του ρήματος της γ' συζυγίας **antepono, -posui, -positum, -ponere** = τοποθετώ μπροστά από, βάζω κάτι πάνω από κάτι άλλο.

sic: επίρρημα τροπικό = έτσι.

vir: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού της β' κλίσης, αρσενικού γένους **vir, viri** = άνδρας.

bonus: ονομαστική ενικού, αρσενικού γένους του δευτεροκλίτου επιθέτου, θετικού βαθμού **bonus, -a, -um** = καλός, καλή, καλό. (Το επίθετο σχηματίζει ανώμαλα παραθετικά: συγκριτικός: *melior*,

melior, melius, υπερθετικός: optimus, optima, optimum).

et: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και.

sapiens: ονομαστική ενικού αρσενικού γένους της επιθετοποιημένης μετοχής ενεστώτα **sapiens -ntis** (= σοφός) του ρήματος της γ' συζυγίας sapio, sapivi(sapiv), -, sapere* = είμαι σώφρων, σοφός (συγκριτικός: sapientior, -ior, -ius, υπερθετικός: sapientissimus, -a, -um).

legibus: δοτική πληθυντικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους **lex, legis** = νόμος.

parens: ονομαστική ενικού, αρσενικού γένους της επιθετοποιημένης μετοχής ενεστώτα **parens -ntis** (= υπάκουος, ευπειθής) του ρήματος της β' συζυγίας **pareo, -ui, -itum, -ēre** = υπακούω, συμμορφώνομαι.

consulit: γ' ενικό οριστικής ενεργητικού ενεστώτα του ρήματος της γ' συζυγίας **consulo, -sului, -sultum, -sulēre** = φροντίζω για.

utilitati: δοτική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους **utilitas -atis** = ωφέλεια, ευημερία. (Γενική πληθυντικού = utilitatum & utilitatum).

omnium: γενική πληθυντικού αρσενικού γένους του τριτοκλίτου επιθέτου (τριγενές και δικατάληκτο) **omnis, omnis, omne** = όλος, όλη, όλο.

plus: επίρρημα ποσοτικό συγκριτικού βαθμού = περισσότερο (θετικός: multum, συγκριτικός: plus, υπερθετικός: plurimum).

quam: επίρρημα = παρά (εδώ εισάγει τον β' όρο σύγκρισης, ομοιόπρωτα με τον α' όρο).

unius: γενική ενικού, αρσενικού γένους του απόλυτου αριθμητικού **unus, -a, -um** = ένας, μία, ένα.

alicuius: γενική ενικού, αρσενικού γένους της αόριστης ουσιαστικής αντωνυμίας **aliquis, (aliqua ή aliquae σπάνια), aliquid** = κάποιος, κάποια, κάποιο.

aut: διαζευκτικός σύνδεσμος = ή.

suae: δοτική ενικού, θηλυκού γένους της κτητικής αντωνυμίας γ' προσώπου (για έναν κτήτορα ή για πολλούς κτήτορες) **suus, -a, -um** = δικός του, δική του, δικό του & δικός τους, δική τους, δικό τους. Εδώ αναφέρεται σε έναν κτήτορα.

nec (ή neque): συμπλεκτικός σύνδεσμος = ούτε.

magis: επίρρημα ποσοτικό συγκριτικού βαθμού = περισσότερο (θετικός: magis, υπερθετικός: maxime).

vituperandus: ονομαστική ενικού αρσενικού γένους του γερουνδιακού του ρήματος της α' συζυγίας **vitupero, -avi, -atum, -āre** = μέφομαι, κατηγορώ, επικρίνω. Εδώ το vituperandus est: γ' ενικό οριστικής ενεστώτα της παθητικής περιφραστικής συζυγίας του παραπάνω ρήματος.

proditor: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, αρσενικού γένους **proditor -oris** = προδότης.

patriae: γενική ενικού του ουσιαστικού της α' κλίσης, θηλυκού γένους **patria -ae** = πατρίδα.

quam: επίρρημα = παρά (εδώ εισάγει τον β' όρο σύγκρισης, ομοιόπρωτα με τον α' όρο).

proditor: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, αρσενικού γένους **proditor -oris** = προδότης.

communis: γενική ενικού, θηλυκού γένους του τριτοκλίτου επιθέτου (τριγενές και δικατάληκτο) θετικού βαθμού **communis, -is, -e** = κοινός, -ή, -ό. (συγκριτικός: communior -ior, -ius, υπερθετικός: communissimus -a -um).

utilitatis: γενική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους **utilitas -atis** = ωφέλεια, ευημερία. (Γενική πληθυντικού = utilitatum & utilitatum).

aut: διαζευκτικός σύνδεσμος = ή.

communis: γενική ενικού, θηλυκού γένους του τριτοκλίτου επιθέτου (τριγενές και δικατάληκτο) θετικού βαθμού **communis, -is, -e** = κοινός, -ή, -ό. (συγκριτικός: communior, -ior, -ius, υπερθετικός: communissimus, -a, -um).

salutis: γενική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους **salus -utis** = σωτηρία (ως αφηρημένο ουσιαστικό δεν σχηματίζει κατά κανόνα πληθυντικό).

desertor: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, αρσενικού γένους **desertor -oris** = λιποτάκτης.

propter: πρόθεση + αιτιατική = εξαιτίας.

suam: αιτιατική ενικού, θηλυκού γένους της κτητικής αντωνυμίας γ' προσώπου (για έναν κτήτορα

ή για πολλούς κτήτορες) **suus, -a, -um** = δικός του, δική του, δικό του & δικός τους, δική τους, δικό τους. Εδώ αναφέρεται σε έναν κτήτορα.

utilitatem: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους **utilitas -atis** = ωφέλεια, ευημερία. (Γενική πληθυντικού = **utilitatum** & **utilitatum**).

et: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και.

salutem: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους **salus -utis** = σωτηρία (ως αφηρημένο ουσιαστικό δεν σχηματίζει κατά κανόνα πληθυντικό).

ex (ή **e**): πρόθεση που συντάσσεται με αφαιρετική = από. (Η πρόθεση **e** τίθεται πριν από σύμφωνο, ενώ η **ex** και πριν από σύμφωνο και πριν από φωνήεν και σχεδόν πάντοτε πριν από το **quo**).

quo: αφαιρετική ενικού ουδέτερου γένους της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, η οποία, το οποίο.

fit: γ' ενικό οριστικής ενεστώτα του ανωμάλου ρήματος **fit, factus sum, fieri** = γίνομαι. Εδώ το ρήμα **fit** είναι απρόσωπο = συμβαίνει.

ut: εδώ συμπερασματικός σύνδεσμος = ώστε.

laudandus: ονομαστική ενικού, αρσενικού γένους του γερουνδιακού του ρήματος της α' συζυγίας **laudo, -avi, -atum, -āre** = επαινώ. Εδώ το **laudandus sit** είναι γ' ενικό υποτακτικής ενεστώτα της παθητικής περιφραστικής συζυγίας.

is: ονομαστική ενικού, αρσενικού γένους της οριστικής-επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, αυτή, αυτό.

qui: ονομαστική ενικού, αρσενικού γένους της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, η οποία, το οποίο.

pro: πρόθεση + αφαιρετική = για χάρη.

re publica: αφαιρετική ενικού του σύνθετου ουσιαστικού **res publica** = πολιτεία. [Το **re** είναι αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού της ε' κλίσης, θηλυκού γένους **res, rei** = πράγμα και το **publica** είναι αφαιρετική ενικού, θηλυκού γένους του δευτεροκλίτου επιθέτου **publicus, -a, -um** = δημόσιος, -α, -ο].

cadat: γ' ενικό υποτακτικής ενεργητικού ενεστώτα του ρήματος της γ' συζυγίας **cado, cecidi, casum, cadere** = πέφτω.

quod: εδώ αιτιολογικός σύνδεσμος = γιατί.

decet: γ' ενικό οριστικής ενεστώτα του απροσώπου ρήματος της β' συζυγίας **decet, decuit, -, decere** = αρμόζει.

cariorum: αιτιατική ενικού, θηλυκού γένους του δευτεροκλίτου επιθέτου, συγκριτικού βαθμού **carus, -a, -um** = αγαπητός, -ή, -ό. (θετικός: **carus, -a, -um**, συγκριτικός: **carior, -ior, -ius**, υπερθετικός: **carissimus, -a, -um**).

nobis: δοτική πληθ., αρσενικού γένους της προσωπικής αντωνυμίας α' προσώπου **ego** = εγώ.

esse: απαρέμφατο ενεστώτα του ανωμάλου ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι, υπάρχω.

patriam: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της α' κλίσης, θηλυκού γένους **patria -ae** = πατρίδα.

quam: επίρρημα = παρά (εδώ εισάγει τον β' όρο σύγκρισης, ομοιόπρωτα με τον α' όρο).

nos: αιτιατική πληθυντ. αρσενικού γένους της προσωπικής αντωνυμίας α' προσώπου **ego** = εγώ.

-met: πρόσφυμα που ενισχύει την προσωπική αντωνυμία **nos**. Λειτουργεί δηλαδή εμφαντικά.

ipsos: αιτιατική πληθυντικού, αρσενικού γένους της οριστικής αντωνυμίας **ipse, ipsa, ipsum** = αυτός ο ίδιος, αυτή η ίδια, αυτό το ίδιο.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- **deus -i** (αρσ.): Για την κλίση του βλέπε φωτοτυπία 3^{ου} κεφαλαίου
 - **civitas -atis** (θηλ.)
 - **utilitas -atis** (θηλ.)
- Σχηματίζουν και τα δύο ουσιαστικά γενική πληθυντικού σε '-um' και '-ium'
- **unusqui(s)que, unaquaeque, unumquidque**: Αόριστη ουσιαστική αντωνυμία [Η αόριστη επιθετική αντωνυμία 'unusquique, unaquaeque, unumquodque' δεν απαντά στα κείμενα του σχολικού βιβλίου]. Κλίνεται ως εξής:

Singularis

ΑΡΣΕΝΙΚΟ (MASCULINUM)- ΘΗΛΥΚΟ (FEMININUM)- ΟΥΔΕΤΕΡΟ (NEUTRUM)

Nom. unusqui(s)que	unaquaeque	unumquidque
Gen. uniuscuiusque	uniuscuiusque	uniuscuiusque
Dat. unicuique	unicuique	unicuique
Acc. unumquemque	unamquamque	unumquidque
Voc. -	-	-
Abl. unoquoque	unaquaque	unoquoque

Pluralis

Nom. unīquique	unaequaeque	unaquaeque
Gen. unorumquorumque	unarumquarumque	unorumquorumque
Dat. unisquibusque	unisquibusque	unisquibusque
Acc. unosquosque	unasquasque	unaquaeque
Voc. -	-	-
Abl. unisquibusque	unisquibusque	unisquibusque

Σημείωση : Η παραπάνω αντωνυμία μπορεί να κλιθεί και σαν να είναι δυο λέξεις (κλίνοντας χωριστά το ‘unus –a –um’ και το ‘qui(s)que –quaeque –quidque’)

- nostrum : Οι τύποι ‘nostrum’ και ‘vestrum’ της προσωπικής αντωνυμίας χρησιμοποιούνται συνήθως ως γενικές διαιρετικές, ενώ οι τύποι ‘nostrī’ και ‘vestrī’ ως γενικές αντικειμενικές ή κτητικές.
- singuli –ae –a : Διανεμητικό αριθμητικό του ‘unus –a –um’ .Όπως όλα τα διανεμητικά, κλίνεται σαν τα δευτερόκλιτα επίθετα σε ‘–us, -a, -um’, σχηματίζει μόνο πληθυντικό αριθμό και δεν σχηματίζει κλητική. Όμως, ενώ τα υπόλοιπα διανεμητικά σχηματίζουν γενική πληθυντικού -συνήθως- σε ‘–um’ (αντί σε ‘–orum, -arum, -orum’), το ‘singuli –ae –a’ σχηματίζει γενική πληθυντικού σε ‘–orum, arum, -orum’ (singulorum, singularum, singulorum)
- sapiens, sapientis: Στο κείμενο αυτό το ‘sapiens’ είναι επίθετο (τριτόκλιτο, τριγενές και μονοκατάληκτο) για μοναδική φορά.
- unus aliquis, una aliqua, unum aliquid : Αόριστη ουσιαστική αντωνυμία. [Η αόριστη επιθετική αντωνυμία ‘unus aliquis, una aliqua, unum aliquid’ δεν απαντά στα κείμενα του σχολικού βιβλίου].

Κλίνεται ως εξής:

Singularis

ΑΡΣΕΝΙΚΟ	ΘΗΛΥΚΟ	ΟΥΔΕΤΕΡΟ
Nom unus aliquis	una aliqua	unum aliquid
Gen. unius alicuius	unius alicuius	unius alicuius
Dat. uni alicui	uni alicui	uni alicui
Acc. unum aliquem	unam aliquam	unum aliquid
Voc. -	-	-
Abl. uno aliquo	una aliqua	uno aliquo

Pluralis

Nom. uni aliqui	unae aliquae	una aliqua
Gen. unorum aliquorum	unarum aliquarum	unorum aliquorum
Dat. unis aliquibus	unis aliquibus	unis aliquibus
Acc. unos aliquos	unas aliquas	una aliqua
Voc. -	-	-
Abl. unis aliquibus	unis aliquibus	unis aliquibus

- nosmet: Οι τύποι των προσωπικών αντωνυμιών μπορούν να ενισχυθούν για έμφαση ή αντιδιαστολή με το ‘– met’ . Δεν ενισχύονται η ονομαστική του ενικού του δευτέρου προσώπου

(tu) και οι γενικές πληθυντικού του πρώτου (nostri – nostrum) και του δεύτερου προσώπου (vestri – vestrum) Η ονομαστική ενικού του δευτέρου προσώπου (tu) ενισχύεται με το te (tute) [υπάρχουν και οι τύποι ‘tutemet’ και ‘tutimet’]. Τέλος, οι αιτιατικές me, te, se, και σπάνια οι αφαιρετικές a me, a te, a se ενισχύονται και με διπλασιασμό (meme – tete – sese / a meme –a tete –a sese)

Σημείωση: Οι μοναδικές περιπτώσεις που προσωπικές αντωνυμίες ενισχύονται με ‘-met’ ή με διπλασιασμό στα κείμενα του σχολικού βιβλίου είναι στο 46^ο κεφ. ‘cariorem nobis esse partiam quam nosmet ipsos’ και στο 48^ο κεφ. ‘...a cerra sese nomitum esse praedicabat’.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

ΕΙΣΑΓΟΝΤΑΙ	ΕΚΦΕΡΟΝΤΑΙ	ΧΡΗΣΙΜΕΥΟΥΝ - ΕΞΑΡΤΩΝΤΑΙ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
Με το συμπερασματικό σύνδεσμο ‘ ut ’ (καταφατικές) ή με το ‘ ut non ’, ‘ ut nemo ’, ‘ ut numquam ’ κλπ. (αρνητικές)	Πάντα με υποτακτική γιατί στη λατινική το αποτέλεσμα θεωρείται πάντα μια υποκειμενική κατάσταση.	Χρησιμεύουν α) ως <u>αντικείμενο</u> ρημάτων που σημαίνουν ‘κατορθώνω’ όπως ‘facio’, ‘efficio’, ‘perficio’ κλπ. Όταν εκφράζουν αποτέλεσμα ή συνέπεια β) <u>ως υποκείμενο</u> I) απροσώπων ρημάτων που σημαίνουν ‘προκύπτει ότι’ ή ‘βγαίνει το συμπέρασμα’ όπως ‘efficitur’, (con)sequitur’ κλπ. Όταν εκφράζουν αποτέλεσμα ή συνέπεια II) απροσώπων ρημάτων που σημαίνουν ‘συμβαίνει’ όπως ‘fit’, ‘accidit’, ‘evenit’, ‘contingit’ κλπ. Όταν εκφράζουν γεγονός ή συμβάν III) απροσώπων ρημάτων ή εκφράσεων που σημαίνουν ‘απομένει’, ή ‘υπολείπεται’ όπως ‘restat’, ‘relinquitur’, ‘reliquum est’ κλπ. Όταν εκφράζουν κάτι που απομένει ή υπολείπεται IV) απρόσωπων εκφράσεων όπως ‘satis’ est, ‘tempus est’, ‘lex est, mos est κλπ.γ) ως επεξήγηση στο υποκείμενο ή στο συμπλήρωμα της έννοιας του ρήματος εξάρτησης τούτο (το υποκείμενο ή το συμπλήρωμα της έννοιας του ρήματος) είναι κυρίως ουδέτερο αντωνυμίας όπως ‘id’, ‘hoc’, illud κλπ.	Ιδιομορφία στην ακολουθία των χρόνων: Δηλώνουν το σύγχρονο και πάντα το σύγχρονο γιατί το αποτέλεσμα είναι ιδωμένο τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής του.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ : Οι ουσιαστικές συμπερασματικές προτάσεις (προσοχή δεν πρέπει να συγχέονται με τις επιρρηματικές συμπερασματικές) αντιστοιχούν γενικά προς το τελικό απαρέμφατο της ελληνικής, που χρησιμεύει ως αντικείμενο ή υποκείμενο ρημάτων και εκφράσεων όπως :

διαπράττομαι, κατεργάζομαι, ποιώ, συμβαίνει, ώρα (καιρός) εστί κλπ. Επιπλέον αντιστοιχούν προς το απαρέμφατο του σκοπού/ αποτελέσματος.

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

- *quasi communem urdem et civitatem*: Υπολανθάνει μια παραβολική υποθετική πρόταση – *quasi communis urbs et civitas sit* (ενν. ‘*murbus*’: Υποκείμενο): Εισάγεται με το παραβολικό επίρρημα ‘*quasi*’ / Υποτακτική γιατί η σύγκριση αφορά μια υποθετική πράξη ή κατάσταση / Σύγχρονο στο παρόν.
- *ut communem... anteponamus*: Δευτερεύουσα ουσιαστική συμπερασματική πρόταση, που λειτουργεί ως επεξήγηση στο *illud* (που είναι υποκείμενο του προσωπικού ρήματος ‘*consequitur*’). Εισάγεται με το σύνδεσμο ‘*ut*’ και εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (*anteponamus*), επειδή η πρόταση εξαρτάται από αρκτικό χρόνο (*consequitur* : οριστική ενεστώτα). Σε σχέση με την κύρια, από την οποία και εξαρτάται, φανερώνει το σύγχρονο στο παρόν και πάντα το σύγχρονο γιατί το αποτέλεσμα είναι ιδωμένο Η πρόταση εκφέρεται με υποτακτική γιατί στη λατινική το αποτέλεσμα θεωρείται πάντα μια υποκειμενική κατάσταση. [Προσοχή – ‘Η πρόταση *ex quo illud natura consequitur*’ στην ουσία είναι δευτερεύουσα αναφορική προσθετική γιατί αναφέρεται στα προηγούμενα. Λαμβάνεται όμως ως κύρια πρόταση γιατί δεν υπάρχει άλλη κύρια πρόταση και γιατί είναι μετά από άνω τελεία].
- *Ut leges omnium... anteponunt*: Δευτερεύουσα απλή παραβολική πρόταση. Εισάγεται με τον παραβολικό σύνδεσμο ‘*ut*’ και εκφέρεται με οριστική (*anteponunt*) γιατί η σύγκριση αφορά δύο πράξεις ή καταστάσεις που είναι (ή θεωρούνται ως) αντικειμενική πραγματικότητα. Η πρόταση φανερώνει τον τρόπο γιατί στην κύρια υπάρχει το ‘*sic*’.
- *ex quo fit*: Στην ουσία είναι δευτερεύουσα αναφορική προσθετική γιατί αναφέρεται στα προηγούμενα. Λαμβάνεται όμως ως κύρια πρόταση γιατί δεν υπάρχει άλλη κύρια πρόταση και γιατί είναι μετά από τελεία.
- *ut laudandus is sit*: Δευτερεύουσα ουσιαστική συμπερασματική πρόταση, που λειτουργεί ως υποκείμενο του απρόσωπου ρήματος ‘*fit*’ .Εισάγεται με το σύνδεσμο ‘*ut*’ και εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα [(*laudandus*) *sit*], επειδή το ρήμα εξάρτησης είναι αρκτικού χρόνου (*fit* :οριστική ενεστώτα). Σε σχέση με την κύρια, από την οποία και εξαρτάται, φανερώνει το σύγχρονο στο παρόν και πάντα το σύγχρονο γιατί το αποτέλεσμα είναι ιδωμένοΗ πρόταση εκφέρεται με υποτακτική γιατί το αποτέλεσμα στη λατινική θεωρείται πάντα μια υποκειμενική κατάσταση.
- *qui pro re publica cadat*: Δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο ‘*is*’ . Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία ‘*qui*’ (της *qui* – *quae* – *quod*) και εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (*cadat*) επειδή υπάρχει έλξη από την προηγούμενη υποτακτική (*laudandus sit*). Σε σχέση με το ρήμα εξάρτησης φανερώνει το σύγχρονο στο παρόν.
- *quod decet ... ipsos* : Δευτερεύουσα αιτιολογική πρόταση. Εισάγεται με τον αιτιολογικό σύνδεσμο ‘*quod*’ και εκφέρεται με οριστική (ενεστώτα: *decet*) γιατί η αιτιολογία είναι αντικειμενικά αποδεκτή.

ΑΡΧΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΡΗΜΑΤΩΝ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΑ

censeo-cesui-censum-censere (2)
rego-rexi- rectum -regere (3)
puto-putavi-putatum-putare (1)
sum-fui-...-esse (ανώμαλο)
consequor-consecutus sum-consequi (3-αποθετικό)
antepono-anteposui-antepositum-anteponere (3)
sapio-sapivi και sapii-...- sapere (3-σε ίο)
pareo-parui-paritum-parere (2)
consulo-consului-consultum-consulere (3)

vitupero-vituperavi-vituperatum-vituperare (1)
fio-factus sum-fieri (3-ανώμαλο) [Ξαθητικό του facio]
laudo-laudavi-laudatum-laudare (1)
cado-cecidi-casum-cadere (3)
decet-decuit- ... -decere (2 -απρόσωπο)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να κλιθούν στις πλάγιες πτώσεις και των δύο αριθμών οι παρακάτω τύποι / συνεκφορές (τα επίθετα στα άλλα δύο γένη): **numine, deorum, nostrum, sapiens, parens, re publica, cariorem.**
2. Να γραφούν οι ονοματικοί τύποι και να κλιθεί η προστακτική (της ίδιας φωνής) των παρακάτω ρηματικών τύπων: **censent, esse, sapiens, vituperandus est, fit, decet.**
3. Να αναγνωριστούν γραμματικά όλες οι αντωνυμίες του κειμένου και να γραφούν οι πλάγιες πτώσεις του άλλου αριθμού.
4. **Philosophi mundum censent regi numine deorum:** να μετατραπεί ο πλάγιος λόγος σε ευθύ και παράλληλα να τραπεί η σύνταξη σε ενεργητική.
5. **Vituperandus est nobis proditor patriae - fit, ut laudandus is nobis sit:** σε ποιες εκφράσεις μπορεί να αναλυθεί κάθε μια από τις παραπάνω συντάξεις της Π.Π.Σ.;
6. Να εντοπιστούν στο κείμενο οι περιπτώσεις που υπάρχει σύγκριση, να δηλωθούν οι όροι της και να εκφραστεί ο β' όρος με τον άλλο τρόπο εκφοράς.

LECTIO SEPTIMA ET QUADRAGESIMA (XLVII) - 47

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Η Ιουλία, η κόρη του Αυγούστου, είχε αρχίσει να έχει¹ πρόωρα άσπρες τρίχες, τις οποίες συνήθιζε να βγάζει κρυφά. Όταν άκουσε² αυτό το πράγμα ο Αύγουστος, θέλησε να αποθαρρύνει την κόρη του από το να κάνει αυτό. Με αυτό το σχέδιο εμφανίστηκε κάποτε απρόοπτα³ και έπιασε τις κομμώτριες επ' αυτοφώρω. Παρόλο που ανακάλυψε άσπρες τρίχες πάνω στο φόρεμά τους, εντούτοις ο Αύγουστος προσποιήθηκε πως δεν τις είδε και παρέτεινε το χρόνο με άλλες κουβέντες, ώσπου έφερε τη συζήτηση στην ηλικία.⁴ Τότε ρώτησε την κόρη του αν μετά από μερικά χρόνια θα προτιμούσε να είναι ασπρομάλλα ή φαλακρή. Όταν εκείνη απάντησε «εγώ, προτιμώ πατέρα να είμαι ασπρομάλλα», ο πατέρας της πρόβαλε σ' εκείνην το (εξής) ψεύτικο επιχείρημα: «Δεν αμφιβάλλω πως δεν θέλεις να είσαι⁵ φαλακρή. Γιατί λοιπόν δεν φοβάσαι μήπως αυτές εδώ σε κάνουν φαλακρή;»

1. να εμφανίζει 2. πληροφορήθηκε 3. παρενέβη κάποτε ξαφνικά 4. ενν. της Ιουλίας 5. να μείνεις

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ

Iulia: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **Iulia -ae**, θηλυκό, α' κλίση = η Ιουλία (ως κύριο όνομα δεν έχει πληθυντικό).

Augusti: γενική ενικού του ουσιαστικού **Augustus -i**, αρσενικό, β' κλίση = ο Αύγουστος (ως κύριο όνομα δεν έχει, κατά κανόνα, πληθυντικό).

filia: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **filia -ae**, θηλυκό, α' κλίση = η κόρη.

mature: χρονικό ή τροπικό επίρρημα = πρόωρα. **Σ. Β.: maturius Y. Β.: maturissime/maturime habere:** απαρέμφατο ενεστώτα ενεργητικής φωνής του ρήματος **habeo, habui, habitum, habere 2** = έχω.

coeperat: γ' ενικό οριστικής υπερσυντελικού του ελλειπτικού ρήματος **coepi, coepisse** = άρχισα.

canos: αιτιατική πληθυντικού του ουσιαστικού **cani -orum** αρσενικό, β' κλίση = οι άσπρες τρίχες (ο τύπος προέρχεται από το επίθετο **canus, -a, -um** = άσπρος, -η, -ο). Το ουσιαστικό δεν σχηματίζει ενικό αριθμό.

quos: αιτιατική πληθυντικού αρσενικού γένους της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, -α, -ο.

legere: απαρέμφατο ενεστώτα ενεργητικής φωνής του ρήματος **lego, legi, lectum, legere 3** = κόβω, βγάζω, αφαιρώ.

secrete: τροπικό επίρρημα = κρυφά. **Σ. Β.: secretius**

solebat: γ' ενικό οριστ. παρατ. του ρήμ. **soleo, solitus sum, solere 2**, ημιαποθετικό = συνηθίζω.

hac: αφαιρετική ενικού θηλυκού γένους της δεικτικής αντωνυμίας **hic, haec, hoc** = αυτός, -ή, -ό.

re: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού **res, rei**, θηλυκό ε' κλίση = το πράγμα.

audita: αφαιρετική ενικού θηλυκού γένους της μετοχής παθητικού παρακειμένου του ρήματος **audio, audivi, auditum, audire 4** = ακούω.

Augustus: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **Augustus -i**, αρσενικό, β' κλίση = ο Αύγουστος (ως κύριο όνομα δεν έχει, κατά κανόνα, πληθυντικό).

voluit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου του ανωμάλου ρήματος **volo, volui, -, velle** = θέλω.

filiam: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **filia -ae**, θηλυκό, α' κλίση = η κόρη.

detertere: απαρέμφατο ενεστώτα ενεργητικής φωνής του ρήματος **deterreo, deterrui, deterritum, detertere 2** = αποθαρρύνω.

quominus: σύνδεσμος = να, (από το) να, (για) να μη.

id: αιτιατική ενικού ουδετέρου γένους της οριστικής - επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, -ή, -ό.

faceret: γ' ενικό υποτακτικής παρατατικού ενεργητικής φωνής του ρήματος **facio, feci, factum,**

facĕre* 3 = κάνω.

eo: αφαιρετική ενικού ουδέτερου γένους της οριστικής - επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id**
consilio: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού **consilium -ii (i)**, ουδέτερο, β' κλίση = το σχέδιο.

aliquando: χρονικό επίρρημα = κάποτε.

repente: τροπικό επίρρημα = ξαφνικά.

intervenit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου ενεργητικής φωνής του ρήματος **intervenio**,
interveni, interventum, intervenire 4 = εμφανίζομαι απρόοπτα.

oppressit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου ενεργητικής φωνής του ρήματος **opprimo, oppressi, oppressum, opprimere 3** = πιάνω επ' αυτοφώρω.

-que: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και.

ornatrices: αιτιατική πληθ. του ουσιαστικού **ornatrix, ornatricis**, θηλ., γ' κλίση = η κομμώτρια.

etsi: εναντιωματικός σύνδεσμος = αν και.

super: πρόθεση + αιτιατική = πάνω σε.

vestem: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **vestis, vestis**, θηλυκό, γ' κλίση = το φόρεμα.

earum: γενική πληθυντικού θηλυκού γένους της οριστικής - επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id**

deprehendit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου ενεργητικής φωνής του ρήματος **deprehendo, deprehendi, deprehensum, deprehendere 3** = ανακαλύπτω.

canos: αιτιατική πληθυντικού του ουσιαστικού **cani -orum** αρσενικό, β' κλίση = οι άσπρες τρίχες (ο τύπος προέρχεται από το επίθετο **canus, -a, -um** = άσπρος, -η, -ο). Το ουσιαστικό δεν σχηματίζει ενικό αριθμό.

tamen: αντιθετικός σύνδεσμος = όμως.

Augustus: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **Augustus -i**, αρσενικό, β' κλίση = ο Αύγουστος (ως κύριο όνομα δεν έχει, κατά κανόνα, πληθυντικό).

dissimulavit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου ενεργητικής φωνής του ρήματος **dissimulo, dissimulavi, dissimulatum, dissimulare 1** = προσποιούμαι ότι δεν...

eos: αιτιατική πληθυντικού αρσενικού γένους της οριστικής - επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, -ή, -ό.

vidisse: απαρέμφατο παρακειμένου ενεργητ. φωνής του ρήμ. **video, vidi, visum, videre 2** = βλέπω.

aliis: αφαιρετική πληθυντικού αρσενικού γένους του αντωνυμικού επιθέτου (αόριστης αντωνυμίας) **alius, alia, aliud** = άλλος, -η, -ο.

sermonibus: αφαιρετική πληθυντικού του ουσιαστικού **sermo -onis**, αρσενικό, γ' κλίση = ο λόγος.

tempus: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **tempus, temporis**, ουδέτερο, γ' κλίση = ο χρόνος.

extraxit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου ενεργητικής φωνής του ρήματος **extraho, extraxi, extractum, extrahere 3** = παρατείνω.

donec: χρονικός σύνδεσμος = ώσπου.

induxit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου ενεργητικής φωνής του ρήματος **induco, induxi, inductum, inducere 3** = εισάγω, φέρνω για συζήτηση.

mentionem: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **mentio -onis**, θηλυκό, γ' κλίση = η μνεία.

aetatis: γενική ενικού του ουσιαστικού **aetas -atis** θηλυκό, γ' κλίση = η ηλικία. (γεν. πληθ.: aetatum και aetatium).

tum: χρονικό επίρρημα = τότε.

interrogavit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου ενεργητικής φωνής του ρήματος **interrogo, interrogavi, interrogatum, interrogare 1** = ρωτώ.

filiam: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **filia -ae**, θηλυκό, α' κλίση = η κόρη.

utrum...an: ερωτηματικό μόριο = αν...ή

post: πρόθεση + αιτιατική = μετά.

aliquot: άκλιτη αόριστη αντωνυμία = μερικοί, -ές, -ά.

annos: αιτιατική πληθυντικού του ουσιαστικού **annus -i**, αρσενικό, β' κλίση = ο χρόνος.

cana: ονομαστική ενικού θηλυκού γένους του δευτεροκλίτου επιθέτου **canus, -a, -um** = ο ασπρομάλλης, -α, -ικο.

esse: απαρέμφατο ενεστώτα του ανωμάλου ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι.

mallet: γ' ενικό υποτακτικής παρατατ. του ανωμάλου ρήματος **malo, malui, -, malle** = προτιμώ.

calva: ονομαστική ενικού θηλυκού γένους του δευτεροκλίτου επιθέτου **calvus, -a, -um** = φαλακρός, -ή, -ό.

cum: χρονικός σύνδεσμος (εδώ: ιστορικός - διηγηματικός) = όταν.

illa: ονομαστική ενικού θηλυκού γένους της δεικτικής αντωνυμίας **ille, illa, illud** = εκείνος, -η, -ο.

respondisset: γ' ενικό υποτακτικής υπερσυντελικού ενεργητικής φωνής του ρήματος **respondeo, respondi, responsum, respondēre 2** = απαντώ.

ego: ονομαστική ενικού της προσωπικής αντωνυμίας α' προσώπου **ego** = εγώ.

pater: κλητική ενικ. του ουσιαστ. **pater, patris**, αρσ., γ' κλίση = ο πατέρας. (γεν. πληθ.: patrum)

cana: ονομαστική ενικού θηλυκού γένους του δευτεροκλίτου επιθέτου **canus, -a, -um** = ο ασπρομάλλης, -α, -ικο.

esse: απαρέμφατο ενεστώτα του ανωμάλου ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι.

malo: α' ενικό οριστικής ενεστώτα του ανωμάλου ρήματος **malo, malui, -, malle** = προτιμώ.

mendacium: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **mendacium -ii (i)**, ουδέτερο, β' κλίση = ψέμα.

illi: δοτική ενικού θηλυκού γένους της δεικτικής αντωνυμίας **ille, illa, illud** = εκείνος, -η, -ο.

pater: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **pater, patris**, αρσενικό, γ' κλίση = ο πατέρας.

obiecit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου ενεργητικής φωνής του ρήματος **obicio, obieci, obiectum, obicere* 3** = προβάλλω αντίρρηση (αντίθετο επιχείρημα).

mendacium obiecit: προέβαλε ψεύτικο επιχείρημα.

non: αρνητικό μόριο = δεν, όχι.

dubito: α' ενικό οριστικής ενεστώτα ενεργητικής φωνής του ρήματος **dubito, dubitavi, dubitatum, dubitare 1** = αμφιβάλλω.

quin: σύνδεσμος = ότι, πως δεν.

calva: ονομαστική ενικού θηλυκού γένους του δευτεροκλίτου επιθέτου **calvus, -a, -um** = φαλακρός, -ή, -ό.

esse: απαρέμφατο ενεστώτα του ανωμάλου ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι.

nolis: β' ενικό υποτακτικής ενεστώτα του ανωμάλου ρήματος **nolo, nolui, -, nolle** = δεν θέλω.

quid: αιτιατική ενικού ουδέτερου γένους της ερωτηματικής ουσιαστικής αντωνυμίας **quis, quis, quid** = ποιος, -α, -ο.

ergo: συμπερασματικός σύνδεσμος = λοιπόν.

quid ergo...? = γιατί λοιπόν;

times: β' ενικό οριστικής ενεστώτα ενεργητικής φωνής του ρήματος **timeo, timui, -, timere 2** = φοβάμαι.

ne: ενδοιαστικός σύνδεσμος = μήπως.

istae: ονομαστική πληθυντικού θηλυκού γένους της δεικτικής αντωνυμίας **iste, ista, istud** = αυτός, -ή, -ό. (Εδώ η αντωνυμία χρησιμοποιείται με υποτιμητική-περιφρονητική σημασία: αυτές εδώ)

te: αιτιατική ενικού της προσωπικής αντωνυμίας β' προσώπου **tu** = εσύ.

calvam: αιτιατική ενικού θηλυκού γένους του δευτεροκλίτου επιθέτου **calvus, -a, -um** = φαλακρός, -ή, -ό.

faciant: γ' πληθυντικό υποτακτικής ενεστώτα ενεργητικής φωνής του ρήματος **facio, feci, factum, facere* 3** = κάνω.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- **mature:** Το επίρρημα σχηματίζει ομαλά το συγκριτικό βαθμό (**maturius**) αλλά εμφανίζει δύο τύπους στον υπερθετικό (**maturissime** και **maturrime**)
- **canus -a -um:** Επίθετο δευτερόκλιτο. Από αυτό προέρχεται το ουσιαστικό 'cani -orum' το οποίο είναι 'Plurale tantum'.
- **intervenit / deprehendit:** Παρακείμενοι των ρημάτων 'intervenio' και 'deprehendo'
- **alius -a -ud:** Αντωνυμικό επίθετο και αόριστη αντωνυμία.
- **aetas -atis (θηλ.):** Σχηματίζει γενική πληθυντικού σε -um και -ium.
- **aliquot:** Αόριστη επιθετική αντωνυμία. Είναι άκλιτη και νοείται μόνο στον πληθυντικό.

- istae: Η δεικτική αντωνυμία ‘iste –ista –istud’ χρησιμοποιείται για πρόσωπα, πράγματα ή καταστάσεις που σχετίζονται με το β’ πρόσωπο (istae: αυτές εδώ, οι υπηρέτριές σου) και συχνά έχει υποτιμητική σημασία.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Οι φράσεις ‘quin immo’ και ‘quin etiam’ εισάγουν ανεξάρτητες προτάσεις (κύριες)

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

- quos legere secreta solebat: Δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο ‘canos’. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία ‘quos’ (της ‘qui – quae – quod’) και εκφέρεται με οριστική (solebat) γιατί φανερώνει κάτι το πραγματικό.
- (Hac re) audita: Ιδιάζουσα αφαιρετική απόλυτη, χρονική μετοχή, Ως υποκειμένο της έχει το ‘re’ (το ‘hac’ είναι επιθετικός προσδιορισμός στο ‘re’). Σε χρονική πρόταση αναλύεται ως εξής: Cum Augustus hanc rem audivisset .
- quominus id faceret: Δευτερεύουσα πρόταση του ‘quominus’, που λειτουργεί ως έμμεσο αντικείμενο του deterrere (ως άμεσο αντικείμενο του ‘deterrere’ λειτουργεί το ‘filiam’). Εισάγεται με το σύνδεσμο ‘quominus’ και εκφέρεται με υποτακτική παρατατικού (faceret), γιατί το απαρέμφατο ‘deterrere’ (από το οποίο εξαρτάται η πρόταση) είναι αντικείμενο ρήματος ιστορικού χρόνου (voluit). Το απαρέμφατο δηλαδή του ενεστώτα (και του μέλλοντα) λογίζεται ως ιστορικός χρόνος όταν εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου και ως αρκτικός χρόνος όταν εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου. Έτσι, η δευτερεύουσα πρόταση του ‘quominus’ σε σχέση με την κύρια φανερώνει το σύγχρονο στο παρελθόν και πάντα το σύγχρονο, γιατί η βούληση είναι ιδωμένη Η υποτακτική, με την οποία εκφέρεται η πρόταση, δηλώνει ότι το περιεχόμενο της εκφράζει την πρόθεση του υποκειμένου του ρήματος της κύριας πρότασης.
- Etsi ... canos: Δευτερεύουσα εναντιωματική πρόταση (στην κύρια υπάρχει ο ‘tamen’). Εισάγεται με τον εναντιωματικό σύνδεσμο ‘esti’ και εκφέρεται με οριστική (deprehendit) γιατί εκφράζει μια πραγματική κατάσταση παρά την οποία ισχύει το περιεχόμενο της κύριας πρότασης.
- vidisse: Ως υποκειμένο του ‘vidisse’ πρέπει κανονικά να εννοήσουμε ένα ‘se’ γιατί το απαρέμφατο είναι ειδικό και εξαρτάται από ρήμα μεταβατικό (Γραμμ. σελ. 166)
- donec ... aetatis: Δευτερεύουσα χρονική πρόταση. Εισάγεται με το χρονικό σύνδεσμο ‘donec’ και εκφέρεται με οριστική (induxit : παρακείμενος) γιατί η πράξη ενδιαφέρει μόνο από χρονική άποψη. Σε σχέση με την (κύρια) πρόταση εξάρτησης (et aliis ... extraxit), η χρονική φανερώνει το υστερόχρονο.
- utrum ... calva: Δευτερεύουσα πλάγια ερωτηματική πρόταση, που λειτουργεί ως έμμεσο αντικείμενο του ‘interrogavit’ (ως άμεσο αντικείμενο του ‘interrogavit’ λειτουργεί το ‘filiam’). Η πρόταση είναι διμελής και ολικής αγνοίας. Εισάγεται με το ‘utrum’ (α’ μέλος) ... ‘an’ (β’ μέλος) και εκφέρεται με υποτακτική παρατατικού (mallet), γιατί εξαρτάται από ιστορικό χρόνο (interrogavit), φανερώνοντας σε σχέση με την (κύρια) πρόταση εξάρτησης (Tum interrogavit filiam) το σύγχρονο στο παρελθόν. Η πλάγια ερωτηματική εκφέρεται με υποτακτική, γιατί θεωρείται ότι η εξάρτηση δίνει υποκειμενική χροιά στο περιεχόμενο της πρότασης.
- Cum illa respondisset: Δευτερεύουσα χρονική πρόταση. Εισάγεται με τον ιστορικό – διηγηματικό ‘cum’ και εκφέρεται με υποτακτική υπερσυντελικού (respondisset) φανερώνοντας σε σχέση με την (κύρια) πρόταση εξάρτησης (mendacium ... obiecit), η οποία εκφέρεται με ιστορικό χρόνο (obiecit : παρακείμενος), το προτερόχρονο στο παρελθόν. Η υποτακτική, με την οποία εκφέρεται η χρονική, δηλώνει το υποκειμενικό στοιχείο.
- quin calva esse nolis: Δευτερεύουσα πρόταση του ‘quin’, που λειτουργεί ως αντικείμενο του ‘non dubito’. Εισάγεται με το σύνδεσμο ‘quin’ (γιατί εξαρτάται από ρήμα που συνοδεύεται από άρνηση) και εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (nolis), επειδή εξαρτάται από αρκτικό χρόνο (non dubito : ενεστώτας). Σε σχέση με την (κύρια) πρόταση εξάρτησης φανερώνει το σύγχρονο

στο παρόν και πάντα το σύγχρονο γιατί η βούληση είναι ιδωμένη ... Η υποτακτική, με την οποία εκφέρεται η πρόταση, δηλώνει ότι το περιεχόμενό της εκφράζει την πρόθεση του υποκειμένου του ρήματος της κύριας πρότασης.

- Quid ergo non times ...? Κύρια ερωτηματική πρόταση. Εισάγεται με την ερωτηματική ουσιαστική αντωνυμία 'quid' (της 'quis-quid') και εκφέρεται με οριστική ενεστώτα (times). Είναι μερικής αγνοίας.
- ne ... feviānt: Δευτερεύουσα ενδοιαστική πρόταση, που λειτουργεί ως αντικείμενο του 'non times'. Εισάγεται με το σύνδεσμο 'ne', γιατί ο φόβος είναι μήπως γίνει κάτι. Εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (fanciānt), επειδή εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (non times : ενεστώτας) και σε σχέση με την (κύρια) πρόταση εξάρτησης φανερώνει το σύγχρονο στο παρόν και πάντα το σύγχρονο γιατί ο φόβος είναι ιδωμένος Η πρόταση εκφέρεται με υποτακτική επειδή το περιεχόμενό της αφορά κάτι το ενδεχόμενο ή πιθανό.

ΕΝΔΟΙΑΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

ΕΙΣΑΓΟΝΤΑΙ	ΕΚΦΕΡΟΝΤΑΙ	ΧΡΗΣΙΜΕΥΟΥΝ-ΕΞΑΡΤΩΝΤΑΙ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
Με τον ενδοιαστικό σύνδεσμο 'ne', όταν ο φόβος είναι μήπως γίνει κάτι, και με τον 'ut' ή με τον 'ne non' όταν ο φόβος είναι μήπως δεν γίνει κάτι π.χ. timebant ea, quae ceciderunt (ανησυχούσαν μήπως γίνουν όσα συνέβησαν) / timeo ut (ή 'ne non') sustineant milites impetum nostium (φοβούμαι μήπως δεν αντέξουν οι στρατιώτες στην έφοδο των εχθρών)	Πάντα με υποτακτική γιατί το περιεχόμενό τους αφορά κάτι το ενδεχόμενο ή πιθανό.	Χρησιμεύουν α) ως αντικείμενο ρημάτων ή φράσεων που σημαίνουν 'φοβάμαι' (vereor, metuo, timeo – timibus sum, in metu sum κλπ.) π.χ. Quis non veretur, ne deos offendat (Ποιος δε φοβάται μήπως ασεβήσει απέναντι στους θεούς;) β) ως υποκείμενο απρόσωπων εκφράσεων που γενικά σημαίνουν φόβο (metus est, timor est, periculum est κλπ.) π.χ. Verendum est, ne brevi tempore fames in urbe sit (Πρέπει να υπάρχει φόβος μήπως σε μικρό χρονικό διάστημα υπάρχει παντελής έλλειψη τροφίμων στην πόλη) γ) ως επεξήγηση όρου συναπτόμενου με το ρήμα εξάρτησης π.χ. Illud timebam, ne frater non posset... (Εκείνο φοβόμουν, μήπως δηλ. ο αδελφός μου δεν μπορούσε...)	Ιδιομορφία στην ακολουθία των χρόνων. Δηλώνουν το σύγχρονο και πάντα το σύγχρονο γιατί ο φόβος είναι ιδωμένος τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησης του.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ 'QUOMINUS' ΚΑΙ ΤΟΥ 'QUIN'

ΕΙΣΑΓΟΝΤΑΙ	ΕΚΦΕΡΟΝΤΑΙ	ΕΞΑΡΤΩΝΤΑΙ	ΧΡΗΣΙΜΕΥΟΥΝ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
Ι) Με τους συνδέσμους 'quominus' ή 'ne' όταν εξαρτώνται από	Πάντα με υποτακτική , επειδή το περιεχόμενό τους εκφράζει την	Ι) Οι προτάσεις του 'quominus' από ρήματα ή φράσεις που σημαίνουν εμποδίζω ή αρνούμαι όπως	α) ως αντικείμενο ρημάτων ή εκφράσεων που έχουν προσωπική	Ιδιομορφία στην ακολουθία των χρόνων: Δηλώνουν το σύγχρονο και πάντα το σύγχρονο

<p>ρήματα που εκφέρονται χωρίς άρνηση π.χ. impedio illum quominus (ή ne) veniat (τον εμποδίζω να έλθει).</p> <p>II) Με το σύνδεσμο ‘quin’ όταν εξαρτώνται από ρήματα που συνδέονται από άρνηση (ή έχουν αρνητική σημασία) ή από ρήματα που χρησιμοποιούνται ερωτηματικά αλλά έχουν αρνητική χρήση π.χ. non prohibui illum quin veniret (δεν τον εμπόδισα να έλθει) / Quis dubitet quin in virtute divitiae sit ? (Ποιος αμφιβάλλει ότι τα πλούτη βρίσκονται στην αρετή ;)</p>	<p>πρόθεση του υποκειμένου του ρήματος της κύριας πρότασης.</p>	<p>‘impedio’, ‘prohibeo’ ‘moram’, ‘interpono’ ‘causa est’ κλπ.</p> <p>II) Οι προτάσεις του ‘quin’ από ρήματα ή φράσεις που σημαίνουν αρνούμαι ή εμποδίζω και που συνοδεύονται από άρνηση (ή έχουν αρνητική σημασία) ή που χρησιμοποιούνται ερωτηματικά <u>αλλά έχουν αρνητική χρήση</u>. Προτάσεις του ‘quominus’ και του ‘quin’, ακολουθούν και μετά από εκφράσεις όπως: per me stat quominus (χάρη σε μένα Δεν...) non multum abest quin (λίγο λείπει να...), facere <u>non possum quin</u> (δε μπορώ να <u>μη...</u>)</p> <p><u>ΠΡΟΣΟΧΗ</u>: Μετά από ρήματα ή εκφράσεις που σημαίνουν ‘δεν αμφιβάλλω (ότι)’ όπως ‘non dubito quin’, ‘non est dubium quin’ κλπ. ακολουθούν προτάσεις του ‘quin’.</p>	<p>σύνταξη / λειτουργία</p> <p>β) ως υποκείμενο ρημάτων ή εκφράσεων που έχουν απρόσωπη σύνταξη/ λειτουργία</p> <p>γ) ως επεξήγηση όρου συναπτόμενου με το ρήμα εξάρτησης.</p>	<p>γιατί η βούληση* είναι ιδωμένη τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής της</p> <p>*ή η πρόθεση</p>
---	---	---	---	--

ΑΡΧΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΡΗΜΑΤΩΝ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΑ

- habeo – habui – habitum – habere (2)
- coepi - ... - coepisse (ελλειπτικό) – βλέπε φωτοτυπία 18^{ου} κεφαλαίου
- lego – legi – lectum – legere (3)
- soleo – solitus sum – solere (2 – ημιαποθετικό)
- audio – audi(v)i – auditum – audire (4)
- volo – volui - ... - velle (ανώμαλο) – Γραμμ. σελ. 88-89
- deterreo – deterrui – deterritum - deterrere (2)
- facio – feci – factum – facere (3 – σε - io)
- intervenio – interveni – interventum – intervenire (4)
- opprimo – oppressi – oppressum – opprimere (3)
- deprehendo – deprehendi – deprehensum – deprehendere (3) και
- deprendo – deprendi – deprensum – deprendere (3)
- dissimulo – dissimulavi – dissimulatum – dissimulare (1)

video – vidi – visum – videre (2)
extraho – extraxi – extractum – extrahere (3)
induco – induxi – inductum – inducere (3)
interrogo – interrogavi – interrogatum – interrogare (1)
sum – fui - ... - esse (ανώμαλο) – Γραμμ. σελ. 62-64
malo – malui - ... - malle (ανώμαλο) – Γραμμ. σελ. 88-89
respondeo – respondi – responsum – respondere (2)
obicio – obieci – obiectum – obicere (3 – σε –io)
dubito – dubitavi – dubitatum – dubitare (1)
nolo – nolui - ... - nolle (ανώμαλο)- Γραμμ. σελ. 88-89
timeo – timui - ... - timere (2)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να κλιθούν και στους δύο αριθμούς οι παρακάτω τύποι/συνεκφορές (οι αντωνυμίες στο γένος τους): **aliis sermonibus, aliquot annos, mendacium, istae.**
2. Να γραφεί το β' ενικό και γ' πληθυντικό όλων των εγκλίσεων: **solebat, oppressit, induxit, malo, nolis, times.**
3. **Tum interrogavit filiam, utrum cana esse mallet an calva:** Να τραπεί ο πλάγιος λόγος σε ευθύ.
4. **Cum illa respondisset “ego, pater, cana esse malo”:** Να τραπεί ο ευθύς λόγος σε πλάγιο.
5. **“Non dubito quin calva esse nolis”:** Να τραπεί η δευτερεύουσα α) σε πλάγια ερωτηματική (ολικής αγνοίας), β) σε ευθεία ερώτηση (ολικής αγνοίας).
6. Να μετατραπεί η ενεργητική σε παθητική σύνταξη ή η παθητική σε ενεργητική, όπου αυτό είναι δυνατόν:
 - ...donec induxit mentionem aetatis.
 - **Tum interrogavit filiam, utrum cana esse mallet an calva.**
 - ...mendacium illi pater obiecit.

LECTIO DUODEQUINQUAGESIMA (XLVIII) - 48

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Ένα άσπρο ελάφι εξαιρετικής ομορφιάς είχε δοθεί στο Σερτώριο από κάποιο Λουζιτανό ως δώρο. Ο Σερτώριος τους έπεισε όλους ότι το ελάφι, που κατευθυνόταν από τη βούληση της Άρτεμης, μιλούσε μαζί του και (του) υπεδείκνυε ποια (πράγματα) (θα) ήταν χρήσιμα να κάνει⁽¹⁾. Εάν κάτι, που έπρεπε να διατάξει στους στρατιώτες, του φαινόταν κάπως σκληρό⁽²⁾, διακήρυσσε ότι αυτός είχε δεχτεί συμβουλή από το ελάφι⁽³⁾. Αυτό το ελάφι κάποια μέρα έφυγε και έγινε πιστευτό⁽⁴⁾ ότι είχε πεθάνει. Όταν κάποιος ανάγγειλε στο Σερτώριο ότι το ελάφι είχε βρεθεί, ο Σερτώριος τον διέταξε να σωπάσει⁽⁵⁾· επιπλέον του έδωσε οδηγία να το αφήσει ελεύθερο ξαφνικά την επόμενη μέρα σ' αυτόν τον τόπο, στον οποίο θα βρισκόταν ο ίδιος με τους φίλους του. Την άλλη μέρα ο Σερτώριος, αφού δέχθηκε τους φίλους (του) στην κρεβατοκάμαρά του, τους είπε πως είχε δει στον ύπνο του ότι το ελάφι, που είχε πεθάνει, ξαναγύριζε σ' αυτόν. Όταν το ελάφι, αφού αφέθηκε ελεύθερο από το δούλο, εισέβαλε⁽⁶⁾ στην κρεβατοκάμαρα του Σερτώριου, γεννήθηκε μεγάλος θαυμασμός⁽⁷⁾.

1. τι ήταν να κάνει 2. πιο σκληρό απ' ότι έπρεπε 3. πως τον είχε συμβουλέψει το ελάφι 4. πίστεψαν (ή δημιουργήθηκε η ιδέα) 5. να το κρατήσει μυστικό 6. όρμησε 7. δημιουργήθηκε μεγάλη κατάπληξη.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ

cerva: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **cerva -ae**, θηλυκό, α' κλίση = το ελάφι.

alba: ονομαστική ενικ. θηλυκ. γένους του δευτεροκλίτου επιθέτου **albus, -a, um** = άσπρος, -η, -ο.

eximiae: γενική ενικού θηλυκού γένους του δευτεροκλίτου επιθέτου **eximius, -a, -um** = εξαιρετικός, -ή, -ό.

pulchritudinis: γενική ενικού του ουσιαστικού **pulchritudo -inis**, θηλυκό, γ' κλίση = η ομορφιά.

Sertorio: δοτική ενικού του ουσιαστικού **Sertorius -ii (i)**, αρσενικό, β' κλίση = ο Σερτώριος (Ως κύριο όνομα δεν έχει, κατά κανόνα, πληθυντικό).

a(b): πρόθεση + αφαιρετική = από.

Lusitano: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού **Lusitanus -i**, αρσενικό, β' κλίση = ο Λουζιτανός (Ως κύριο όνομα δεν έχει, κατά κανόνα, πληθυντικό).

quodam, quaedam, quoddam: αφαιρετική ενικού αρσενικού γένους της αόριστης – επιθετικής αντωνυμίας **quidam, quaedam, quoddam** = κάποιος, -α, -ο.

dono: δοτική ενικού του ουσιαστικού **donum -i**, ουδέτερο, β' κλίση = το δώρο.

data erat: γ' ενικό οριστικής υπερσυντελικού παθητικής φωνής του ρήματος **do, dedi, datum, dāre 1** = δίνω.

Sertorius: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **Sertorius -ii (i)**, αρσενικό, β' κλίση = ο Σερτώριος (Ως κύριο όνομα δεν έχει, κατά κανόνα, πληθυντικό).

omnibus: δοτική ενικού αρσενικού γένους του τριτοκλίτου επιθέτου **omnis, -is, -e** = όλος, -η, -ο.

persuasit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου ενεργητικής φωνής του ρήματος **persuadeo, persuasi, persuasum, persuadēre 2** = πείθω.

cervam: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **cerva -ae**, θηλυκό, α' κλίση = το ελάφι.

instinctam: αιτιατική ενικού θηλυκού γένους της μετοχής παρακειμένου παθητικής φωνής του ρήματος **instinguo, instinxi, instinctum, instinguere 3** = κατευθύνω, παρορμώ.

numine: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού **numen, numinis**, γ' κλίση, ουδέτερο = η βούληση.

Dianae: γενική ενικού του ουσιαστικού **Diana -ae**, α' κλίση, θηλυκό = η Άρτεμη.

conloqui: απαρέμφατο ενεστώτα του ρήματος **conloquor, conlocutus sum, conloqui 3 αποθετικό** = συνομιλώ.

se: αφαιρετική ενικού της προσωπικής αντωνυμίας, γ' πρόσωπο = αυτός, -ή, -ό.

cum: εδώ πρόθεση + αφαιρετική = μαζί με.

docere: απαρέμφατο ενεστώτα ενεργητικής φωνής του ρήματος **doceo, docui, doctum, docēre 2** = υποδεικνύω.

quae: ονομαστική πληθυντικού ουδετέρου γένους της ερωτηματικής - ουσιαστικής αντωνυμίας **quis, quis, quid** = ποιος, -α, -ο.

utilia: ονομαστική πληθυντικού ουδετέρου γένους του τριτοκλίτου επιθέτου **utilis, -is, -e** = χρήσιμος, -η, -ο.

factu: αφαιρετική του σουπίνου του ρήματος **facio, feci, factum, facēre* 3** = κάνω.

essent: γ' πληθυντικό υποτακτικής παρατατικού του ανωμάλου ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι.

si: υποθετικός σύνδεσμος = εάν.

quid: αιτιατική ενικού ουδετέρου γένους της αόριστης – ουσιαστικής αντωνυμίας **quis, (quae ή qua), quid** = κάποιος.

durius: αιτιατική ενικού ουδετέρου γένους συγκριτικού βαθμού του δευτεροκλίτου επιθέτου **durus, -a, -um** = σκληρός, -ή, -ό. Συγκριτικός: **durior, durior, durius** Υπερθετ.: **durissimus, -a, -um**.

ei: δοτική ενικ. αρσεν. γένους της οριστικής – επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, -ή, -ό.

videbatur: γ' ενικό οριστικής παρατατικού παθητικής φωνής του ρήματος **video, vidi, visum, vidēre 2** = βλέπω (εδώ: **απρόσωπο: videtur, visum est, vidēri** = φαίνεται, είναι το δοκεῖ μοι της αρχαίας ελληνικής).

quod: ονομαστική ενικού ουδετέρου γένους της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod**

imperandum: ονομαστική ενικού ουδετέρου γένους του γερουνδιακού του ρήματος **impero, imperavi, imperatum, imperāre 1** = διατάζω.

imperandum esset: γ' ενικό υποτακτικής παρατατικού της παθητικής περιφραστικής συζυγίας του ρήματος **impero, imperavi, imperatum, imperāre 1** = διατάζω.

militibus: δοτική πληθυντικού του ουσιαστικού **miles, militis**, γ' κλίση, αρσενικό = ο στρατιώτης.

a(b): πρόθεση + αφαιρετική = από.

cerva: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού **cerva -ae**, θηλυκό, α' κλίση = το ελάφι.

sese: αναδιπλασιασμένος τύπος του **se** για έμφαση **se:** αιτιατική ενικού της προσωπικής αντωνυμίας, γ' πρόσωπο = αυτός, -ή, -ό.

monitum esse: απαρέμφατο παρακειμένου παθητικής φωνής του ρήματος **moneo, monui, monitum, monēre 2** = συμβουλεύω, καθοδηγώ.

praedicabat: γ' ενικό οριστικής παρατατικού ενεργητικής φωνής του ρήματος **praedico, praedicavi, praedicatum, praedicāre 1** = διακηρύσσω.

ea: ονομαστική ενικού θηλυκού γένους της οριστικής – επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id**

cerva: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **cerva -ae**, θηλυκό, α' κλίση = το ελάφι.

quodam: αφαιρετική ενικού αρσενικού γένους της αόριστης – επιθετικής αντωνυμίας **quidam, quaedam, quoddam** = κάποιος, -α, -ο.

die: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού **dies, diei**, αρσενικό, ε' κλίση = η ημέρα.

fugit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου ενεργητικής φωνής του ρήματος **fugio, fugi, fugitum, fugēre* 3** = φεύγω.

perisse: απαρέμφατο παρακειμένου ενεργητικής φωνής του ανωμάλου ρήματος **pereo, perii, peritum, perīre** = χάνομαι, πεθαίνω.

credita est: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου παθητικής φωνής του ρήματος **credo, credidi, creditum, credēre 3** = πιστεύω.

cum: χρονικός σύνδεσμος (εδώ: ιστορικός – διηγηματικός) = όταν.

aliquis: ονομαστική ενικού αρσενικού γένους της αόριστης – ουσιαστικής αντωνυμίας **aliquis, (aliqua ή aliqua), aliquid**.

Sertorio: δοτική ενικού του ουσιαστικού **Sertorius -ii (i)**, αρσενικό, β' κλίση = ο Σερτώριος

nuntiavisset: γ' ενικό υποτακτικής υπερσυντελικού ενεργητικής φωνής του ρήματος **nuntio, nuntiavi, nuntiatum, nuntiāre 1** = αναγγέλλω.

cervam: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **cerva -ae**, θηλυκό, α' κλίση = το ελάφι.

inventam esse: απαρέμφατο παρακειμένου παθητικής φωνής του ρήματος **invenio, inveni, inventum, invenīre 4** = βρίσκω.

eum: αιτιατική ενικού αρσενικού γένους της οριστικής – επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id iussit:** γ' ενικό οριστικής παρακειμένου ενεργητικής φωνής του ρήματος **iubeo, iussi, iussum, iubēre 2** = διατάζω.

tacere: απαρέμφατο ενεστώτα ενεργητικής φωνής του ρήματος **taceo, tacui, tacitum, tacēre 2** = σωπαίνω.

praeterea: ποσοτικό επίρρημα = επιπλέον.

praecipit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου ενεργητικής φωνής του ρήματος **praecipio, praecipi, praeeptum, praecipere* 3** = καθοδηγώ.

ut: εδώ βουλητικός σύνδεσμος = να.

eam: αιτιατική ενικού θηλυκού γένους της οριστικής – επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea,**

idpostero: αφαιρετική ενικού αρσενικού γένους του δευτεροκλίτου επιθέτου **posterus, -a, -um** = επόμενος, -η, -ο. Συγκριτικός: posterior, -ior, -ius Υπερθ.: postremus, -a, -um & postumus, -a, -um.

die: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού **dies, diei,** αρσενικό, ε' κλίση = η ημέρα.

repente: τροπικό επίρρημα = ξαφνικά.

in: πρόθεση + εδώ αιτιατική = σε.

eum: αιτιατική ενικού αρσενικού γένους της οριστικής – επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id**

locum: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **locus -i,** αρσενικό, β' κλίση = ο τόπος (**στον**

πληθυντικό: loca -orum = οι τόποι).

emitteret: γ' ενικό υποτακτικής παρατατικού ενεργητικής φωνής του ρήματος **emitto, emisi, emissum, emittēre 3** = αφήνω ελεύθερο.

in: πρόθεση + εδώ αφαιρετική = σε.

quo: αφαιρετική ενικού αρσενικού γένους της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod ipse:**

ονομαστική ενικού αρσενικού γένους της οριστικής αντωνυμίας **ipse, ipsa, ipsum** = ίδιος, -α, -ο.

cum: πρόθεση + αφαιρετική = με.

amicis: αφαιρετική πληθυντικού του ουσιαστικού **amicus -i,** αρσενικό, β' κλίση = ο φίλος.

futurus esset: γ' ενικό υποτακτικής παρατατικού της ενεργητικής περιφραστικής συζυγίας του ανωμάλου ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι.

postridie: χρονικό επίρρημα = την επόμενη μέρα.

eius: γενική ενικού αρσενικού γένους της οριστικής – επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id diei:**

γενική ενικού του ουσιαστικού **dies, diei,** αρσενικό ε' κλίση = η ημέρα.

Sertorius: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **Sertorius -ii (i),** αρσενικό, β' κλίση = ο Σερτώριος (**Ως κύριο όνομα δεν έχει, κατά κανόνα, πληθυντικό**).

admissis: αφαιρετική πληθυντικού αρσενικού γένους της μετοχής παρακειμένου παθητικής φωνής του ρήματος **admitto, admisi, admissum, admittēre 3** = δέχομαι. **amicis:** αφαιρετική πληθυντικού του ουσιαστικού **amicus -i,** αρσενικό, β' κλίση = ο φίλος.

in: πρόθεση + αιτιατική = σε.

cubiculum: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **cubiculum -i,** ουδέτερο, β' κλίση = η κρεβατοκάμαρα.

suum: αιτιατική ενικού της κτητικής αντωνυμίας γ' προσώπου **suus, -a, -um,** για έναν κτήτορα = ο δικός, -ή, -ό του.

dixit: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου ενεργητικής φωνής του ρήματος **dico, dixi, dictum, dicere 3** = λέγω.

eis: δοτική πληθυντικού αρσενικού γένους της οριστικής – επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, -ή, -ό.

visum esse: απαρέμφατο παρακειμένου παθητικής φωνής του ρήματος **video, vidi, visum, videre 2** = βλέπω (εδώ: απρόσωπο: videtur, visum est, vidēri = φαίνεται).

in: πρόθεση + αφαιρετική = σε.

somno: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού **somnus -i,** αρσενικό, β' κλίση = ο ύπνος.

sibi: δοτική ενικού της προσωπικής αντωνυμίας, γ' πρόσωπο = αυτός, -ή, -ό.

cervam: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **cerva -ae,** θηλυκό, α' κλίση = το ελάφι.

quae: ονομαστική ενικού θηλυκού γένους της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod perisset:**

γ' ενικό υποτακτικής υπερσυντελικού ενεργητικής φωνής του ανωμάλου ρήματος **pereo, perii,**

peritum, perire = χάνομαι.

ad: πρόθεση + αιτιατική = προς.

se: αιτιατική ενικού της προσωπικής αντωνυμίας, γ' πρόσωπο = αυτός, -ή, -ό.

reverti: απαρέμφατο ενεστώτα του ρήματος **revertor, reversus sum, reverti (αποθετικό)** και **revertor, reverti, reverti (ημιαποθετικό) 3** = επιστρέφω.

cum: χρονικός σύνδεσμος (εδώ: ιστορικός – διηγηματικός) = όταν.

cerva: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού **cerva -ae**, θηλυκό, α' κλίση = το ελάφι.

emissa: ονομαστική ενικού θηλυκού γένους της μετοχής παρακειμένου παθητικής φωνής του ρήματος **emitto, emisi, emissum, emittēre 3** = αφήνω ελεύθερο.

a(b): πρόθεση + αφαιρετική = από.

servo: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού **servus -i**, αρσενικό, β' κλίση = ο δούλος.

in: πρόθεση + εδω αιτιατική = σε.

cubiculum: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού **cubiculum -i**, ουδέτερο, β' κλίση = η κρεβατοκάμαρα.

Sertorii: γενική ενικού του ουσιαστικού **Sertorius -ii (i)**, αρσενικό, β' κλίση = ο Σερτώριος (**Ως κύριο όνομα δεν έχει, κατά κανόνα, πληθυντικό**).

introrupisset: γ' ενικό υποτακτικής υπερσυντελικού ενεργητικής φωνής του ρήματος **introrumpo, introrupi, introruptum, introrumpēre 3** = εισβάλλω.

admiratio: ονομαστική ενικ. του ουσιαστικού **admiratio -onis**, θηλυκό, γ' κλίση = ο θαυμασμός.

magna: ονομαστική ενικού θηλυκού γένους του δευτεροκλίτου επιθέτου **magnus, -a, -um** = ο μεγάλος, -η, -ο. Σ. Β.: maior, -ior, -ius Y. Β.: maximus, -a, -um.

orta est: γ' ενικό οριστικής παρακειμένου του ρήματος **orior, ortus sum, oriri (αποθετικό) 4** = γεννιέμαι (**μετοχή μέλλοντα: oriturus, -a, -um**).

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- quidam – quaedam – quoddam: Αόριστη επιθετική αντωνυμία (βλέπε 38^ο κεφάλαιο)
- quis – quae και **qua** – quid: Αόριστη ουσιαστική αντωνυμία (βλέπε φωτοτυπία 37^{οο} κεφαλαίου). Η αντωνυμία αυτή απαντά μια φορά στα σχολικά κείμενα (σ' αυτό το κεφάλαιο '... si quid durius ei videbatur')
- aliquis – **aliqua** και aliquae – aliquid: Αόριστη ουσιαστική αντωνυμία (βλέπε φωτοτυπία 30^{οο} κεφαλαίου)
- posterus και poster – postera – posterum : Σχηματίζει 2 τύπους στον υπερθετικό: postremus – a – um και postumus – a – um
- persuadeo: Όταν έχει αντικείμενο ειδικό απαρέμφατο σημαίνει 'πειθω κάποιον ότι' και είναι ρήμα λεκτικό. Όταν όμως έχει αντικείμενο βουλητική πρόταση (μαθ. XLV) σημαίνει 'πειθω κάποιον να (κάνει κάτι)' και είναι ρήμα προτρεπτικό.
- utilis: Το επίθετο αυτό ανήκει στην κατηγορία των επιθέτων που ακολουθούνται από το σουπίνο σε '-u' (για άλλα τέτοια επίθετα βλέπε φωτοτυπία 34^{οο} κεφαλαίου)
- sese: Ο αναδιπλασιασμός της προσωπικής αντωνυμίας δίνει έμφαση (σπανιότερα αναδιπλασιάζονται οι τύποι 'me' και 'te', βλέπε φωτοτυπία 46^{οο} κεφαλαίου). Οι πτώσεις της προσωπικής αντωνυμίας μπορούν επίσης να ενισχυθούν με τα επιθήματα '-met', '-te' και '-pte' (ανάλογα με την πτώση και την έμφαση που επιδιώκεται).
- secum: Η πρόθεση 'cum' ακολουθεί πάντοτε μετά την προσωπική αντωνυμία (mecum, tecum, secum, nobiscum, vobiscum) και συχνά μετά την αναφορική αντωνυμία (quocum, ή cum quo).
- praedico (1): Σημαίνει 'λέω δημόσια, διακηρύσσω' και πρέπει να διακρίνεται από το 'praedico – praedixi – praedictum – praedicere' (3) που σημαίνει 'προλέγω'.

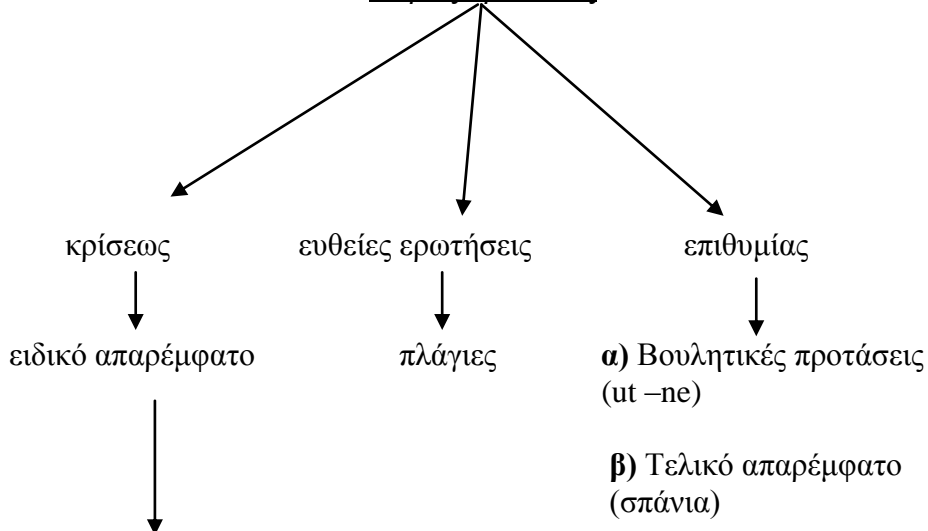
ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

- Πλάγιο λόγο έχουμε όταν τα λόγια κάποιου δεν τα ακούμε ή δεν τα πληροφορούμαστε όπως ακριβώς τα είπε, αλλά μας ανακοινώνονται εξαρτημένα από ένα ρήμα λεκτικό, δοξαστικό ή ερωτηματικό (dico, sentio, rogo κλπ.)

Μετατροπές :

<u>Αρκτικοί</u>	<u>Ιστορικοί</u>
Σύγχρονο: Ενεστώτας	Παρατατικός
Προτεροχ: Παρακείμενος	Υπερσυντελ.
Υστεροχ. : Περιφραστική συζυγία	
- urus sim	- urus essem

Κύριες προτάσεις

Ενεστώτα → Σύγχρονο
Παρακειμένους → Προτερόχρονο
Μέλλοντα → Υστερόχρονο

Δευτερεύουσες προτάσεις

- Διατηρούν την υποτακτική > **Θα έχουμε πάντα υποτακτική**
- Μετατρέπουν την οριστική σε υποτακτική
- Όσον αφορά τις προσωπικές και κτητικές αντωνυμίες :
ego, meus > se, suus (ipse, ipsius αν υπάρχει αντίθεση ή κίνδυνος σύγχυσης)
tu, tuus > ille, illius
hic ή iste > ille ή is
- Όσον αφορά τα επιρρήματα:
ΧΡΟΝΙΚΑ : nunc > tunc ΤΟΠΙΚΑ: hic > ibi
hodie (σήμερα) > illo die hoc loco > illo loco
cras (αύριο) > postero die
heri (χθες) > pridie
adhuc > ad id tempus

Παραδείγματα

Ευθύς λόγος

Πλάγιος λόγος

α) *Ανεξάρτητες κρίσεως* ↔ *Ειδικό απαρέμφατο + αιτιατική*

- Hostes discedunt
Hostes discedebant	Dicit (dixit) hostes discedere
Dicit (dixit) hostes discedere
- Hostes discesserunt
Hostes discesserant	Dicit (dixit) hostes discessisse
Dicit (dixit) hostes discessisse
- Hostes discedent	Dicit (dixit) hostes discessuros esse

β) *Ανεξάρτητες επιθυμίας* ↔ *Βουλευτικές (ή απαρέμφατο τελικό)*

- veni!	Peto a te ut venias
Petebam a te ut venires
- Noli timere!	Peto a te ne timeas
Petebam a te ne timeres

γ) *Ευθείες ερωτήσεις* ↔ *Πλάγιες ερωτήσεις*

- Ubi est Antonius?	Rogat ubi sit Antonius
Rogavit ubi esset Antonius
- Ubi fuit Antonius?	Rogat ubi fuerit Antonius
Rogavit ubi fuisset Antonius
- Quid faciet Antonius?	Rogat quid facturus sit Antonius
Rogavit quid facturus esset Antonius

δ) *Δευτερεύουσες με οριστική* ↔ *Δευτερεύουσες με υποτακτική*

Hoc est, quod dixisse ferunt	Dicit illud esse, quod dixisse ferant
Dixit illud esse, quod dixisse ferrent |
|------------------------------|---|

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

- *quae utilia factu essent*: Δευτερεύουσα πλάγια ερωτηματική πρόταση ως έμμεσο αντικείμενο στο απαρέμφατο «docere» (άμεσο αντικείμενο στο «docere» εννοείται το «se»). Είναι μερικής αγνοίας, εισάγεται με την ερωτηματική ουσιαστική αντωνυμία «quae» (της «quis, quid») και εκφέρεται με υποτακτική παρατατικού (essent) γιατί εξαρτάται από ιστορικό χρόνο (το docere θεωρείται ιστορικού χρόνου, γιατί είναι αντικείμενο του ρήματος «persuasit» που είναι χρόνου παρακειμένου) και σε σχέση με το ρήμα εξάρτησης φανερώνει το σύγχρονο στο παρελθόν. Η πλάγια ερωτηματική εκφέρεται με υποτακτική γιατί θεωρείται ότι η εξάρτηση δίνει υποκειμενική χροιά στο περιεχόμενο της πρότασης.
- *Si quid durius ei videbatur*: Δευτερεύουσα υποθετική πρόταση. Εισάγεται με τον υποθετικό σύνδεσμο «si» και εκφέρεται με οριστική παρατατικού (videbatur). Si... ei videbatur (υπόθεση) → praedicadat (απόδοση). Εδώ έχουμε υποθετικό λόγο α' είδους, δηλ. υπόθεση υπόθεση ανοιχτή (ή το πραγματικό) στο παρελθόν (επανάληψη στο παρελθόν).

- *durius* : Απόλυτη σύγκριση.
- *quod imperandum militibus esset*: Δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο «quid». Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία «quod» (της «qui- quae- quod») και εκφέρεται με υποτακτική παρατατικού (της παθητικής περιφραστικής συζυγίας → *imperandum esset*) γιατί η πρόταση λειτουργεί στα πλαίσια του πλάγιου λόγου. Σε σχέση με το ρήμα εξάρτησης (*videbatur*), που είναι ιστορικού χρόνου, η δευτερεύουσα αναφορική εκφράζει το σύγχρονο στο παρελθόν.
- *imperandum esset*: Παθητική περιφραστική συζυγία, προσωπική σύνταξη (το 'impero' συντάσσεται με δοτική του έμμεσου και αιτιατική του άμεσου αντικειμένου). Το 'quod' λειτουργεί ως υποκείμενο της παθητικής περιφραστικής συζυγίας και το 'militibus' ως αντικείμενο. Εννοείται 'ei' ως δοτική του ποιητικού αιτίου από το γερουνδιακό. Το 'imperandum' λειτουργεί ως κατηγορούμενο στο 'quod' μέσω του 'esset'.
- *sese monitum esse* : Παρ' ότι έχουμε ταυτοπροσωπία το απαρέμφοτο έχει υποκείμενο σε αιτιατική (*sese*) γιατί είναι ειδικό και εξαρτάται από ρήμα ενεργητικό μεταβατικό. [Το 'monitum esse' είναι αντικείμενο του λεκτικού ρήματος 'praedicabat' το απαρέμφοτο του (παθητικού) παρακειμένου (*monitum esse*) δείχνει κάτι το προτερόχρονο σε σχέση με το ρήμα της εξάρτησης (*praedicabat*)].
- *Cum aliquis ... inventam esse* : Δευτερεύουσα χρονική πρόταση. Εισάγεται με τον ιστορικό – διηγηματικό 'cum' και εκφέρεται με υποτακτική υπερσυντελικού (*nuntiavisset*), γιατί εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (*iussit*: παρακείμενος) και δηλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν. Η υποτακτική, με την οποία εκφέρεται η χρονική, δηλώνει το υποκειμενικό στοιχείο.
- *ut eam ... emitteret*: Δευτερεύουσα βουλητική πρόταση ως άμασο αντικείμενο του 'praecepit' (ως έμμεσο εννοείται το 'ei'). Εισάγεται με το βουλητικό σύνδεσμο 'ut' και εκφέρεται με υποτακτική παρατατικού (*emitteret*) γιατί εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (*praecepit*) και δηλώνει το σύγχρονο στο παρελθόν και πάντα το σύγχρονο γιατί η βουλητική είναι ιδωμένη ... Η υποτακτική, με την οποία εκφέρεται η βουλητική, δηλώνει ότι το περιεχόμενο της πρότασης είναι απλώς επιθυμητό.
- *in quo ... futurus esset*: Δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο (*in*) 'locum'. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία 'quo' (*in quo*) – (της *qui – quae – quod*) και εκφέρεται με την υποτακτική παρατατικού (της ενεργητικής περιφραστικής συζυγίας → *futurus esset*) γιατί η πρόταση λειτουργεί στα πλαίσια του πλάγιου λόγου. Η υποτακτική παρατατικού της ενεργητικής περιφραστικής μετά από το ιστορικό χρόνο (*emitteret*) εκφράζει το υστερόχρονο στο παρελθόν. Η υποτακτική παρατατικού στις δευτερεύουσες προτάσεις λογίζεται ως ιστορικός χρόνος, αφού προϋποθέτει εξάρτηση από ιστορικό χρόνο (που στη περίπτωσή μας είναι το 'praecepit').
- *admissis (amicis)*: Ιδιάζουσα αφαιρετική απόλυτη, χρονική μετοχή. Ως υποκείμενό της λειτουργεί το 'amicis'. Σε χρονική πρόταση αναλύεται ως εξής : *Cum Sertorius amicos in cubiculum suum admisisset*.
- *quae perisset*: Δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο 'cervam'. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *quae* (της *qui – quae – quod*) και εκφέρεται με υποτακτική υπερσυντελικού (*perisset*) γιατί η πρόταση λειτουργεί στα πλαίσια του πλάγιου λόγου. Σε σχέση με το ρήμα εξάρτησης, το οποίο είναι ιστορικού χρόνου (*reverti* εξαρτάται από το 'visum esse' / *visum esse* → εξαρτάται από το 'dixit', το οποίο είναι ιστορικού χρόνου), η αναφορική φανερώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν.
- *Cum cervam ... introrupisset*: Δευτερεύουσα χρονική πρόταση. Εισάγεται με τον ιστορικό – διηγηματικό 'cum' και εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (*orta est* : παρακείμενος) και δηλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν. Η υποτακτική, με την οποία εκφέρεται η χρονική, δηλώνει το υποκειμενικό στοιχείο.

do –dedi – datum – dare (1)
 persuadeo – persuasi – persuasum – persuadere (2)
 instinguo – instinxi – instinctum – instinguere (3)
 conloquor – conlocutus sum – conloqui (3 – αποθετικό)
 doceo – docui – doctum – docere (2)
 facio – feci – factum – facere (3 –σε –io)
 sum – fui - ... - esse (ανώμαλο)
 video – vidi – visum – videre (2)
 impero – imperavi – imperatum – imperare (1)
 moneo – monui – monitum – monere (2)
 praedico – praedicavi – praedicatum – praedicare (1)
 fugio – fugi – fugitum – fugere (3 – σε – io)
 pereo – perii – peritum – perire (4 – ανώμαλο)
 credo – credidi – creditum – credere (3)
 nuntio – nuntiavi – nuntiatum – nuntiare (1)
 invenio – inveni – inventum – invenire (4)
 iubeo – iussi – iussum – iubere (2)
 taceo – tacui – tacitum – tacere (2)
 praecipio – praecepi – praeceptum – praecipere (3 σε –io)
 emitto – emisi – emissum – emittere (3)
 dico – dixi – dictum – dicere (3)
 revertor – reversus sum – reverti (3 – αποθετικό) και
 revertor – reverti – reverti (3 – ημιαποθετικό)
 introrumpo – introrupi – introruptum – introrumpere (3)
 orior – ortus sum – oriri (4 –αποθετικό)* Μτχ. μέλλοντα ‘oriturus –a –um’

- Το ρήμα ‘orior’ ανήκει στην κατηγορία των ανωμάτων. Αν και ανήκει στη δ’ συζυγία σχηματίζει την οριστική του ενεστώτα, την υποτακτική του παρατατικού και το β’ ενικό πρόσωπο της προστακτικής ενεστώτα σύμφωνα με τη γ’ συζυγία .Τέλος σχηματίζει το γερουνδιακό πάντοτε και μόνο ως ‘oriundus – nda – ndum’

INDICATIVUS

Praesens	Imperfectum	Futurum
orior	oriebar	oriar
oreris(-re)(και σπάνια κατά τη δ’ συζ, oriris)	oriebaris (-re)	orieris (-re)
oritur	oriebatur	orietur
orimur	oriebamus	oriemur
orimini	oriebamini	oriemini
oriuntur	oriebantur	orientur

Perfectum	Plusquamperfectum	Futurum exactum
ortus-a-um sum	ortus-a-um eram	ortus-a-um ero
ortus-a-um es	ortus-a-um eras	ortus-a-um eris
ortus-a-um est	ortus-a-um erat	ortus-a-um erit
orti-ae-a sums	orti-ae-a eramus	orti-ae-a erimus
orti-ae-e estis	orti-ae-a eratis	orti-ae-a eritis
orti-ae-e sunt	orti-ae-a erant	orti-ae-a erunt

CONIUNCTIVUS

Praesens	Imperfectum	(→ και σπάνια κατά τη δ' συζυγία)
oriar	orerer	(orirer)
oriaris (- re)	orereris (- re)	(orireris)
oriatur	oreretur	(oriretur)
oriamur	oreremur	(oriremur)
oriamin	oreremini	(oriremini)
oriantur	orerentur	(orirentur)

Futurum	Perfectum	Plusquamperfectum
oriturus - a- um sim	ortus - a- um sim	ortus - a – um essem
oriturus - a- um sis	ortus - a- um sis	ortus - a – um esses
oriturus - a- um sit	ortus - a- um sit	ortus - a – um esset
orituri - ae- a simus	orti- ae- a simus	orti- ae- a essemus
orituri - ae- a sitis	orti- ae- a sitis	orti- ae- a essetis
orituri - ae- a sint	orti- ae- a sint	orti- ae- a essent

Futurum exactum

IMPERATIVUS

Δεν έχει

<i>Praesens</i>	<i>Futurum</i>
<u>2 εν. orere</u>	2 εν. oritor
2 πληθ. orimini	3 εν. oritor
	3 πληθ. oriuntor

INFINITIVI

Praesens	Futurum	Perfectum
oriri	oriturum- am- um esse orituros- as- a esse	ortum – am- um esse ortos- as- a esse

Futurum exactum
ortum- am- um fore
ortos- as- a fore

PARTICIIPIA

Praesens	Futurum	Perfectum
oriens (Genetivus: orientis)	oriturus- a- um	ortus- a- um

SUPINUM

Acc. : ortum
Abl. : ortu

GERUNDIUM

(Nom: oriri)
Gen.: oriendi
Dat. : oriendo
Acc. : (ad ή in) oriendum (ή oriri)

GERUNDIVUM
oriundus- nda- ndum

Voc. : -
Abl. : oriendo

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να κλιθούν στον άλλο αριθμό οι παρακάτω συνεκφορές/λέξεις του κειμένου (οι αντωνυμίες στο γένος τους): *cervam instinctam, quid durius, quodam die, aliquis, admiratio*.
2. Να αντικατασταθούν χρονικά και να γραφούν οι ονοματικοί τύποι (της ίδιας φωνής) των παρακάτω ρηματικών τύπων: *data erat, videbatur, futurus esset, reverti* (στο β' ενικό ως αποθετικό και ημιαποθετικό), *perisset, orta est*.
3. *Cerva alba eximia pulhritudinis Sertorio a Lusitano quodam dono data erat*: Να μετατραπεί η σύνταξη σε ενεργητική.
4. Να αναλυθεί η παθητική περιφραστική σύζυγία του κειμένου.
5. Να αναγνωριστούν τα *cum* του κειμένου.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Η Πορκία, η γυναίκα του Βρούτου, όταν έμαθε το σχέδιο του άντρα της να σκοτώσει τον Καίσαρα, ζήτησε ένα ξυράφι μανικουρίστα δόθηκεν για να κόψει τα νύχια της και αυτοτραυματίστηκε⁽¹⁾ με αυτό καθώς⁽²⁾ της γλίστρησε δόθηκεν κατά τύχη. Έπειτα ο Βρούτος, όταν οι υπηρέτριες τον κάλεσαν στην κρεβατοκάμαρα με ξεφωνητά, ήρθε για να την μαλώσει επειδή τάχα είχε κλέψει την τέχνη του μανικουρίστα. Σ' αυτόν η Πορκία κρυφά είπε: « Δεν είναι αυτό μια ασυλλόγιστη πράξη μου, αλλά μια πολύ σίγουρη απόδειξη της αγάπης μου για σένα που ετοιμάζεις⁽³⁾ τέτοιο σχέδιο. Θέλησα δηλαδή να δοκιμάσω με πόση αταραξία⁽⁴⁾ θα σκοτωνόμουν με το σιδερένιο εργαλείο αν το σχέδιό σου δεν πήγαινε για σένα κατ' ευχήν.

1. πλήγωσε τον εαυτό της, 2. που, 3. σχεδιάζεις, 4. ηρεμία (ή ψυχραιμία)

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ

Porcia: ονομαστική ενικού, θηλυκό, του ουσιαστικού α' κλίσης **Porcia -ae** = Πορκία → ως κύριο όνομα δεν έχει κατά κανόνα πληθυντικό αριθμό.

Bruti: γενική ενικού, αρσενικό, του ουσιαστικού β' κλίσης **Brutus -i** = Βρούτος → ως κύριο όνομα δεν έχει κατά κανόνα πληθυντικό αριθμό.

uxor: ονομαστική ενικού, θηλυκό, του ουσιαστικού γ' κλίσης **uxor -oris** = η σύζυγος.

cum: εδώ χρονικός σύνδεσμος (ο ιστορικός-διηγηματικός cum) = όταν.

vir: γενική ενικού, αρσενικό, του ουσιαστικού β' κλίσης **vir, viri** = άνδρας.

sui: γενική ενικού, αρσενικό, γ' πρόσωπο, της κτητικής αντωνυμίας, για έναν κτήτορα **suus, sua, suum** = δικός της, δική της, δικό της.

consilium: αιτιατική ενικού, ουδέτερο, του ουσιαστικού β' κλίσης **consilium -ii/-i** = σχέδιο.

de: πρόθεση που συντάσσεται με αφαιρετική = για.

interficiendo: αφαιρετική ενικού, αρσενικό, του γερονδιακού **interficiendus, -a, -um** του ρήματος **interficio, interfeci, interfecum, interficere 3** (ανήκει στα 15 ρήματα σε -io που κλίνονται σαν το capio) = σκοτώνω → β' ενικό προστακτικής ενεστώτα: **interfice** (όπως όλα τα σύνθετα του facio. Το facio σχηματίζει β' ενικό προστακτικής ενεστώτα: fac).

Caesare: αφαιρετική ενικού, αρσενικό, του ουσιαστικού γ' κλίσης **Caesar -aris** = Καίσαρας → ως κύριο όνομα δεν έχει κατά κανόνα πληθυντικό αριθμό.

cognovisset: γ' ενικό, υποτακτική ενεργητικού υπερσυντελικού, του ρήματος **cognosco, cognovi, cognitum, cognoscere 3** = γνωρίζω.

cultellum: αιτιατική ενικού, αρσενικό, του ουσιαστικού β' κλίσης **cultellus -i** = μαχαιράκι, ξυράφι.

tonsorium: αιτιατική ενικού, αρσενικό, του β' κλίτου επιθέτου **tonsorius, -a, -um** = του μανικουρίστα → δεν σχηματίζει παραθετικά ως παράγωγο του ουσιαστικού **tonsor -oris** (= μανικουρίστας).

quasi: παραβολικός σύνδεσμος = σαν, σαν να, δόθηκεν.

unguium: γενική πληθυντικού, αρσενικό, του ουσιαστικού γ' κλίσης **unguis -is** = νύχι → αφαιρετική ενικού: **ungue/ungui**.

resecandorum: γενική πληθυντικού, αρσενικό, του γερονδιακού **resecandus, -a, -um** του ρήματος **reseco, resecai, resectum, resecare 1** = κόβω → μετοχή μέλλοντα: **resecaturus, -a, -um**.

causa: πρόθεση που συντάσσεται με γενική = για να, με σκοπό να.

poposcit: γ' ενικό, οριστική ενεργητικού παρακειμένου, του ρήματος **posco, poposci, —, poscere 3** = ζητώ → το ρήμα κανονικά δεν έχει σουπίνο. Δανείζεται το σουπίνο του ρήματος **postulo 1:**

postulatum.

eo: αφαιρετική ενικού, αρσενικό, της οριστικής-επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός,-ή,-ό.

-que: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και → χρησιμοποιείται ως εγκλιτική λέξη.

velut: παραβολικό επίρρημα = δήθεν, σαν, σαν να, ως.

forte: τροπικό επίρρημα = τυχαία → στην πραγματικότητα πρόκειται για επιρρηματοποιημένη αφαιρετική ενικού του γ' κλίτου ουσιαστικού **fors**, το οποίο είναι εύχρηστο μόνον στην ονομαστική και αφαιρετική ενικού. Δεν σχηματίζει παραθετικά.

elapso: αφαιρετική ενικού, αρσενικό, της μετοχής παρακειμένου του ρήματος **elabor, elapsus sum, elabi αποθ. 3** = (ξε)-γλυστρώ.

se: αιτιατική ενικού, γ' πρόσωπο, της προσωπικής αντωνυμίας = αυτός, -ή, -ό.

vulneravit: γ' ενικό, οριστική ενεργητικού παρακειμένου, του ρήματος **vulnero, vulneravi, vulneratum, vulnerāre 1** = πληγώνω, τραυματίζω.

clamore: αφαιρετική ενικού, αρσενικό, του ουσιαστικού γ' κλίσης **clamor -oris** = κραυγή.

deinde: χρονικό επίρρημα = έπειτα.

ancillarum: γενική πληθυντικού, θηλυκό, του ουσιαστικού α' κλίσης **ancilla -ae** = υπηρέτρια.

in: πρόθεση που εδώ συντάσσεται με αιτιατική = σε.

cubiculum: αιτιατική ενικού, ουδέτερο, του ουσιαστικού β' κλίσης **cubiculum -i** = κρεβατοκάμαρα.

vocatus: ονομαστική ενικού, αρσενικό, της μετοχής παθητικού παρακειμένου του ρήματος **voco, vocavi, vocatum, vocāre 1** = καλώ.

Brutus: ονομαστική ενικού, αρσενικό, του ουσιαστικού β' κλίσης **Brutus -i** = Βρούτος → ως κύριο όνομα δεν έχει κατά κανόνα πληθυντικό αριθμό.

ad: πρόθεση που συντάσσεται με αιτιατική = για να, σε.

eam: αιτιατική ενικού, θηλυκό, της οριστικής-επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, -ή, -ό.

obiurgandam: αιτιατική ενικού, θηλυκό, του γερονδιακού **obiurgandus, -a, -um** του ρήματος **obiurgo, obiurgavi, obiurgatum, obiurgāre 1** = μαλώνω.

venit: γ' ενικό, οριστική ενεργητικού παρακειμένου, του ρήματος **venio, veni, ventum, venīre 4** = έρχομαι.

quod: αιτιολογικός σύνδεσμος = επειδή.

tonsoris: γενική ενικού, αρσενικό, του ουσιαστικού γ' κλίσης **tonsor -oris** = μανικιουρίστας, κουρέας.

praeripuisset: γ' ενικό, υποτακτική ενεργητικού υπερσυντελικού, του ρήματος **praeripio, praeripui, praereptum, praeripēre 3** (ανήκει στα 15 ρήματα σε -io που κλίνονται σαν το **capio**) = αρπάζω, κλέβω.

officium: αιτιατική ενικού, ουδέτερο, του ουσιαστικού β' κλίσης **officium -ii/-i** = καθήκον, δουλειά, τέχνη.

cui: δοτική ενικού, αρσενικό, της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, -α, -ο.

secreto: τροπικό επίρρημα = κρυφά → Οι τρεις βαθμοί του επιρρήματος: Θ.Β. **secreto/secrete**, Σ.Β. **secretius**, Υ.Β. —.

Porcia: ονομαστική ενικού, θηλυκό, του ουσιαστικού α' κλίσης **Porcia -ae** = Πορκία → ως κύριο όνομα δεν έχει κατά κανόνα πληθυντικό αριθμό.

non: αρνητικό μόριο = όχι, δεν.

est: γ' ενικό, οριστική ενεστώτα, του ρήματος **sum, fui, —, esse** = είμαι.

hoc: ονομαστική ενικού, ουδέτερο, της δεικτικής αντωνυμίας **hic, haec, hoc** = αυτός, -ή, -ό.

inquit: γ' ενικό, οριστική παρακειμένου, του ελλειπτικού ρήματος **inquam** = λέω (για την κλίση του ρήματος μπορείτε να ανατρέξετε στο β' μέρος, στις σημειώσεις της γραμματικής).

temerarium: ονομαστική ενικού, ουδέτερο, του β' κλίτου επιθέτου **temerarius, -a, -um** = ασυλλόγιστος, -η, -ο → σχηματίζει **περιφραστικά παραθετικά:** Σ.Β. **magis temerarius, -a, -um**, Υ.Β. **maxime temerarius, -a, -um**.

factum: ονομαστική ενικού, ουδέτερο, του ουσιαστικού β' κλίσης **factum -i** = πράξη.

meum: ονομαστική ενικού, ουδέτερο, α' πρόσωπο, της κτητικής αντωνυμίας για έναν κτήτορα

meus, mea, meum = δικός μου, δική μου, δικό μου → **Προσοχή!** Είναι η μοναδική αντωνυμία που σχηματίζει κλητική πτώση στο αρσενικό και θηλυκό ενικού αριθμού. Κλητική ενικού αρσενικού:

meus (όμοια με την ονομαστική. Επομένως, και το ουσιαστικό που συνοδεύει τίθεται σε ονομαστική, πχ. **meus oculus**) ή **mi**. Κλητική ενικού θηλυκού: **mea**.

sed: αντιθετικός σύνδεσμος = αλλά.

certissimum: ονομαστική ενικού, ουδέτερο, του β' κλιτου επιθέτου **certissimus, -a, -um** = βεβαιότατος, -η, -ο. Πρόκειται για υπερθετικό βαθμό του β' κλιτου επιθέτου **certus, -a, -um** = βέβαιος, -η, -ο, σίγουρος, -η, -ο → Παραθετικά: Σ.Β. **certior, -ior, -ius**, Υ.Β. **certissimus, -a, -um**.

indiciū: ονομαστ. ενικ., ουδέτ., του ουσιαστικού β' κλίσης **indiciū -ii/-i** = απόδειξη, τεκμήριο.
amoris: γενική ενικού, αρσενικό, του ουσιαστικού γ' κλίσης **amor -oris** = αγάπη.

mei: γενική ενικού, αρσενικό, α' πρόσωπο, της κτητικής αντωνυμίας για έναν κτήτορα **meus, mea, meum** = δικός μου, δική μου, δικό μου → Προσογή! Είναι η μοναδική αντωνυμία που σχηματίζει κλητική πτώση στο αρσενικό και θηλυκό ενικού αριθμού. Κλητική ενικού αρσενικού: **meus** (όμοια με την ονομαστική. Επομένως, και το ουσιαστικό που συνοδεύει τίθεται σε ονομαστική, πχ. *meus oculus*) ή **mi**. Κλητική ενικού θηλυκού: **mea**.

erga: πρόθεση που συντάσσεται με αιτιατική = προς.

te: αιτιατική ενικού, β' πρόσωπο, της προσωπικής αντωνυμίας **tu** = εσύ.

tale: αιτιατική ενικού, ουδέτερο, της δεικτικής αντωνυμίας **talīs, talis, tale** = τέτοιος, -α, -ο → **κλίνεται σαν γ' κλιτο επίθετο και δεν έχει κλητική πτώση.**

consilium: αιτιατική ενικού, ουδέτερο, του ουσιαστικού β' κλίσης **consilium -ii/-i** = σχέδιο.

molientem: αιτιατική ενικού, αρσενικό, της μετοχής ενεστώτα του ρήματος **molior, molitus sum, moliri αποθ. 4** = μηχανεύομαι, σχεδιάζω.

experiri: απαρέμφατο ενεστώτα, του ρήματος **experior, expertus sum, experiri αποθ. 4** = δοκιμάζω.

enim: διασαφητικός και αιτιολογικός σύνδεσμος. Έχει ανάλογη χρήση με τον σύνδεσμο *γάρ* της αρχαίας ελληνικής = γιατί.

volui: α' ενικό, οριστική παρακειμένου, του ανωμάλου ρήματος **volo, volui, —, velle** = θέλω (για την κλίση του ρήματος μπορείτε να ανατρέξετε στο β' μέρος, στις σημειώσεις της γραμματικής).

quam: ερωτηματικό επίρρημα = πόσο.

aequo: αφαιρετική ενικού, αρσενικό, του β' κλιτου επιθέτου **aequus, -a, -um** = ίσος, -η, -ο, δίκαιος, -η, -ο → Παραθετικά: Σ.Β. **aequior, -ior, -ius**, Υ.Β. **aequissimus, -a, -um**.

animo: αφαιρετική ενικού, αρσενικό, του ουσιαστικού β' κλίσης **animus -i** = ψυχή.

me: αιτιατική ενικού, α' πρόσωπο, της προσωπικής αντωνυμίας **ego** = εγώ.

ferro: αφαιρετική ενικού, ουδέτερο, του ουσιαστικού β' κλίσης **ferrum -i** = σίδηρο, σιδερένιο εργαλείο (όπλο) → **ως όνομα μετάλλου δεν σχηματίζει πληθυντικό αριθμό.**

essem interemptura: α' ενικό, υποτακτική παρατατικού, ενεργητική περιφραστική συζυγία του ρήματος **interimo, interemi, interemptum, interimere 3** = εξολοθρεύω, σκοτώνω.

si: υποθετικός σύνδεσμος = αν.

tibi: δοτική ενικού, β' πρόσωπο, της προσωπικής αντωνυμίας **tu** = εσύ.

consilium: ονομαστική ενικού, ουδέτερο, του ουσιαστικού β' κλίσης **consilium -ii/-i** = σχέδιο.

non: αρνητικό μόριο = όχι, δεν.

ex: πρόθεση που συντάσσεται με αφαιρετική = από, σύμφωνα με.

sententia: αφαιρετική ενικού, θηλυκό, του ουσιαστικού α' κλίσης **sententia -ae** = σκέψη.

cessisset: γ' ενικό, υποτακτική ενεργητικού υπερσυντελικού, του ρήματος **cedo, cessi, cessum, cedere 3** = προχωρώ, παραχωρώ.

consilium ex sententia cedit: το σχέδιο πηγαίνει κατ' ευχήν.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- *unguis*- *-is* (αρσ.): Σχηματίζει αφαιρετική ενικού σε «-e» και «-i».
- *causa* : Στο κείμενο αυτό πρόκειται για καταχρηστική υπόθεση. Στην ουσία πρόκειται για την αφαιρετική του ουσιαστικού «*causa*- *ae*» που λαμβάνεται ως (καταχρηστική) πρόθεση συντασσόμενη με γενική (βλέπε Γραμμ. σελ. 96, παρ. 103). [Καταχρηστικές ονομάζονται οι προτάσεις που χρησιμοποιούνται μόνο σε σύνταξη, σε αντίθεση με τις κύριες που χρησιμοποιούνται και σε σύνταξη και σε σύνθεση].
- *quasi/ velut*: Παραβολικά επιρρήματα

- forte: Δεν έχει παραθετικά
- quam: Ποσοτικό επίρρημα. Επιτείνει τη σημασία του επιθέτου «aequo»
- aequus- a- um: Σχηματίζει ομαλά παραθετικά → aequus- a- um / aequior- aequius / aequissimus- a- um // επίρρημα: aequē (ή aequiter) / aequius- aequissime

ΓΕΡΟΥΝΔΙΑΚΗ ΕΛΞΗ

Γερουνδιακή έλξη ονομάζεται η χρήση γερουνδιακού (παθητικής σύνταξης) αντί γερουνδίου (ενεργητικής σύνταξης). Βλέπε και ενότητα 31

Η γερουνδιακή έλξη, δηλ. η μετατροπή της ενεργητικής σύνταξης σε παθητική (μετατροπή γερουνδίου σε γερουνδιακό) είναι:

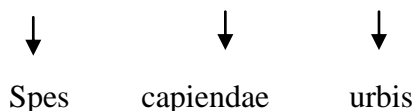
I) Υποχρεωτική όταν: 1) Το γερούνδια βρίσκεται σε πτώση (απρόθετη) δοτική (συνήθως με επίθετα που σημαίνουν «κατάλληλος») με αντικείμενο σε αιτιατική, 2) Το γερούνδιο είναι εμπρόθετο με τις α) causa, gratia, ergo + γενική, β) ad, ante, circa, erga, in, inter, ob, propter, super + αιτιατική, γ) ab, de, ex, in, pro, cum, super, sine + αφαιρετική με αντικείμενο σε αιτιατική.

II) Προαιρετική (δηλ. προτιμάται η παθητική σύνταξη αλλά είναι δυνατή και η ενεργητική σύνταξη) όταν το γερούνδιο είναι απρόθετο σε πτώση γενική ή αφαιρετική (πάντα με αντικείμενο σε αιτιατική).

⇒ Γερουνδιακή έλξη δεν γίνεται (είναι δηλ. υποχρεωτική η ενεργητική σύνταξη) όταν το αντικείμενο του γερουνδίου είναι ουδέτερο αντωνυμίας ή επιθέτου.

→ Διαδικασία τροπής ενεργητικής σύνταξης σε παθητική (γερούνδιο σε γερουνδιακό):

- 1) Θέτουμε το αντικείμενο του γερουνδίου στην πτώση του γερουνδίου.
- 2) Τρέπουμε το γερούνδιο σε γερουνδιακό έτσι ώστε να συμφωνεί με το αλλαγμένο αντικείμενο στο γένος, στον αριθμό και στην πτώση.
- 3) Το αντικείμενο λοιπόν του γερουνδίου γίνεται υποκείμενο του γερουνδιακού.
π.χ. Spes capiendi urbem

→ Διαδικασία τροπής παθητικής σύνταξης σε ενεργητική (γερουνδιακό σε γερούνδιο):

- 1) Τρέπουμε το γερουνδιακό σε γερούνδιο στην ίδια πτώση.
- 2) Τρέπουμε το υποκείμενο του γερουνδιακού σε αντικείμενο του γερουνδίου σε πτώση αιτιατική στον ίδιο αριθμό.

π.χ. unguium resecandorum causa

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Απαραίτητη προϋπόθεση για να γίνει γερουνδιακή έλξη είναι το γερούνδιο να ανήκει σε ρήμα μεταβατικό συντασσόμενο με **αιτιατική**. Εάν το ρήμα δεν συντάσσεται με αιτιατική ή είναι αμετάβατο τότε η γερουνδιακή έλξη δεν μπορεί να γίνει.

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

- cum...cognovisset: Δευτερεύουσα χρονική πρόταση. Εισάγεται με τον ιστορικό-διηγηματικό «cum» και εκφέρεται με υποτακτική υπερσυντελικού (cognovisset), γιατί εξαρτάται από ρήμα

ιστορικού χρόνου (poroscit: παρακείμενος) και φανερώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν. Η υποτακτική, με την οποία εκφέρεται η χρονική, δηλώνει το υποκειμενικό στοιχείο.

- **de interficiendo Caesare:** Υποχρεωτική γερουνδιακή έλξη. Η παθητική αυτή σύνταξη χρησιμοποιήθηκε υποχρεωτικά αντί της ενεργητικής «**de interficiendo Caesarem**», η οποία αποκλείεται, εφόσον έχουμε εμπρόθετο γερούνδιο (με την πρόθεση de + αφαιρετική)
- **unguium resecandorum causa:** Υποχρεωτική γερουνδιακή έλξη. Η παθητική αυτή σύνταξη χρησιμοποιήθηκε υποχρεωτικά αντί της ενεργητικής «**ungues (-is) resecandi causa**», η οποία αποκλείεται, εφόσον έχουμε εμπρόθετο γερούνδιο (με την καταχρηστική πρόθεση causa + γενική)
- **ad eam obiurgandam:** Υποχρεωτική γερουνδιακή έλξη. Η παθητική αυτή σύνταξη χρησιμοποιήθηκε υποχρεωτικά αντί της ενεργητικής «**ad eam obiurgandum**», η οποία αποκλείεται, εφόσον έχουμε εμπρόθετο γερούνδιο (με την πρόθεση ad + αιτιατική)
- **quod...officium:** Δευτερεύουσα αιτιολογική πρόταση. Εισάγεται με τον αιτιολογικό σύνδεσμο «quod» και εκφέρεται με υποτακτική (υπερσυντελικού → praeripisset), γιατί εκφράζει υποκειμενική αιτιολογία, δηλ. την άποψη του Βρούτου. Σε σχέση με την πρόταση εξάρτησης, η οποία εκφέρεται με ιστορικό χρόνο (venit → παρακείμενος: από το «venit» εξαρτάται η ρηματική φύση του «obiurgandam», άρα και αυτό θεωρείται ιστορικός χρόνος), η αιτιολογική φανερώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν.
- **quam...essem interemptura:** Δευτερεύουσα πλάγια ερωτηματική πρόταση, που λειτουργεί ως αντικείμενο του «experiri». Είναι μερικής αγνοίας, εισάγεται με το ερωτηματικό ποσοτικό επίρρημα «quam» και εκφέρεται με υποτακτική παρατατικού ενεργητικής περιφραστικής συζυγίας (interemptura essem) γιατί εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (το «experiri» θεωρείται ιστορικού χρόνου γιατί εξαρτάται από το «volui» που είναι παρακείμενος), και, σε σχέση μ' αυτό, φανερώνει το υστερόχρονο στο παρελθόν. Η πλάγια ερωτηματική εκφέρεται με υποτακτική γιατί θεωρείται ότι η εξάρτηση δίνει υποκειμενική χροιά στο περιεχόμενο της πρότασης.
- **si...non cessisset :** Δευτερεύουσα υποθετική πρόταση. Εισάγεται με τον υποθετικό σύνδεσμο «si» και εκφέρεται με υποτακτική υπερσυντελικού (cessisset). Με απόδοση την πλάγια ερωτηματική πρόταση σχηματίζεται εξαρτημένος υποθετικός λόγος α' είδους, δηλ. ανοιχτή υπόθεση (ή πραγματικό) στο μέλλον: si tibi...non cessisset (υπόθεση) → quam...essem interemptura: Σε ευθύ λόγο: si...non cesserit (οριστική συντελεσμένου μέλλοντα) → quam aequo animo me ferro interimam? (οριστική μέλλοντα).

ΑΡΧΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΡΗΜΑΤΩΝ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΑ

interficio- interfeci- interfecum- interficere (3 σε -io)

cognosco- cognovi- cognitum- cognoscere (3)

reseo- reseui- resectum- resecare (1) Μτχ. μέλλοντα «resecaturus- a- um»

posco- poposci- postulatum- poscere (3)*

elabor- elapsus sum- elabi (3- αποθετικό)

vulnero- vulneravi- vulneratum- vulnerare (1)

voco- vocavi- vocatum- vocare (1)

obiurgo- obiurgavi- obiurgatum- obiurgare (1)

venio- veni- ventum- venire (4)

praeripio- praeripui- praereptum- praeripere (3 σε -io)

sum- fui- — - esse (ανώμαλο)

inquam... (ελλειπτικό)

molior- molitus sum- moliri (4- αποθετικό)

experior- expertus sum- experiri (4- αποθετικό)

volo- volui- — - velle (ανώμαλο)

interimo- interemi- interemptum- interimere (3)

cedo- cessi- cessum- cedere (3)

* Το βιβλίο δεν δίνει σουπίνο. Η γραμματική όμως (σελ. 128) δίνει σουπίνο «postulatum» από το «postulare».

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

- 1) **poposcit, inquit, essem interemptura:** Να γραφεί το β' ενικό και γ' πληθυντικό όλων των χρόνων και εγκλίσεων.
- 2) **resecandorum, elapso, obiurgandam, exreriri, cessisset:** Να γραφούν τα απαρέμφατα και οι μετοχές της ίδιας φωνής.
- 3) **interficiendo, cultellum, unguium, te molientem, ferro:** να κλιθούν και στους δύο αριθμούς.
- 4) **Porcia, Bruti uxor, cum viri sui consilium de interficiendo Caesare cognovisset, cultellum tonsorium quasi unguium resecandorum causa poposcit...:** Να εκφραστεί ο σκοπός με άλλους τρόπους.
- 5) Να εντοπίσετε τον πλαγιασμένο υποθετικό λόγο, να τον μετατρέψετε σε ευθύ και να γράψετε όλες τις άλλες χρονικές βαθμίδες όλων των ειδών.
- 6) Να μετατρέψετε σε πλάγιο λόγο το χωρίο “**non est hoc temerarium cessisset**” με εξάρτηση το “**Porcia dixit ...**”

ΠΙΝΑΚΕΣ

Η ακολουθία των χρόνων:

	ΚΥΡΙΑ ΠΡΟΤΑΣΗ	ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΑ ΠΡΟΤΑΣΗ
<u>ΣΥΓΧΡΟΝΟ</u>	Αρκτικός χρόνος – <u>ΠΑΡΟΝ</u> > Ιστορικός χρόνος – <u>ΠΑΡΕΛΘΟΝ</u> >	Υποτακτική Ενεστώτα Υποτακτική Παρατατικού
<u>ΠΡΟΤΕΡΟΧΡΟΝΟ</u>	Αρκτικός χρόνος – <u>ΠΑΡΟΝ</u> > Ιστορικός χρόνος – <u>ΠΑΡΕΛΘΟΝ</u> >	Υποτακτική Παρακειμένου Υποτακτική Υπερσυντελικού
<u>ΥΣΤΕΡΟΧΡΟΝΟ</u>	Αρκτικός χρόνος – <u>ΠΑΡΟΝ</u> > Ιστορικός χρόνος – <u>ΠΑΡΕΛΘΟΝ</u> >	Υποτακτική Ενεστώτα Περιφραστικής συζυγίας (- us sim) Υποτακτική Παρατατικού περιφραστικής συζυγίας (- us essem)

Αρκτικοί χρόνοι:

Ενεστώτας, Μέλλοντας, Παρακείμενος (με σημασία ενεστώτα)

Ιστορικοί (παρελθοντικοί) χρόνοι:

Παρατατικός, Παρακείμενος (με σημασία αορίστου), Υπερσυντέλικος

Η αυτοπάθεια:

Στα λατινικά δεν υπάρχει αυτοπαθητική αντωνυμία και γι' αυτό χρησιμοποιούνται:

α. οι τύποι της προσωπικής αντωνυμίας κυρίως στο γ' πρόσωπο (sui, sibi, se)

β. το τρίτο πρόσωπο της κτητικής αντωνυμίας (suus, -a, -um)

1. **Άμεση (ή ευθεία) αυτοπάθεια ή αντανάκλαση:** έχουμε όταν το πρόσωπο που δηλώνει η αντωνυμία είναι το ίδιο με το υποκείμενο του ρηματικού τύπου εξάρτησης της, δηλ. με το Υπ. Ρημ., Υποκ. Απαρ. ...

ΠΡΟΣΟΧΗ: κατά το λατινισμό του ειδικού απαρεμφάτου έχουμε πάντοτε άμεση αυτοπάθεια

· **Cassiope**, superba forma **sua**, cum Nymphis **se** comparat (κειμ. 3).

Και στις δύο περιπτώσεις έχουμε άμεση αυτοπάθεια, γιατί και το sua και το se δηλώνουν το ίδιο πρόσωπο με το υποκείμενο του ρήματος comparat (Cassiope).

· Respondit **ille se** esse Orcum (κειμ. 14). (λατινισμός ειδικού απαρεμφάτου)

2. **Έμμεση (ή πλάγια) αυτοπάθεια ή αντανάκλαση:** όταν δεν ισχύει ο παραπάνω κανόνας, δηλαδή όταν το πρόσωπο που δηλώνει η αντωνυμία δεν είναι το ίδιο με το υποκείμενο του ρηματικού τύπου εξάρτησης της (παραδείγματα α, β), ή η αντωνυμία βρίσκεται σε δευτερεύουσα πρόταση και αναφέρεται στο υποκείμενο της κύριας πρότασης (παραδείγματα γ, δ).

α) (**Cassius**) existimavit ad **se** venire hominem ingentis magnitudinis et facie squalida similem effigiei mortui (κειμ. 14).

Το πρόσωπο που δηλώνει το se δεν είναι το ίδιο με το υποκείμενο του απαρεμφάτου από το οποίο εξαρτάται και γι' αυτό έχουμε έμμεση αυτοπάθεια.

β) (**Germani**) vinum a mercatoribus ad **se** importari non sinunt, quod ea re, ut arbitrantur, remollescunt homines atque effeminantur (κειμ. 15).

Το πρόσωπο που δηλώνει το se δεν είναι το ίδιο με το υποκείμενο του απαρεμφάτου από το οποίο εξαρτάται και γι' αυτό έχουμε έμμεση αυτοπάθεια.

γ) **Themistocles** domino navis multa pollicitus est (υποσχέθηκε), ut **se** (δηλ. Themistoclem) servaret.

δ) **T. Manlius** imperavit, ut milites percuterunt (χτυπήσουν) filium **suum** (δηλ. Manlii)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Κακριδής Θ.: Γραμματική της Λατινικής Γλώσσας, εκδ. Εστία 1989
2. Κουμανούδης Σ.: Λεξικόν Λατινοελληνικόν, εκδ. Γρηγόρη 1972
3. Μαρκαντωνάτος Γ.: Βασικό λεξικό της λατινικής, εκδ. Gutenberg 1995
4. Πασχάλης Μ. – Σαββαντίδης Γ. : Λατινικά Λυκείου, ΟΕΔΒ
5. Σκάσσης Ε.: Ιστορική γραμματική της λατινικής γλώσσας, εκδ. Γρηγόρη 1977
6. Τζάρτζανος Α.: Λατινική Γραμματική, ΟΕΔΒ
7. Ernout A.- Thomas F.: Συντακτικό της λατινικής, εκδ. Παπαδήμα 2012
8. Υ.ΠΑΙ.Θ, Ψηφιακό σχολείο: Ψηφιακά εκπαιδευτικά βοηθήματα - Λατινικά Γ΄ Λυκείου